

อนุสรณ์

คุณแม่ ลุ่น สุกนธพันธ์

เสาร์ที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๖๒

ณ เมรุวัดตรีทศเทพ

๑๗. 16

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961132163

พลอากาศเอก หะริน หงสกุล
มอบให้ห้องสมุดรัฐสภา

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

วันที่ 20/กค/34

เลขทะเบียน 0521

เลขหมู่ 501

๗ 870

2522

คุณแม่สู่ สุกนธพันธุ์

ชาตะ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๔๔๒

มรณะ ๑๒ มกราคม ๒๕๒๒

เล่มกับ “น

ค.ญ. จักรกา เขาพนประคิษฐ์--เหลณคนแรก

ท้ายบทสรุป

ตอนบุตรชายคนเล็ก (นายวาสนีศรี) สุกนพบุรี) และครอบครัวมาเยี่ยมบ้านครูหลังสุด

คำไว้อาลัย

พลอากาศเอก หะริน พงศกมล
มอบให้ พลสมุหพิภพ

กราบคุณยายที่รักยิ่ง

ต๋อยจำได้ว่าเมื่อเด็ก ๆ หลังโรงเรียนเลิก คุณยายจะให้คนมารับต๋อยที่โรงเรียนแล้วนั่งสามล้อไปบ้านคุณยายคอยป้อนข้าวป้อนน้ำ แล้วต๋อยก็จะทานข้าว อาบน้ำทันที โดยคุณยายจะเป็นผู้อาบน้ำพร้อมทั้งลูบไล้ให้เสร็จสรรพ คุณยายลูบไล้ได้เก่งจริงๆค่ะ อาบน้ำเสร็จรู้สึกตัวเบาโหวงเลย ตอนนั้นคุณยายอยู่ท่งน่นเพื่องนคร ตรงข้ามวัดราชบพิธไ้ค่ะ

ต๋อยเป็นหลานคนแรกของคุณยาย คุณยายก็ต้องรับหน้าที่อบรมมนิสัยของต๋อย เพราะความที่ลูกคุณย่า ป้า แม่ ตามใจเหลือเกินใช่ไหมคะ ต๋อยก็เลยรู้สึกว่าคุณยายดุจัง ความรู้สึกแบบเด็กๆเลยกลายเป็นว่า คุณย่าอ้วนเลยใจดี คุณยายผอมเลยดุ

พอต๋อยโตขึ้นอีกหน่อย คุณยายก็ย้ายมาอยู่ท่งน่นดินสอ ต๋อยก็มักจะชนและกระโดดกระเดกเอากรรมคุณยายถึงพูดบ่อยๆว่า

“หลานต๋อย ไม่รู้ได้ยังไงสมมติผู้ใดเล่มละ ๘ สตางค์ มาอ่านบ้างสิ”

คุณยายทราบไหมคะว่า ต๋อยกลัวคุณยายที่สุดตอนนั้น เรื่องที่คิดว่าคุณย่าอ้วนใจดี คุณยายผอมดุก็แวบเข้ามาทันที ก็คุณยายเป็นคนร่างเล็กน่ะค่ะ บอบบางด้วย แล้วตาคุณยายก็ดูดุจัง ถึงทำให้หน้าคุณยายดูแต่เวลาคุณยายยิ้ม หายกลัวคุณยายไปเยอะเลย ต๋อยว่าคุณยายสวย ไม่

ได้ย่นะคะ เพราะจุมูกุณยายโด่งมาก ชุ่มสวຍ แล้วต้อยชอบเวลาคุณยายนั่ง เพราะตัวจะตรงหลังตรง ถึงคุณยายจะอายุมากขึ้นคุณยายก็ยังนั่งหลังตรงเหมือนเดิม คุณยายคงจะหัดไว้จนเป็นนิสัยเลยใช่ไหมคะ แล้วก็ชอบให้ทุกคนหัดทำอะไรๆ ให้มีระเบียบจนเป็นนิสัย ถึงได้ให้ต้อยหมั่นอ่านหนังสือสมบัติผู้ดี ต้อยทราบค่อนันเป็นการทำโทษอย่างหนึ่งของคุณยาย คุณยายไม่เคยตีหลานๆ หรอกะ แต่คุณยายใช้สายตาแทน ไม่เคยเอะอะและใช้เสียงขู่ แต่ก็ปราบหลานๆ เวลาเพลงฤทธิ์ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้อย) ด้วยสายตาของคุณยายจริงๆ จนหมดฤทธิ์ไปเลยใช่ไหมคะ ความที่ต้อยคิดว่าคุณยายดู เวลาแม่บอกว่าจะไปบ้านคุณยายต้อยถึงได้อึดอัดไม่อยากไปเพราะอดเล่นเพลงๆ เหมือนเวลาอยู่บ้าน และรู้สึกอึดอัดที่จะต้องเรียบร้อยอยู่ตลอดเวลา แต่พอโตขึ้นถึงได้ทราบว่าคุณยายอยากให้หลานเป็นเด็กน่ารักในสายตาของทุกๆ คน และคุณยายก็รักหลานทุกคนมาก จริงไหมคะ ต้อยก็เลยกล้าเข้าหน้าคุณยายโดยไม่มีความรู้สึกกลัวหลงเหลืออยู่เลย จริงๆ นะคะ

เวลาคุณยายไม่เจ็บไข้ คุณยายชอบมน่มวยผมเอง และใสน้ำหอม ๔๓๑๑ หลังสระผมทุกครั้ง ผมคุณยายถึงได้หอม แล้วคุณยายก็อบเสื่อผ้าด้วยดอกมะลิใช่ไหมคะ เวลาจะออกไปไหนคุณยายก็จะเลือกเสื่อผ้าเอง และต้องให้เข้าชุดกันด้วย ต้อยจำได้ว่า คุณยายชอบผ้าถุงไหมสีเขียวมรกตมาก ต้อยยังเคยเข้าไปดูเวลาคุณยายแต่งตัวคุณยายจะเลือกตัวนั้นตัวนั้นมาลอง กว่าจะถูกใจเล่นเอาเหงื่อออก แบ่งให้คุณยายผัดหน้าไว้ขาวๆ เลยลบหมดแล้วคุณยายกับต้อยยังหัวเราะกันเลย แล้วต้อยยังช่วยคุณยาย

กลัดกระดุมทองที่เขาใส่กับชุดไทยติดกับเสื้อคุณยายที่คุณยายใช้แทนกระดุมธรรมดาเลขดูแปลกกว่าใคร ๆ จำได้ไหมคะ

ความจริงคุณยายเป็นคนกระฉับกระเฉง ว่องไวมาก ชอบทำโน่นทำนี่ไม่ได้หยุด คุณยายเป็นคนสะอาด มีระเบียบ คุณยายถึงไม่ชอบให้อะไร ๆ คุกรุ่นดูตาใช่ไหมคะ แล้วคุณยายก็ยังทำอาหารอร่อยที่สุด “หมูแดง” ไข่กะ ต้อยและน่อง ๆ ชอบหมูแดงฝีมือคุณยายกันทุกคนจริงๆ นะคะ เวลาหลานอยากทานหมูแดงคุณยายเป็นต้องทำให้ทาน แล้วพวกเราก็จะยกโขยงมาทานข้าวเย็นที่บ้านคุณยาย บางทีก็จะหอบเอากลับไปทานที่บ้านอีก หมูแดงคุณยายยอดเยี่ยมจริงๆ เนื้อมัน หอมมาก ๆ ต้อยยังไม่เคยทานหมูแดงที่ไหนอร่อยเท่าของคุณยายเลยล่ะ

ตอนหลัง ๆ นี้พวกเราอดทานหมูแดงฝีมือคุณยาย เพราะคุณยายเจ็บไม่แข็งแรงเหมือนเมื่อก่อน ๆ คุณยายต้องไปอยู่โรงพยาบาลเป็นเดือน ๆ ต้อยทราบค่ะว่าคุณยายไม่อยากจะไปอยู่เลยแต่ไม่ทราบว่าไข้โรคต่างๆ ถึงต้องมาเบียดเบียนคุณยายอยู่คนเดียวอย่างนี้ เมื่อ ๒ ปีที่แล้วคุณยายก็เจ็บหนักมากเป็นโรคหัวใจใช่ไหมคะ

เมื่อปลายปีที่แล้วใจะที่คุณยายเจ็บครั้งสุดท้าย หมอบอกว่าคุณยายเป็นปอดบวม คุณยายไปอยู่โรงพยาบาลศิริราช ได้ ๕-๖ วันก็รู้สึกว่่าค่อยยังชั่ว ยังบ่นว่าอยากกลับบ้านใช่ไหมคะ แต่พอจะออกจากโรงพยาบาลก็เกิดมีอาการเลือดออกในกระเพาะต้องผ่ากระเพาะอีก คุณยายรู้สึกเจ็บมากไหมคะ คุณยายคงรำคาญสายระโยงระยางต่างๆ ที่ห้อยเต็มไปหมด แล้วคุณยายก็ไม่รู้สึกตัวเลย ระหว่างที่คุณยายไม่รู้สึกตัว ไตคุณยายก็เริ่มไม่ทำ

งานคุณยายก็คงทนไม่ไหวแล้วใช่ไหมคะ ในที่สุดเวลาที่พวกเราไม่ยอม
ให้มาถึงเลยเพราะพวกเราทำใจกันไม่ได้ คือวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๒๒
เวลา ๕ โมง ๒๕ นาที ก็มาถึงจนได้ คุณยายจากพวกเราไปอย่างสงบ
หมดทุกข์ หมดโศก หมดโรครภัยทั้งหลาย ไปอยู่เป็นสุขในสรวงสวรรค์
คุณยายคงจะทราบนะกว่าต้อยเสียใจเหลือเกินที่ไม่ได้อยู่กับคุณยายตอน
นั้นเสียใจมากที่ขาดคุณยายไป แต่ในส่วนลึกของความรู้สึกคุณยายยังอยู่
กับพวกเราเสมอ ไม่ได้จากไปไหนเลยคะ

ต้อยรักคุณยาย และยังระลึกถึงคุณยายอยู่เสมอ ไม่เคยลืม ทุก
อย่างที่เป็นคุณยายของต้อยจะยังคงฝังรากอยู่ในความทรงจำของต้อยตลอด
ไป

ต้อยขออธิษฐานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวงในโลกนี้ ถ้าชาติหน้ามีจริง
ต้อยขอเป็นหลานคนแรกคุณยายทุกชาติไป

ขอให้กุศลผลบุญที่คุณยายได้สร้างไว้ จงส่งดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์
ของคุณยายให้ไปสิงสถิตเป็นสุขอยู่ ณ สรวงสวรรค์ในสัมปรายภพนะคะ

กราบเท้าคุณยาย ด้วยความรักและคิดถึง
หลานต้อย

คำไว้อาลัย

คุณยายขา คุณยายจำได้ไหมคะว่าทุกครั้งที่เราไปหาคุณยาย ๆ จะต้องถามว่าอะไร พวกเราถามว่า คุณยายขา วันนี้หมูแดงไหมคะ คุณยายจะขมแล้วกริบลงมือทำให้พวกเราทาน ตัวว่าหมูแดงของคุณยายชิ้นหนึ่งจริง ๆ กรรมวิธของคุณยายก็ไม่เหมือนใคร เพราะว่าคุณยายจะต้องมีป๊อบใบหนึ่งสำหรับทำหมูแดงโดยเฉพาะ เอามาเจาะทั้งหัวท้าย ข้างหนึ่งจะไว้เสียบเหล็กที่จะใช้เสียบหมู และมีฝาปิดด้วย เวลาข้างก็เหมือนกับอบไปในตัว จึงหอมกว่าหมูแดงทั่วไป ตอนที่คุณยายไม่ค่อยสบาย ทำไม่ได้ ไหว คุณยายได้มอบสูตรให้เจ๊ม่วย เพราะรู้ว่าพวกเราชอบทาน

ตอนที่คุณยายอยู่ ร.พ. พวกเราก็ลัดกันไปเยี่ยม คุณยายอยู่ห้อง I.C.U. ที่ห้องคงรำคาญพวกเรา เพราะว่าไปเยี่ยมกันไม่ได้ขาด แต่จะทำยังไงได้ก็คุณยายของเรานี้ ถึงคุณยายจะไม่รู้เรื่อง พูดไม่ได้ ขอให้เห็นหน้าคุณยายเท่านั้นพวกเรา ก็พอใจแล้ว ในคืนวันที่ ๓๐ ม.ค. ๒๒ ตัวฉันว่าแม่และตัวไปเยี่ยมคุณยายที่ ร.พ. คุณยายหน้าตาสดชื่น ขมไข่มุขแจ่มใส แล้วคุณยายก็จับมือแม่ พูดว่า ยายจะไปแล้วนะ และสิ่งที่ไม่คาดฝันก็คือในวันที่ ๑๒ ม.ค. ๒๒ คุณยายก็จากพวกเราไปอย่างสงบ คุณยายขาตัวคิดถึงคุณยายจังค่ะ ตัวจำได้ว่าทุกครั้งที่เราพบคุณยาย พอสวัสดิ์เสร็จ คุณยายจะต้องหอมแก้มพวกเราทั้ง ๒ ข้าง และพวกเราก็จะหอมแก้มคุณยายบ้าง สมัยเด็กๆ ทั้งๆ ที่แก้มพวกเราเหี่ยนๆ เพราะว่าเล่นมาก พวกเราก็จะบอกว่า แก้มเหี่ยนจะไปล้างก่อน คุณยายก็ไม่ยอม หอมแล้วก็บอกว่าชื่นใจ

พอพวกเราหอมคุณยาย แก้มคุณยายหอมหอมเพราะว่าคุณยายชอบประแป้ง
และทา ice cologne ทำให้คุณยายหอมอยู่เสมอ แม้กระทั่งเมื่อคุณยายจาก
พวกเราไปแล้ว น้ำกับแป้งก็ยังช่วยกันผัดหน้าและใส่ ice cologne ให้
คุณยาย ตัวกราบคุณยาย และหอมคุณยายที่แก้มเป็นครั้งสุดท้าย ซึ่งยัง
หอมเหมือนเดิม แต่ครั้งนี้คุณยายไม่สามารถจะหอมหลานๆอีกแล้ว ตัวยัง
ทำใจเกี่ยวกับการจากไปของคุณยายไม่ได้เลย แต่แม่บอกว่า คุณยายไป
สบายแล้ว ในเมื่อคุณยายไปสบาย ตัวก็ไม่ว่าอะไร และจะยังคิดเสมอว่า
คุณยายยังอยู่กับพวกเรา ถ้าวิญญาณมีจริง คุณยายคงทราบในตัวรักและคิด
ถึงคุณยายมากแค่ไหน

จากหลาน

ตัว

สุดท้าย . . . แต่คุณย่าของหลานทั้ง ๒

หลานกับคุณย่าได้พูดคุยและขมให้แกกัน แต่ในบางครั้งหลานทั้งสองขอยอมรับว่าคุณย่ามีเวรดาที่ดู แต่แท้จริงแล้วหลานทราบว่าคุณย่ารักและเมตตาต่อหลานเสมอ ทุก ๆ ปีของเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งอยู่ในระหว่างเทศกาลตรุษจีน ทุก ๆ คนได้ไปบ้านอากรณ์ ซึ่งไม่เป็นแต่เพียงการเลี้ยงในงานตรุษจีนเท่านั้น แต่เป็นการพบปะกันระหว่างพี่น้อง ลูกหลานและหลานด้วย นั่นหมายถึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แต่หลานรู้สึกว่าเป็นช่วงเวลาอันสั้นเหลือเกิน และบันทึกข้อความนี้ก็เพื่อความทรงจำของหลานซึ่งไม่อาจลืมได้

สุดท้ายนี้ ถ้าชาติหน้ามีจริงขอให้คุณย่าได้มาเป็นคุณย่าของหลาน
อก

รักคุณย่าเสมอ

น้อย (รัชนี้ สุคนธ์พันธุ์)

หน้อย (ศรีรัตน์ สุคนธ์พันธุ์)

ประวัติย่อของ คุณแม่สุ่น สุคนธ์พันธุ์

แม่เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ โดยเป็นบุตรคนเดียวของกำและยาย นายมัยพง และนางเลื่อม แซ่ห่าน ได้รับการอบรมศึกษาแบบบุตรหญิงสมัยก่อนคือเรียนพ้ออ่านออกเขียนได้ และอบรมให้ทำการค้าเรื่อยมาจนกระทั่งได้สมรสกับป้าเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ จึงเลิกทำการค้ามาอยู่กับป้า เป็นแม่บ้านเต็มที โดยยกบ้านเดิมให้กับน้องชายของป้าทำการค้าแทนต่อมา เมื่อแม่เริ่มมีบุตรได้ ๓ คน ก็มีความเห็นว่าป้าทำงานเป็นลูกจ้างอยู่ห้างสุภรณ์พานิช แม้จะได้เดือนขึ้นจากเสมียนจนเป็นผู้จัดการ ก็ยังดูแลครอบครัวไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย จึงสนับสนุนให้ออกมาทำการค้าด้วยตนเองและได้เริ่มห้างอาภรณ์พานิช ที่เชิงสะพานมอญ ถนนเจริญกรุง ซึ่งต่อมาได้ย้ายไปที่ถนนเฟื่องนคร และย้ายครั้งสุดท้ายมายังถนนดินสอที่อยู่ปัจจุบัน

ในระยะเวลาเริ่มทำการค้า แม่ได้มีส่วนช่วยเหลือป้าอย่างมากทั้งคำนวณเลขร้านและในบ้านรวมทั้งลูกๆ ด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นงานที่หนักมากพอควรสำหรับผู้หญิงตัวเล็กๆ อย่างแม่ แต่แม่ก็ไม่ได้ทอดทิ้ง ได้ทำงานและอบรมลูกๆ ทุกคนมาตลอด แม้ว่าแม่จะป่วยเป็นโรคคอพอก (ต่อมธัยรอยด์เป็นพิษ Thyrotoxicosis) มาแต่อายุประมาณ ๔๐ ปีเศษๆ ก็ได้รับการรักษาตลอดโดยคุณพระชาญวิจิตรเวชและคุณหลวงพิบูลย์สรรพเวช แต่ก็ยังมีอาการทางหัวใจ (Auricular fibrillation) เรื่อยมาจนเข้าสู่วัยชรา

แม่ได้เริ่มป่วยออกแถมมากขึ้นเมื่ออายุประมาณ ๕๐ เศษๆ ทำให้ไม่ค่อยได้มีโอกาสช่วยทางการค้าเท่าใดนัก กงคุดแลภายในบ้านเป็นส่วนใหญ่ จนปี ๒๕๕๖ ก็พบว่าแม่เป็นมะเร็งของปากมดลูก พวกเราได้พยายามปกปิดไม่ให้ทราบ และได้ทำการรักษาโดยใช้เรเดียมโดย ศจ.นพ. อำนวย เสมรสุต ซึ่งก็นับเป็นโชคที่โรคร้ายนี้ได้หายไปอย่างเด็ดขาดไม่มีอะไรร้ายแรงอีกเลย แต่ผลจากการฝังแร่คราวนั้นทำให้เกิดกระเพาะปัสสาวะอักเสบ มีถ่ายปัสสาวะเป็นเลือดเป็นครั้งแรกคราวมาเสมอดังกับต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลอีกถึง ๒ ครั้ง

ครั้งหลังสุดนี้แม่ป่วยด้วยโรคปอดอักเสบ ลูๆ ได้นำแม่เข้า ร.พ. ศิริราชเช่นเคย แพทย์ได้ให้การรักษานัดขึ้นกำลังรอจะรับกลับบ้านก็เกิดโรคแทรกซ้อนมีเลือดออกในกระเพาะอาหาร คณะแพทย์ตกลงให้ผ่าตัดซึ่งก็ทุจบในวันแรก แต่เกิดภาวะโรคแทรกใหม่อีก มีความผิดปกติของการแข็งตัวของเลือดต้องผ่าตัดซ้ำอีกครั้งซึ่งทำให้อาการทรุดหนักลงไปอีกมาก และไม่ดีขึ้นเลยจนวาระสุดท้าย ๑๔ วันหลังผ่าตัด แม่จึงจากไปอย่างสงบเมื่อประมาณ ๑๗.๒๕ น. ของวันศุกร์ที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๒

ในการป่วยครั้งนี้ครอบครัวของเราต้องขอแสดงความขอบคุณบรรดาแพทย์ที่ได้ช่วยเหลืออย่างไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย คือ ศจ.นพ. บัญญัติ ปริษญาณนท์, ศจ.นพ. เกษม ลิ้มวงศ์, ศจ.นพ. สุเอ็ด กษเสนี, นพ. สมหวัง คำนตระกูลชัย, รศ.นพ. สง่า นิลวรังกูร, พญ. วิจิตมา ชินะโชติ, พญ. พงศ์ภารดี เจาทะเกษตริน รศ.นพ. ประดิษฐ์ เจริญไทยทวี, พญ. สำอางค์ กุรุรัตนพันธ์ และบรรดาพยาบาลทุกท่านที่ดึกวิจิตรา และหออภิบาลศัลยกรรม รพ. ศิริราชด้วย

เมื่อมีชีวิตอยู่ แม่เป็นคนที่ได้แสดงความเอื้ออารีต่อสังคมเสมอมา
แม่ได้ส่งเสียให้นักเรียนที่ซัดสนหลายคนเรียน จนบางคนจบถึงระดับปริญญา
ได้บวชพระให้แก่เณร ทำบุญกุศลและทอดกฐินรวมทั้งได้ตั้งใจที่จะบริจาค
เงินบำรุง รพ. ศิริราช โดยที่ท่านได้ส่งเสียไว้ก่อนถึงแก่กรรม พวกเรา
เชื่อว่ากุศลกรรมต่างๆ นี้จะช่วยให้วิญญาณของท่านมีความสุขในสัมปรายภพ

แม่มีบุตร ๗ คนคือ

๑. นางสาวจิตต์ เชาวนัประดิษฐ์ (สมรสกับ นายสมพงษ์ เชาวนัประดิษฐ์)
๒. ด.ญ. ศิษย์ศรี สุคนธ์พันธุ์ (ถึงแก่กรรมแต่อายุ ๑ ขวบเศษ)
๓. ศจ.น.พ. สมบัติ สุคนธ์พันธุ์
๔. นายประสาธน์ สุคนธ์พันธุ์ (สมรสกับคุณรัตนา ศรีโชค)
๕. นายวาสนิศรี สุคนธ์พันธุ์ (สมรสกับ Miss Yong Hee)
๖. ด.ญ. จี๊ว สุคนธ์พันธุ์ (ถึงแก่กรรมเมื่ออายุ ๖ เดือน)
๗. น.ส. จำเนียม สุคนธ์พันธุ์

มีหลาน คือ

๑. น.ส. ดารารัตน์ เชาวนัประดิษฐ์ (บุตรนางสมจิตต์)
๒. นายวิภัทรพงษ์ เชาวนัประดิษฐ์ (บุตรนางสมจิตต์)
สมรสกับ Miss Marilyn Dargue
๓. นางทรงจิตรา ทั้งสุบุตร (บุตรนางสมจิตต์)
สมรสกับ น.พ. จรัสพงษ์ ทั้งสุบุตร

๔. น.ส. จินดาดวง เชาว์ประดิษฐ์ (บุตรนางสมจิตต์)
๕. ด.ญ. เกศลักษณ์ สุกนธพันธ์ (บุตร น.พ. สมบัติ)
๖. น.ส. รัชณี สุกนธพันธ์ (บุตรนายประสารณ์)
๗. น.ส. ศรวิจน์ สุกนธพันธ์ (บุตรนายประสารณ์)
๘. ด.ช. ไทญ์ สุกนธพันธ์ (บุตรนายวาสนิศร์)
๘. ด.ช. ขอด สุกนธพันธ์ (บุตรนายวาสนิศร์)

มีเหลน ๓ คนคือ

๑. ด. ญ. จิราภา เชาว์ประดิษฐ์ (บุตรนายวิภัทรพงษ์)
๒. ด.ช. พลากร เชาว์ประดิษฐ์ (บุตรนายวิภัทรพงษ์)
๓. ด.ญ. นาฬิง ทั้งสุบุตร (บุตรนางทรงจิตรา)

เจ้าภาพสวดอภิธรรม

- เสาร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๒๒ - ลูก หลาน
- อาทิตย์ที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๒๒ - บริษัท โพธิทอง
- แพทยศาสตร์บัณฑิตรุ่น ๕๔
- จันทร์ที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๒๒ - ครอบครัวประคัลลกุล
- ครอบครัวนันทิกุล
- อังคารที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๒๒ - คณะแพทยศาสตร์ศิริราช พยาบาล
- ภาควิชาอายุรศาสตร์ - เวชศาสตร์ป้องกันและจิตเวช
- บริษัท เตชะไพบูลย์
- บริษัท ไทยโอเวอร์ซีทรีสต์
- บริษัท สยามพาณิชย์ ทรีสต์
- บริษัท มหาชน ทรีสต์
- บริษัท ธนพัฒนาทรีสต์
- พุธที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๒๒ - สมเด็จพระสังฆราชฯ
- บริษัทเดินอากาศไทย-ฝ้ายโดยสาร
- มิตรสหาย ต.ม.ร.ก. รุ่น ๗
- น.ท. ทินกร-คุณวิบูลวรรณ พันธุ์กระวี

๕
ตั้งศพสดพระอภิธรรม ที่ศาลาวัดมกุฏกษัตริยาราม

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
ทรงรับเป็นเจ้าภาพเสวนาศพคัมมสูตรท้าย

๑๗ มกราคม ๒๕๖๒

ลูก ๆ

(จากซ้ายไปขวา) น.ส. จำเนียร สุคนธ์พันธุ์ นางสมจิตต์ เขาวนประดิษฐ์
นายสมบัติ สุคนธ์พันธุ์ นายประสาธน์ สุคนธ์พันธุ์
(นายวาสนศิริ สุคนธ์พันธุ์ อยู่ต่างประเทศ)

สาม พี่สาว ลูก และหลาน

นาวิกพิทักษ์ เขานประดิม

น.ส. ดารารัตน์ เขานประดิม

นางมารลิน
เขานประดิม

นางรตนา สุคนธ์

นายสมบุญ

นายสมพงษ์ เขานประดิม

นางประดิม

น.ส. จำเริญ

สุคนธ์

นายสมบัติ สุคนธ์

สุคนธ์

นางสมจิตต์

เขานประดิม

น.ส. รจัน
สุคนธ์

นายประสาธน์

ด.ญ. เลิศลักษณ์

น.ส. จินดาภรณ์

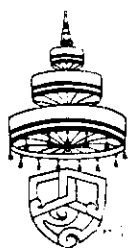
คุณบำเหน็จ

สุคนธ์

สุคนธ์

เขานประดิม

อนุสรณ์

ศาสตราจารย์ นายแพทย์สมบัติ สูดนธพันธ์ุ แจ้งว่าจะ
บำเพ็ญกุศลเนื่องในงานฌาปนกิจศพ นางสื่อน สูดนธพันธ์ุ
ผู้มารดา ในวันเสาร์ที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๒๒ ณ เมรุ วัด
ตรีทศเทพ อตถกถัยทอดตามดขี้เทียนใจ ซักโซ-๓ เขตเพื่อ
รวมพิธีเป็นอนุสรณ์แก่ชาติฉัตร และท่านผู้เคารพนับถือ
ในงานฌาปนกิจศพครั้งนี้.

นางสื่อน สูดนธพันธ์ุ เคยประกอบอาชีพจำหน่ายเครื่องเคลือบ
และเครื่องแบบข้าราชการ อยู่ที่ถนนเฟื่องนคร เชื้อจันทน์วัด
ราชบพิธ ชื่อร้านอาณาจักรพาณิชย์ ต่อมาได้ไปอยู่ที่ถนนบ้านดอน
สีลม ตรงข้ามโรงเรียนสตรีวิทยา เป็นผู้มีหน้าที่งานแม่เตอรณ
พันธ์ุ ภริยาที่ตมสนิทที่ด้อยคุณธรรม ในหน้าที่แม่ใจ
เรือนกัฉี หักที่มารดาที่ด้อย หักที่อาสาศักดิ์ ล้วนแต่เลื่อมใส
ทุกหน้าที่ จึงได้ดำเนินเคยกับพระเถระในวัดราชบพิธ อย่าง
สนิทสนมตลอดมา เคยรับอุปสมบทสามเณรเป็นพระภิกษุ เคย
บริจาคทรัพย์ตั้งทุนเป็นมิ่งเพื่อหาดอกผลบำรุงภิกษุสามเณรใน
วัดโดยไม่มีกอนทุน, เคยชักชวนบุตรหลานเข้าอุปสมบทในสำนัก,
ปกครองบวรวิสัยทางเป็นประจักษ์ นับว่าเป็นผู้มีคุณคุณในทางกุศลสตน-
ธพันธ์ุ เป็นสมาธิผู้บำรุงวัดราชบพิธอย่างมีคุณถึงทางกุศลหนึ่ง.

โดยมีสาระสำคัญทางจริยธรรมว่า การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ
นั้นจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย และมีความรับผิดชอบต่อ
หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งต้องมีความรู้ความสามารถ และ
ต้องมีความประพฤติดี มีคุณธรรม และมีความซื่อสัตย์สุจริต

จึงอัมตัมกับทวดจามตอกรรมหลายบทให้เลือกตามพอใจ
ตกลงเลือกได้ที๋พอใจ ๓ บท คือ วันสวัสดิของพระเจ้าวรวงศาธรรมิกราช
ของมุนีขย, และ มรณสถิ อมฤตทิพมณีทั้ง ๓ บท เหมือนมาบวช
พร้อมแล้วไว้ธำชลิในอุทิศกรรมของนางสุม สุคนธ์นิมิตต์อ้อ.

ขออำนาจคุณพระศรี พระบรมเดชานุภาพ และเทวดาชั้นต่าง ๆ ได้ช่วย
แล้ว. ตามแต่ต้องการตามหน้าที่ของพระพรหมเจ้าพระยา
สิ่งเหล่านี้ให้มาสู่ สัตตมชคัมภีร์ สมบูรณ์ทุกประการในสิ่งอัน
พึงปรารถนา พร้อมกับ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข และเจตนา
พรหมมงคล ในภพที่เกิดทุกภพทุกชาติ สมารถมาสู่เจ้าพระยา
บริรักษ์ทั้งหลาย มีบุตรธิดาเป็นอันมาก เทอญ.

Erst nach dem Abgang.

วัดราชบพิธ กรุงเทพมหานคร

วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒

วันมาฆบูชา*

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (วาสน)**

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

ท่านพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย

ถึที่ที่พระโบราณจารย์กำหนดว่า ถัดจากตรุงกสนันนิบาต พระพุทธ-
สาวกประชุมพร้อมด้วยองค์ ๔ คือ พระอรหันต์จำนวน ๑,๒๕๐ องค์ ถ้วน
เป็นเอหิภิกขุ ๑ เป็นพระอรหันต์ชีนาสพ ๑ มีได้นัดหมายกัน ๑ วันเพ็ญมาฆ
ฤกษ์ ๑ เมื่อพระอรหันต์พุทธสาวกมาประชุมพร้อมเพรียงเป็นอัครจริยเช่น
นั้นสมเด็จพระบรมศาสดาจารย์ จึงตรัสประทานโอวาทอันเป็นหลักควรรียกคือ
๓ พระคาถา ขึ้นต้นคำบาลีว่า ชนคิ ปรมิ ตโป ตีติกุชา เป็นต้น ความว่า

ความอดทนเป็นธรรมเผผลาญกิเลสอย่างยิ่ง, ผู้รู้ทั้งหลายกล่าวว่า
พระนิพพานเป็นธรรมอันยิ่ง, ผู้ทำร้ายสัตว์อื่น ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต, ผู้
เบียดเบียนสัตว์อื่นไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ, (คาถาหนึ่ง)

การไม่ทำบาปทั้งปวง, การทำกุศลให้เจริญพร้อม, การทำจิตของตน
ให้ผ่องแผ้ว, นี่เป็นคำสอนของพุทธะทั้งหลาย, (คาถาหนึ่ง)

การไม่กล่าวร้าย, การไม่กระทำความร้าย, สำรวมในพระปาฏิโมกข์, รู้ประ-

* บรรยายทางวิทยุกระจายเสียง กรมประชาสัมพันธ์ วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒

** ปัจจุบันทรงสมณศักดิ์—สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสนมหาเถระ) สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก

มาณในภัตตาคาร, ที่นอนที่นั่งสงัด, ประกอบความเพียรในอธิจิต, นี่เป็นคำสอนของพุทธะทั้งหลาย, (คาถาหนึ่ง)

พระพุทธโฆสาวาทเหล่านี้ ท่านนิยมว่าเป็นหลักสำคัญของพระพุทธรศาสนา ที่พระบรมศาสดาทรงแก่พระอรหันต์เอหิภิกขุ ที่ต่างมาประชุมเฝ้า โดยมีได้มีการนัดหมายไว้ก่อน จึงสมควรที่พุทธศาสนิกชนจะพึงประกอบพิธีการน้อมใจระลึกถึงพระพุทธโฆสาวาทสำคัญที่ตรัสในท่ามกลางพุทธสาวก เมื่อคติคล้ายวันจากกรุงกสณนิบาตเช่นนั้นเวียนมาถึง ซึ่งชาวเราเรียกการกระทำบูชาในวันเพ็ญเดือนมาฆะเช่นนั้นว่า มาฆบูชา จนเป็นประเพณีสืบต่อมาถึงปัจจุบันนี้ จะได้มีพุทธานุสติ ธัมมานุสติ สังฆานุสติ เป็นชัยมงคลแก่ตนตลอดกาล

การน้อมใจระลึกถึงคุณธรรมความดีของพระรัตนตรัยอยู่เสมอ เป็นเหตุเตือนใจ ให้อบรมตนเพื่อความดีงามอย่างท่านบ้าง เช่นเดียวกับไปชมโบราณสถาน หรือสถานที่สำคัญในประวัติศาสตร์ ก็เพื่อศึกษาหาความรู้ และยั่วใจให้ระลึกถึงความเป็นผู้สำคัญในประวัตินั้น ๆ บ้าง เป็นการเตือนตนเพื่อความดีงามแก่ชีวิตตนเองตามระยะเวลา

ในโอกาสมาฆบูชาเช่นนี้ จึงเป็นหน้าที่ประจำตัวของพุทธศาสนิกชนทั่วไปทั้งภุคทูตภุคและบรรพชิต ที่ต้องอบรมฝึกใจให้ได้ปฏิบัติกิจในอุคมคติจะขาดเสียมิได้ หากไม่สามารถไปประชุมยังอารามต่าง ๆ ได้ก็ควรปฏิบัติตนในสถานที่อยู่ ถวายยกสักการะดอกไม้ ธูปเทียน ชันบูชา เจริญพระพุทธรูป พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ให้มากกว่าวันปกติธรรมดา โดยมีหลักใจว่า วันนี้ เป็นวันมาฆบูชา คล้ายวันที่พระพุทธองค์ ตรัสหลักธรรม แก่พระอรหันต์พุทธสาวกจำนวน ๑,๒๕๐ องค์ ที่พระวิหารเวฬุวัน เมืองราชกฤห์ เราผู้

เคารพนับถือพระองค์เป็นสรณะ ขอนอบน้อมต่อพระองค์ของพระองค์ ด้วย
การประพาศิตนตามหลักคำสอนนั้น ๆ ตามกำลังความสามารถ เป็นการถวาย
สักการบูชาทั้งบุปผามาลัย รูปเทียน พร้อมทั้งการปฏิบัติตามคำสอนของพระ-
องค์ด้วย ปฏิบัติตามได้อย่างนี้ ร่วมกันทั้งครอบครัว เสียเวลาประมาณ ๑๕
นาที ย่อมจะเกิดความชุ่มชื้นแก่จิตใจ คล้ายได้อาบน้ำ ชำระกาย สละสลวย
ครั้งหนึ่งจะนั้น

หากนี้กว่า สมัยนั้น พระพุทธเจ้าก็ทรงภูมิรู้ถึงภูมิพระอรหันต์ พระ-
สาวกเล่า ก็ล้วนเป็นพระอรหันต์ มีภูมิรู้เท่าเทียมกันตามหลักธรรมย่อมเข้าใจ
ซาบซึ้งในพระโอวาทได้ดี บุคคลในสมัยนี้ ล่วงเวลาจากนั้นมาถึง ๒๕๐๐ ปี
เศษแล้วสติปัญญายังหนาแน่นด้วยอุปกิเลสทั้งหลายจะอบรมบ่มนิสัยให้สุขุมลุ่ม
ลึกตามแนวพระธรรมนั้น ย่อมเกินวิสัย เกินฐานะภูมิรู้ อย่างที่ประพาศิตได้
เพียงภูมิภักษยานุยุคนกัวิเศษแล้ว ไม่จำเป็นต้องให้ถึงภูมิอริยะ แม้เบื้องต่ำชั้นพระ
โสดาบันเลย ความคิดอย่างนั้นนับว่ายังไขว่ไขว่อยู่มาก เป็นการตีตนก่อนไข้ หมิ่น
จนกระทั่งสติปัญญาของตนเอง ความจริง เรื่องราวพุทธประวัติตอนจากทรงก
สันนิบาต นั้นเพียงเพื่อการศึกษาให้ทราบเรื่องราวดำเนินการเผยแผ่พระพุทธ
ศาสนาว่าเป็นมาอย่างไรประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง ก็เพื่อพิจารณาใคร่
ครวญถึงคำสอนในสมัยนั้นว่าอย่างไร เมื่อเป็นที่ทราบกันทั่วไปแล้วว่า พระ
พุทธองค์ทรงสรรเสริญการบูชา ด้วยประพาศิตปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์
มากกว่าการบูชาด้วยดอกไม้รูปเทียน เพราะปฏิบัติบูชา ได้คุณประโยชน์แก่ผู้
ปฏิบัติเอง เกิดสุขสำราญใจแก่ตนเองตามสามารถที่ปฏิบัติได้สูงต่ำเพียงไร
ด้วย ทั้งตรงกับพระพุทธประสงค์ที่ทรงสรรเสริญอีกด้วย ใครปรารถนาความ
สุขสบายกายใจมากน้อยสูงต่ำเพียงไร ก็อยู่ที่ความประพาศิตของตนเองเป็น

สำคัญ พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงบังคับขู่เข็ญ ผืนใจใครให้ประพฤติปฏิบัติตาม พระพุทธองค์ทรงตั้งพระองค์เหมือนผู้บอกแนะนำทางที่ถูกที่ผิดเท่านั้น ส่วน ที่ใครจะสนใจ หรือไม่สนใจ ในการเดินสู่ทางผิดทางถูก ย่อมเป็นสิทธิเฉพาะ ของผู้นั้น ๆ จะแบ่งสันปันส่วนความผิดความถูกให้แก่ใครรับทดแทน เป็นอัน ไม่ได้ เป็นเรื่องเฉพาะตน ตัวใครตัวมัน จึงน่าจะลองคิดว่า ความผิด ความ ถูก หรือเรียกว่า บาป บุญ ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนนั้น ผิดจริง ถูกจริง หรือเป็นบาปจริง เป็นบุญจริง หรือไม่ ถ้าไม่เข้าข้างตัวจัดเกินไปแล้ว ย่อม สามารถเห็นจริงตามพระองค์ได้เป็นแท้ และการละความผิดมาประพฤติอยู่ใน ความถูกต้องนั้น ใคร ๆ ก็ปรารถนา ทั้งผลของความถูกต้องต่างคนก็ชอบทั่วกัน ใคร ประพฤติได้ ก็ได้รับผลเฉพาะแก่ตนเอง พระพุทธองค์หรือพระอริยสงฆ์ หา ได้มีส่วนรับผลนั้นด้วยไม่ อีกประการหนึ่ง ก็ควรเลือกประพฤติปฏิบัติเอา ตามสามารถอย่างข้อปฏิบัติที่ทรงสอนสำหรับชาวบ้าน เพื่อความร่ำรวยทั้งตน เป็นหลักฐาน อยู่เย็นเป็นสุขสบายภายในครอบครัว ล้วนแต่เป็นความประ- พฤติที่เหมาะสมแก่ภุหุสถ์มีอยู่เป็นอันมาก ไม่น่าที่จะคอยยกเอาคำสอนที่ลึก ซึ้งเกินสามารถของตนขึ้นมาอ้างบังหน้า เลยชวนให้เพิกเฉยละเลยสิ่งที่ตน ประสงค์เพียงแค่มือเอื้อมไปเสีย อย่างหน้าเฉยตาเฉย จึงไม่เพียงแต่ตนเอง จะพลาดความสุขความเจริญในชีวิตเพียงคู่ผัวตัวเมียเท่านั้น กลับให้ตัวอย่างที่ ไม่สมควรแก่ลูกหลานทำตาม ซึ่งเป็นเยอครึกปานแก้วตาของตน ได้ยึดถือเป็น แบบฉบับที่ไม่เหมาะสมอีกด้วย เมื่อไม่นำพาต่อชีวิตของตน ในการประพฤติ ตามคำสอนของพระศาสนา ก็ไม่นำพาดังชีวิตของลูกหลาน ที่ตนกล่อมเกลี้ยง เลี้ยงดูมา ให้เขาได้รับรู้รับเห็นทางถูก ทางผิด ตามแนวพระศาสนา เป็น มรดกชั้นน้อยจากตนบ้าง ก็จะสมกับที่ลงชื่อในทะเบียนประชาชนว่า นับถือ ศาสนาพุทธ โดยแท้

วันนี้ ก็ถึงดิถีพิเศษมาฆบูชาแล้ว จึงขอเชิญชวนท่านพุทธศาสนิกชน มาสนใจในการบูชาพระรัตนตรัยด้วยการประพฤติความดี ให้สมหน้าที่สักวัน หนึ่งสำหรับท่านที่มีความเชื่อความเลื่อมใส บรรดาจะอบรมนิสัยให้เจริญ ยิ่งขึ้นตามแนวพระศาสนายู่แล้วนั้น จะไม่ขอเชิญชวน เพราะท่านเชิญชวนตนเองได้อยู่แล้ว จะขอเชิญชวนแต่ท่านที่ยังลังเลใจ อังโน้นอันนี้ หรือถือโอกาสวันหยุดในดิถีมาฆบูชา นี้ ยิงนกตกปลา ป่ายหน้าสูงอบายมุข มีโอกาสในการสำมะเลเทเมามาก แต่หมดโอกาสเพื่อความดีแก่ตนเอง ให้เชิญมาร่วมพิธีมาฆบูชากับเราสักครั้ง หากไม่มีโอกาสไปวัดเพื่อสมาทานศีล ฟังเทศน์ ก็จงประกอบพิธีที่บ้านตนเอง อย่างน้อยจงจุกรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยบ้วนน้ำเฉพาะแท่นบูชา กล่าวสมาทานในใจว่า ตลอดวันนี้ ข้าพระพุทธเจ้าของคเว้นแสดงความโกรธให้ปรากฏแก่ใคร ๆ หรือของคเว้นการพูดปด พูดหยาบ พูดเสียคนแทง พูดเหลวไหลแก่ใคร ๆ หรือของคเว้นในศีลทั้ง ๕ ข้อ ก็ของคเว้นจากการฆ่าสัตว์ ตลอดจนทุบตีข่มเหง รังแก เว้นการขโมย เว้นการผิดในกาม เว้นพูดปด เว้นดื่มสุราเมรัย, ถึงจะไม่ได้ครบทั้ง ๕ ได้แต่เพียงข้อใดข้อหนึ่ง ก็นับว่าบูชาพระอย่างวิเศษได้เหมือนกัน เมื่อตั้งใจไว้ อย่างไรแล้ว จงพยายามระมัดระวังอย่างนั้น อย่าพลั้งเผลอ กลับไปลบหลู่ความตั้งใจของตนเอง หากผิดพลาดด้วยไม่เจตนา ก็ควรตั้งใจคเว้นต่อไปใหม่ จะทำกิจธุระหน้าที่อะไรก็ได้ ขอแต่อย่าให้ผิดความตั้งใจก็แล้วกัน เพียงเท่านั้น ไม่ถึงกับต้องลงทุนลงแรงมากมายอะไรเลย เครื่องตกแต่งร่างกาย ตามสมัยนิยม เครื่องประเทืองผิววนานาชนิด ยังอุทิศสำหรับซื้อหาด้วยราคาแพง เพื่อมาประดับประดาตกแต่งร่างกาย เสริมความสวยงามให้ยิ่งขึ้น ทั้งๆ ที่บางท่านไม่ได้สวยงามตามสายตาของผู้อื่นก็ตาม พุทธศาสนิกชนยังพยายามแสวง

หาญกล้าบากรากศร้าว เพื่อให้คนอื่นเห็นร่วมด้วยว่าตนสวยงาม สมกับที่ตน
กึก ก็น่าที่จะแสวงหาคำสอนของพระศาสนามาประทับตกแต่งนัยใจคอให้
เพิ่มความงามยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นความงามอย่างมั่นคงถาวร งามตลอดทุกยุคทุก
สมัย ก็สวยสดงดงามทั้งเครื่องประทับตกแต่งร่างกายตลอดนัยใจคอ อันชวน
ให้น่ารักเคารพนับถือยิ่งขึ้น

เมื่อได้เชิญชวนให้กระทำการบูชาในคติมาฆบูชา เป็นส่วนบุคคลแล้ว
ก็ใคร่เชิญชวนเป็นส่วนสาธารณทั้งศาสนมณฑลว่า เมืองเราเป็นเมืองพระ
ขึ้นชื่อลือชาไปทั่วโลกแล้ว เมื่อถึงวันนักขัตฤกษ์ เช่น มาฆบูชา วิสาขบูชา
อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา วันเฉลิมพระชนมพรรษา พุทธศาสนิก-
ชนทั่วไป ควรจะเว้นการฆ่าสัตว์ทุกชนิด เว้นการดื่มสุราเมรัย เว้นการ
พนันทุกชนิด เฉพาะวันนั้น ๆ ตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง ช่วยกันตั้งใจบูชา
ด้วยความดีงามของแต่ละท่านได้เพียงวันหนึ่งคืนหนึ่งเท่านั้น ความเป็นเมือง
พระก็จะเพิ่มศักดิ์ศรี มีสวัสดิมงคลแก่ชาวเราตลอดประเทศชาติ ศาสนา อีก
ไม่น้อยเลย อย่างวันเฉลิมพระชนมพรรษา ควรจะเว้นการฆ่าสัตว์นั้น สมัย
รัชกาลที่ ๔ ก็ได้เคยมีพระราชกำหนดมาแล้ว

ขออำนาจคุณความดีที่ท่านพุทธศาสนิกชนบำเพ็ญได้ในวันมาฆบูชา
ดิถีคล้ายวันจาตุรงคสันนิบาตของพระอรหันต์ ๑,๒๕๐ องค์ ณ เวฬุวันวิหาร
เมืองราชคฤห์ พระพุทธองค์ตรัสหลักคำสอนประทานไว้ ๓ คาถา มีความ
ว่า ความอดทนเป็นธรรมเผ่าผลาญกิเลสอย่างยิ่ง เป็นต้น ด้วยวิธีการสมา-
ทานศีล สดับธรรม หรือด้วยการตั้งใจงดเว้นจากความชั่ว มีความโกรธ พุด
นิินทาวร้าย เล่นการพนัน เหล่านี้จะเป็นเหตุสนับสนุนให้เกิดกำลังความ
เชื่อความเลื่อมใส ได้บูชาพระรัตนตรัยด้วยปฏิบัติบูชาอันสุขุมลุ่มลึกยิ่งขึ้น
ตราบเท่าถึงสันติสุข ทวักัน เทอญ.

วันวิสาขบูชา*

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (วาสน) **

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

ท่านพุทธมามกาทั้งหลาย

วันนี้ นับว่าเป็นอุกมมงคลดิถีที่เวียนมาบรรจบ กรบรอบอภิรักษ์จิต สมัยคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน แห่งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาของเราทั้งหลายอีกวาระหนึ่ง ย่อมเป็นเหตุเร้าใจให้เกิดความ ยินดีปราโมทย์ ด้วยชีวิตของเราเจริญมาด้วยการเฉลิมฉลองต้อนรับวันอัน เป็นมิ่งขวัญ ตามกำลังแห่งความเลื่อมใสของทุกๆ ได้เช่นนี้ นับว่าเป็นการ สมควร และเป็นโอกาสที่พุทธสาวกจะได้ถวายอามิสบูชา ปฏิบัติบูชา เป็น พิเศษยิ่งกว่าปกติกาลอีกครั้งหนึ่ง

การที่บุุทธธิดามาประกอบพิธีกรรมเนื่องในวันมรณกรรมของบิดา มารดาหรือบุรพชนกัถิ หรือที่ทางราชการประกาศชักชวนราษฎรให้แสดงความเคารพ เนื่องในวันสำคัญเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์หรือวีรกรรมเกี่ยวกับ บุคคลสำคัญกัถิ ก็คือการชักชวนให้ระลึกถึงอุปการคุณของท่านนั้นๆ ไว้ เป็น เครื่องชักจูงใจ ให้ประกอบคุณงามความดีตามเยี่ยงอย่างที่ท่านได้ประพฤติ

* บรรยายทางวิทยุกระจายเสียง กรมประชาสัมพันธ์ วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๐๔

** ปัจจุบัน ทรงสมณศักดิ์ - สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ปฏิบัติเป็นตัวอย่างมาแล้ว หลักสำคัญมีอยู่เช่นนี้ สำหรับบุุตรธิดาก็เหมือน
เตือนใจตนให้รักษาสามักคีปรองดองกันในบรรดาพี่น้อง ปกครองรักษา
ทรัพย์สินสมบัติของตระกูลให้ดำรงคงที่หรือทวียิ่งขึ้น ตลอดจนถนอมรักษาคักคืศรีเกียรติคุณของท่านบุุรพชน ไว้เป็นสง่าราศีแก่สกุลวงศ์สืบต่อไปตลอด
กาลนาน หรือสำหรับประชากรราษฎรได้ถวายเป็นความจงรักภักดี เกิดทูลพระ
บรมเชษฐาภาพสงวนรักษาเกียรติประวัติของประเทศชาติ ซึ่งเป็นมรดกตก
ทอดมาด้วยการพลีเลือดเนื้อตราบเท่าถึงชีวิตถนอมรักษามาตามลำดับกาล
อุทกธารณทั้ง ๒ ประการนี้ นับเป็นสมบัติของเรือนกาย ที่ควรระมัดระวัง
หวงแหนรักษาไว้จนสุดสามารถ จันใด

พระพุทธศาสนา อันปรากฏทั่วโลกแล้วว่า เป็นสมบัติล้ำค่าของ
เรือนใจชาวไทย มาตั้งแต่ก่อเกิดประเทศไทยก็ว่าได้ จึงยังเป็นการสมควรที่
จะไ้ทะนุบำรุงรักษาไว้เป็นเรือนใจตลอดกัลปาวสานจันนั้น การรักษาเรือน
ใจ คือ พระพุทธศาสนานั้น มิใช่เพียงเริ่มต้นด้วยพิธีการอย่างเวียนเทียน
ถือศีล ฟังเทศน์เท่านั้น หากอยู่ที่การกระทำตามแนวคำสอนของพระศาสนา
ให้ได้เป็นประจำอธยาศัยด้วยตามสามารถที่จะพึงกระทำได้ มิใช่กระทำเพียง
พิธีการชั่วคราวครั้งคราว ในฐานะพุทธมามกชน ผู้ถือว่าพระพุทธเจ้าเป็นพระ
ศาสดาของตน หรือมีพระรัตนตรัยเป็นที่สักการะเคารพสูงสุดแล้ว สมควร
อย่างยิ่งที่จะช่วยกันถนอมรักษาเรือนใจ อันวิเศษสุดในโลกปัจจุบันนี้ไว้
ด้วยการเต็มอกเต็มใจประพฤติตนอยู่ในแนวคำสอนของพระศาสนา ให้เป็น
ตัวอย่างอันดี มีดีจากพระศาสนาอดทนกัน แข่งขันกันบ้าง ทุกตำแหน่งหน้าที่
ทุกชั้นบุคคล โดยไม่ลืมนึกว่า ผู้ใหญ่เป็นผู้นำของผู้ nhỏ ได้เช่นนี้ทั่วถึงกันแล้ว
เรือนใจที่เคยหวั่นวิตกว่าจะถูกทำลายนั้น ย่อมหมดไป เพราะผู้ทำลายอยู่ภาย

ในโดยปริยาย คือ ผู้ขาดความสนใจ ขาดการประพฤติตาม ปฏิบัติตาม หรือ
ติดอยู่เพียงพิธีการ ไม่มีเป็นแนวทางแล้ว ผู้ทำลายภายนอกย่อมไม่มีโอกาส
เลย ด้วยความเต็มใจร่วมกันอยู่ในเรือนใจอันเดียวกันมันคงติดอยู่แล้ว

ปัจจุบันนี้ พ่อบ้านแม่เรือน ตลอดจนรัฐบาล กำลังวิตกกังวลถึงเรื่อง
นิสัยใจคอของยุวชน กำลังเสื่อมทรามจากสมบัติผู้ดี ต่างรีบเร่งแสวงหาอุบาย
เพื่อกล่อมนิสัยเสื่อมทรามนั้น ให้กลับฟื้นคืนเข้าสู่ความเป็นผู้ดี คือ มีน้ำใจ
รักศีล รักธรรม มีมรรยาทดีงาม รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติไว้
ให้คงสูงเกียรติดูสืบไป นับว่าความวิตกกังวลนี้ เหมาะสมด้วยกาลเทศะโดย
แท้ แต่จะมัวขัดโทษกันอยู่ว่า ฝ่ายนั้น ฝ่ายนี้ ขาดตกบกพร่องในเรื่องการ
อบรมสั่งสอนกล่อมเกลานิสัยใจคอของยุวชน ประโยชน์แห่งการอบรมย่อม
ไม่มีทางเกิดขึ้นได้ เพราะยังเข้ตำราว่า ตีแต่พุด หรือตีแต่ติเขา ส่วนตน
เองก็กำลังประพฤติตนอย่างที่ดีเขาอยู่ ก็ไม่รู้สึกรู้สา ในระหว่างที่ปรารภถึงยุวชน
กำลังหาอุบายแก้ไขอยู่นี้ ยุวชนนั้น ได้เจริญอายุขึ้นถึงขั้นเป็นผู้ใหญ่ไปแล้ว
ก็มีใช่น้อย เท่ากับยุวชนนั้นเจริญอายุขึ้นมาพร้อมกับความวิตกกังวลในเรื่อง
นิสัยใจคอ เสื่อมทรามจากสมบัติของผู้ดีทราบเท่าถึงเป็นผู้ใหญ่ โดยยังไม่
ได้รับการอบรม ผูกฝนนิสัยใจคอในทางดี มีมรรยาท วัฒนธรรมอันดีงาม
อย่างไรเลย ด้วยเหตุนี้ยังกำลังขัดโทษความผิดซึ่งกันและกันอยู่ บิดาชาติ
มารดา บ้านวัดโรงเรียน โรงเรียนชาวดัด วัดชาตครู ดังนั้นเป็นต้น ยุวชน
จึงขาดหลักในการอบรม ส่วนเครื่องมือในการอบรม กันนับว่าสมบูรณ์บริบูรณ์
แบบแผนก็มีอยู่พร้อม ยังขาดอยู่เพียงการลงมือกระทำ การประพฤติตามกัน
อย่างจริงจังและสม่ำเสมอเท่านั้น

รวมความแล้ว ผู้สมควรรับการอบรมฝึกฝนนิสัยใจคอในเรื่องศีล

ธรรม สมบัติผู้ดีนั้น เห็นว่าบุคคลทุกคนจะอยู่ในฐานะไหน มีเกียรติ มียศ ฐานันดรศักดิ์อย่างไร ต้องได้รับการอบรม ให้นั่นคงในศีลธรรมตามแนวของพระพุทธศาสนาเป็นหลักเดียวกัน มิใช่จะอบรมเพียงยุวชน ส่วนผู้ใหญ่ไม่ต้องอบรม โดยถือว่า รู้ดีรู้ชอบด้วยตนเองได้แล้ว ทั้งนี้ยังไม่ชอบ อันที่จริงชีวิตของแต่ละบุคคล จะว่างเว้นการอบรมนิสัยใจคอในคำน้อเรือนใจเสียมิได้เลย เพราะทางดำเนินของชีวิตไม่ราบรื่นตลอดไปได้ การอบรมจึงต้องมีประจำอยู่เสมอทุกขณะ ทุกระยะอายุ ฐานะ ทุกตำแหน่งหน้าที่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมจำเริญสุขอยู่ทุกระยะของชีวิต เรื่องการศึกษาก่อนแล้วเอง ทำนองเห็นแก่ตัวว่ามีเกียรติ มีฐานะเป็นผู้ใหญ่ปุนั้นแล้ว เป็นผู้ไม่มีการประพาศิณ ประพฤติเสียหยาอย่างนี้ได้ จึงไม่จำเป็นต้องอบรมอย่างใดอีก ล้วนถือเพียงเกียรติ เพียงฐานะเป็นเกณฑ์หวัง ซึ่งยังมีช่องทางผิดพลาดอยู่มาก เพราะการประพาศิณ ประพฤติพลาคนั้น มิใช่อยู่ที่เกียรติหรือฐานะเป็นเครื่องห้ามปรามป้องกัน ส่วนสำคัญอยู่ที่อธยาศัยสันดานของแต่ละบุคคลเป็นใหญ่ ผู้ใหญ่ที่อ่อนการอบรมฝึกฝนอธยาศัยตามแนวธรรม แนวสมบัติของผู้ดี นี้แลถึงคราวร้าย จะร้ายยิ่งกว่ายุวชนเสียด้วยซ้ำเพราะความรู้มาก รู้เชิงของชีวิตดี ส่วนยุวชนนั้น เพียงชั้นผลิอกออกผลเท่านั้น จึงเห็นว่า สมควรอย่างยิ่ง ที่บุคคลทุกท่านจะได้สำนึกตนเอง ฝึฝึกฝนอบรมอยู่เสมอ แล้วประพาศิณทั้งตน ให้เป็นหลักฐานในคุณงามความดีเพื่อความดีแก่ชีวิตตนเองด้วย เพื่อเป็นตัวอย่างอบรมชักจูงยุวชนให้ดำเนินตามด้วย จนตลอดชีวิตที่ยังมองเห็นโลกนี้อยู่ เพราะนิสัยใจคอรักษานิยมอยู่ในความดี ในความเป็นผู้ดีอย่างเดียวกันนั้น ที่จะบันทาลความสงบเรียบร้อยแก่สังคมได้ มิใช่เกียรติยศหรืออำนาจอย่างอื่น เมื่อวุฒิชนต่างประพาศิณได้เช่นนี้สม่าเสมอกันคืออยู่แล้วจะชื่อว่าได้

เริ่มลงมืออบรมยุวชนของเราได้ตั้งเครื่องโครงการทีเดียว เพราะมีเรือนใจให้
ยุวชนหวังพึ่งพาอาศัยได้อย่างแน่นอนอนันต์แล้ว

ฉะนั้น วันนี้ เป็นมงคลอุทมวิถี กล้ายวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพ-
พาน ของสมเด็จพระบรมศาสดากำลังเวียนผ่านมาถึงแล้ว ทางราชการก็ได้
หยุดพักงานให้ ๑ วัน จึงสมควรยิ่งนักที่ทุกท่าน ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ ผู้พุทธ
มามกะทั้งหลาย โดยเฉพาะหัวหน้าครอบครัวผู้นำของยุวชน จะได้เริ่มต้น
รวมกันอบรมตนให้ยังยวคจวคตักกันด้วยการประพฤติความดี ตามคำสอนของ
พระบรมศาสดา เป็นการสร้างความดีไว้บูชาความดีของพระองค์ท่าน ตาม
สามารถของตนๆ เช่นจะตั้งเจตนารักษาศีล ๕ หรือศีล ๘ จนตลอดวันและ
คืนนี้ ถวายเป็นพุทธบูชา หรือเพียงตั้งใจศวันว่าจะไม่โกรธใคร จะไม่ดู
คำว่าใคร จะเลิกประพฤติอบายมุขทุกอย่าง บูชาพระในวันพิเศษนี้ แล้วก็
พยายามรักษาสัจจนศวันนี้ไว้ให้กวคชน อย่าหลอกตนเอง เมื่อหลอกตน
เองได้ ก็เชื่อว่าเป็นคนเลวคนชั่ว เพราะกล้าหลอกกระทั้งตนเอง และจะ
ไม่เที่ยวหลอกคนอื่นอีกเป็นอันไม่มี เมื่ออยากเป็นผู้ดี ก็ต้องมีศีล มีสัจย์
ต้องประพฤติความดีให้มีขึ้น เป็นเครื่องอิมใจตนเองให้ได้ อย่าเพ่งติตนไป
ก่อนใช้ว่า ยังต้องทำมาหากิน จะรักษาศีลตั้ง ๕ ซ้อย่างไรไหว อันที่จริง
ศีลตั้ง ๕ นั้น เป็นความมคจวันชั้นสูงของกัลยาณบุุชน ถึงรักษาได้แล้ว ก็
ยังมีบาปให้สร้างได้อีกมาก เช่นฆ่าสัตว์ถึงตาย จึงศีลขาด แต่เพียงทรมานทุบ
ตีให้ปากเจ็บ บาปอย่างนี้ศีลก็ยังไม่วาค หรือลักสิ่งของของเขาค้วย อาการ
ขโมยศีลจึงขาด แต่ใช้อุบายเบียดเบียน อย่างขูดคอกเบียดจนเกินควร กคช
ให้จ่ายอม เป็นต้น ศีลยังไม่วาค จึงยังไม่ควรเกรงวาคจวันศีล ๕ ไว้เสีย
แล้ว จะไม่มีบาปให้สร้างก่อไปเลย ยังมีบาปอีกตั้งร้อยแปด ตั้งพันห้าหมไป

หัวหน้าครอบครัวต่างมุ่งเป็นผู้ดีทั่วไปแล้ว การอบรมยุวชนต่อไปนั้น ก็จะเบาใจได้อีกมาก ด้วยไม้แก้อย่างตนเองซึ่งเชื่อว่าคึกคัก ยังคัดได้แล้ว จะบ่วยกล่าวไปยถึงยุวชนผู้เหมือนไม้อ่อนจะคัดไม่ได้ เป็นอันหมดกังวลในเรื่องนี้ ข้อสำคัญอย่าถึงคือ ถือทฐิมานะ อวคตว์ ยกตว์ อย่างว่าแต่เขาอิเหนาเป็นเอง หรืออย่างนิยายแม่ปฐอนลูกปู้ก็แล้วกัน

เมื่อมีความตั้งใจดี เรียกว่ามีใจเป็นบุญเช่นนั้นแล้ว จะเกิดความอิมเอบใจอยู่กับบ้านก็สบายใจ หรือไปวัดก็ยังปลื้มใจยิ่งขึ้น เพราะจะได้พบเห็นแต่สิ่งที่เจริญหูเจริญตา ชักจูงให้กระทำความดีตลอดไป ถึงคราวเวียนเทียนเป็นการบูชาพระรัตนตรัย ก็มีกรรมสารรวม เดินเวียนเทียนด้วยความสงบรอบที่ ๑ กระลึกถึงพระพุทธคุณตลอดไป จบแล้วทวนคัมใหม่ รอบที่ ๒ ระลึกถึงพระธรรมคุณ รอบที่ ๓ ระลึกถึงพระสงฆ์คุณ ด้วยน้ำใจแน่วแน่เช่นนั้น จึงชวนให้เบิกบานใจสบายใจนี้แล ก็บุญกุศลได้เกิดกับจิตใจแล้ว ข้อสำคัญอย่าถือโอกาสในวันมิ่งมงคลเช่นนั้นหาความสนุกสนานในความหย่าเป่ประการอื่น หรือที่เลวร้ายก็ถือโอกาสวันหยุดราชการไปก่อกรรมทำบาปเพิ่มขึ้น โดยไม่สนใจต่อวันสำคัญของเรื่อนใจ ประพฤติตนเหมือนผู้ว่างศาสนา หรือแม้ไปร่วมงานเวียนเทียนกับสาธุชนทั้งหลายตามอารามต่างๆ มักไปก่อความโกลาหลอลหม่านเอิกเกริกเซซา ก่อความวุ่นวาย หวาดเสียวให้เกิดกับสถานที่นั้นๆ อย่างนี้ ยิ่งแสดงความเลวร้ายของอหังการให้ปรากฏแก่หูตาของพุทธมามกชนอย่างหมดย่างอายุที่เดียว จงเหลือบคุรูปาวังเครื่องแต่งกายของตนตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้าก่อนบั้งเป็นไร ว่าได้จัดบรรจงตกแต่งมาด้วยความประณีตงดงามตามสามารถแล้ว เมื่องามกายก็อย่างนี้ โฉนไม่ประพฤติกให้งามถึงน้ำใจบ้างเล่า ความเลวร้าย อันเกิดจากส่วนกาย แสดงออกเป็นกิริยา

มรรยาทที่ดี ส่วนวาจาแสดงออกทางพุทจักิคนอง สามหาเว หยาบคาย หรือ
ส่งเสียงให้ร็องอ็องในขณะทีผู้่อืเขาต้องการความสงบระงับ สำรวมจิตใจ
นี้่นกัถิ ล้วนเป็นนิสัยสันถานของสัตัวนรคผู้มีแต่ความลำบากยากแค้น ทน
ทุกขัทรมาณเท่านั้น ถ้าในสถานที่ประชุมเพื่อพิริวิสาขบูชาแห่งใดเกิดความ
เอิกเกริกเกรียวกราว ไม่สงบ โดยเฉพาะเวลาเวียนเทียน มีการฉกชิงวิ่งราว
เคาะแคะหญิง ยั่วเย้า รังแกหญิง หรือเกิดความหยาบโตนประการอื่นเกิดขึ้น
พึงทราบว่สัตัวนรคได้ปลอมแปลงมาในร่างของมนุษย์ปะปนอยู่ด้วยแล้ว ใน
ที่ประชุมแห่งนั้น สาธุชนทั้งหลายจงกระทำในใจด้วยความอดทน แล้วแผ่ส่วน
กุศลอุทิศให้เป็นทานบารมีเถิด เพราะวิสัยสัตัวนรคย่อมเป็นเช่นนั้น หาก
จะเหลือออกเหลือทนจริง ๆ ก็ควรแสดงเมตตาแจ้งแก่เจ้าหน้าทีให้จัดการระงับ
เสีย เพื่อเขาจะได้ไม่มีโอกาสสร้างบาปให้แก่เขาเองทวยังขึ้นต่อไป

ในที่สุกัถิ ขอชักชวนท่านพุทธมามกะทั้งหลาย จงร่วมจิตร่วมใจ
สร้างกุศลให้แก่ตนตามกำลังสามารถ เป็นการอบรมตน เพื่อตนเพื่ออนุชน
ด้วยความรักเกียรติแห่งความเป็นพุทธศาสนิกชนทีมีเรื่อนใจอันประเสริฐอยู่
แล้ว แต่ยังไม่ไ้เข้าพักอาศัยในเรื่อนใจอันประเสริฐนี้ จะหาโอกาสเข้าร่วม
ในพิริวิสาขบูชาอันมาถึงในวันนี้ เพื่อรักษาไว้ซึ่งเกียรติแห่งพุทธมามกะน
อย่าให้ใครดูหมิ่นว่ ว่าแต่เขาโอเหนาเป็นเอง จะนำชายหน้ายุวชนทีชาวเรา
กำลังหาทางอบรมอยู่ในบัดนี้

วัดทั้งหลายกำลังรอกอยด็อนรับพุทธมามกะนอยู่แล้ว หากจะนึกถึง
วัดในตอนกลางวันไ้ไม่ได้เพราะเหตุไรก็ตาม ถึงกลางคืน ทางวัดก็ยังเทศนา
กอยด็อนรับอยู่อีก ขอแต่อย่าเถลไถลเลยผ่านประตูวัดไปเข้าประตูบาษมุข
เสียเท่านั้น

สวัสดี

วันอาสาฬหบูชา*

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (วาสน)**

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

ท่านสาธุชน ผู้มีพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

วันนี้ เป็นคืนคล้ายวันอาสาฬหบูชา คือคืนที่เพ็ญกลางเดือนอาสาฬหะ ตรงกับกลางเดือน 8 ซึ่งเมื่อย้อนระลึกถึงสมัย ๒๕๓๙ ปีที่แล้วแล้วนั้น คงเป็นสมัยเอิกเกริกกึกก้องมิใช่น้อย ซึ่งท่านเทียบว่า เหมือนกลองทิพย์บันลือลั่นในอากาศทั่วจักรวาล ทั้งแถมมนุษย์โลกตลอดถึงพรหมโลก เนื่องด้วยมีลัทธิพิเศษ ที่ค่านลัทธิเดิมอย่างเด็ดขาดปรากฏขึ้น เป็นที่ประจักษ์แก่ความรู้เห็นของชาวมุทธ กล่าวคือบังเกิดมีผู้ปฏิญาณตนว่าเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าขึ้นในโลก เมื่อวันเพ็ญเดือนวิสาขะ และในวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะต่อมา ก็ได้ทรงเทศนาธรรมจักรเป็นครั้งแรก และก็นับเป็นครั้งแรกที่พระรัตนตรัย ๓ บริบูรณ์เป็นพระรัตนตรัย คือมีสังฆวัชระบังเกิดขึ้น ด้วยการที่พระโกลนทัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมแล้ว ขอบวชเป็นพระสาวก นอกจากนั้นเนื้อความในปฐมเทศนานั้น ยังประกาศค่านลัทธิเดิมอันเป็นที่นิยมนับถือมานาน ๒ ประการคือการประกอบตนให้พัวพันด้วยสุข

* บรรยายทางวิทยุกระจายเสียง กรมประชาสัมพันธ์ วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๐๓

** ปัจจุบันทรงสมณศักดิ์-สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ในกาม และประกอบความเห็นดเห็น้อยแก่ตนเปล่า ว่าบรรพชิตไม่ควรเสพ
กับแสงสัจธรรมอย่างใหม่ให้ปรากฏ คือขอปฏิบัติเป็นทางกลางไม่เข้าไป
ใกล้ที่สุดทั้งสองนั้นพร้อมกับของจริงอย่างประเสริฐคือ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์
ความดับทุกข์ ทางถึงความดับทุกข์ ว่าพระองค์ได้ตรัสรู้แล้ว การตรัสรู้
ครั้งนี้ไม่ทำให้ความหลุดพ้นกลับกำเริบ ความเกิดครั้งนี้เป็นหนที่สุด บัดนี้
ไม่มีความเกิดอีก เหล่านี้ล้วนปรากฏขึ้นในวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะทั้งสิ้น เมื่อ
กิตติคล้ายวันเช่นนั้นเวียนมาถึง พุทธศาสนิกชนจึงประชุมกันสักการบูชา เป็น
การต้อนรับกิติพิเศษ ด้วยการระลึกถึงพระรัตนตรัยบูชาด้วยการอบรมตน
อยู่ในหลักแห่งศีล สมาธิ และปัญญา ตามกำลังสามารถของตนๆ จึงรวม
เรียกกิตติวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะเช่นนี้ว่าอาสาฬหบูชา

สังฆรัตนะ ที่มีขึ้นในวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะ ว่าเฉพาะส่วนตัวบุคคล
ต่างก็บรินิพพานสูญไปหมดแล้ว ยังเหลือในบัดนี้ก็แต่คุณธรรมหรือหลักคำ
สอน แต่เมื่อหวนระลึกถึงท่านโคณฑัญญะ ผู้นับเป็นสังฆรัตนองค์แรกนั้น
เดิมท่านก็เพียงเป็นนักปฏิบัติค้นคว้าหาทางตรัสรู้หรือหาทางเป็นพระอรหันต์
อยู่เหมือนกัน ท่านก็เพิ่งได้สดับฟังเป็นครั้งแรกว่า การประกอบตนให้พัวพัน
ด้วยสุขในกาม เรียกทับศัพท์ว่ากามสุขัลลิกานุโยค อันเป็นฝ่ายข้างหย่อน
การประกอบความเห็นดเห็น้อยแก่ตนเปล่าเรียกทับศัพท์ว่า อัตถกิลมถานุโยค
อันเป็นฝ่ายข้างถึงทั้งสองนี้ว่า บรรพชิตไม่ควรเสพ คือไม่ควรนิยมประพฤติ
ปฏิบัติตามที่สุดทั้ง ๒ นี้ แต่ควรปฏิบัติในทางสายกลาง คือมรรค ๘ ประการ
จึงจะบรรลุถึงความเป็นพระอรหันต์ได้ จึงเกิดความคิดว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมี
ความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมคว่อมมีความดับเป็นธรรมดา พลอยเห็น
จริงตามความรู้ใหม่ที่พระบรมศาสดานำมาสั่งสอน เรียกว่าได้ดวงตาเห็นธรรม

คือ สำเร็จเป็นพระอริยะชั้นพระโสดาบัน เป็นการเชื่อจริง เห็นจริง ตามหลักที่ทรงเทศนา ไม่อ่อนแอไม่กลอนแคลนหมกความสงสัยใดๆ หมก ฟังเพียงเท่านั้น ชวนให้ได้สันนิษฐานว่า ท่านพระโกณฑัญญะ เป็นผู้ค้นคว้าหาทางตรัสรู้เป็นพระอรหันต์มาแล้วอย่างมากมายเนิ่นนาน แต่ยังจับหลักตันสายปลายเหตุไม่ถูกเท่านั้น ที่ชักชวนพรรคพวกผู้แสวงหาทางตรัสรู้ด้วยกัน คือ ท่านวัปปะ ท่านภททิสะ ท่านมหานาม ท่านอัสสชิ มารับปฏิบัติพระพุทธรองค์ ทั้งแต่ก่อนตรัสรู้เป็นพระอรหันต์นั้น ก็ด้วยคิดหวังพึ่งพระสติปัญญาสามารถเพราะเห็นว่าพระพุทธรองค์ ทรงปฏิบัติเพื่อการตรัสรู้อย่างจริงจังเด็ดเดี่ยว หากพบทางตรัสรู้แล้วคงจะได้นำมาบอกกล่าวแก่พรรคพวกของตนบ้าง นับว่าท่านพระโกณฑัญญะ ก็มีปรีชาสามารถอยู่ไม่น้อยแล้ว เรียกตามสำนวนศาสนาว่า บารมีแก่กล้าเกือบบริบูรณ์ ครั้นได้มาสดับเงื่อนไขที่มีเคยคิดฝันถึง จึงเข้าใจถึงหลักเกณฑ์ได้โดยไม่วาย ส่วนท่านอีก ๔ รูปสติปัญญายังอ่อนกว่าท่านตามลำดับ ต้องอาศัยอบรมหลักธรรมในกาลต่อมา จึงค่อยเข้าใจแจ่มแจ้งเห็นจริงตาม

หากจะมีคำถามสอดเข้ามาว่า ยังไม่เห็นท่านพระโกณฑัญญะได้ละส่วนสุดท้าย ๒ นั้น และได้ปฏิบัติดำเนินตามทางสายกลาง คือมรรค ๘ ประการเลย เพียงแต่รับรู้ความเข้าใจ เห็นถูกเห็นชอบตามเท่านั้น ก็ได้ดวงตาเห็นธรรมแล้ว ไม่ต้องประพฤติกปฏิบัติตนอย่างไรก็สำเร็จเป็นพระอริยะได้ ฉะนั้น หรือ ขอเฉลยตามอรรถโนมัตถยาธิบายว่า ชั้นพระโสดาบัน ท่านเรียกว่า เป็นชั้นกระแสนธรรมเบื้องต้นคือเก้าวามกิดถูกเบื้องต้น อาศัยเพียงความกิดเห็นจริงตาม โดยปราศจากความเคลือบแคลงสงสัยอย่างแน่นอน ไม่คืนกลายด้วยประการใดๆ คือตัดทวิวิจิกิจฉา ความสงสัยขาดเด็ดทีเดียว ส่วนความเห็น

เป็นเหตุยึดถือตัวตนนั้น เข้าใจว่าท่านกองบรมจิตใจมาเป็นอันดีและเมื่อหมด
สงสัย ก็พลอยหมดการถือศีลพรตอย่างอื่นตามไปด้วย ส่วนการปฏิบัติคำเนิ
ตามทางสายกลางนั้น บุคคลผู้มีสติปัญญาชั้นแสวงหาโมกขธรรมเช่นนี้ ย่อม
จะอบรมบริสุทธวิปริณห์ตั้งแต่ขั้นศีล ขึ้นสมาธิเป็นอันดีแล้ว ส่วนชั้นปัญญา
เป็นขั้นส่วนดำเนินการปฏิบัติด้วยอารมณ์ซึ่งรวดเร็ว่องไวยิ่งกว่าสายฟ้าแลบ
จึงไม่ต้องปรากฏอาการปฏิบัติอย่างปุถุชนธรรมดา ยิ่งเพียงชั้นดวงตาเห็น
ธรรม อันเป็นกระแสเบื้องต้นด้วยแล้ว ยิ่งจะยังไม่ต้องปฏิบัติให้ปรากฏ
อาการอย่างไรก็ได้

การที่ชาวเราพิจารณาตามประวัติของท่าน และฟังดูตามเนื้อความ
ปฐมเทศนา จะเห็นว่าคุณก็ไม่ลึกซึ้งอะไรนัก พิจารณาให้ละเอียดสักหน่อยก็
พอจะเข้าใจ จึงทำให้เกิดสงสัยว่าทำไมสำเร็จกันเร็วนัก ส่วนพวกเราชื่อบรม
กันมามิใช่น้อยทำไมจึงไม่สำเร็จกันบ้าง ความคิดเช่นนี้ย่อมมิได้เป็นธรรมดา
แต่ไม่ควรลืมประวัติของท่านพระโสดาปัตติสน์ว่าท่าน ได้เป็นพรหมณ์ผู้น้อย
สุดในจำนวน ๑๐๘ ไปร่วมในพระราชพิธีทำมงคลรับพระลักษณะและขนาน
พระนามของพระบรมศาสดาว่า สิทธัตถะเมื่อประสูติได้แล้ว ๔ วันนั้น เป็น
ผู้ได้ทำนายพระคติโดยส่วนเดียวว่าพระองค์ต้องออกทรงผนวชเป็นพระอร-
หันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้คอยสดับรับข่าวการออกบรรพชาตลอดเวลา
๒๙ ปี และมาอยู่ปฏิกฐากพระองค์อีก ๖ ปี ตลอดเวลา ๓๕ ปีนี้ ท่านจะไม่
อบรมบ่มนิสัยของท่าน เพื่อรับโมกขธรรมจากพระองค์บ้างเทียวหรือ หาก
ในระยะ ๒๙ ปี ท่านจะยังไม่ได้ออกบวชตามพระพุทธรองค์ แต่ตอนออกบวช
ตามปฏิบัติอยู่ถึง ๖ ปีนี้ จิตใจของท่านคงได้รับการอบรมสูงขึ้น ถึงขั้นอุค-
ติปัญญา พอจบปฐมเทศนา จึงได้ดวงตาเห็นธรรมทันที ฉะนั้นท่านที่ได้ฟัง

พระธรรมเทศนาเพียงครั้งเดียวก็ไ้สำเร็จนั้น เชื่อว่าท่านได้อบรมบ่มนิสัย
เป็นบารมีแก่กล้ามาก่อนแล้วมิใช่น้อย และเรื่องเช่นนี้ ก็เป็นเรื่องประวัติ
ของท่านผู้เกิดในยุค ๒๕๐๐ ปีเศษแล้ว จึงยากที่จะหาชีวประวัติของบุคคล
ในยุคปัจจุบันเทียบเคียงได้

แต่ก็ไม่ควรทอดยยอมเป็นผู้แพ้เสียง่าย ๆ วันนั้นกำลังเป็นคืนเพ็ญ
อาสาฬหะอยู่ กวราเราจะลองสมมติตนเองเป็นพระโกณฑัญญะสงบใจ
สดับปฐมเทศนา หรือเทศนาในหลักธรรมอันเฉพาะวันอาสาฬหบูชา
พยายามให้เกิดดวงตาเห็นธรรมอย่างจริงใจ เพียงประการนี้ว่าเราทำดีจัก
ได้ชั่วชั่วจักได้ชั่ว เราทำกรรมอย่างไรไว้ดีหรือชั่วก็ตามเราต้องเป็นผู้รับ
ผลของกรรมนั้นเองเสมอ จะแลกเปลี่ยนหรือให้ใครช่วยเหลือมิได้เลย ได้
เท่านั้นอย่างจริงใจแท้ ๆ อย่างปราศจากสงสัยก็จะชื่อว่าผู้มีดวงตาเห็นธรรม
อย่างชั้นกัลยาณบุรุษ เป็นการบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยสักการะ
ยังคือปฏิบัติบูชา ขอทุกท่านจงประพฤติตามพระธรรม พระธรรมก็จักรักษา
ท่านให้เกิดความสุขจำเริญสวัสดิ์ ในที่ทุกสถานตลอดกาลทุกเมื่อ เทอญ.

วันปวารณาออกพรรษา*

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (วาสน)**

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

ท่านพุทธศาสนิกชน ผู้มีพระพุทธเจ้าเป็นของตน

วันนี้ถึงกำหนดครบไตรมาสตามที่พระภิกษุอธิษฐานอยู่จำพรรษาแล้ว เรียกว่าวันนี้ว่า วันมหาปวารณา คือวันปวารณาในพรรษาต้นหรือเรียกว่ากันทั่วไปว่า วันออกพรรษา ที่เรียกว่าวันออกพรรษานี้มุ่งให้ได้ความตรงกันข้ามกับคำว่า อยู่จำพรรษานั้นเอง คือเมื่อได้อยู่จำพรรษาไม่ไปแรมคืนที่อื่นโดยไม่จำเป็น ครบไตรมาสตามที่ได้อธิษฐานใจแล้วจากเวลานั้น ก็เท่ากับออกจากการอธิษฐาน หรือพ้นจากการกำหนดใจไว้เรื่องพิธีการอธิษฐานจำพรรษาได้ผ่านพ้นมาแล้ว บัดนี้ถึงการปวารณาออกพรรษา จึงสมควรที่จะได้บรรยายเรื่องการปวารณาให้สมกับกาลนิยมด้วย

การปวารณา เป็นพิธีการที่พระบรมศาสดาทรงอนุญาตให้ภิกษุปฏิบัติ เช่นเดียวกับคำอธิษฐานจำพรรษา คือเมื่อถึงวันเพ็ญเดือน ๑๑ ซึ่งเป็นวันครบ ๓ เดือน จากเพ็ญเดือน ๘ ทรงอนุญาตให้พระภิกษุกระทำพิธีปวารณา แทนการฟังพระปาฏิโมกข์ เป็นพิเศษเฉพาะวันนี้ มีพิธีเบื้องต้น ทำนองเดียว

* บรรยายทางวิทยุกระจายเสียง กรมประชาสัมพันธ์ วันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๐๔

** ปัจจุบันทรงสมณศักดิ์ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสนมหาเถระ) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

กับประชุมฟังปาฏิโมกข์ พระภิกษุผู้ร่วมประชุมจำนวนตั้งแต่ ๕ รูป จึงทำ
ปวารณาได้ ต้องชำระตนให้พ้นจากอาบัติทั้งหลายก่อนแล้ว จึงประกาศนัต
หมายว่าจะปวารณากี่ครั้ง หรือว่าพร้อมกันเป็นต้น ต่อไปจึงเริ่มปวารณา
ตั้งแต่ผู้มีอาวุโสลงไป ตามลำดับจนถึงนวกะ ก็คือกล่าวคำขอให้ช่วยตักเตือน
กัน มีข้อความว่าข้าพเจ้าปวารณาต่อสงฆ์ ถวายได้เห็นกัฏฐิ ถวายได้ฟังกัฏฐิ
ถวายสงฆ์กัฏฐิ ขอตานทั้งหลายโปรดว่าข้าพเจ้าเกิด ข้าพเจ้าเห็นอยู่จักทำแก้
ทั้งนี้ เมื่อทุกรูป กล่าวปวารณาตนเสร็จแล้ว นับเป็นหมกพิริ เมื่อท่าน
พุทธศาสนิกชน สนใจปฏิบัติตามพระภิกษุ ในพิธีการอธิษฐานจำพรรษามา
แล้ว ก็สมควรที่จะได้ปฏิบัติตามอย่าง พิธีปวารณาออกพรรษาอีกด้วยโดย
อนุโลม คือ ยินยอมอนุญาตต่อกันและกัน ให้ว่ากล่าว ตักเตือนทั้ท้วง
ห้ามปรามกันได้ ด้วยความกรุณาต่อกันไม่เลือกว่าเด็ก ผู้ใหญ่ทั้งภายใน
ครอบครัว หรือในสังคมนั้นๆ เมื่อต่างได้ปวารณาต่อกันและกันด้วยน้ำใจ
กรุณา ก็เชื่อว่า ต่างมุ่งความดี ความสุขจำเริญ อยู่เย็นเป็นสุขให้กัน อย่าง
นี้เท่ากับทุกท่าน ต่างตั้งตนเองขึ้นเป็นพระพรหม ผู้มีน้ำใจเปี่ยมด้วย เมตตา
กรุณา มุทิตา อุเบกขา อันเป็นคุณธรรมของผู้เป็นใหญ่ ยังมีพระพรหม
เต็มครอบครัว เต็มสังคม เต็มบ้านเต็มเมือง การอยู่เย็นเป็นสุข ย่อมตาม
มาอันวยให้เป็นแท้ จึงน่าจะได้นสนใจฝึกฝนวิธีการปวารณาให้ทั่วถึงกัน มิใช่
ปล่อยให้ฝ่ายพระภิกษุ กระทำพิธีปวารณาอยู่อย่างเดียว ท่านพุทธศาสนิก
ชนก็อยู่ในฐานะอุบาสก อุบาสิกา ผู้มีหน้าที่ดำรงพระพุทธศาสนา ให้รุ่งเรือง
ถาวรสืบไปด้วยเช่นเดียวกัน ฝ่ายพระภิกษุที่ประกอบพิธีปวารณานี้ละครั้ง
ก็เพราะแต่เดิม มีโอกาสอยู่รวมกัน เช่นเวลาอธิษฐานจำพรรษามีน้อย ยาม

3961132163

ออกพรรษาแล้วต่างจารกกระจายออกไปตามอริยาศย ทั้งยังเป็นกลุ่มน้อยและมีสิทธิขานัย เป็นแนวปฏิบัติร่วมกันอยู่แล้ว จะประกอบพิธีปวารณายอมให้เลือกว่ากล่าวทักเตือนกันเพียงปีละครั้ง ก็เป็นการเพียงพอ เท่ากับเป็นการย้ำให้เกิดความระมัดระวังสำรวมในสิกขาวิสัยยิ่งขึ้นเท่านั้น ส่วนอุบาสกอุบาสิกา กรองเรือนกันเป็นครอบครัวอยู่ประจำ ไม่มีระเบียบบังคับแน่นอน และสม่ำเสมอ นอกจากกฎหมายบ้านเมือง มักถือเสรีภาพเอาตามใจตน เป็นส่วนมาก เป็นเหตุให้เกิดการกระทบกระทั่ง เกิดข่มเหงรังแก เบียดเบียน ตั้รอนประโยชน์ของกันและกันได้ง่าย จึงสมควรที่จะได้ปวารณายินยอมอนุญาต ให้ทักท้วง ตักเตือน ห้ามปราม กันเสมอไป หรือเพียงอนุโลมตามพระภิกษุได้ปีละครั้ง ก็นับว่าดีไม่น้อยเพราะการที่จะตกลงยินยอมอนุญาต ให้ผู้อื่นกล่าวทักเตือนตนได้เช่นนี้จะต้องเป็นผู้ละมานะทิฐิ หัวข้อถือดี ทะนงตน ได้เบาบางแล้ว หากไม่ก็จะประกอบพิธีเพียงประเพณี ไม่ถึงจุดมุ่งหมายของพิธีปวารณา ยอมให้เลือกว่ากล่าวได้เลย

ท่านพุทธศาสนิกชน ผู้เป็นพุทธมามกาอย่างแน่นหนา เมื่อยามอธิฐานอยู่จำพรรษา ท่านได้บำเพ็ญทานโดยอนุโลม ตามอย่างพระวินัยมาได้ตลอดไตรมาส คือ บำเพ็ญทาน คีล ภาวนา เครื่องครัดกว่าฤดูอื่นนั้นก็เท่ากับทำการปรุงอาหารไว้เพื่อรับประทาน แต่เมื่อปรุงเสร็จแล้วท่านกลับทอดทิ้งอาหาร ซึ่งไถลงแรงปรุงให้อยู่ในภาชนะเสีย โดยท่านไม่ได้เหลียวแลกังวลถึงเช่นนี้ ท่านจะบ่นหิวอาหารหรือแสดงอาการกระสับกระส่ายเพราะหิวโหยเพื่อประโยชน์อะไร เครื่องสำหรับบรรเทาความหิว ที่เกิดจากน้ำมือของท่าน ก็มีพร้อมแล้ว ยังอยู่เพียงหยิบขึ้นมารับประทานเท่านั้น จะควรปล่อยให้หิวโหยอยู่เช่นนั้นเพราะความเกียจคร้านอย่างนี้ ก็สุกวิสัยที่ใคร ๆ จะช่วย

เหลือได้ อุปมานั้นใด ข้ออุปมัย ก็คือ ท่านพุทธบริษัท ได้เกรงครัด
บำเพ็ญ ทาน ศีล ภาวนา ในกาลเข้าพรรษามาตลอดไตรมาสแล้ว ตาม
กำลัง ศรัทธา อุสาหะ เช่น ส่วนมากตั้งใจคณเฑาะว์เมรียบ้าง งคการ
อบายมุขต่างๆ บ้าง งคทูปติประหัตประหารผู้อื่นบ้าง งคการไปปคมคเท็จ
หรือการชั่วร้ายอย่างอื่นบ้าง ตามที่ได้ตั้งใจไว้ ก็ได้สมความตั้งใจจนตลอด
พรรษามาแล้ว ทำไม พอถึงวันปวารณาออกพรรษา จึงพลอยออกจาก
ความตั้งใจที่เคยเช่นนั้น กลับพลไปสามะเลเทเมออย่างเดิม หรือยิ่งกว่า
เดิม เป็นการชกใช้ในเวลาจำพรรษาเสียอีกเล่า สมควรอย่างยิ่งที่เมืองคเวณ
มาได้ถึง ๓ เดือนแล้ว ก็น่าที่จะลองงคเณต่อไป ให้ถึงเวลาหมคเชทกฐิน
กลางเดือน ๑๒ หรืออาจขยายออกไปจนถึงวันมาฆบูชา กลางเดือน ๓
วิสาขบูชา กลางเดือน ๖ ก็คงจะได้อีกเหมือนกัน หรือยิ่งขยายต่อไปจนถึง
วันเข้าพรรษาใหม่อีก เป็นการงคเณได้ตลอดปี ซึ่งจะเป็นเหตุชักจูงให้ค
เณจนตลอดชีวิตสืบไป ก็น่าจะมีปฏิบัติได้ต่อไปเป็นแท้ เป็นการรับ
ประทานอาหารที่ปรุงขึ้นด้วยน้ำมือของตนเอง จะอิมหน้าสำราญ หายเดือด
ร้อนกระวนกระวาย กันนั้น

การปวารณา ก็คือการยอมตนให้คนอื่นว่ากล่าวตักเตือนนี้ คุเป็น
หน้าที่ที่ควรประพฤติกันทั่วไป แม้จะไม่ถึงเวลาตามอย่างพระภิกษุ ซึ่งต้อง
มีระเบียบพิธีตามกาลเวลา ก็ไม่น่าจะเสียหายประการใด เพราะการว่ากล่าว
ตักเตือน ห้ามปราม กันนี้ จำเป็นต้องใช้ทั่วไปทุกสังคมและทุกเวลา ด้วย
จะคึกคักง่ายเข้ากับตัวว่า ตนเฉลียวฉลาดสามารถรอบรู้ดีเอนแล้ว ไม่จำเป็น
ที่ใคร ๆ จะสอดแทรกเข้ามาว่ากล่าวตักเตือนให้เป็นการเสียเกียรติ เสียภูมิ
เช่นนี้ ย่อมเป็นการเสริมสร้างการทะนงตน เย่อหยิ่ง ถือตัว หัวค้อ ขาค

สัมมาการะต่อผู้อื่น ไม่เป็นความคิด ที่ผู้มีความรู้ดี สมควรนำมาประพจน์
เลย โบราณท่านกล่าวว่า “สี่เท่ายังรู้พลาด นักปราชญ์ยังรู้พลั้ง” นั้น ก็
เพราะท่านได้พบเห็นตัวอย่าง ความทะนงตน อวดดี ชนิกบ่าบิ่นเช่นนี้มา
แล้วนั่นเอง แลยังมีคำคมว่า “คนที่ทำอะไรไม่ผิดพลาดเลย คือคนที่ไม่ได้
ทำอะไร” จะต้องผิดพลาดบ้างเสมอ ยังเป็นการสมควรที่คนหวังดีแก่ตน
เองจะต้องภาวนาเป็นคาถาประจำใจอยู่เสมอว่า “ข้าพเจ้าขอพิจารณาทั่วแก่
ท่านทั้งหลายจนตลอดชีพ” ทั่วไปนับแต่สังคมาภายในครอบครั้ว ตลอดถึง
สังคมาภายนอก การยอมตนลงได้เช่นนี้ ไม่ถือว่าอ่อนแอ แต่เป็นการอ่อน-
โยน หากเกิดความผิดพลาดขึ้น ก็ย่อมจะมีผู้เอ็นดูเห็นใจ หรือให้อภัยได้
เพราะมักเป็นความผิดพลาดชนิดรู้เท่าไม่ถึงการณ์อย่างที่เราเรียกว่า โมหะการ
ทั้งนี้ เพราะการรู้จักถ่อมตน รู้จักมีสัมมาการะแก่ผู้สูงกว่าด้วยอายุ ด้วย
ชาติตระกูล และด้วยคุณงามความดี ไม่โอหังเย่อหยิ่งอวดดี ย่อมเป็นคาถา
เมตตาตามหานิยม มหาลาภยศอยู่ในตัวแล้ว ทั้งผู้เมตตาอาวรณ์นั้น ๆ จะกลับเป็น
หูเป็นตาช่วยระมัดระวังตัวเตือน มิให้เกิดความผิดพลาดเสียหายเกิดขึ้นใหม่
อีกได้ เมื่อมีโอกาสเพิ่มหูเพิ่มตาให้ไ้ระมัดระวังความผิดพลาดเสียหายเป็น
พิเศษจากหูตาของตนเช่นนี้ถือว่าเป็นโชคดีของชีวิตอย่างยิ่ง ทางพระศาสนา
ยกย่องบุคคลที่คอยมาชักเตือน พร่ำสอน มิให้ประพจน์ผิดพลาดเกิดความ
เสียหายว่าเหมือนกับผู้มาบอกขุมทรัพย์ให้ที่เดียว พระบรมศาสดา ทรงยก-
ย่องพระราหุลว่า เป็นผู้ว่านอนสอนง่ายเลิศกว่าสาวกทั้งหลาย และทรง
กิตติคุณพระฉนันะ ผู้ตั้งข้อถือดี ไม่ยินยอมอ่อนน้อม รับฟังคำชักเตือน
จากใคร ๆ ที่สุดถึงตรัสลงพรหมทัณฑ์คือไม่ให้สาวกทั้งหลายเกี่ยวข้องด้วย
ในที่สุกจึงได้สำนึกกลับตนได้ในภายหลัง

เรื่องการยินยอมรับฟัง การตกเตือนห้ามปรามจากผู้หวังดี ล้วนแต่เป็นคุณประโยชน์ยิ่งใหญ่ แก่ผู้ได้รับการตกเตือนนั่นเองเป็นสำคัญ บุทธธิกาย่อมได้รับการแนะนำพร่ำสอน ห้ามในสิ่งที่ผิด แนะนำในทางที่จากบิณฑามารมาเป็นครูคนแรกก่อนแล้ว ต่อมาถึงครูอาจารย์ ตลอดจนถึงคราวประกอบการอาชีพ ก็ต้องอาศัยการแนะนำเป็นรากฐานทั้งนั้นอย่าว่าอื่นไกลเลย เพียงการนุ่งห่ม ตกแต่งร่างกาย อยู่ตามปกติทุกวันนี้ยังต้องอาศัยกระจงเงา ช่วยส่องให้เห็นความบกพร่อง หรือเรียบร้อยเป็นประจำอยู่แล้ว ยิ่งการตกแต่งร่างกายมีหลายชนิด นับแต่ศีรษะลงไปถึงเท้า ต้องอาศัยเครื่องประดับต่างชนิดตามลักษณะอวัยวะ เช่นเครื่องประดับคอ ประดับมือ ประดับนิ้ว ประดับเท้า เหล่านี้ จะต้องเรียบร้อยสมส่วน สมลักษณะ จนตลอดร่าง จะแยกว่าส่วนไหนสำคัญกว่าส่วนไหนย่อมเป็นการยาก เพราะต้องอาศัยความเหมาะสม ร่วมกันทั้งร่างกายจึงจะเรียกว่าเรียบร้อยงดงาม ข้อนี้ใครให้เป็นข้อคิดว่าจะทะนงตนถือตัวว่ามีดีอยู่อย่างสองอย่างก็พอแล้ว ส่วนไม่ดียังอื่นปล่อยเลยเสียก็ได้ เช่นมีนาฬิกาเรือนทองผูกข้อมือแล้ว ส่วนนิ้วมือจะสกปรก เล็บมือดำไม่คำนึงถึง ดังนี้ จึงขอให้คุณลักษณะความเป็นผู้ดีในพระศาสนาประกอบบ้างว่า คนดีในพระศาสนาเรียกว่าสัตบุรุษนั้น ต้องมีคุณธรรมประจำธรรมาศัย รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ประชุมชน รู้เลือกบุคคล มิใช่เพียงแต่รู้เพียงบางสิ่งบางประการ จะต้องรู้ร่วมพร้อมกัน ๗ ประการนี้ จึงจะสมนามสัตบุรุษ คือคนดี ของพระศาสนา

เพราะฉะนั้น วันนี้เป็นอุกมคติปีวารณาออกพรรษาตามพระวินัยแล้ว ท่านพุทธศาสนิกชน ได้บำเพ็ญความดีเป็นบุญกุศล มีให้ท่านรักษาศีล

สัทธรรมาภยในพรรษา กวขันยิ่งกว่าเวลาอื่นโดยอนุโลมการอธิษฐานจำพรรษา ของพระภิกษุมา จนตลอดไตรมาสแล้ว ถึงการปวารณาออกพรรษา ก็สมควรประพัตถน ตามเยี่ยงอย่างการปวารณาของพระภิกษุอีกบ้าง คือ การยอมให้เลือกว่ากล่าว ตักเตือนซึ่งกันและกันอีกต่อไปด้วย มิใช่พ้อออกพรรษา ก็พลอยปล่อยปละละเลย ทั้งการบำเพ็ญความดีเสีย จะปล่อยให้ ออกแต่กาลเวลา ส่วนตนยังไม่ควรออกจากการทำเพ็ญความดี เพราะยังมีความดีที่ควรบำเพ็ญอีกมากมาย โดยเฉพาะความดีในพิธีปวารณาออกพรรษานี้ ด้วยการยอมถ่อมตนยินดียรับฟังคำแนะนำ ตักเตือนจากผู้ปรารภนาถิ ไม่ตั้งค้อ ถือมั่น ทะนงตน หัวค้อ บำเพ็ญได้ถึงนี้สืบต่อไปอีก จะเท่ากับ เมื่ออบรมกุศลในยามเข้าพรรษา เป็นการเตรียมอาหารไว้สำหรับรับประทาน ยามปวารณาออกพรรษา เป็นเวลาเริ่มรับประทานอาหาร จะได้เกิดความ อิ่มหนำสำราญแก่ตนเอง หรือการอบรมคุณธรรมในฤดูเข้าพรรษา เท่ากับ กำลังศึกษาเล่าเรียน ฤดูกาลออกพรรษาเป็นการลงมือปฏิบัติงานตามความรู้ ที่ศึกษาอบรมมา เป็นการศึกษาเพื่อรู้ รู้เพื่อปฏิบัติตามรู้ มิใช่รู้เพื่อสำหรับ อวดรู้ หรือรู้เพียงชั้นรู้ไม่ถึงขั้นปฏิบัติ ประโยชน์ของความรู้ต้องอยู่ที่ ประพฤติได้ตามความรู้ ทั้งส่วนกาย วาจา ใจ ตามกำลังสติปัญญา และ มิใช่ขอเพียงดีเฉพาะบางอย่างบางประการก็พอแล้วจะรู้ไม่เรียบร้อยงามตา สง่างามตลอดร่าง เหมือนแต่งกายให้บกพร่องบางสิ่งบางประการ จะกลายเป็นตัวตลกอวดชาวบ้าน ไม่สมนามว่าพุทธศาสนิกชนเลย

จึงขอเชิญชวนท่านพุทธศาสนิกชน ผู้มีพระพุทเจ้าเป็นของตน จงสนใจในพิธีการปวารณา คือการยอมให้ว่ากล่าวตักเตือนกันด้วยความกรุณา สืบต่อจากการอธิษฐานจำพรรษาสืบต่อไปอีก อย่าทิ้งคุณงามความดีที่ได้

ประพาศไว้เสียในฤดูพรรษา จงนำมาใช้ในฤดูปลาวรรณออกพรรษาตลอดไป
อีกด้วย เพราะก่อนการปลาวรรณออกพรรษาแล้วยังมีประเพณีบำเพ็ญกุศล
อีกเช่นตักบาตรเทโวในวันแรมค่ำ ๑ ถวายผ้ากฐิน ถวายผ้าป่า ถ้าเมื่อได้
นำความที่บำเพ็ญไว้ในฤดูจำพรรษา มาใช้เริ่มแต่พิธีปลาวรรณออกพรรษา
ต่อไปได้เป็นอย่างดีแล้ว ชาวการวิวาททำร้ายกัน อันตรายที่เกิดจากการถวาย
กฐิน ผ้าป่า ทั้งทางน้ำและทางบกก็คงจะลดน้อยผิดกว่าเคยเป็นแน่

ขอความสุขสวัสดิ์ จงมีแก่ท่านพุทธศาสนิกชนทั้งหลายในที่ทุก
สถาน ตลอดกาลเป็นนิตย์ เทอญ.

สมบัติมนุษย์

พระนิพนธ์

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสนมหาเถระ)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

หน้าว่าง

ศีล ๕ ก่อสมบัติของมนุษย์

คนไทยเรา นับว่ามีโชคประจำชีวิตอย่างน่าภูมิใจที่สำคัญยิ่งก็คือ พระพุทธศาสนา ได้แก่มีกำสอนขององค์พระพุทธเจ้า ที่แพร่หลายอยู่ใน ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม มาตั้งแต่ลัทธิศาสนาเห็นโลก เพราะท่าน บุรพชนนั้นแต่ต้นตระกูลปู่ทวดขึ้นไปทั้งหลายสืบชั้น ได้ใคร่ครวญพิจารณา อย่างรอบคอบถี่ถ้วนถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว เห็นว่าเป็นคำสอนที่มี หลักเกณฑ์แน่นอน สมเหตุสมผล มิใช่เป็นคำสอนเพื่อประโยชน์แก่พระองค์ศาสนาอย่างไรเลย แต่เป็นคำสอนที่ล้วนให้เกิดคุณประโยชน์ แก่ผู้ ประพฤติตามเฉพาะตนเองเท่านั้น พระบรมศาสดามีได้มีส่วนแบ่งปันคุณ ประโยชน์ด้วยอย่างไร เพราะท่านได้แถลงเสมอว่าท่านเป็นเพียงผู้แนะนำ อะไรที่ควรประพฤติ อะไรชั่วควรละเว้นเท่านั้น สมกับคำสอนที่ว่า ใคร ทำดี ก็ได้ดีเอง ใครทำชั่ว ก็ได้ชั่วเอง ท่านบุรพชนชาวไทยของเรา จึง ยอมรับนับถือเป็นหลักประพฤติตามสืบต่อมา ส่งเสริมให้เป็นมรดกตกทอด ถึงชาวเรารุ่นหลานเหลน ได้เรียนรู้คำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างสะดวกสบาย ไม่ต้องท้อถอยกันกว่าให้เสียเวลาของชีวิต อาศัยพ่อแม่เป็นครูคนแรกแนะนำ เป็นเบื้องต้นสืบมา

จึงใคร่ที่จะชักชวนชาวไทยผู้เหมือนญาติ ร่วมนับถือพระพุทธ ศาสนาตามอย่างพ่อแม่ ปู่ย่า ทายาย ให้มีน้ำใจได้ประพฤติตามคำสอนของ พระพุทธเจ้าอย่างจริงจังทั่วกัน จะได้สมกับที่พระองค์ตรัสเตือนกำชับว่าการ

งกเว้นไม่ปฏิบัติฝ่าฝืนคำห้าม การยินดีปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนนั้น ล้วน
เป็นหน้าที่ของเราผู้เป็นสาวกนับถือพระองค์เป็นที่เคารพบูชาอย่างสูงสุด ต้อง
ประพฤติกระทำเอง จะมัวขอร้องบนบานศาลกล่าวขออำนาจามมี ตลอดจน
เทพอารักษ์ให้มาช่วยกลบเกลื่อนสิ่งที่ตนต้องการปรารธนา มีลาภ ยศ
สรรเสริญสุขนั้นย่อมไม่สำเร็จสมประสงค์เลย

ที่ปรารธนาชักชวนคนไทยผู้มีปัญญา ตาหวด เป็นคนนับถือศาสนา
พุทธในที่นี้ ก็เพื่อให้เลิกแสดงการนับถือพระพุทธเจ้าตามธรรมเนียม
ประเพณีกันเสียที เพราะได้ถูกคำหิทธิเตียนอย่างน่าอัปยศมาแล้วว่า คน
ไทยชาวพุทธเป็นพวกโกล่เกลือกินต่าง ก็มิศาศนาคำสอนที่ดีด้วยหลักเหตุ
ผลเป็นมรรคอยู่ในบ้านในเมืองเหมือนเกล็ดอยู่แล้ว ยังเพิกเฉยละเลยไม่นำพา
กลับเห็นเป็นของเก่าคร่ำครว้าสมัย มัวหลงนิยมสิ่งใหม่ๆ ที่มีคุณค่าต่ำเท่า
กับน้ำค้าง หลงทอดทิ้งละเลยคุณค่าที่เช่นเกล็ดเสีย จึงสมควรอย่างมาก
ในปัจจุบันนี้ ที่ชาวพุทธทั้งหลาย ชายหญิง กฤหัสถ์บรรพชิต จะมา
ร่วมมือประพฤติตามคำสอนของพระพุทธเจ้ากันอย่างจริงจัง ตลอดจนเป็น
นิคฺยเถิก ไม่ต้องรอวันพระวันโกน หรือในพรรษานอกพรรษา เท่ากับ
พยายามละเลิกกินต่างหันมาเริ่มต้นกินเกล็ดกันเถอะ อย่าให้เสียชาติที่เกิดเป็น
มนุษย์ พบพระพุทธศาสนาแล้ว แต่ไม่รับผลดีเป็นคุณแก่ชีวิตบ้าง จะนำ
ละอายใจไม่น้อย เพราะตนเองต้องพลอยฉีกพลาตจากคุณความดีที่พึงประ-
พฤติตามคำสอนของพระศาสนาแล้วมีหน้าซ้ำจะเป็นตัวอย่างที่เลวทรามต่ำช้า
ให้ลูกหลานอันเป็นยอกรักปานทวงทาจจำบาปของบุรพชน ว่าเป็นสมบัติติด
นิสัยเขาโดยไม่รู้ตัวเหมือนผู้ใหญ่หลอกหลวงลูกหลานให้เป็นเหมือนโจร และ
ถ้าเป็นเด็กลูกหลานของตระกูลอื่น หากจะถูกผู้ใหญ่ว่าตระกูลหลอกหลวง ก็

ยังพอประมาณเพราะต่างสายเลือด แต่ที่ลูกหลานจากสายเลือดของตนเอง กลับมาถูกผู้ใหญ่ต้นตระกูลต้นสายเลือด หลอกให้เป็นเหมือนโจร ขาคีล ขาธรรม ไม่นำพาต่อคำสอนที่ดี น้ำใจของผู้ใหญ่ชนิดนี้จะอำมหิตร้ายกาจ สักเพียงแค่นี้

เพื่อให้พุทธศาสนิกชนมีคุณธรรมความดีงามไว้ประดับตน สมชาติ เป็นมนุษย์ทั้งร่างกายจิตใจ พระพุทธองค์จึงวางหัวข้อข้อให้ระวังรักษาไม่ ผ่าฝืนกระทำความชั่ว เป็นอย่างน้อยที่สุดไว้ ๕ ข้อ ที่เราเรียกกันว่าศีล ๕ ให้ตั้งใจดเว้นอยู่เสมอไม่เลือกเวลาสถานที่ คือ

๑. ตั้งใจดเว้นการฆ่าสัตว์ ที่มีชีวิตให้ตาย
๒. ตั้งใจดเว้นการลักขโมยสิ่งของผู้อื่น
๓. ตั้งใจดเว้นการประพฤติดิฉิประเวณี
๔. ตั้งใจดเว้นการพูดปดโกหกให้คลาดเคลื่อนจากความจริง
๕. ตั้งใจดเว้นการดื่มสุราเมรัยคือเหล้า

ที่พระพุทธเจ้ายกหัวข้อทั้ง ๕ นี้ ขึ้นตั้งไว้ให้ผู้เคารพนับถือในพระองค์ ตั้งใจสำรวมระวังรักษาเป็นประจำทุกอิริยาบถ ก็เพราะว่าในหัวข้อทั้ง ๕ นี้เป็นเหตุการณ์ที่ไม่มีใครอยากประสบพบเห็นเลย เมื่อลองนึกเทียบกับ ตัวเรากูอย่างจริงจังแล้ว เราเองก็ไม่ต้องการให้ใครมาประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย ต่อทรัพย์สินสมบัติ, ต่อประเวณี, ต่อความซื่อสัตย์, และต่อความมี สติสัมปชัญญะ เมื่อเราเองก็เป็นมนุษย์เหมือนเขา เราไม่ชอบให้ใครมาเบียดเบียนรังแกเราอย่างไรคนอื่นก็ย่อมไม่ชอบเช่นเดียวกับเรา ดังนั้นพระพุทธ เจ้าจึงยกเป็นหัวข้อให้คอยสำรวมระวัง เพื่อไม่ให้เบียดเบียนกัน เพราะไม่

มีใครอยากพบเห็น อย่าหลงกระทำตามชอบใจตน เมื่อต่างไม่ประทุษร้าย
ข้ามเหวกัน ต่างมีความปรารถนาดีต่อกันและกันอนุเคราะห์เกื้อกูลกันตามที่
ท่านเรียกว่าเมตตา ได้แก่ความปรารถนาความสุขจำเริญให้แก่กันและกัน ก็
นับว่าอยู่เป็นสุข นอนหลับอย่างผาสุกสบาย สมกับเป็นหมู่คณะของคนดี
มีศีลธรรมโดยแท้

วิธีที่จะรักษาศีลทั้ง ๕ ข้อนี้ มิใช่ว่าต้องอาศัยสมาทานกับพระภิกษุ
สงฆ์ตามวันพระ หรือตามพิธีทำบุญในงานต่างๆ เท่านั้น เราปรารถนาจะ
ประพฤติตัวให้เป็นคนดีตามคำสอนของท่าน ตามหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน
ก็สามารถตั้งใจอธิษฐานเอาเองได้ไม่ต้องรอวันพระ ไม่ต้องสมาทานกับพระ
ภิกษุ และเมื่อรู้ตัวว่า คีลข้อไหนขาดตกบกพร่อง ที่เรียกว่าศีลขาดหรือศีล
เศร้าหมอง ก็พยายามเตือนตัวให้ได้ตั้งใจประพฤติดีชอบตามองค์ศีลนั้นๆ
เสียใหม่ ถึงจะเป็นการล้มร้อยครั้ง ก็พยายามตั้งใหม่ร้อยหนอยู่เสมอไป
พยายามหักทำไปทุกวันเวลา เหมือนเป็นการแ่งใจของเราให้สวสฺสจงตาม
ด้วยเมตตา เช่นเกี่ยวกับการอาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาดฉะนี้

การรักษาศีล ชั้นแรกย่อมรู้สึกลำบาก ยากที่จะปฏิบัติอยู่บ้างเป็น
ธรรมดา เพราะยังไม่เคยกระทำ แต่เมื่อเชื่อใจแน่วแน่ต่อคำสอนของพระ
พุทธเจ้าว่าเป็นคำสอนที่ดี มีคุณประโยชน์แก่ผู้ประพฤติตามได้อย่างจริงใจ
แล้ว อุตหนปฏิบัติตามไปด้วยอุทสาหะพากเพียร ไม่ช้าการที่เห็นว่ายาก
ลำบากทำไม่ได้ ก็จะกลายเป็นของง่าย ทำตามได้อย่างปกติ ไม่รู้สึกลำบาก
อย่างเดียวกับกิริยาอื่น เติบ นั่ง นอน แต่เดิมเราทำยังไม่เป็น แต่เมื่อ
ร่างกายค่อยเติบโตขึ้น ได้พยายามฝึกหัดกิริยาเหล่านี้มาแต่เล็กแต่น้อย จึง
ค่อยกระทำได้คล่องแคล่วเป็นอย่างปกติธรรมดา ด้วยความเคยชินตามระยะ

เวลาที่เติบโต จึงสมควรอย่างยิ่งที่ชาวพุทธทั้งหลายจะได้ตั้งใจสำรวมระวัง
กายวาจาของตนตามองค์ศีลทั้ง ๕ นี้ให้เป็นคุณสมบัติประจำใจตลอดไปทุกวัน
คืน จะทำให้มีกำลังใจผ่องใส เบิกบานสุขกายสบายใจอย่างแท้จริงเท่ากับได้
ขึ้นสวรรค์ทั้งเป็น ตามที่โบราณว่า สวรรค์อยู่นอก นรกอยู่ในใจ ฉะนั้น

ผู้ที่ประกาศตนเป็นพุทธศาสนิกชน แต่ไม่สามารถสำรวมรักษาศีล
ทั้ง ๕ ไว้ประจำใจได้ ออกจะเป็นคนบาปสักหน่อย เพราะการที่ได้กำเนิด
เกิดมาเป็นมนุษย์นี้ ท่านว่าเพราะบุญที่เคยสร้างสมไว้ในปางก่อนส่งเสริมมา
เมื่อได้อัตถภาพร่างกายเป็นมนุษย์แล้ว ก็มีใช้จะมีหน้าที่ฝ่าฝืนล่วงละเมิดศีล
ทั้ง ๕ ข้อนี้อยู่เท่านั้น เพราะการละเมิดศีลทั้ง ๕ นี้ท่านว่าเป็นการทำบาป บาป
ก็คือฝ่ายชั่วเลวทราม ไม่มีใครปรารภณาพบเห็น เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์เพราะ
บุญส่งเสริมแล้ว ก็สมควรอย่างยิ่งที่จะได้ทำบุญให้มากยิ่งขึ้น จะได้เสวยสุข
เพราะบุญส่งตั้งแต่โลกนี้ตลอดโลกหน้าโดยแท้ ครั้นเกิดเป็นมนุษย์แล้วกลับ
ใจไปทำบาป อันมีผลเป็นความทุกข์ยากเดือดร้อน ผิดศกัศศีรีเช่นนี้ ก็จะ
กลายเข้าหลักที่ท่านเรียกว่า มนุสฺสเปโต มนุสฺสติรจฺจนโน ร่างกายเป็นมนุษย์
แต่จิตใจเป็นเปรตบ้าง เป็นติรจฺจนนบ้าง เมื่อผลของบาป ไม่เป็นที่ปรารภณา
ของมนุษย์หน้าไหนเลยจึงควรที่เมื่อได้ภพชาติเป็นมนุษย์ ต้องสร้างคุณสมบัติ
ของมนุษย์ก็คือศีลทั้ง ๕ เป็นอย่างน้อยที่สุด ประจำอริยาไยไว้ทุกลมหายใจ
เข้าออก จะได้สมกับที่ท่านยกย่องว่า มนุสฺสมนุสฺโส มนุสฺสเทโว เป็นมนุษย์
ทั้งกายใจ หรือกายเป็นมนุษย์แต่มีใจเป็นเทวดา

ตามพิธีศาสนา การสมนาทานศีล ต้องว่าด้วยภาษาชาวมคธ เพราะ
คำสอนของพระพุทธเจ้าจารึกอยู่ในภาษาชาวมคธ เมื่อนำคำสอนของพระพุทธ
เจ้าเข้ามาสู่เมืองไทย ก็เท่ากับนำภาษาชาวมคธมาด้วย ชาวไทยเราถือศรัทธา

แบบแผนหลักฐานมูลเดิมเป็นสำคัญ เมื่อจะประกอบพิธีศาสนา จึงต้องใช้
ภาษามครเป็นหลักเสมอไป นับแต่คำอาราธนาศีล สมาทานศีล สวคมนต์ทำ
วัตรเข้าเฝ้า ถวายทานต่างๆ ที่สวดการบรรพชาอุปสมบทวชเป็นพระภิกษุ
สามเณร ล้วนใช้ภาษามครทั้งนั้น เท่ากับรักษาภาษาครูไว้เป็นหลักฐานมูล
เดิม หากว่าผู้ฟังพระภิกษุสาธยายพิธีต่างๆ ด้วยภาษามคร ฟังไม่รู้เรื่องราว
ชวนให้ไม่สนใจอยู่บ้างก็ขอให้นึกอกใจเพื่อรักษาภาษาครูไว้ชั้นหนึ่งก่อน เมื่อ
ปรารถนาจะรู้เนื้อความ เพื่อประพจน์ปฏิบัติตาม ก็สามารถที่จะชวนช่วย
แสวงหาจากฉบับที่แปลเป็นภาษาไทยไว้ศึกษาได้อย่างกว้างขวางจากสำนัก
พิมพ์ต่างๆ

ถ้าชาวพุทธศาสนิกชน ไม่มีศีล ๕ เหล่านี้ประจำใจ ก็ย่อมได้ชื่อ
ว่าเป็นพุทธศาสนิกชนเพียงตามประเพณี หรือเป็นชาวพุทธเพียงตามนิสฺสชฺชา
ที่แสดงอาการเคารพนับถือด้วยดอกไม้ธูปเทียน หรือมีประจำใจอยู่น้อยข้อ
หรือมีอยู่บางครั้ง บางคราว ความเป็นชาวพุทธย่อมอ่อนแอหรือเป็นอยู่เพียง
บางครั้งบางคราวเท่านั้น ไม่เป็นชาวพุทธอย่างเต็มที่บริบูรณ์จนตลอดชีวิต
จึงสมควรที่จะพยายามปรับปรุงอัธยาศัย ให้ได้ตั้งใจดเว้นความชั่วทั้ง ๕
ข้อนั้น เป็นการแสดงความเคารพบูชาด้วยการปฏิบัติตามคำสอนสมความเป็น
พุทธศาสนิกชนอย่างแท้จริง

ฉะนั้น ทุกพิธีศาสนาที่อาราธนาพระภิกษุสงฆ์ร่วมด้วย เมื่อจุติรูป
เทียนนมัสการพระพุทธรูปแล้ว ชาวพุทธทุกคนควรประณมมืออาราธนา
ด้วยเปล่งเสียงดังตามระยะวรรคตอนโดยพร้อมเพื่อกัน อย่าปล่อยให้หัวหน้า
ว่าคนเดียวเลย เมื่อพระภิกษุเริ่มให้ศีล ทุกคนต้องเปล่งเสียงสมาทานดังๆ
พอพระผู้ให้ศีลได้ยินอย่างพร้อมกันอีกจนจบ เหมือนเป็นการไหว้ครูของ
ชาวพุทธ อย่างพวกดนตรี เป่าพาทย์ หรือการเล่นต่างๆ ซึ่งก่อนจะเริ่มการ

แสดง เขาต้องมีพิธีไหว้ครู ด้วยความสำนึกคุณขอให้อำนาจบารมีครูอาจารย์
มาคุ้มครองให้เกิดความเข้มแข็งในการแสดงต่อไป ชาวพุทธเราก็ต้องยึดหลัก
การสมาทานศีล ๕ เป็นการไหว้ครูประจำทุกพิธี จะขาดเสียมิได้ ถึงแม้ใน
ยามปกติจะรักษาอยู่แล้วก็ตาม ก็ต้องสมาทานเป็นการไหว้ครูตามธรรมเนียม
ด้วยเหมือนกัน

และการให้สมาทานด้วยเปล่งเสียงดังนั้น เพื่อให้เกิดสำนึกกระเทือน
ทั้งกายวาจาใจ การรุ่มร้อนของสมาทานในใจนั้น ไม่สมควรเลย คล้ายกับ
ไม่เลื่อมใสหรือไม่เต็มใจ ยามชาวเราอยากแสดงความจงรักภักดีต่อในหลวง
เวลาวันเสด็จเราก็เปล่งเสียงด้วยเพลงสรรเสริญพระบารมีอย่างภาคภูมิใจได้
อยากแสดงความรักชาติ เราก็เปล่งเสียงร้องเพลงชาติอย่างกึกกระโห่ง ทำไม
ถึงคราวจะกระทำพิธีในพระศาสนาซึ่งเป็นยอดศักดิ์การบูชา เราจึงมารุ่มร้อน
ของอับอายขายหน้าผู้อื่น หรือทำนองว่าตัวคมในฝัก เกรงกลัวว่าจะเสียสง่า
ราศียอมไม่เป็นการสมควรแท้ ๆ อันที่จริงน่าจะยินดีเชิดชู เต็มใจแสดงเป็น
ชาวพุทธอย่างอาชาหนูปะเจ๊ เป็นการแสดงน้ำใจเคารพของตนให้ปรากฏ
แก่เพื่อนฝูง มิหนำยังจะได้ชื่อว่าทำตัวอย่างให้เยาวชนรุ่นลูกหลานเหลน ได้
ยึดถือเป็นตัวอย่างประพฤติกตามอีกด้วย

อนึ่งทั้งเราทั้งเขาดังก็ไม่ใช่ชอบให้ใครมารังแกข่มเหงเบียดเบียนชีวิต
ร่างกาย ทรัพย์สินของเขอสายตระกูล ความสัตย์จริงข้อตรง ในฐานะเกิด
มาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนาแล้วจึงไม่ควรละเมิดศีล ๕ อันเป็นการเห็น
ประโยชน์ส่วนตัวเป็นใหญ่ มิใช่วิสัยของมนุษย์ผู้ทรงคุณธรรม รักความ
ยุติธรรม ส่วนศีลที่ท่านให้งดดื่มสุราเมรัย ก็เพื่อไม่ให้ประทุษร้ายตนเอง
ให้มัวเมา หลงใหลดื่มความเป็นมนุษย์ เมื่อทุกคนเริ่มแต่ครอบครัวออกไป

ตลอดถึงประเทศชาติต่างตั้งใจรักษาศีลทั้ง ๕ ข้อได้ทั่วถึงทั้งเด็กผู้ใหญ่ชายหญิง การเบียดเบียนคนอื่นก็จะไม่มี ทั้งตนเองก็ไม่ถูกเบียดเบียนด้วยน้ำมือของตน กรอบครัวตลอดประเทศชาติก็จะมีแต่ความร่มเย็นเป็นสุข ด้วยอนุเคราะห์สงเคราะห์กันด้วยน้ำใจอันงามคือเมตตา กรุณาเป็นคุณธรรมนำให้เกิดความสามัคคี

ถ้ายังจะนึกหมั่นสัจจิตของตัวเองว่า ยังไม่สามารถจะรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้ ก็จงนึกถามตนเองก่อนว่า ที่เราเกิดมาเป็นมนุษย์นี้ต้องมีหน้าที่เฉพาะแต่คอยฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม เท่านั้น หรือ ความจริงเพราะบุญเก่าส่งผลให้เราเกิดเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นสัตว์ประเสริฐกว่าสัตว์อื่นทั้งหลายแล้ว ยังจะกลับหลงไปก่อกรรมทำเวรเป็นบาปให้หมดโอกาสเกิดเป็นมนุษย์ในชาติหน้าอีก จะไม่เป็นการตัดความสุขจำเริญของตนเองเสียหรือ

บ้านเมืองกำลังโฆษณา แนะนำให้ราษฎรรักษาความสะอาดบ้านเมือง อย่าทิ้งขยะบนถนนและคูคลองอย่าทำบ้านเมืองให้สกปรก จึงสมควรที่พุทธศาสนิกชนผู้เป็นราษฎรพลเมืองจะนำมาเป็นข้อเตือนตนเองให้คงเว้นบาปทั้งหลาย ซึ่งเป็นส่วนสกปรก ทั้งส่วนกายวาจา ใจ ตามหลักศีลทั้ง ๕ ข้อ ตามความสามารถอย่ามัวขัดโทษคนอื่นหรือผลัดวันประกันพรุ่ง ก็จะเป็นการยกระดับความสะอาดให้เกิดทั้งภายนอกคือบ้านเมืองทั้งภายในคือนิสัยใจคอของราษฎรพุทธบริษัทที่สะอาดอยู่ด้วยบุญ คือสมาทานศีล ๕ ไว้ประจำตนทุกอิริยาบถ ไม่ใช่สมาทานเอาไปทิ้ง หรือไม่สนใจประพฤติตาม ขึ้นประพฤติกุศลอยู่เช่นปัจจุบันนี้แล้ว จะไม่มีทางแก้คำเย้ยหยันว่า “ใกล้เกลือกินด่าง” ได้เลย

มรณสดี

พระนิพนธ์

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสนมหาเถระ)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

คิดถึงตาย	ไว้อย	ค่อยยับยั้ง
ความคลุ้มคลั่ง	เหิมเห่อ	ทะเยอทะลาย
มีสำนึก	ตรึกถึงตน	ไม่พินตาย
เรื่องเลวร้าย	ละลด	ปลดอาลัย.

สันดานพาล	ด้านคอ	ถ่อมมานะ
ไหนไหนจะ	ตายทั้งคราว	มัวเมาใหญ่
เที่ยวก่อกรรม	ทำเข็ญ	เป็นสุขใจ
ทั้งชั่วให้	เขานินทา	ทั้งตาปี.

มรณสติ

เมื่อเอ่ยถึงคำว่าตาย แทบทุกคนนับแต่รู้เคียงสา มักแสดงอาการสยดสยองอย่างไม่ชอบพบเห็น และต่างก็พยายามหาทางหลบหลีกเพื่อให้พ้นจากความตาย หรือจะพูดอีกทีว่า เพื่อจะไม่ให้ตาย ก็ดูเหมือนจะตรงความประสงค์ของคนเราทั่วไป ทำไมเราจึงกลัวความตาย นี่ก็คงเป็นด้วยรู้สึกว่าจะต้องจากคนและของที่ตนรักใคร่ไปอย่างไม่มียวันกลับมาพบเห็นกันอีกนั่นเอง จึงทำให้เกิดความอาลัยเสียสยดที่จะด่วนพรากไปเสีย ความตายมีอาการอย่างไร และคนที่ยังเป็นอยู่เขาทำกับคนที่ตายแล้วอย่างไร เห็นจะไม่ต้องอธิบาย เชื่อว่าคงรู้จักกันดี เพราะคงได้พบเห็นเขาทำกันมา หรืออย่างน้อยก็คงได้เคยปฏิบัติกับคนตายมาด้วยตนเองบ้างแล้ว จึงไม่จำเป็นจะต้องกล่าวในที่นี้

หากลองย้อนมาพิจารณาดูว่า ความตายใครๆ หวาดเกรงไม่อยากพบเห็น แต่เราก็อหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าพูดอย่างเล่นสำนวนก็ว่า เพราะพวกเราเรียกหากันอยู่เสมอเช่นนั้นเอง ความตายจึงยังไม่พ้นไปจากพวกเราได้ ыйังไรหรือ? ลองนึกดู ในเวลาที่เราหลงลืมกิจธุระสำคัญ พอมีใครมาทักท้วงขึ้น ทำให้สำนึกตัวยังคิดก็มักอุทานว่า “ตายจริงลืมสนิท” หรือ “ตายหะ—” ยิ่งในหมู่สตรี ดูเหมือนจะเรียกหาความตายบ่อย ด้วยอุทานกันพรั้วเพรีว่า “อ๊วย—ตายๆ” ดูเหมือนเป็นการแสดงว่า เราชอบตาย บ่นถึงตายกันเสมอๆ ความจริงคงเป็นเพราะกลัวมาก หวาดเสียวมาก จนขึ้นอกขึ้นใจเมื่อผลอสติ จึงอุทานขึ้นโดยพลันเช่นนั้น มิใช่อย่างคนปลงตก คือแน่วซัดกับใจแล้วว่า ตนมี

ความตายประจำต้องตายคราวหนึ่งแน่แท้ แต่เมื่อไรนั้นยังเอาแน่นอนมิได้ เพราะมีตนก็ต้องมีตาย อย่างน่าสรรเสริญ พระศาสนาต้องการนัก หรืออย่างบางคนไม่กลัวตายแล้วทำอะไรอย่างบ้าบิ่น ไม่กิดถึงทางถูกทางควร อย่างนี้ก็หาชอบไม่ หากถึงคราวตายเข้าจริง ก็นับว่าตายอย่างไร้ค่า หรือตายอย่างไม่สมควร

ด้วยความกลัวว่าจะตายเสียเร็ว ไม่ได้อยู่ชมโลกจนอิ่มจนเบื่อ จึงเป็นเหตุให้แสวงหาเครื่องป้องกัน เครื่องต้านทานความตายกันต่าง ๆ นานา ยาแก้โรคต่างชนิด ยาอายุวัฒนะมากมาย วิถีบริหารร่างกาย สิ่งเหล่านี้พอนึกเห็นได้บ้างว่า สามารถช่วยต้านทานความตายได้บ้าง เพราะร่างกายได้รับอาหารบำรุงเพียงพอ ส่วนที่น่าคิดน่านึกก็อยู่ที่เครื่องต่อต้านป้องกันชนิดเป็นคาถาอาคมหรือวัตถุที่เสกสรรกันว่าขลัง ป้องกันภยันภัยพิบัติต่าง ๆ นั้น ใช้เป็นรูปลักษณะที่เด็กเห็นแล้วหัวเราะขบขันเอาก็มี ถ้าจะรวบรวมรูปวัตถุเหล่านี้ซึ่งรวมเรียกว่าเครื่องรางแล้วเหลือคณานับทีเดียว

ผู้เขียนเอง ในสมัยคนอง ไม่เคยร่วมชวนขายแสวงหาเครื่องรางของขลังมาแล้วขอกระซิบบว่า ในคราวหนึ่งได้ไปหาพระอาจารย์ ขอให้ลงอักขระในผ้าเช็ดหน้าเพื่อเป็นเมตตามหานิยมจนพอต้องการแล้วแถมอีกผืนหนึ่ง ขอให้ลงอักขระเพื่อแก้โรภภัยไข้เจ็บ พระอาจารย์แหงนขึ้นมาทันทีว่า “ไม่เอาใครจะไปแก้ไม่ให้เจ็บไข้ได้อย่างไร” ทำเอาหน้ามึน รู้สึกเห็นจริงตามท่านเมื่อกราบลามาแล้ว คำพูดของพระอาจารย์นั้นยังคงก้องอยู่ในใจ ทำให้ได้สำนึกว่า จะแก้สิ่งที่มีอยู่เป็นธรรมชาติแก่ตนเองนั้น แก้ไม่ได้แน่ เป็นแต่จะทำให้ใจดี เพราะมันใจว่า ตนมีเครื่องป้องกันแล้วขวัญค่อยดีขึ้นบ้าง ด้วย

ความอึดใจว่าตนมีของดี ทำให้ลืมความตายได้บางครั้งบางขณะก็นับว่าพอเป็นคุณได้ส่วนหนึ่งเท่านั้น

เรื่องเครื่องรางของขลัง จะนิยมนับถือกันมาแต่สมัยไหน ครั้นไหน ยกไว้เถิด ลองมาอ่านพิจารณาในสมัยมหาสงครามโลกครั้งที่ ๒ นี้ ที่ประเทศบ้านเมืองของเราได้รับรสของสงครามมิใช่น้อย จนเป็นที่คุ้นกับความรู้สึกในสำเนียงของหวอ, หวอ คือเสียงสัญญาณภัยทางอากาศอันโหยหวนชวนสะท้านใจ ผู้ชวญอ่อน ๆ เหมือนจะหวาดกลัวเสียงหวอมากกว่าเสียงลูกระเบิด หรือเสียงลูกระเบิดเสียอีก มีตัวอย่างมากมาย บางท่านเสียงหวอแทนการรับทานยาถ่ายอย่างรวดเร็วก็มี บางท่านเสียงหวอทำให้เป็นลมอ่อนเพลียก็มี ทำให้ต้องจงประจำในห้องส้วมก็มี ใส่กุญแจห้องไม่ติดก็มี เพราะสัญญาณนั่นเอง เหมือนเสียงบอกว่าอันตรายที่จะทำลายชีวิตบ้านเรือน กำลังมุ่งหน้าใกล้เข้ามาแล้ว เตรียมตัวหลบภัยโดยเร็วเถิด แทบทุกท่านต่างเตรียมมหาของขลังให้มีไว้ประจำตัว หากไม่มีเครื่องรางก็มักมีคาถาอาคมบริกรรม วิธีบริกรรมเช่นนั้น บางท่านในยามปกติก็ภาวนาได้ถูกต้องว่า นโมพุทธานะ ครั้นเสียงหวอสัญญาณถึงขึ้น เสียงเครื่องบินกระหึ่มใกล้เข้ามาทำไมจึงกลายเป็นภาวนาว่า พินุลสงครามไปได้? บางท่านบรรจุเครื่องรางของขลังเป็นกระเป๋าะๆ (ไม่ใช่กระเป๋าสื่อ เป็นกระเป๋าชินดิโส่ของเดินทาง) มีหน้าซ้าที่ยังสอดสวมอยู่ในตัวเป็นชินดิเส้อยันต์ ผ้าประเจียด สังวาลย์ เข็มขัด ตะกรุด อีกมิใช่น้อย ดูเหมือนจะตั้งเป็นข้อสังเกตได้ทีเดียวว่า ผู้ที่ชวนชวนหาเครื่องรางของขลังไว้มากมายเพียงไร มักเป็นผู้พาเครื่องรางเหล่านั้นหลบภัยก่อนผู้อื่น เพราะความไม่ปลงใจเชื่อมั่นว่าเครื่องรางชนิดไหนขลังศักดิ์สิทธิ์มากสามารถป้องกันภัยได้จริงนั่นเอง จึงต้องหอบหิ้วกันเต็มกระเป๋าย่างว่าเป็นการเผื่อเลือก และ

ยิ่งกว่านั้น เมื่อหลบภัยอยู่ได้ยินเสียงเครื่องบินกระหึ่มอยู่ในอากาศ ใครจะ
พูดกระซิบกระซาบอะไรมิได้ กลัวว่านักบินข้าศึกจะได้ยินเสียงพูดทำให้รู้
ตำแหน่งหลบภัยแล้ว จะทิ้งลูกระเบิดลงมา นี่ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้ใช้เครื่อง
รางของคลังกาตาอาคมที่ควรสนใจอีกประการหนึ่ง

ส่วนในค่านที่เครื่องรางของคลังได้ช่วยบำรุงขวัญให้เข้มแข็ง ต่อสู้กับ
ภัยทางอากาศหรือเสียงหวิวได้เป็นอย่างดีก็มี เช่นเจ้าบ้านผู้หนึ่ง ได้จัดหลุม
หลบภัยไว้ภายในบริเวณบ้านของตน มีขนาดเพียงพอกับครอบครัวเพราะไม่
สามารถจะอพยพหลบภัยจากบ้านของตนไปได้ ทุกคราวที่มีเสียงสัญญาณภัย
ทางอากาศ บุตรธิดาที่ยังเล็ก อายุอย่างสูงเพียง ๑๑-๑๒ ขวบ ต่างกระหนก
ตกใจรีบเข้าหาหลุมหลบภัยด้วยความสะทกสะท้านเกรงกลัว ก่อให้เสียขวัญอยู่
ทุกครั้ง ยิ่งได้พบเห็นบุตรธิดาของเพื่อนบ้านใกล้เคียงซึ่งมีอายุรุ่นราวคราว
เดียวกับบุตรธิดาตน ซึ่งพอได้ยินเสียงหวิวก็มีอาการชักเป็นลมแน่นิ่งทุกคราว
เป็นเหตุให้ต้องจำใจเสียงภัยอพยพไปต่างตำบล สันเปลื้องทุนทรัพย์ได้รับความ
ลำบากมากมิใช่น้อย หากไม่อพยพก็เกรงบุตรธิดาจะอันตรายถึงสิ้นชีวิต เมื่อ
ความจำเป็นบังคับเช่นนี้จึงต้องอพยพไป ผู้เป็นเจ้าบ้านเมื่อได้เห็นความเป็น
ไปของเพื่อนบ้านเช่นนี้จึงวิตกถึงตนว่า ถ้าเหตุจำเป็นเช่นนั้นมาถึงตนเข้าบ้าง
จะเป็นอย่างไร ก็มองเห็นความลำบากอยู่แล้ว จึงมาได้คิดว่า จะต้องหาทาง
ป้องกันบำรุงขวัญครอบครัวไว้เสียขั้นหนึ่งก่อน อยู่มาวันหนึ่ง จึงเรียกบุตร
ภรรยามาพร้อมกันที่หน้าบูชาพระประจำบ้านแล้ว เล่าประวัติของพระพุทธรูป
โบราณซึ่งได้ประดิษฐานบูชาเป็นประจำว่าเคยได้ช่วยคุ้มครองป้องกันภัย
อันตรายที่น่าหวาดเสียวมาแล้ว ถึงในเวลาสงครามนี้ ก็ได้บูชาและอธิษฐาน
ขออารมย์ท่านคุ้มครองภัยอันตรายอยู่ทุกวัน จึงได้ปลอดภัยเป็นลำดับมา ขอให้

ทุกคนจึงเชื่อมั่นบูชาและขอบารมีท่านคุ้มครองให้ทุกวันแล้ว อภินิหาริย์ของ
กองบ็องกัน ได้เป็นแน่นอน ต่อจากนั้น ได้แจกพระพุทธรูปขนาดเล็กบ้าง
เหรียญรูปปฏิมากรบ้างเท่าที่มีอยู่ให้แขวนผูกคอบุตรธิดาทั่วกันทุกคน กำชับ
ว่าเวลามีห้วงงนิกของพระบารมีพระพุทธรูปบนบ้าน และพระที่แขวนคอ
ให้ช่วยปักเป้าอันตรายให้แคล้วคลาดไปจากบ้านของเรา นับแต่นั้นมาถึงคราว
มีห้วงงแทนที่บุตรธิดาจะตกใจหวาดเสียวรีบเข้าหลุมหลบภัยอย่างเคยกลับม
ายืนบนปากหลุมเที่ยวชะเง้อมองดูเครื่องบิน มองดูแสงไฟฉาย จะบังกับหลบ
อยู่ในหลุมก็ไม่ใคร่ยอมทำตาม กลับพูดอวดว่า “หนูมีพระหนูไม่กลัวเครื่อง
บิน” เมื่อเห็นว่าอุบายของตนได้ผลบำรุงขวัญ ให้ดีได้ถึงเพียงนี้ ก็เป็นเบาใจ
คลายวิตกกังวล แม้ความศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ตนโอ้อวดไว้นั้นจะเป็นเท็จไป
บ้างก็ยังได้ผลทางบำรุงขวัญให้เข้มแข็ง ไม่ต้องอพยพหลบภัยอย่างเพื่อนบ้าน

ทั้งนี้เป็นการแสดงถึงว่า การที่จะต่อต้านหลบหลีกความตาย ด้วย
ภาดาอาคมหรือเครื่องรางของขลังนั้นไม่มีทางที่จะแก้ไขอย่างใดได้เลย เพียง
แต่บำรุงขวัญของผู้่อนการศึกษา นับว่าพอมีผลอยู่บ้าง ส่วนจะยึดเป็นจริงจัง
บ็องกันต่อต้านได้เด็ดขาด เป็นการฝืนความจริง ทางพระศาสนามีได้สอนให้
ฝืนความจริงที่มีอยู่เป็นธรรมดา ต้องการสอนให้รู้ความจริงตามเป็นจริงส่วน
นี้ให้ตระหนักใจแล้ว จะได้ใช้ชีวิตให้มีประโยชน์มากกว่าจะปล่อยวันเวลาให้
ล่วงเลยไปเสียเปล่า หรือมัวแสวงหาเครื่องบ็องกันการเจ็บการตายจนแล้วจน
รอด ถ้าพิจารณาในส่วนละเอียดแล้ว ขณะที่ยังพะวงหาทางแก้บ็องกันอยู่นั้น
เองความตายก็กำลังสิงอยู่ในตน ครอบำงาตนอยู่มิได้ทอดทิ้ง จะหลบหลีกซ่อน
เร้นไปในสารทิศโดยอมไม่มีทางพ้นไปได้เลย เพราะความตายประจำติดตัว
อยู่แล้ว มีเรื่องนิทานที่เป็นคติเตือนใจอยู่เรื่องหนึ่ง จะขอนำมาเล่าสู่กันฟัง

เพื่อย้ำในเรื่องหาเครื่องแก้ตายเป็นการเตือนใจให้สำนึกในความจริงข้อนี้

สมัยหนึ่ง มีพระภิกษุสมათานธุดงค์กำลังเดินผ่านมาในย่านกลางทุ่งท่ามกลางแสงแดดที่ทอแสงอาทิตย์จะลับทิวไม้ มีขอชายก้นจับประคองกรด (ร่มผ้าสำหรับกางกันแดดและน้ำค้าง เมื่อติดผ้ามุ้งรอบชายแล้ว คลุมลงมาทันยุงอีกก็ได้) ซึ่งแบกไว้บนบ่า มีขอชายหัวหม้อกินใส่น้ำเย็น กรองจิ๋วสีคล้ำไหลเปื้อนขี้สวะพวยพวย ทั่วสวมรองเท้านั่ง องค์เดียวโดดเดียว กำลังเดินมุ่งหน้าสู่ต้นไทรใหญ่แผ่สาขาร่มครึ้ม สูงเด่นอยู่ท่ามกลางท้องทุ่ง ห่างจากหมู่บ้านพอควร เมื่อเดินมาถึงต้นไทร ปรากฏว่าอยู่ริมแม่น้ำอีกด้านหนึ่ง จึงเป็นการสะดวกที่จะลงสโนนกาย พระภิกษุนั้น ปลดวางบริวาร ๒-๓ สิ่งไว้ใกล้ต้นไทรแล้ว เบื้องจิ๋วออกผึ่งแดด นั่งพักหายเหนื่อยจึงลงสโนนกายในแม่น้ำเสร็จแล้ว เทียวตรวจดูบริเวณโดยรอบสาขาไทรนั้น เมื่อได้สถานที่พอใจแล้ว จึงทำพิธีบักกรด (คือเอาค้ำไม้ต่อเข้ากับตัวกรดปักลงที่พื้น เช่นเดียวกับค้ำร่มกระดานขนาดใหญ่ มีสายโยงจากยอดกรดอีก ๓ สาย จึงช่วยค้ำไม้ให้มีกำลังแน่นขึ้นอีก) ครั้นเรียบร้อยแล้ว กลับมั่งเหน็บไว้เบื่องบนนั่งสำรวมอธิษฐานดึกผ่อนอยู่ภายในกรดนั้น

ต่อจากนั้นครู่หนึ่ง ก็มีชาวบ้านทั้งหญิงชายอยู่ในวัยชราประมาณ ๗-๘ คน ได้เดินออกจากหมู่บ้านมุ่งหน้ามาทางต้นไทรที่พระธุดงค์บักกรด ฝ่ายพระธุดงค์เมื่อได้เห็นชาวบ้านมุ่งหน้ามาหาตนเช่นนั้น ก็เตรียมห่มจีวรเรียบร้อยคอยต้อนรับ ด้วยเป็นธรรมเนียมของชนบท เมื่อมีพระธุดงค์มาบักกรดอยู่ใกล้บริเวณที่อยู่ของตน ก็มักถือโอกาสบำเพ็ญกุศลกันคราวหนึ่ง พอฝ่ายพวกชาวบ้านมาถึง กราบไหว้นมัสการถวายพานหมากพลูรูปเทียนแล้ว ก็ปราศรัยไต่ถามพระภิกษุรูปนั้นว่า

“ท่านมาจากวัดไหน?”

“มาจากในกรุงจ๊ะ โยม”

“ท่านจะไปทางไหนต่อไป”

“เที่ยวหาวิเวกและเสาะแสวงหาความรู้ต่อไปจ๊ะ โยม”

“ท่านย้ายไปปักกรดที่อื่นเถิด อย่าอยู่ที่นั่นไถرنี่เลย”

“ทำไมจึงจะให้ไปปักกรดที่อื่นเล่า โยม ปักอยู่ที่นี่ก็เหมาะดีแล้ว”

“เชื่อพวกฉันเถิด อยู่ที่นี่ก็มีอันตราย”

“ไม่เป็นไรจ๊ะ โยม ฉันก็เป็นศิษย์มีอาจารย์เหมือนกัน ศึกษากับอาจารย์มาถึง ๒ ปีแล้ว จนท่านอาจารย์ไว้ใจ และฉันก็ได้ออกธุดงค์มาเป็นครั้งที่ ๓ เข้าปีนี้ ไม่เคยพบปะอันตรายอย่างไรเลย ที่พวกโยมว่ามีอันตรายนั้น เป็นอย่างไรเล่า?”

“โอ ท่านเชื่อพวกโยมเถิด พวกโยมอยู่ในตำบลนี้รู้ว่ามีอันตรายอย่างไร ขึ้นพูดมากไปก็รู้สึกขนลุก กิดสงสารท่านมาก”

“ขออนุโมทนาแก่พวกโยมทุกคนที่สงสารอาตมา แต่ยังสงสัยว่ามีอันตรายนั้นเป็นอย่างไร อาตมารู้และคิดว่าจะได้ทดลองวิชาอาคมที่เรียนมา ดูบ้าง เคยผจญมาหลายครั้งแล้ว ได้ผลดีเสมอ เป็นสัตว์ร้ายหรือภูตผีปีศาจอะไร วิชาฉันได้เรียนมาเตรียมป้องกันพร้อม และลงได้ปักกรดแล้วเช่นนี้ ถอนย้ายไปที่อื่นไม่ได้ จนกว่าจะถึงอรุณพรั้งนี้”

“พวกโยมสงสารท่านมาก จึงได้พากันแนะนำ ความจริงก็ได้เขียนหนังสือคิตบ้ายบอกไม่ให้พระธุดงค์มาปักกรดอยู่ที่ร่มไทรนี้แล้ว แต่คงเป็นด้วยเด็ก ๆ ทั้งถอนไปเล่นเสียท่านจึงไม่ทราบ พวกโยมเคยเห็นพระธุดงค์ที่มาอยู่ที่นี่ เป็นต้องมียันตรายทุกองค์ ปักลายนี้ก็ ๒-๓ รูป เริ่มต้นบันทึก ๑ รูป

แล้ว เชื้อพวกโยมสักครั้งเถิด”

“อันตรายร้ายแรงอย่างไรหรือ?”

“จะเป็นอันตรายชนิดไหนก็บอกไม่ถูก แต่ทุกรูปที่มาบักกรคอยู่ที่นี่แล้ว พอรุ่งเช้าพวกชาวบ้านเป็นต้องมาช่วยกันเป็นสัปเหร่อนำศพพระนั้นไปฝังทุกครั้ง เห็นที่ค่อมมีสีดำคล้ำคล้ายถูกอะไรบีบ ตามร่างกายที่อื่นไม่มีบาดแผลอะไรเลย”

“ขอบคุณมาก ที่พวกโยมสงสารฉัน เกรงจะเอาชีวิตมาทั้งเสียที่นี้แต่เอาตามได้เล่าเรียนวิชามาพอแล้ว ทั้งเคยผจญกับอันตรายเอาตัวรอดมาได้หลายครั้ง ก็คงจะต่อสู้รักษาตัวให้ปลอดภัยได้เป็นแน่”

เมื่อชาวบ้านเหล่านั้นได้พยายามอ้อนวอนขอให้ถอนกรดไปที่อื่นสักเท่าไรๆ พระธุดงค์รูปนั้นก็มิได้ยอมเชื่อตาม ด้วยถือตัวว่ามีกาธาคคมเครื่องรางป้องกันตัวอยู่พร้อมมูล จึงไม่ยินยอมปฏิบัติตามคำแนะนำด้วยน้ำใจดีของชาวบ้าน ก็เป็นอันสุดวิสัยที่ชาวบ้านเหล่านั้นจะทนอ้อนวอนอยู่ได้ ครั้นถึงเวลาค่ำมืดลงแล้ว จึงต่างก็ลาพระธุดงค์นั้นกลับไปด้วยหัวใจเศร้าสลดเป็นอันมาก

ส่วนพระธุดงค์นั้น ครั้นชาวบ้านกลับไปหมดแล้ว ก็รู้สึกตัวว่าน่าจะมีอันตรายสำคัญสักอย่างหนึ่งตามที่ชาวบ้านบอกแนะนำ จึงเริ่มทำพิธีต่างๆ เป็นการป้องกันตามความรู้ที่ศึกษามา มีการสวดมนต์ บริกรรมคาถาคคม เสกดินขี้วัวและเสกน้ำประพรหมโดยรอบกรด แลมนั่งบริกรรมตามพิธีป้องกันอยู่อีกเป็นเวลานานจนประมาณ ๒ ยามทันผ่านไปแล้ว จึงได้เอนกายลงพักผ่อน ส่วนใจก็ยังระแวงภัยตามคำบอกเล่าของชาวบ้านอยู่ จนกระทั่งมอยหลับไปด้วยความอ่อนเพลีย เนื่องจากการเดินทางมาเกือบครึ่งวัน

ในบริเวณนั้นเจียบสังคีปราคาจากเสียงอันโศกครวญ นอกจากเสียงสัตว์เล็กๆ มีจิ้งหรีดเป็นต้น กรีดเสียงเป็นเพื่อนอยู่เท่านั้น น้าวังเวงใจมิใช่น้อยพร้อมกับอากาศเยือกเย็นลงปกคลุมทั่วบริเวณ ทำให้สังคีตเจียบเยือกเย็น น้าวังเวงใจ

เมื่อพระรุตงค์รูปนั้นตกใจตื่นจากการงีบหลับสัก ๒-๓ ชั่วโมง เพราะปรากฏว่ามีพายุกัดมาอย่างแรงคล้ายฝนจะตก แต่เมื่อมองดูท้องฟ้าข้างแรม ก็เห็นดาวสุกฤษฎ์อยู่ทั่วไป ไม่มีเก้งฝนเลย สาขาของต้นไทรแกว่งไกวสบัดโยก ประหนึ่งจะถอนต้นให้ล้มเอน ด้วยกระแสแห่งพายุกัดอยู่รุนแรงเช่นนั้น ถึงกับพัดมุงตาลขึ้น ตัวกรดก็กวัดไกวแทบจะล้มพังลง เป็นเหตุให้พระรุตงค์รูปนั้นต้องลุกขึ้นนั่งมองซ้ายมองขวาสังเกตการณ์อยู่ในความมืดมัว และใจก็ระทึกนึกถึงคำเตือนของชาวบ้านอยู่อีกมิวาย

ทันใดนั้นเอง ก็ปรากฏเห็นเป็นแสงเขียวคู่อ่างดวงตาสุนัขในที่มีด เมื่อกระทบแสงไฟออกจากโคนต้นไทร กรอกล่ายอยู่ไปมา ทำให้พระรุตงค์ต้องชะงักเพ่งพิจารณาดูให้แน่ว่าจะป็นดวงแสงอะไร ครั้นแสงนั้นค่อยเขยิบใกล้เข้ามา ก็พอเห็นได้อย่างมัวๆว่า เป็นดวงตาของคนที่มรูปร่างลักษณะสูงใหญ่ ลำเมือม เติบโตตรงมาหาตน ทำให้นึกว่าเป็นปีศาจมาหลอกหลอน จึงหลับตาภาวนาอาคมขบฏุคผีปีศาจ และทั้งมั่นใจว่าได้เสกก่อนคืนขว้างไปกันไว้ทั้ง ๔ ทิศ และประพรมน้ำมนต์ไว้โดยรอบแล้ว เจ้าปีศาจนั้นคงไม่ข้ามเขตมาตถึงตนได้ สักครู่ลืมตาฝ่าความมืดออกดูก็ทำให้ตกใจ พิศวงแทบจะต้องกระโจนหนี เพราะเจ้าปีศาจหาได้อยู่นอกเขตตามความเข้าใจของตนไม่ กลับอย่างก้าวขำๆ ตรงท้อเข้ามา จนห่างกรดประมาณ ๒ วา ทำให้เห็นลักษณะของปีศาจชัดเจนยิ่งขึ้น ด้วยอาศัยแสงสว่างของดวงคาวามดึก มองเห็นตาลูก

วาว ปากเสยะ นุ่งผ้าหยักรั้ง รูปร่างใหญ่โตกว่าคนธรรมดาสัก ๒ เท่า เมื่อเห็นว่าอำนาจก้อนดินเสก น้ำมนต์ประพรมคุ้มกันไม่ได้แล้ว จึงเริ่มบริกรรมคาถาพร้อมกับล้วงห่อข้าวสารปลุกเสกที่ติดตัวออกมาเสกเป่า แล้วซัดไปยังปีศาจนั้นอีกเพื่อเป็นทางป้องกัน แล้วข่มใจหลับตาบริกรรมต่อไปด้วยความเชื่อมั่นว่า อย่างไรเสียปีศาจถูกเม็ตข้าวสารเสกนี้แล้ว ต้องไม่กล้าเข้ามาอีกเป็นแน่ ครั้นลืมนิทาชั้นคู่อีก ที่ไหนได้ เจ้าปีศาจนั้นได้ลุดประชิดเข้ามาหนึ่งยong ๆ อยู่ข้างหน้าแล้ว ขวัญไม่ตี คาถาอาคมที่ได้เล่าเรียนก็นำออกใช้จนหมดแล้ว ไม่สามารถปราบปีศาจตนนี้ให้ตอยห่างได้ ยิ่งขับไล่ ยิ่งเขิบเข้ามาใกล้ มองดูตัวปีศาจที่หนึ่งยong ๆ อยู่ นั้น ศีรษะสูงเท่ายอดกรรด ค่อยเขิบเคลื่อนใกล้ตัวเข้ามาทุกที อาคมบทสุดท้ายได้ถูกเป่าออกมาจากปากของพระธุดงค์แล้ว พร้อมกันนั้นเจ้าปีศาจก็เอื้อมมือเลือกเข้ามาถ้ำคอจนหางหลัง ซ้ำกตหนึ่งไว้กับพื้น มือซ้ายก็รวบขาทั้ง ๒ ไว้มิให้ถันรน เมื่อพระธุดงค์ถูกกระทำร้ายจากปีศาจเช่นนี้ จะถันรนหรือร้องขอความช่วยเหลือใคร ก็เป็นอันหมดหวัง เพราะถูกมือที่หยาบและแข็งแรงกดถ้ำติดแน่นกับพื้นดิน แทบจะหายใจไม่ออกอยู่แล้ว จะนึกถึงอาคมอื่น ๆ อย่างไรก็นึกไม่ออก ด้วยเสียขวัญ คงนึกได้แต่ว่า “เราเห็นจะตายคราวนี้แน่ อาคมต่างๆ เสื่อมแล้ว จึงไม่สามารถคุ้มกันปีศาจได้ เราคงตายอย่างไม่มีใครช่วยเราให้รอดพ้นได้เลย โช้ เราต้องตายแน่คนเดียวอย่างนี้ละหนอ ตาย-ตาย”

พอพระธุดงค์นึกถึงถึงตัวได้เพียงนี้ ก็รู้สึกว้า มือที่ถ้ำคออยู่นั้นค่อยคลายการกดถ้ำลงบ้าง พร้อมกันนั้นก็ได้ยินเสียงคำรามจากปีศาจนั้นว่า “รู้สำนึกตัวละหรือ ไหนว่าเป็นคนมีคาถาอาคมเก่ง ทำไมไม่ภาวนาให้ช่วยตัวได้ละ” แล้วปีศาจนั้นก็ตะคอกอีกว่า “คาถาอาคมน่ะกันตายได้หรือไม่ ?

เห็นหรือยังว่ากันได้อหรือไม่ได้”

พระรูดงค์แสนกลัวแสนประหลาดใจในน้ำเสียงของบีศาจ จะพูดตอบก็ไม่มีเสียง คงได้แต่นึกในใจว่า “จริงแล้ว คาถาอาคมอะไรที่ไหนจะมาป้องกันความตายได้ เราหลงเรียนหลงเข้าใจเสียเป็นนาน เพิ่งมาเห็นจริงแท้คราวนี้เอง”

ลำนึกความนึกคิดของพระรูดงค์เพียงนี้ มีบีศาจที่คาคอยอยู่นั้น ก็ขยายกลายออกเพียงกุ่มไั่วเฉยๆ พลันเสียงบีศาจก็เอ่ยต่ออีกว่า “นี่แหละ คนทั้งหลายมักหลงเห็นไปว่าคาถาอาคมนั้นป้องกันความตายได้ จึงทะนงกันนัก เผ่าแสวงหาอาจารย์ผู้แสดงตนว่าวิเศษ มีเครื่องรางของขลัง สามารถทำให้ได้ลาภผลสมประสงค์บ้าง ป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ตลอดจนโรคภัยไข้เจ็บบ้าง ที่สมปรารถนา ก็ชมว่าอาจารย์เก่ง ที่ไม่สมประสงค์ ก็โทษตนว่าเคราะห์ร้ายมากกว่านั้นช่วยไม่ได้ ถึงกระนั้นถ้าท่านไม่ช่วยจะหนักยิ่งกว่านี้ หลงกันทั้งอาจารย์ทั้งศิษย์ทีเดียว”

“จริงแท้ เราเองก็พลอยหลงเป็นเหมือนอย่างว่า” พระรูดงค์นึกในใจ และนึกต่อไปอีกว่า “เรานี้ก็เป็นพระ บวชในพระพุทธศาสนาแต่ไม่ทำกิจของศาสนาให้ถูกต้องกับประเพณี เหมือนเอาพระศาสนาบังหน้า การมารูดงค์ ก็เพื่อพรางจากหมู่ หากความสงสัยสงบจะได้มีโอกาสเจริญกัมมัฏฐานให้รู้แจ้งเห็นจริง นึกกลับมารูดงค์เพื่อทดลองคาถาอาคม ซึ่งเป็นความมกมายอย่างน่าละอายที่สุด เราเกิดเป็นคนมาแล้ว จะหาอะไรมาป้องกันเจ็บไข้ตายได้ เป็นอันหาไม่ได้โดยแท้ ความเจ็บไข้ตายมีมากับร่างกายของเราเอง ถ้าจะแก้เจ็บไข้ตาย หน้าที่เราเองจะต้องแก้ ไม่ต้องให้ใครอาจารย์ที่ไหนมาแก้ เพราะความจริงแก้ไม่ได้ด้วยกันทั้งนั้น เราจะมัวหลงอย่างที่เขาลงกันมา

เป็นจำนวนมากเช่นนั้นไม่ควรเลย ถ้าเรารอคชีวิตคราวนี้จะพยายามบากบั่นหาความรู้แจ้งเห็นจริงในธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เต็มสติกำลังจนกว่าชีวิตจะหาไม่”

“สาธุ สาธุ สาธุ” เสียงปีศาจอนุมโพนทนต์ด้วยความคิดของพระรุดงค์แล้ว ทั้งมือที่จับร่างกายอยู่ ก็คลายออกหมด พร้อมกับร่างปีศาจหายวับไป ก็มีเสียงพายุพัดกระโชกทำให้สาขาของต้นไทรกวัดแกว่งอยู่ชั่วครู่ แล้วก็สงบพร้อมด้วยแสงเงินแสงทองจับขอบฟ้า

รุ่งอรุณแล้ว ชาวบ้าน ๔-๕ คน พร้อมด้วยจอบเสียมต่างเดินมุ่งหน้ามาสู่ที่บ่อกรตของภิกษุรุดงค์ด้วยดวงหน้าสด เมื่อมาถึงเห็นพระรุดงค์นอนสงบเฉยอยู่ก็เข้าใจว่ามรณภาพแล้ว จึงพึมพำลงสังเวชาว่า “ท่านไม่ควรจะคิดถึงเลย ต้องเอาชีวิตมาทิ้งเสียเปล่าๆ” ฝ่ายพระรุดงค์ลืมตาขึ้นมองด้วยความอ่อนเปลี้ยในอาการที่นอนอยู่ เห็นชาวบ้านอยู่ใกล้ๆเช่นนั้น จึงเอ่ยพูดด้วยเสียงกระเส่าๆว่า “โหม โหม ฉันทันยังไม่ตายดอก แต่อ่อนใจเต็มที่ขอนำฉันทันคิดเถิด”

เมื่อได้ฉันทันน้ำพอชุ่มชื้นมีกำลังแล้ว จึงขยับตัวลุกขึ้นจัดเครื่องนุ่งห่มให้เรียบร้อยแล้วเล่าความเป็นไปที่ผ่านมาให้ชาวบ้านฟัง หัวหน้าชาวบ้านเมื่อทราบเรื่องแล้ว จึงรีบส่งชาวบ้านคนหนึ่งให้เร่งกลับ เพื่อนำเอาอาหารมาถวาย จากนั้นก็ไต่ถามความละเอียดของเหตุการณ์ที่ผ่านมาด้วยความสนใจ

สักครู่ใหญ่ไม่ทันสาย ก็มีกลุ่มชาวบ้านทั้งหญิงชาย ผู้ใหญ่ได้กร่วม ๑๐๐ คน บ้างก็หอบสารับกับข้าวติดตัวมาด้วย ต่างมุ่งหน้ามาที่พระรุดงค์ด้วยความคิดว่าท่านศักดิ์สิทธิ์มาก ไม่มรณภาพอย่างองค์ก่อนๆ เมื่อได้โอกาสภัตตาหารเรียบร้อยแล้วภิกษุอนุมโพนทนต์ก็ถือโอกาส

กล่าวขี้แจงเปลื้องความเข้าใจผิดของชาวบ้านซึ่งเข้าใจกันว่าเป็นผู้วิเศษ มีชีวิตรอมาได้ผิดกว่าภิกษุรูปอื่นๆ ที่ต้องเสียชีวิตเป็นตัวอย่างมาแล้วว่า

“ญาติโยมทั้งหลาย อาตมาขอขี้แจงให้ทราบว่าอาตมามิใช่ผู้วิเศษอย่างพวกญาติโยมทั้งหลายเข้าใจเลยความจริงที่รอชีวิตมาได้นี้ เพราะพระคุณของพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนไว้ว่า คนเราทุกคนมีความเกิดเป็นสัตว์คนแล้ว ต้องแก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดาเหมือนกันหมดไม่มียกเว้นใครไว้เลย มีเกิดเป็นบ่วงตน ก็ต้องมีตายเป็นที่สุด ใครจะมีวิธีแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างไร ตามความเข้าใจหรือลัทธิอาจารย์ของใครอย่างไรล้วนแต่ป้องกันไม่ได้ทั้งนั้น ฉันทเองเดิมก็หลงเข้าใจว่าคาถาอาคมที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาจะแก้ความแก่ เจ็บ ไข้ ตายได้ จึงสนใจแสวงหา ยิ่งนัก จนถึงกับทำให้ตนเองตัวว่าเป็นผู้สามารถไม่ยอมเชื่อคำแนะนำของพวกโยมเมื่อเย็นวานนี้ ครั้นได้ประสบเหตุการณ์เมื่อคืนนี้ ทำให้ได้สำนึกรู้สึกตัวว่าตนหลงเข้าใจในทางผิดเสียแล้ว มารู้สึกตัวตามความจริงก็เมื่อใกล้ตาย ว่าเรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ เว้นแต่จะถึงช้าหรือเร็วเท่านั้น คาถาอาคมเครื่องรางของขลังอย่างไหน ก็มุกกันไม่ได้เลยนอกจากบำรุงขวัญให้ดีได้บ้างเท่านั้น พระอรุณกรูปอื่นที่ต้องมรณภาพไปนั้น ฉันทเข้าใจว่า เพราะยังหลงเข้าใจว่าคาถาอาคมช่วยตัวได้ จึงต้องตายไปเพราะหลง ส่วนฉันทก็จวนมรณะเต็มที หากแต่มาหวนคิดกลับตัวได้ จึงรอชีวิตมาเล่าเหตุการณ์ให้ญาติโยมทั้งหลายฟังในเวลานี้ ปีศาจนั้นแล คงเท่ากับผู้ตรวจตราภิกษุที่รู้คงคัมภีร์มาในแดนของตน ถ้าเห็นว่ารูปใดยังหลงเชื่อคาถาอาคมอยู่ ก็ควรไปตายเสียจะได้ไม่มีชีวิตอยู่ชักจูงผู้อื่นให้หลงไหลไปตามอีก เท่ากับคอยเตือนภิกษุผู้ปฏิบัติไม่ตรงตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ให้กลับภิกษุรู้ความเห็นเสียใหม่ ฉะนั้นจึง

ขอเตือนญาติโยมทั้งหลายในที่ประชุมนี้ จงเชื่อกามที่อาคมชัดเจงมานี้ ซึ่ง
ล้วนเป็นความจริงได้พบเห็นมาด้วยตนเองเถิด ส่วนอาคมก็ตั้งใจเกิดเดียว
ที่จะไม่เชื่อเรื่องคาถาอาคมต่อไป และจะแสวงหาวิเวกเพื่อความสงบกายวาจา
ใจให้ตรงกับจุดประสงค์ของการธุดงค์โดยแท้”

ชาวบ้านทั้งหลายต่างยกมือประนมรับ สาธุ สาธุ สาธุ พร้อมกันแล้ว
ต่างลากลับไปสู่ที่อยู่ของตนๆ

นิทานนี้สอนให้รู้ว่า คาถาอาคมทั้งหลายมิใช่เป็นเครื่องแก้ไข บัอง
กัน ห้ามปรามหรือช่วยบรรเทาสิ่งที่ตนประสงค์เสมอไป เพียงช่วยบำรุงขวัญ
ของผู้มงายเท่านั้นความจริงแล้ว จงพิจารณาหาความจริงในตัวเองให้ประ-
จักษ์ชัดแก่ใจว่า “เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้”
ดังนี้แล้ว จะได้เร่งทำคุณประโยชน์ให้แก่ตนและผู้อื่นจนสุดสามารถ อย่างมิ
หลงปล่อยวันเวลาและชีวิตให้ล่วงเลยไป ด้วยการคิดแก้ไขเปลี่ยนแปลงเอา
ตามใจหลงของตน ก็จะมีบรรลुประโยชน์สมกับนับถือพระพุทธศาสนาแล.

‘ลูกละหูก’

โดย

ศาสตราจารย์นายแพทย์สมบัติ สุคนธพันธุ์

หน่วยระบบโรคประสาท แผนกอายุรศาสตร์

คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล

กลางดึก ของคืนวันหนึ่ง

“กริ่ง - กริ่ง - กริ่ง - กริ่ง . . .”

“ซัลโหล นี่บ้านหมอสันธนาครับ”

“ซัลโหลๆ บ้านหมอสันธนาใช่ไหมครับ ผมขอพูดกับคุณหมอ
สันธนาหน่อยครับมีธุระด่วนมากเร็วหน่อยครับ . . .” เป็นเสียงละล่ำละลัก

“กำลังพูด . . .”

“อ้อ คุณหมอหรือครับ แหมดีใจมากนี่ผมประกอบครับ ประกอบ
แสงสกุล ที่อยู่ถนนองครักษ์นี่ครับ หมอคงจำได้นะครับ ผมต้องขอโทษ
ที่ต้องปลุกคุณหมอล่วงดึกนี้ แต่มีเรื่องครับ ก็อยู่สาวผมคนโต ยายแจ้ว
นี่ครับ กำลังหลับอยู่ดีๆ แกเกิดตัวเกร็งชักน้ำลายฟูมปาก คุณหมอมกรุณา
มาดูหน่อยเถิดครับ ได้ไหมครับ? ผมจะรีบขับรถไปบ้านคุณหมอเดี๋ยวนี้
เลย นะครับ? กรุณานะ . . .”

“เดี๋ยว เดี่ยว คุณประกอบ ช้าหน่อยค่อยๆ เละก็ได้ คุณว่าลูก
สาวคุณกำลังชักอยู่เดี๋ยวนี้ . . .”

“ถูกแล้วครับ นี่แม่เขากำลังคุยอยู่ คุณเหมือนจะบอกละลายน้ำให้กินกันอยู่”

“ฮ่า! ห้ามไว้ก่อน! อย่าให้แกกินอะไรตอนนี้ เคี้ยวสำลักตาย รีบบอกให้หยุดก่อน”

“งั้นหรือครับ เคี้ยวครับผมบอกเขาก่อน”

เสียงตะโกนห่างจากปากกระบอกโทรศัพท์

“นี่ เธอ เธอ คุณหมอสนั่นบอกอย่าฟังกรอกยาอะไร ให้รอไว้ก่อน”
“ฮัลโหลคุณหมอ ผมบอกเขาให้รอไว้แล้วครับ ผมจะไปรับคุณหมอเลย เคี้ยวเถอะครับ คุณหมอเตรียม...”

“เคี้ยว เคี้ยว คุณประกอบ อย่ามาเลยไม่ต้องมาหอรอก ผมจะขับรถไปเลย แต่ตอนนี้อยากให้คุณฟังให้ดี คุณเข้าไปดูยายแจ่วจับแกนอหนางย ให้ศึระตะแกไปข้างโคกได้แล้วหาช้อนกินข้าว ๑ ถัน เอาผ้าเช็ดหน้าพันรอบๆ ค้ำช้อน ใส่ในปากให้แกลกไว้ จำได้นะ?”

“ครับ ครับ... เอาผ้าเช็ดหน้าพันค้ำช้อนกินข้าว ใส่ปากให้แกลกไว้ อ้อ แล้วให้ศึระตะแก”

“ถูกแล้วครับ เอาละฟังต่อไป แล้วระวังคอยคุ้ยอย่าให้แกตกเตียง ขยายสื่อให้หลวมโดยเฉพาะที่คอสื่อ คอยเช็ดน้ำลายที่ฟุ้งปากอย่าให้มันตกลงไปสำลัก แล้วถ้าหากแกบังเอิญตัวเขียวไม่หายใจ ก็ช่วยผายปอดแทนให้คุณผายปอดเป็นโซ่ไหม?”

“เป็นครับ”

“เอาละดีแล้ว กลับไปคุดูสิ แล้วรอผมอยู่ที่บ้านนั่นแหละ ผมจะรีบไปเคี้ยวนี้ เลิกกันนะ อ้ออย่าลืม ห้ามให้ยาใดๆ ทั้งสิ้น”

“ครับ ครับ เลิกกันครับ ขอบคุณ คุณหมอมาก แล้วเร็วๆ หน่อย นะครับ”

ยี่สิบนาทีต่อมา คุณหมอสนั่นก็นำไปถึงบ้านประกอบ ซึ่งเป็นเพื่อน รู้จักกันมาก่อนตั้งแต่สมัยทั้งคู่ยังอยู่ต่างประเทศด้วยกัน ถึงแม้จะศึกษาคนละ แขนงวิชา แต่ก็ในฐานะที่อยู่เมืองเดียวกันที่โน่น ก็ทำให้ทั้งคู่สนิทสนม กันดี และเมื่อกลับมาบ้านเกิดเมืองนอนแล้วก็ยังติดต่อไปมาหาสู่กันเสมอ ทั้งแง่ส่วนตัวและแง่อาชีพ ส่วนใหญ่ก็คือการเจ็บไข้ของคุณประกอบและ ครอบครัวนั่นเองแหละ

เมื่อไปถึงนั้น “ยายแจ่ว” หรือเด็กหญิงปริศน์ หยุดชักแล้วแต่ยังคง กัดฟัน เคี้ยวถ้ามซ้อนฟันผ้าเช็ดหน้าที่คาบไว้บ้าง และไม่รู้สีกตัว ภายหลัง ที่ได้ตรวจเรียบร้อยแล้ว หมอสนั่นก็นัดยาให้ ๑ เข็ม ซึ่งไม่นานต่อมา ยายแจ่ว ก็มีอาการคล้ายนอนหลับธรรมดา และระหว่างนั้น ก็ได้เปลี่ยน เอาไม้กลัดที่เป็นไม้พันด้วยผ้าก๊อซ ใส่ปากแทนซ้อนกินข้าวอันเชื่อง พัน ด้วยผ้าเช็ดหน้าดูเทอะทะ และหลังจากไต่ถามโดยละเอียดอีกที จากประกอบ และภรรยา หมอสนั่นจึงได้เคี้ยวๆ ว่าปริศน์ซึ่งอายุ ๑๓ ปีบริบูรณ์แล้ว อยู่ดี ๆ โดยไม่มีไข้หรืออะไรเลยขณะหลับสนิทกลางดึกวันนั้น ทำเสียงคันท โครมครามและร้องอึกอ๊ก ๆ คล้ายหายใจไม่ออกอยู่ในห้องนอนของตัว และ เมื่อสนม ภรรยาคุณประกอบเข้าไปดูก็เห็นแกก้างชัก ปากเบี้ยว กระตุก ทั้งตัวน้ำลายฟูมปาก ด้วยความตกใจ ไม่เคยเห็นใครชักมาก่อนเลยในชีวิต สนมวิ่งกลับไปห้องนอนตัว ระวังระลึบบอกสามีว่า บุตรสาวเป็นอะไรไปไม่รู้ ให้รีบไปดูเร็ว ๆ ฝ่ายประกอบเองก็ไม่เชื่อว่าจะเก่งกว่าภรรยาสักเท่าใด พอไป เห็นก็มีมือไม้สั่น เข้าไปประคองดูเรียกชื่อสองสามคำก็ไม่ได้เรื่อง จึงให้

ภรรยาประครองลูกแทนแล้ว ตัวเองออกมาปลุกเด็กรับใช้ให้เข้าไปช่วยภรรยา แล้ววิ่งไปที่โรงรถจะเอารถไปตามหมอ พอเข้าไปนั่งในรถจึงนึกออกมาว่าไม่ได้ เอาบุญแจรงมาด้วย วิ่งกลับไปข้างบน ก็นึกถึงโทรศัพท์ได้ จึงโทรศัพท์ไปตามหมอสันธนาถึงกล่าว

“แหม ผมตกใจแทบแย่ ทำอะไรไม่ถูกตอนวิ่งไปที่รถนะ ถ้ามีบุญแจรงไปด้วยก็คงขับรถออกไปโดยไม่รู้จะไปหาหมออะไร มันคิดได้แต่จะไปหาหมอ แต่ไม่รู้หมออะไร? ที่ไหน? ตอนขึ้นมาเอาบุญแจรงถึงส่งบลองได้บ้าง และพอนึกถึงโทรศัพท์ได้ จึงค่อยถอยออกมา เอาสมุดเบอร์โทรศัพท์เพื่อนฝูงที่จดไว้มาหาชื่อคุณหมอถูก” ประกอบพูดพร้อมกับยิ้มเห่ๆ

หมอสันธนาหัวเราะเบาๆ แล้วพูดว่า “ผมเห็นใจคุณทั้งสอง ไม่เคยพบมาเลยพอเจอเข้าแล้วก็กับคนที่รักมาก อย่างยายแจรงนี่ก็เป็นธรรมชาติที่จะทำอะไรไม่ถูกแต่ก็เก่งมากแล้วที่ควบคุมสติได้ โทรศัพท์ไปตามผมถูกและรออยู่จนผมตื่นมารับสาย ซึ่งคงนานสำหรับคุณตอนนั้น แต่ก็ใช่วิธีที่ถูกตอนที่สุดในสภาพเช่นนี้ เพราะทั้งคุณและผมมีโทรศัพท์อยู่กับบ้าน ถ้าคุณขับรถไปรับผมก็ต้องช้ากว่าโทรศัพท์ และผมก็คงจะห้ามคุณสนมไม่ทันทั่วทั้งที่ เมื่อคุณสนมจะบ่อนยาหอมให้แก่”

สนมหน้าแห้ง ยิ้มเห่ยิ่งไปกว่าสามี “โอ้คุณหมอ ดิฉันไม่ทราบจะทำอะไร ประครองลูกอยู่เท่านั้น พอได้รับใช้ขึ้นมาก็เลยใช้ให้บดยาหอมจะมาให้แกกิน ที่ว่าคุณประกอบแกะโกนห้ามมาทัน ไม่งั้นก็คงกรอกใส่ปากแกแล้ว . . . แต่ เออ ทำไมถึงห้ามกินยาหอมล่ะคะ? แสดงกับโรคชกยังงั้นหรือคะ? ยาหอมนี้เห็นดีแก้ลมโน่นลมนี่ได้ทุกลม ทำไมลมชักถึงห้าม แม้แต่พวกหมอเองก็เออะ บางคนดิฉันก็เห็นสั่งอนุญาตให้กินใช้กินด้วยซ้ำ

ไป นี่คิดนั้นก็กินเข้าไปแล้วที่บดเตรียมให้ลูกนะ เสียหายของ แล้วก็ทำให้
ชื่นใจจริงๆ ค่าย”

หมอ “ไม่ห้ามหรือครับ แสดงก็ไม่แสดง แต่มันสำคัญที่ว่าตอน
คนไข้ ไม่รู้สึกตัว ถ้าใครเอาอะไรกรอกปากเข้าไปแล้ว เกิดไม่เข้าไปใน
กะเพาะจับปลัดจับผลู หลุดลงไปทางหลอดลม จะไปอุดทางเดินหายใจ หรือ
ไม่อย่างนั้นก็ตกเข้าไปในปอดเลย เป็นปอดบวมกันทีหลัง ไอนี้ละตัวสำคัญ
ที่ผมห้ามไม่ให้ให้ ถ้าคนไข้รู้ตัวก็ กินไม่ลำบาก ไม่มีทางผิดปกติทางก็กินได้
และว่าที่จริง ผมก็กำลังจะสั่งยากินต่อไป เมื่อแกรู้สึกตัวก็ตอนเข้าอยู่ด้วย
เหมือนกัน”

สนม, “ตายจริง น่ากลัว นี่เคราะห์ดีที่คุณหมอห้ามทัน ไม่งั้นคิดน
อาจผลิผลามกรอกยาเข้าไปแล้ว แกจะเป็นยังงี้ก็ 모르 ค่าย ค่าย อย่างน้อย
ก็ปอดบวม อย่างมาก . . . หายใจไม่ออก . . . ก็ ต . . . ต . . . ตาย
นะซีคะ โอ้ยคุณพระ คุณเจ้าช่วย ที่ยังไม่ทันได้ทำลงไป” (ยกมือไหว้)
“สาธุ”

หมอยกมือห้าม “คุณสะ-โ-ห-น-ม ไม่ต้องตีโพยตีพายมากหรือ
ครับ มันไม่ร้ายกาจถึงขนาดนั้นทุกทีไปหรือ ที่พูดนะหมายถึงว่า ถ้ามัน
ผิดปกติจริง มันไม่เกิดทุกครั้งหรือ อย่างไรก็ดี คุณก็ไม่ได้กรอกยาให้
ยายแจ้ว และแกเองก็กำลังหลับสบายเรียบร้อยแล้วในขณะนี้ เรียกได้ว่า
ปลอดภัยสำหรับวันนี้แล้ว”

ประกอบ, “เออ-คุณหมอลองอธิบายชี้แจงหลักปฏิบัติ ถ้าเผื่อยาย
แจ้วแกจะเป็นอีกหรือกับคนอื่น ๆ ก็ได้ จะได้ปฏิบัติถูก ถ้ามีการชักขึ้น”

สนม, “จริงซีคะ คิดนั้นจะได้จดไว้ปฏิบัติคราวหน้าและอาจจะบอก

กล่าว ให้เพื่อนฝูงพี่น้องคนอื่นๆ ได้เรียนรู้เป็นพหุสูตรไว้บ้าง”

หมอนึ่งไปครูหนึ่ง หยิบบุหรี่ปุสสุบแล้วพูดว่า

“กตติเหมือนกัน เพราะยังงี้ๆ ผมก็ต้องอธิบายให้คุณทั้งสองฟัง
อยู่แล้ว” หยุดตุบหรืออิติใหญ่ “ผู้บ่วยที่อยู่ดีๆ ไม่มีปมิกลองค์ชักขึ้นมา
นั้น มักเป็นในเด็กวัยหนุ่มสาวซึ่งพ่อแม่ญาติพี่น้องมักจะไม่วุ้ทว ทำอะไรไม่
ถูกโดยเฉพาะในครั้งแรกเช่นที่คุดทั้งสองประสมมาคินนี้ แต่ถ่าเกิดขึ้นและ
เราเห็นผู้บ่วยกำลังชัก วิธีปฏิบัติคือ :-

๑. จับคนไข้ให้นอนในที่ที่ปลอดภัย เช่นบนที่นอนหรือฟูกอย่าให้มี
ของที่อาจไปกีดขวางขณะผู้บ่วยชัก แชนขาฟาดบาดเจ็บได้ ขยายเสื้อผ้าให้
หลวมโดยเฉพาะที่คอเสื้อ ระวังกอย่าให้ตกเตียงมีคนคอยจับประครองไว้ ถ่า
เตียงสูงจากพื้น หรือเอาหมอนข้างกันไว้

๒. หาชิ้นอาหาร เอาผ้าเช็ดหน้าพันทางค้ำมให้ตี่ แล้วสอดใส่ใน
ปาก ระหว่างกรามให้ผู้บ่วยกัดไว้ ป้องกันการกัดลิ้นตัวเอง

๓. จับศีรษะผู้บ่วยให้ตะแคง เอาหมอนหนุนท้วให้ตะแคงไปข้างใด
ข้างหนึ่งป้องกันลิ้นจุกปาก หายใจไม่ออก คอยเช็ดน้ำลายที่อาจไหลออกมา
ฟุ่ปาก

๔. ถ่าผู้บ่วย หยุดหายใจ หน้าเขียวให้ผ่ายปอด จนกว่าจะหายใจ
ได้เอง

๕. ตามแพทย์มาคุดผู้บ่วย หรือหาทางนำท้วผู้บ่วยส่งโรงพยาบาลที่
ใกล้ที่สุด

๖. ห้ามให้ยา หรือน้ำ กรอกลงไปเป็นอันขาด

ในเด็กเล็กๆ การชักมักเกิดจากไข้สูงควรใช้น้ำเย็น เช่น น้ำป่นน้ำแข็ง

ทุบหรือป้อนแอลกอฮอล์ด้วย ชุบน้ำขนหนูเล็กๆ ลูบตัวบ่อยๆ จนใช้ผลลง
เต็อก็จะหยุดชักได้”

“เ็นกรับคุณสนม จดทันไหม”

สนม, “ไม่ทันค่ะ แล้วก็ตอนหลังตั้งแต่ข้อ ๒ มาก็เลยไม่ได้จด ได้
แต่ฟัง”

ประกอบ, “ไม่เป็นไร ผมจดลงไปได้หมด แต่อาจไม่ละเอียด ผม
จะพิมพ์ให้หมอแก่อีกทีวันหลัง”

สนม, “เออ แล้วก็ไอโรคนี่นะ สาเหตุมันเป็นอะไรแน่ค่ะ เขา
ว่าเป็นกรรมพันธุ์ใช่ไหมคะ? อาจจะใช้ก็ได้ ลูกพี่ลูกน้องดิฉันคนหนึ่งชัก
แล้วโรคอื่นๆ อย่างเนื้องอกของสมองก็ชักใช่ไหมคะ? ดิฉันจะให้คุณประ
กอบจดไปให้หมอดีกี่ แล้วก็การรักษาด้วย”

หมอ, “ตาเหลือก “อย่าเพิ่งเลยครับคืนนี้ เอาแค่นั่งพอแล้ว อยาก
ทราบสาเหตุต่างๆ ผมจะเล่าวันหลังก็ได้ ถ้าอยากจริงๆ แต่การรักษา
ผมว่าอย่าดีกว่าละมั้ง เตียวผมหากินไม่ได้ . . . (หัวเราะ) . . . นะครับ”

ประกอบ, “สนม อย่าทรมานคุณหมอมานักซี” หันมาทางสันธนา
“ผมเองก็อยากรู้ว่า ยายแจ้วแกชักจากอะไร แต่ไม่ใช่รู้คืนนี้รอไว้โอกาส
หลังก็ได้ และผมคิดว่าคงจะต้องตรวจอีกหลายอย่าง ใช่มั้ยครับ?”

หมอ, “ถูกแล้วครับ ตอนนีเราให้ยาระงับการชัก พอพ้นระยะชัก
อย่างทีเมื่อกี้ที่แกฟื้นขึ้นมาพูด ตามอะไรอยู่สองสามคำนะ แกก็จะปวกดี
เหมือนธรรมดา จนกว่าจะมี attack ใหม่ จึงชักเช่นที่เป็นคืนนี้อีก ซึ่งอาจ
ห่างกันเป็นอาทิตย์ หรือเดือน หรือปีก็ได้ ฟรุ้งนี้เข้า คุณประกอบพาแก
ไปหาหมอที่โรงพยาบาล ผมจะได้จัดการตรวจแกเสียให้ละเอียด และอาจจะ

ต้องนอนโรงพยาบาลสัก ๕-๖ วันก็ได้ และหลังจากนั้น ผมจึงจะบอกได้ว่า
ยายแจ้วเกษักจากอะไรแน่ แล้วก็รักษากันต่อไป”

สนม, “คินนี่แกลงไม่เป็นอะไรอีกนะคะ คุณหมอ? นึกเห็นแก
นอนหลับเหมือนปกติ”

หมอ, “ครับ เชื่อว่าคินนี่คงเรียบร้อยดี ที่แกลงนี้ก็ประกอบด้วย
ยาที่ผมฉีดระดับชักไปด้วย แต่ไม่เป็นไร พรุ่งนี้เช้าเฝ้าจากต้นสายหน่อย
แต่ก็จะเรียบร้อย ผมคิดว่าจะกลับบ้านไปนอนต่อ คุณทั้งสองก็จะได้พัก
ผ่อนบ้าง แต่ควรมีใครนอนใกล้ๆ แกสักรคนสำหรับคินนี่”

สนม, “ไม่เป็นไรค่ะ คิฉันจะมานอนเฝ้าแกลงเอง”

ประกอบ, “เอาละครับ คงไม่มีอะไรแล้ว ขอบคุณ คุณหมอมามาก
แล้วขอโทษด้วยที่ต้องปลุกรบกวนคุณหมอลงตึกกลางคืน แล้วก็ อ้า...
คำบิลคุณหมอส่งมาก็แล้วกันนะครับ”

หมอ, “ไม่เป็นไรครับ ไม่เป็นไร อ้า... แล้วผมจะส่งมาเก็บสั้น
เตือนอย่างเคย ขอบคุณ สวัสดีครับ” ยกมือไหว้

ประกอบ, “สวัสดีครับ” ยกมือไหว้

ในวันรุ่งขึ้น ปรีติ ก็เข้าอยู่โรงพยาบาลและรับการตรวจต่าง ๆ
อย่างละเอียด อาทิ ชักประวัติอย่างถี่ถ้วน, ตรวจเลือด ปัสสาวะ อุจจาระ
เจาะน้ำไขสันหลัง เอกซเรย์ ส่วนต่างๆ หลายส่วน ตรวจคลื่นสมองด้วย
ไฟฟ้า CT Scan และอะไรต่อมิอะไร จิปาถะ จนทั่วแล้วรู้สึกว่าทนไม่ไหว
หมอสนมก็นอกพอแล้ว และอนุญาตให้กลับบ้านได้ รวมเวลาอยู่โรง
พยาบาล ๗-๘ วัน

ประกอบและสนม ได้หาโอกาสเชิญหมอสนมมา ไปคุยกันที่บ้าน

และชักถามถึงเรื่องโรคของบุตรสาวอย่างถี่ถ้วน แพทย์จะทุกแง่ทุกมุม ตามลักษณะของบิดา มารดาที่รักบุตร ห่วงใย และในฐานะที่เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศทั้งคู่จึงมีจิตใจอยากรู้อยากเห็น เพื่อจะได้ปฏิบัติได้ถูก ในเมื่อมีความจำเป็นเกิดขึ้น ซึ่งหมอสันธนาภิรักษ์ อธิบายไปอย่างแจ่มแจ้ง ครั้งแรกก็สาธยายให้ฟังว่า โรคชักลมบ้าหมูนี้อาจเกิดได้จากสาเหตุต่างๆ มากมาย อาทิ เนื้องอกในสมอง, สมองอักเสบ, สมองได้รับโลหิตไปเลี้ยงน้อย, มาลาเรียขึ้นสมอง, ในเด็กก็อาจเพียงจากมีไข้สูง และอื่นๆ ที่ไม่ค่อยสำคัญนักแต่ที่หายแฉะเป็นนั่นเป็นแบบที่เรียกว่า Idiopathic Epilepsy ซึ่งหมายถึงว่า ลมชัก ชนิดไม่มีหรือไม่ทราบสาเหตุ ความจริงสาเหตุนั้นมีแต่ความรู้ทางแพทย์ทางวิทยาการปัจจุบันยังบอกไม่ได้ จึงให้ชื่อแบบนี้ไว้พลางๆ ก่อน

ทั้งสองคนได้รู้ว่า สำหรับตัวเองในฐานะบิดา มารดา คนป่วย สิ่งสำคัญที่ต้องทราบ ก็คือการดูแล ปฏิบัติ แนะนำ ผู้ป่วย เช่น:-

๑. ถ้ามีอาการชักเกิดขึ้น ก็ปฏิบัติดังที่ได้เคยแนะนำไว้แต่ต้นแรก
นั้น

๒. โรคนี้รักษาได้ และอาจหายขาดได้โดยต้องกินยาทุกวันเป็นเวลา นานนับปี และยาต้องกินทุกวันหยุดไม่ได้ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องระวังอาการที่จะแพ้ยา โดยต้องพาไปให้แพทย์ตรวจประมาณเดือนละครั้ง

๓. ห้ามไม่ให้ผู้ป่วยไปเล่นน้ำ และขับรถยนต์ตามลำพัง ถ้าเป็นไปได้ควรมีเพื่อนหรือใครคนใดคนหนึ่ง ร่วมไปไหนมาไหนด้วยเพื่อจะช่วยเหลือได้ทันทั่วทั้งที่ เมื่อมีอาการชักเกิดขึ้น

๔. ในแง่สังคมเป็นปัญหาที่สำคัญมาก และต้องขบคิดกันเฉพาะราย

อย่างรายปรีคินนี้ การบอกแก่เพื่อนฝูง ซึ่งยังเป็นเด็กอยู่อาจได้รับผลร้ายมากกว่า ก็ไม่สมควรจะเปิดเผยนัก ควรจะบอก แต่กับครูที่ดูแลที่โรงเรียนก็พอ

เรามักจะได้ยินว่า ผู้ป่วยที่เป็นโรคชักลมบ้าหมูนี้ ส่วนมากมีความเจตยวณลดน้อยกว่าธรรมดา แต่ก็ไม่ทุกรายไป คนสำคัญของโลกหลายคนที่เป็นโรคนี้อาทิ อเล็กซานเดอร์มหาราช, นะโปเลียน, แวนโก๊ะ

๕. ในแง่จิตใจของผู้ป่วยหรือญาติ พี่น้อง บิดา มารดา ซึ่งมักจะเกิดปมด้อยทำให้จิตใจไม่สดชื่น หรืออาจถึงขนาดหลบหน้าไม่เข้าเพื่อนเข้าฝูงเพราะกลัวว่าจะไปเกิดอาการทำให้เพื่อนฝูงเห็น หรือเป็นอันตราย สิ่งเหล่านี้ต้องอธิบายให้คนเจ็บเข้าใจว่า โรคที่เป็นไม่ใช่โรคร้ายแรง อาจรักษาให้หายได้ และตัวเองก็ถ้ามีความระมัดระวังพอควรก็จะไม่มีอะไรรุนแรงเกิดขึ้น และคนเจ็บควรจะได้รับ การปฏิบัติคล้ายคนปกติ อย่าทำให้เจ้าตัวรู้สึกเป็นคนเจ็บตลอดเวลา

ทั้งสองคนผิวเมีย ได้พยายามศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสือทางแพทย์ที่ขอยืมจากหมอสนธนาด้วย ทำให้คลายความกังวลและได้ดูแลบุตรสาวอย่างดี แต่ไม่ถึงกับเห็นยายแจ่วเป็นตุ๊กตาบอบบาง อาทิกอยเตือนให้กินยาตามเวลาทุกวัน ถ้าจะไปไหนก็มักจะร่วมไปด้วย หรือมีเด็กรับใช้ตามไปด้วย

หลังจากวันเริ่มชักครั้งแรก จนถึงปัจจุบัน ยายแจ่วมีชักอีก ๒ ครั้ง ระยะห่างกับครั้งแรก ๖ เดือน และ ๘ เดือน ซึ่งเกราะหัดมากที่ทุกกราวที่เป็นแกอยู่ที่บ้าน หลังจากนั้นก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้นอีก นับเป็นเวลา ๓ ปีเศษ และแก่ก้าลงศึกษา ณ โรงเรียนมีชื่อในพระนครชั้นเตรียมอุดมศึกษา โดยมีผลการเรียนอยู่ในขั้นดีมากตลอดมา

เส้นโลหิตในสมองอุดตัน

ศจ. น.พ. สมบัติ สுகนธพันธ์

ร.พ. ศิริราช

โดยทั่วไป ประชาชนส่วนมากมักจะรู้จักคำว่า “อัมพาต” ในคนมีอายุร่วมไปกับภาวะเส้นโลหิตในสมองแตก ซึ่งความจริงมันไม่ใช่ของที่ควบลูกันแน่นอนเสมอไป ที่ถูกต้องแล้ว อัมพาตในคนสูงอายุซึ่งหมายถึงอัมพาตครึ่งซีก (HEMIPLEGIA) คือสภาพที่แขนขาตายไปข้างหนึ่งและซีกเดียวกันนี้ อาจจะมีสาเหตุได้จากโรคหรือภาวะหลายอย่างซึ่งจะขอพูดถึงง่าย ๆ ให้ย่อเข้าและสำคัญที่สุด ๒ อย่างคือ

๑) เส้นโลหิตในสมองอุดตัน

(Cerebral infarction)

๒) เส้นโลหิตในสมองแตก

(Cerebral Hemorrhage)

ท่านผู้อ่านจะเห็นว่า ขั้วพเจ้าเอาสาเหตุ เส้นโลหิตอุดตัน ใส่ไว้ก่อนเส้นโลหิตแตก ทั้งนี้เพราะอุบัติการณ์ของเส้นโลหิตอุดตันมีมากกว่าทั้งหลายเท่าคือประมาณ ๖ เท่าในต่างประเทศ และประมาณ ๓-๔ เท่าในประเทศเรา

ทั้งที่เส้นโลหิตอุดตันเป็นสาเหตุสำคัญกว่า แต่ทำไมประชาชนส่วนมากจึงไม่ค่อยจะรู้จัก แต่กลับไปรู้จัก “เส้นโลหิตแตก” เสียมากกว่าทั้งนี้ขั้วพเจ้ายกิดว่าเป็นเพราะภาวะเส้นโลหิตในสมองแตกนั้นอันตรายมากกว่า ผู้ที่เป็นแล้ว

มีถึงตายมาก หรือรอกมาก็เรียกได้ว่าทางเหลืองขนาดทุพพลภาพทำงานไม่ได้ น้อยมากที่จะหายได้ตีปกติ นอกจากนั้นสภาวะนี้มักจะมีสาเหตุส่วนใหญ่จากโรคความดันโลหิตสูงเสมอ ทำให้เกรงกลัวกันไปมาก อีกประการหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าถือว่าสำคัญที่สุด คือข่าวมรณกรรมชนิดปัจจุบันทันด่วน ที่รองลงมาจากอุบัติเหตุและโรคหัวใจ ก็คือเส้นโลหิตในสมองแตก ยิ่งถ้าเกิดกับคนสำคัญๆ แล้วความผั่งใจก็จะยิ่งแนบแน่น อาทิเช่น ประธานาธิบดีรูสเวลท์ (F.D. Roosevelt) หรือผู้นำรัสเซียยุคสงครามโลกครั้งที่สอง โยเซฟสตาลิน (Joseph Stalin) ที่ตายภายในเวลาอันรวดเร็วจากเส้นโลหิตในสมองแตก แต่เมื่อประธานาธิบดีไอเซนฮาว์ (Dwight D.Eisenhower) ล้มเจ็บด้วยโรคเส้นโลหิตในสมองอุดตัน พวกเรามักจะเลือน ๆ กันเพราะว่าท่านไม่ได้ถึงแก่อนิจกรรมด้วยโรคนี้ตรงกันข้ามท่านได้หายจนเกือบเรียกว่าปกติดี สามารถปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำโลกเสรีได้อีกหลายปี จนออกมาจากหน้าที่ประธานาธิบดีและจบชีวิตด้วยโรคเส้นโลหิตในหัวใจอุดตันซ้ำอีกครั้งหนึ่ง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เองที่ข้าพเจ้าเชื่อว่าทำให้ประชาชนไม่ค่อยทราบถึงความสำคัญและร้ายแรงของโรคเส้นโลหิตในสมองอุดตันเท่าที่ควร และเป็นโอกาสอันดีที่ข้าพเจ้าจะบรรยายโรคนี้โดยสังเขปไว้ในที่นี้แก่ผู้ที่สนใจ

ภาวะเส้นโลหิตในสมองอุดตัน (Cerebral infarction) นี้คือสภาพที่เส้นโลหิตแดงที่ไปเลี้ยงสมองมีอะไรมาอุดขวางแน่นอยู่ ทำให้โลหิตไหลผ่านไปเลี้ยงสมองไม่ได้หรือได้กั้นน้อยมาก เปรียบเสมือนท่อน้ำประปาที่มีสนิมหรือมี เศษหิน เศษหิน ไปอุดอยู่ข้างใน บ้านใดที่อยู่ปลายๆ ต่อจากส่วนที่อุดตันนั้นก็ย่อมไม่มีน้ำใช้ หรือมีกระปิบกระปอยไม่พอใช้ ฉะนั้นก็ฉันนั้นสมองที่อยู่ปลายต่อจากส่วนที่เส้นเลือดอุดตันก็ไม่มีเลือดไปหล่อเลี้ยงไม่มีอาหารและ

ออกซิเจนไปส่งให้ใช้ ไม่มีทางถ่ายเทของเสียที่ไม่ต้องการออกไป ก็จะตายไป ทำงานไม่ได้ ถ้าเป็นส่วนเล็กๆที่ไม่สำคัญก็จะมีอาการมากหรือไม่มีเลยก็ได้แต่ถ้าเป็นส่วนใหญ่ๆ เพราะเกิดกับเส้นเลือดใหญ่หรือเกิดกับส่วนที่สำคัญก็จะมีอาการแสดงออกมามาก อาทิ เป็นอัมพาตครึ่งซีก อัมพาตของหน้าครึ่งซีก พูดไม่ได้ หรือเขียนหนังสือไม่ได้ หรือฟังคำพูดไม่เข้าใจ หรือเห็นภาพเพียงครึ่งซีก แล้วแต่ว่าจะเกิดกับส่วนใดของสมอง

ก่อนอื่นข้าพเจ้าขอเน้นความสำคัญของเลือดที่ไปเลี้ยงสมองและส่วนของสมองที่มีหน้าที่เฉพาะ โดยไม่มีอะไรแทนที่ได้

สมองของมนุษย์ ซึ่งลักษณะจะเป็นของนุ่มๆ คล้ายเต้าหู้ยี้ บรรจุอยู่ในกระโหลกศีรษะโดยมีพังผืดห่อหุ้มไว้แข็งแรงพอควร และมีน้ำหนักประมาณหนึ่งในสี่สิบ ($\frac{1}{40}$) ของร่างกาย แต่มันจะต้องการโลหิตไปหล่อเลี้ยงถึงหนึ่งในหก ($\frac{1}{6}$) ของจำนวนโลหิตทั้งหมดที่ไปเลี้ยงร่างกาย อันนี้แสดงว่าเส้นโลหิตที่ไปเลี้ยงสมองมีความสำคัญเพียงใด สมองส่วนที่สำคัญหลายส่วนจะตายและไม่มีทางทดแทนได้อีก ถ้าขาดออกซิเจนไปหล่อเลี้ยงเพียง ๔ นาที แต่ก็มีบางส่วนของมันที่อาจทนได้ถึง ๑๕ นาที

นอกจากนั้นสมองแต่ละส่วนก็จะมีหน้าที่ของตัวเองแตกต่างกันไปเป็น อย่างๆ ซึ่งถ้ามีการทำลายหรือตายไปก็จะมีอะไรมาชดเชยหรือแทนที่ได้ อาทิ สมองส่วนท้ายทอย (กลีบออกซิพิตัล—Occipital lobe) จะมีหน้าที่รับภาพที่เห็นจากลูกตา สมองส่วนข้าง ในด้านซ้ายจะควบคุมการเข้าใจภาษาพูด การพูดให้เป็นประโยคถูกต้องสำหรับคนถนัดขวา (ถ้าคนถนัดซ้ายก็จะอยู่ทางขวา) บางจุดของก้านสมอง (เมดัลลลา—Medulla) จะมีหน้าที่ควบคุมการหายใจ

สาเหตุของการอุดตัน แบ่งใหญ่ๆ เป็น ๒ อย่าง

๑. จากก้อนเลือดหรือก้อนไขมันที่มาจากที่อื่น ๆ ในร่างกาย เช่น หัวใจ แล้วหลุดออกไปทางเส้นโลหิตใหญ่ไปสู่สมอง แล้วอุดตันกับเส้นเลือดแดงเส้นใดเส้นหนึ่งแบบนี้เส้นเลือดแดงปกติ แตกต่างที่อุดตันจากที่อื่น

๒. จากการที่เส้นเลือดแดงในสมองมีผนังหนาขึ้นมา และผิวขรุขระ ซึ่งส่วนมากเกิดจากการที่ไขมัน (คอเลสเตอรอล-Cholesterol) มาเกาะเมื่อมากขึ้น ๆ จะทำให้รูภายในเส้นเลือดเล็กลง ๆ จนสุดท้ายก็มีการอุดตันหรือถึงแม้ไม่ตันหมดก็ทำให้เลือดไปเลี้ยงสมองส่วนนั้นไม่พอ เปรียบดังท่อน้ำประปาที่มีสนิมขึ้นขรุขระภายในหนาเข้า ๆ จนรูท่อเล็กลง น้ำก็ไม่สามารถไหลผ่านไปได้ให้ใช้ได้ ในจำนวนที่พอเพียง หรือถึงกับไม่ไหลเลย

สำหรับแบบที่ ๑ เรียกว่าเป็น เอ็มโบลีซึม (Cerebral Embolism) แบบนี้มีน้อยกว่าอีกแบบหนึ่งมาก มักเป็นในผู้ป่วยที่มีโรคอื่น ๆ อยู่ก่อนแล้ว อาทิ โรคเส้นหัวใจรั่ว, กระจกหัก

แบบที่ ๒ เรียก ทรอมโบซิส (Cerebral Thrombosis) ซึ่งพบได้บ่อยกว่าอย่างอื่น ๆ ทั้งหมด ซึ่งข้าพเจ้าจะได้ขอกล่าวแบบนี้ โดยละเอียดต่อไป คือ สาเหตุร่วมที่ถือเป็นเหตุที่ช่วยให้เกิดขึ้นหรือมีอาการมากขึ้นได้แก่

- เส้นโลหิตแดงแข็งตัว โดยในคนอายุมากขึ้น เช่น เกิน 45 ปี ก็มักจะพบว่าเส้นโลหิตแดงในร่างกายทั่วไปมีลักษณะแข็งตัว มีไขมันมาเกาะค้ำในของผนังหลอดเลือด ทำให้ผนังขรุขระหนาขึ้น จากคอเลสเตอรอลดังกล่าว

- ความดันโลหิตสูง นี่ก็อีกอันหนึ่งที่ทำให้เส้นเลือดแดงแข็งตัวขึ้น และบางครั้งก็มีการบีบตัวในระยะความดันสูง ทำให้เส้นเลือดที่รูเล็กอยู่แล้ว

เล็กมากลงไปอีก เลือดก็ผ่านน้อยลงอีก หรือผ่านไม่ได้เลย

— ภาวะขาดน้ำ เช่นผู้ป่วยท้องเสีย อาเจียน หรือคิมน้ำน้อยขาดน้ำในร่างกาย เลือดก็จะข้นเข้า ทำให้เกิดการแข็งตัวง่ายขึ้น ก็อาจจะไปแข็งตัวเข้าที่รูเส้นโลหิตแดงที่เล็กอยู่แล้ว ขรุขระอยู่แล้ว ก็เกิดการอุดตันขึ้น

— มีโรคหรือภาวะบางอย่าง ที่มีสารช่วยการแข็งตัวของเลือดในระบบโลหิตมากกว่าปกติ เช่นผู้ป่วยคลอดบุตรหรือแท้งบุตร แล้วน้ำคร่ำ (Amniotic fluid) ไหลเข้าสู่ระบบโลหิต ทำให้มีการแข็งตัวของเลือดหลายแห่งในร่างกาย และถ้าไปเกิดในสมอง ก็จะมีอาการชักงอได้

— คนเป็นโรคเม็ดเลือดแดงสูง (Polycythemia vera) ทำให้เลือดแข็งตัวได้ง่ายเข้า และก็เช่นกันอาจจะไปเป็นที่สมองได้

— ในรายช็อค (Shock) ความดันต่ำมาก ๆ จากโรคอื่นเช่น โรคหัวใจ จากการเสียเลือด ก็จะทำให้เลือดไหลช้ากว่าปกติ เวลาเลือดผ่านผนังที่ขรุขระและรูตีบ ๆ ก็อาจแข็งตัวเป็นก้อนอุดตันได้

— คนเป็นเบาหวาน จะเป็นโรคเส้นเลือดอุดตันง่าย เพราะมีเส้นเลือดแดงแข็งตัวอยู่เป็นภาวะแทรกซ้อนอยู่ก่อนแล้ว

อาการที่เป็น

ถ้าเราเปรียบเลือดที่ไปเลี้ยงสมองเช่นน้ำประปาที่ใช้ในบ้านก็จะทำให้เข้าใจสะดวกขึ้น คือเมื่อท่อประปาอุดตัน หรือรูตีบเล็กอย่างมาก น้ำในบ้านก็ไม่มี หรือมีไม่พอ คนในบ้านก็จะแย เช่นเดียวกับสมองส่วนที่เคยรับเลือดนั้น ๆ พอถูกอุด ไม่มีเลือดใช้นำอาหาร นำออกซิเจนไปให้ ก็จะแย และเมื่อเนื้อส่วนนั้นไม่ใช้คน ที่สามารถชักนรนไปหาน้ำจากนอกบ้านมาใช้ มันก็

ต้องอยู่ตรงนั้น อดอาหาร อดอ้ออกซิเจน และตายไปบ้าง สลับไปบ้าง ทำงานไม่ได้เต็มที่บ้าง แล้วแต่อาการรุนแรงแค่ไหน ดังนั้นหน้าที่ที่มันเคยปฏิบัติก็จะทำไม่ได้ ผู้ป่วยก็จะมีอาการตามส่วนของสมองนั้นๆ ได้รับอันตราย อาทิ ถ้าเป็นกับส่วนที่เคลื่อนไหว แขนขาก็จะเคลื่อนไหวไม่ได้ ถ้าเป็นกับส่วนที่รับความรู้สึก ก็จะชาไป ถ้าเป็นกับส่วนที่ควบคุมการพูด ก็จะพูดไม่ได้ ถ้าเป็นกับส่วนที่รับภาพ ก็จะมองไม่เห็นสำหรับส่วนนั้น

ดังนั้นอาการของผู้ป่วยเหล่านี้ จึงมักจะมีว่า แขนขาข้างเดียวกันมีอาการชา ไม่ค่อยมีแรง โดยอาจจะเริ่มที่ปลายมือต่อไปก็เป็นทีแขน ต่อไปก็เป็นทีขา และเมื่อมากเข้าก็จะถึงกับยกแขนขาข้างนั้นไม่ได้เลย อาจจะมีกล้ามเนื้อไม่ขึ้น แขน ขา ตายไปข้างหนึ่ง นอกนั้นอาจจะมีพูดไม่ได้ถ้าเป็นอัมพาตซีกขวา และคนนั้นเป็นคนถนัดขวา (ในคนถนัดซ้ายแล้วเป็นอัมพาตซีกซ้ายก็อาจจะมีพูดไม่ได้แบบเดียวกัน) บางคราวอาจจะมีปากเบี้ยวไปข้างหนึ่ง ซึ่งส่วนมากก็จะเป็นข้างเดียวกับแขน ขา ที่เป็น บางคนอาจจะเป็นคนช่างสังเกต อาจจะมีรู้สึกตัวว่ามองไม่เห็นไปครึ่งหนึ่ง คือครึ่งด้านที่มีอัมพาตจะดำไปหมด มองหน้าคนเห็นเพียงครึ่งเดียว นอกจากนั้นในบางราย (ซึ่งน้อยมาก) อาจจะมีอาการหมดสติ ชักไม่รู้สึกตัว อาการทั้งหมดดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นแบบซ้ำๆ ค่อยเป็นค่อยไป แต่อาจจะมีบางรายส่วนน้อยที่จะเป็นแบบปุบปับ ปัจจุบันทันด่วน

การดำเนินของโรค เมื่ออาการเริ่มเกิดขึ้นแล้วก็จะเพิ่มมากขึ้นจนเต็มที่ ซึ่งอาจกินเวลาประมาณ ๒-๒๔ ชั่วโมง อาจเร็วหรือช้ากว่านี้ได้บ้างในบางราย และแล้วอาการก็จะคงที่เป็นแบบอัมพาตครึ่งซีก หรืออื่นๆ ดังที่ได้อธิบายไว้ข้างต้น หลังจากนั้นผู้ป่วยก็ต้องใช้เวลาอีกระยะหนึ่งที่จะให้การ

รักษา เยียวยา จนกว่าจะหายหรือดีขึ้น ระยะเวลาทั้งกล่าว ก็แล้วแต่อาการ จะเป็นมากน้อยเพียงใด และอายุผู้ป่วยเท่าใด ถ้าอาการมาก ก็หายช้า ถ้าอายุ มากก็หายช้า ในทั่ว ๆ ไปจะกินเวลาประมาณ ๑-๓ เดือน ผู้ป่วยจึงจะพอ ช่วยตัวเองได้ บางรายก็จะหายได้เร็วร้อยปกติเหมือนเดิม แต่บางรายที่อายุ มากมีอาการมากก็อาจจะไม่ดีขึ้นเลยก็ได้ โดยเฉพาะรายที่มีการเปลี่ยนแปลง เกี่ยวกับสติสัมปชัญญะ และความคิด ความอ่าน ในรายแบบนี้ครอบครัวผู้ บ่วยก็ต้องเป็นภาระที่จะมีคนไว้ที่เดินไม่ได้ ช่วยตัวเองเรื่องอาหารการกิน การขับถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะไม่ได้ ต้องมีคนคอยดูแลพยาบาลตลอดไป

การรักษา

เมื่อเริ่มมีอาการผิดปกติแล้ว และสงสัยว่าจะเป็นโรคดังกล่าว ทางที่ ดีที่สุดคือ พาไปหาแพทย์ ให้ได้รับการตรวจ และรักษาซึ่งส่วนมากมักจะ ต้องอยู่ในโรงพยาบาลสักระยะหนึ่ง แพทย์ก็จะให้พาพวกลดเกลือ ยา ลดความดัน ยาลดการขยายตัวของหัวใจ การพยาบาลแบบผู้ป่วยช่วยตัวเองไม่ได้ อาทิ ให้ อาหารทางสายยาง ปัสสาวะทางสายยางเหล่านั้นเป็นต้น ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่าจะไม่ บรรยายให้ละเอียดนัก เพราะเป็นทางวิชาการมากไป

แต่ที่สำคัญคือ พอพ้นระยะอันตรายแล้ว แพทย์จะเริ่มให้การรักษา ทางกายภาพบำบัด ซึ่งนับเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด และเป็นระยะที่ญาติพี่น้องอาจ ช่วยเหลือได้ในการคอยกระตุ้นให้ผู้ป่วยออกกำลังกายให้มากที่สุด โดย คำแนะนำของแพทย์กายภาพบำบัด การนวดนั้นจะต้องทำอยู่เป็นเวลานาน จนกว่าผู้ป่วยจะดีขึ้นเป็นปกติซึ่งอาจเป็นแรมเดือนหรือแรมปีก็ได้

ในรายที่ผู้ป่วยไม่ดีขึ้นถึงขนาดช่วยตัวเองได้ ทางบ้านก็ควรจัดหา

ห้องพักผู้ป่วยที่บ้าน โดยพยายามหาห้องที่อยู่ชั้นล่างไม่ต้องขึ้นลงบันได มีห้องน้ำใกล้ๆ กับห้องพักและควรระวังอย่าให้ลื่น ป้องกันการหกล้ม มีราวไม้สำหรับจับ ถ้าจะต้องหักเดิน ซึ่งแพทย์จะเป็นผู้แนะนำก่อนจะออกจากโรงพยาบาล

การป้องกันและการระวังตัว

โรคนี้มักจะเกิดกับผู้มีโรคเส้นโลหิตแดงแข็งตัว (Arteriosclerosis) โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง เพราะฉะนั้น ผู้ที่ไม่ประมาทก็ควรไปหาแพทย์ตรวจเป็นระยะๆ เช่น ปีละ ๑ ครั้ง เพื่อจะได้รู้ตัวว่าตัวเองมีอะไรผิดปกติอยู่บ้าง และรับการรักษาแต่เนิ่นๆ ก็อาจจะช่วยให้มีโอกาสเป็นน้อยลงหรือไม่เป็นเลยได้

ในรายที่เคยเป็นแล้วกว่า ๑ ครั้ง แพทย์อาจพิจารณาให้ยาป้องกัน การแข็งตัวของโลหิตเช่น aspirin เพื่อไม่ให้เป็นซ้ำสองอีก แต่ก็ต้องเลือกเป็นรายๆ ไปเพราะมีส่วนเสียอยู่หลายประการเช่นกัน

ท้ายสุดนี้ ขำพเจ้าขออวยพรท่านผู้อ่านทุกท่านจงมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ ปลอดภัยจากโรคที่บรรยายมานี้ และปราศจากโรคภัยไข้เจ็บอื่น ๆ ทุกอย่างด้วย

“วัยชรา”

ศาสตราจารย์นายแพทย์สมบัติ สุคนธพันธุ์

โรงพยาบาลศิริราช

ได้เป็นความหวังของมนุษยชาติมาแต่ดึกดำบรรพ์แล้ว ที่ต้องการจะเอาชนะมัจจุราช หรืออย่างน้อยก็ผลักดันไปให้นานที่สุด และแม้ว่ามนุษย์เองจะยอมรับความจริงในการสั้นอายุขัย ว่าเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ก็มีชาวอียิปต์ ที่พยายามจะรักษาศพของผู้ที่มีอำนาจให้คงทน เพื่อว่าวิญญาณจะกลับมาสิงสู่ และฟื้นคืนชีพ ได้ดังเช่นกรณีมัมมี่ที่เราทราบกันอยู่ และข้าพเจ้าเชื่อว่าความเชื่อเรื่องวิญญาณก็เป็นทางเลี่ยงของมนุษย์ที่ยังอยากดำรงความอมตะไว้ เมื่อไม่ได้ทางร่างกาย ก็หาอะไรสักอย่างที่จะยังคงสภาพอยู่เรื่อยไปไม่ดับสูญเป็นตัวแทนของร่างกายที่จะเป็นอมตะตลอดไป

คำอวยพรที่ใช้กันแพร่หลายทั่วๆ ไป ก็มักจะเกี่ยวกับให้ผู้รับพรมีอายุยืนเป็นส่วนมาก

ความหวังดังกล่าวได้เริ่มปรากฏชัดเจนขึ้นในระยะท้ายๆ ของมนุษยชาติ โดยเฉพาะในคริสต์ศตวรรษที่ผ่านมา เมื่อความเจริญทางวิทยาการทางการแพทย์ การศึกษา ได้ช่วยให้มนุษย์เกือบทั่วโลก โดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้ว ได้มีโอกาสมีชีวิตยืนยาวมากขึ้น และเชื่อกันว่าจะมากขึ้นเรื่อยๆ ในอนาคตโดยเกือบจะไม่มีที่สิ้นสุดแม้แต่ที่ละน้อยละน้อยก็ตาม

ในอังกฤษอายุเฉลี่ยของประชากรได้เพิ่มถึง ๒ เท่าในระยะ ๑๕๐ ปีที่

ผ่านมา กล่าวกันว่าในยุครโรมันอายุเฉลี่ยเพียง ๓๐-๓๒ ปี ในสหรัฐอเมริกาเมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีที่แล้วอายุเฉลี่ยเพียง ๓๔ ปี แต่ปัจจุบันในประเทศที่พัฒนาแล้วอายุเฉลี่ยถึง ๗๐ (สวีเดน ๗๒ ญี่ปุ่น ๖๔ อเมริกา ๖๗) แม้ในประเทศที่กำลังพัฒนาอายุเฉลี่ยของประชากรก็สูงขึ้นเช่นกันแม้จะไม่เท่าเทียมเขา ในประเทศไทยเราอายุเฉลี่ย ๔๐ เศษ เมื่อต้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพิ่มขึ้นเป็น ๕๗ ในปัจจุบัน

ตัวเลขทั้งหมดนี้บ่งชี้อย่างชัดแจ้งว่าปัจจุบันเรามีประชากรที่สูงอายุมากขึ้นกว่าเดิมมาก (ในอังกฤษคนอายุสูงกว่า ๖๕ ปี มีราว ๑๒% ของประชากรทั้งหมด ของไทยเรา ๒%) ซึ่งก็เป็นเครื่องแสดงถึงความผันหรือความหวังที่จะมีอายุยืนนานถึงร้อยปี หรือกว่านั้นใกล้เข้ามาเรื่อยๆ

มีตัวเลขที่น่าสนใจอย่างหนึ่งก็คือ แม้ว่าคนอายุน้อยในสมัยโบราณจะมีโอกาสตายเร็วกว่าคนในปัจจุบัน เช่น เด็กเกิดใหม่ ๑๐๐ ปีก่อน จะมีโอกาสมีชีวิตได้นาน ๔๐ ปี โดยปัจจุบันจะมีโอกาสสูงขึ้นเป็น ๖๔ ปี หรือคนอายุ ๓๐ ปีแล้วจะอยู่ได้นานขึ้นจาก ๖๔ ถึง ๘๑ ปี แต่คนที่อายุ ๖๐ ปีแล้วกลับไม่แตกต่างกันเท่าใดหรืออาจจะกลับน้อยกว่าเมื่อร้อยปีก่อนก็ได้ ซึ่งทั้งนี้ John Agate ได้อธิบายว่าอาจจะเป็นเพราะคนสมัยก่อน ถ้าใครอยู่ได้ถึงวัยชราก็เพราะมีความแข็งแรงทนทานบึกบึน ไม่มีโรคภัยรบกวนอยู่แล้ว จึงสามารถอยู่ต่อไปถึงวัย ๘๐, ๙๐ ได้ดีพอกับคนอายุวัยชราปัจจุบัน สิ่งนี้แสดงว่าคนเราอายุยืนนานขึ้นนั้นก็โดยสามารถควบคุมโรคที่เกิดในวัยเด็ก วัยหนุ่มสาวและวัยกลางคนเท่านั้น แต่โรคที่เกิดกับความชราจริงๆ แล้ว เรายังไม่สามารถจะพิชิตมันได้เท่าใดนัก

เมื่อคนอายุยืนมากขึ้น จำนวนผู้เฒ่าผู้แก่ก็มากขึ้น และนับวันก็จะ

มากขึ้นเรื่อย ๆ ถ้ามองในแง่ครอบครัวก็นับเป็นสังวิเศษที่สุดที่เราจะพึงประ-
สงค์ได้เมื่อมีครอบครัวพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย หรือทวด เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรเป็น
สัญลักษณ์ของตระกูล ให้ลูกหลานได้มีโอกาสเลี้ยงดูปรนนิบัติ ตอบแทน
พระคุณที่ท่านได้เลี้ยงดูมา แต่ถ้ามองในแง่ส่วนรวมของสังคมทั้งกลุ่มทั้งประ-
เทศก็จะพบว่า มีข้อลำบากเกิดขึ้น เพราะบุคคลในวัยชรา เป็นวัยที่ไม่สามารถ
สร้างเสริมให้แก่สังคมได้เท่ากับวัยกลางคน และนับวันจะเป็นภาระมากขึ้น
เรื่อย ๆ โดยกลับต้องมาใช้คนในวัยทำงานให้ไปคอยดูแล จากตัวเลขใน
ประเทศอังกฤษ พบว่าคนอายุ ๔๐ จะมีคนพิการทำงานไม่ได้ราว ๑% พออายุ
๖๐ ปี จะมี ๒-๓% แต่พออายุ ๘๐ ปี จะมีถึง ๑๐% และประมาณครึ่งหนึ่งจะ
มีความเสื่อมโทรมของสุขภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ข้อเสียอันนี้ถือเป็นสิ่งที่
สังคมหรือประเทศต้องยอมรับโดยหลีกเลี่ยงมิได้

บทความนี้จะกล่าวถึงเรื่องของสมองทั้งทางพยาธิสภาพ ทางความ
สามารถ กายภาพ สรีรวิทยา และจิตวิทยา ในเมื่ออย่างเข้าสู่วัยชรา ซึ่งที่
จริงก็จะมีความสัมพันธ์อย่างมากกับอวัยวะอื่น อาทิหัวใจ ไต หลอดเลือด
 ฯลฯ แต่จะเว้นไว้ก่อน

ในทางกายภาพ สมองของคนอายุมาก จะมีขนาดเล็กลง น้ำหนัก
น้อยลง ลอนของสมอง (Gyri) จะเล็กลง ช่องว่างระหว่างลอน (Sulci) จะ
กว้างขึ้น รวมทั้งช่องว่างในเนื้อสมอง (Ventricle) จะโตขึ้นโดยที่เซลล์ของ
สมองจะตายไปทุกวัน (กล่าวกันว่ามันจะตายถึงวันละประมาณหนึ่งแสนตัว)
ถ้านำเนื้อสมองไปวิเคราะห์จะพบว่าสารพวกไขมัน (Total Lipids & Pho-
spholipids) ลดลง และพวกโมเลกุลเทอรอลสูงขึ้น เส้นโลหิตที่ไปเลี้ยงสมอง

จะมีขนาดเล็กลง เพราะผนังหนาขึ้นและขรุขระมากขึ้น เกิดความต้านทานมากขึ้น เลือดก็ไปเลี้ยงสมองซึ่งหมายถึงอ็อกซิเจน และอาหารต่างๆ จะน้อยลงประมาณ ๒๐% หรือกว่า จำนวนฮอร์โมนที่หลังจากไฮโปธาลามัส (Hypothalamus) และต่อมพิทูอิทารี (Pituitary gland) จะน้อยลง การตอบโต้ต่อสิ่งกระตุ้นจะช้าลงและน้อยลง ความไวในการนำของเส้นประสาท (Conductivity) จะช้าลง แต่ความรู้สึกต่อความปวดเจ็บจะมากขึ้น โดยเชื่อว่าเป็นเพราะมีระดับรู้สึกเจ็บ (Pain threshold) ลดลง ความสามารถในการได้ยิน การเห็นภาพ การไต่กลิ่นลดลง ความจำเลวลง โดยเฉพาะสำหรับเหตุการณ์ที่เพิ่งผ่านพ้นมาใหม่ๆ

ความริเริ่มเกือบไม่มี มีความโน้มเอียงที่จะคิดหรือปฏิบัติตามที่เคยเห็นหรือปฏิบัติมาเก่า โดยมีข้อยกเว้นสำหรับคนสูงอายุที่มีชีวิตอยู่กับการแบบริเริ่มสร้างสรรค์ เช่น ศิลปิน (ปिकासโซ ยังสามารถเขียนรูปแอ็บสแตรกจนเกือบจะเรียกว่าวันสุดท้ายของชีวิตในวัย ๘๐ เศษ)

ในแง่จิตวิทยา คนสูงอายุมักจะมีความรู้สึกปมด้อย ในการที่ตนเองไม่สามารถจะประกอบการทำงานได้เข้มแข็ง เช่นที่เคยสามารถมา ไม่สามารถจะเล่นกีฬา ครอบครองกับความลำบากต่างๆ ไม่มีคนสนใจในข้อคิดข้อเสนอแนะเท่าที่เคย ถ้ายิ่งขาดความรู้สึก (ซึ่งมักจะเกิดกับฝ่ายหญิงเพราะมีอายุยืนกว่าชาย) ก็จะมีรู้สึกลัวเหงามากขึ้น มีความน้อยใจง่าย

ในสังคมและวัฒนธรรมแบบของไทยเรา กันนับเป็นโชคคืออย่างประเสริฐที่คนไทยเรายังคงเคารพนับถือ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย มักจะให้อยู่ร่วมด้วย และให้ความอบอุ่นอย่างเต็มที่ ถ้าใครทอดทิ้งบุพการี ก็จะถูกดูแคลนยกเว้นอย่างมาก นอกจากนั้นเรายังมีสิ่งประเสริฐสุด คือ เรามีพระพุทธศาสนาที่ช่วย

เป็นแนวทางให้คนสูงอายุได้เบนความสนใจ ไปเข้าฝึกฝนในความสงบทาง
ธรรม เมื่อสู่บั้นปลายของชีวิตได้อย่างดี นับว่าคนชราในบ้านเราโชคดีกว่า
ในประเทศอื่นๆ ทางตะวันตกอย่างมาก

ในแง่โรคร้ายไข้เจ็บที่จะเกิดขึ้นกับสมองในวัยนี้จะมีอันสำคัญคือโรค
ของหลอดเลือดในสมอง (Cerebrovascular diseases) คือเส้นโลหิตแตกและ
ตีบตัน นับเป็นเรื่องสำคัญมาก ขนาดประมาณกันว่า ถ้ารวมโรคอื่นๆ ทุก
อย่างที่เกิดในคนสูงอายุ ก็จะมีจำนวนเท่ากับโรคนี้โรคเดียว นอกจากนี้ก็ยัง
จะมีโรคมากมายที่เกิดได้ อาทิ เส้นเลือดแข็งตัว (Athrosclerosis) เนื้องอก
ของสมอง พิษสุราเรื้อรัง ลมบ้าหมู โรคที่เกี่ยวกับความเสื่อมโทรมของเนื้อ
สมอง พยาธิขึ้นสมอง ฯลฯ และสุดท้ายที่สำคัญมากอีกโรคหนึ่ง คือ โรคจิต
ซึ่งพบว่ามีมากขึ้นในกลุ่มคนสูงอายุ ในอเมริการะหว่างปี ๑๙๐๔-๑๙๕๐
คนสูงอายุกว่า ๖๕ มีจำนวนเพิ่มขึ้น ๔ เท่า แต่คนอายุกลุ่มนี้ต้องเข้ารับการ
รักษาตัวในโรงพยาบาลโรคจิต เพิ่มขึ้นถึง ๙ เท่า

แง่สำคัญที่สุดก็คือเรื่องของความสามารถของคนในวัยสูงอายุและวัย
กลางคน ว่าใครจะสามารถกว่า หรือพูดอีกนัยหนึ่งว่าคนสูงอายุจะยังสามารถ
ปฏิบัติงานที่สำคัญๆ โดยเฉพาะงานบริหารได้หรือไม่? ได้แค่ไหน? ความ
จริงถ้าเรามองให้รอบๆ บ้านเราเราจะพบว่า ผู้นำของประเทศหลายคน และ
ผู้มีชื่อเสียงท่านต่างๆ มากมาย ล้วนแต่อายุเจ็ด-แปดสิบ อาทิ นางโกลดา
เมียร์ จอมพลฟรังโก เจียงไคเช็ค เหมาเจ๋อตง เกอโกล ชิงมันรี โซซีมินท์
เบนกูเรียน เดอไซ ฯลฯ ในทางวิชาการเราก็อาจรู้จักอายน์สไตน์ ทาง
ดนตรีก็มี คาซาล ทางศิลปินก็มี ปिकासโซ เอกการ์ ชูเวอร์ แห่ง F.B.I.
และอีกมากมายหลายท่าน บุคคลเหล่านี้เราต้องนับว่าเป็นประเภท “พิเศษ”
ที่จะพบได้หนึ่งในหมื่นหรือแสนหรือล้าน อีกประการหนึ่งก็คือโมเมนตัม

ทางอำนาจและบารมีที่ได้สะสมไว้ แต่หนุ่มๆ ก็มีส่วนสำคัญอยู่มาก ฟรังโก เป็นหัวหน้าคณะชาติ นำพรรคฝ่ายขวารบกับฝ่ายซ้ายในสงครามกลางเมือง ที่นองเลือดที่สุดของสเปนเมื่อร่วม ๔๐ ปีก่อน เหมาเจอตุง และจูเอนโล ก็ เป็นผู้นำ Long March เมื่อทุกคนมีอายุในวัยก่อนสี่สิบ เทอโกลก็เป็นผู้นำ ฝรั่งเศษอิสระสู้กับฮิตเลอร์ เมื่ออายุ ๔๐ เล็กน้อย อายน์สไตน์ค้นพบสูตรยิ่ง- ยาง $E=mc^2$, Law of Relativity และพลังงานปรมาณู แต่ก่อนสงครามโลก ครั้งที่ ๒, ปिकासโซมีชื่อเสียงมาก เมื่อราว ๔๐ ปีก่อนถึงแก่กรรม ฯลฯ ที่ สำคัญอีกอย่างก็คือ ความผิดพลาดหรือบกพร่องต่างๆ ของบุคคลเหล่านั้นก็มัก จะไม่ค่อยเผยแพร่กัน เช่น ฟรังโก ซึ่งกล่าวกันว่าไม่สามารถปฏิบัติงานได้ดี เช่นปกติ เพราะเป็นอัมพาต (Strokes) ทำให้หลงลืมอย่างมาก ในบั้นปลาย ของชีวิตเหมาเจอตุงก็สุขภาพไม่ค่อยดีนักก่อนที่จะถึงแก่กรรม

โดยสรุปแล้วก็ย่อมเป็นของแน่นอนที่คนในวัยสมบูรณ์หรือ “ได้ที” (mature) คือในวัย ๓๕-๕๐ นับว่าเป็นระยะที่ผลผลิตทางสมองดีที่สุด แต่ คนในวัยสูงอายุกว่านี้ที่ร่างกายสมบูรณ์ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ก็จะมีสมองที่เหมือน คอมพิวเตอร์ที่เก็บรายงานตัวเลขผลลัพธ์ข้อดีข้อเสียไว้ ได้มากกว่าแน่นอน รวมกับความชำนาญและบารมีที่สะสมไว้ก็จะทำให้คนสูงอายุสามารถที่จะดำรง ตำแหน่งสำคัญๆ ได้ดีกว่าคนวัยกลางคนได้ โดยเฉพาะในทางการเมืองซึ่งมี เหตุผลอีกหลายประการมาเกี่ยวข้อง ขนากรัฐมนตรีท่านหนึ่งยังยอมรับว่า “การเมืองย่อมเหนือเหตุผล”

ความสามารถที่เหนือกว่าของวัยกลางคนนี้ได้เป็นสิ่งผลักดันให้สังคม มีการเกษียณอายุขึ้น ซึ่งแตกต่างกันไปแต่ละแห่งแต่ละประเทศ แต่ก็มักจะอยู่ ในราว ๕๕-๖๕ ปี นอกจากนั้นอาจมีกรณีพิเศษที่ผ่อนผันกันไปบ้าง ในด้าน

อุตสาหกรรมพาณิชย์กรรม อายุตั้งแต่ห้าถึงเก้าปี อาจลดลงไปอีกก็ได้ บริษัทน้ำมัน
บางแห่งให้ผู้บริหารของส่วนงานที่ต้องการการปรับปรุงรื้อหน้า ออกจากงาน
หรือย้ายงานเมื่ออายุครบ ๔๕ ปี ประชาชนในอเมริกามีความรู้สึกว่าประธา-
นาธิปไตยของเขาควรเป็นคนหนุ่มกว่าที่ผ่านๆ มา เกนเน็คจึงเป็นประธานาธิบดี
ที่ปอบปูล่ามากที่สุด และความโน้มเอียงในการที่จะเลือกประธานาธิบดีหนุ่มๆ
ยังคงมีอยู่แน่นอนในอเมริกา

ทำอย่างไรจึงจะอายุยืน และยังมีสมองที่ดีด้วย? อันนี้ผู้เขียนรู้สึกว่
จะเป็นของที่ยากไปหน่อยสำหรับความสามารถของมนุษย์ในปัจจุบันหรือ
อนาคตใกล้ๆ นี้ เพราะพออายุมากถึงขนาด ๖๐-๗๐ สมองก็จะเริ่มเสื่อม เช่น
กับอวัยวะอื่นๆ ดังที่อธิบายในตอนต้นแล้ว ในการทดลองกับสัตว์ทดลอง
ปรากฏว่ามาตรการที่จะทำให้อายุยืนแน่นอนมีอยู่อย่างหนึ่ง คือให้สัตว์ทค
ลองนั้นกินอาหารแบบอดๆ ทุยากๆ ก็กินน้อยกว่าปกติ แต่อาหารที่ให้ต้อง
เป็นอาหารที่มีคุณค่า แล้วสามารถจะมีอายุยืนกว่าปกติไปได้ประมาณ ๑๕-
๒๐% หรือกว่านั้น สำหรับมนุษย์เราปรากฏว่ากลุ่มคนที่มีอายุเกิน ๑๐๐ ปีมาก
ที่สุดมีอยู่ ๓ แห่ง คือที่แอบคาเซีย (Abkhazia) ในแคว้นจอร์เจีย ของรัสเซีย,
ที่ฮันซ่า (Hanza) ในแคชเมียร์ และที่วิลคาแบมบ้า (Vilcabamba) ใน
อีควาดอร์ อเมริกาใต้ พลเมืองในเมืองเหล่านี้เป็นชาวนาที่ทำงานก่อนช่วง
หนัก แต่ที่สำคัญคือกินอาหารน้อยกว่าคนอเมริกันทั้งครึ่ง โดยกินพวกมันเนื้อ
นม น้อยมาก คนอายุประมาณ ๑๐๐ ปี ในพวกเหล่านี้ถือเป็นของปกติ และทุก
คนก็คิดว่าตัวเองก็อาจจะอยู่ได้ถึง ๑๐๐ ปี หรือกว่า โดยไม่คิดเป็นเรื่องพิเศษ
หรือผิดสามัญ คนแก่ก็จะยังคงทำงานเลี้ยงสัตว์ ทำความสะอาดบ้านดูแลเด็กๆ
เช่นกับคนอื่นๆ

วิธีที่พบว่าจะสามารถยืดชีวิตทดลองได้อีก ก็คือ การทำให้อุณหภูมิของสัตว์ทดลอง และผู้ที่ทำการทดลอง ได้กล่าวว่าถ้าสามารถลดอุณหภูมิของมนุษย์เราลงไปถึง ๑ หรือ ๒ องศาเซลเซียสๆ ไป โดยยาหรืออะไรก็ตาม (ซึ่งพูดตามจริงแล้วคงจะทำได้) อาจจะต่อชีวิตไปได้ถึง ๒๕ หรือ ๓๐ ปี

การทดลองอีกอย่างหนึ่งก็คือการเอาหนูอายุมากมาเย็บติดกับตัวอายุน้อยให้ระบบโลหิตไหลเวียน ผ่านไปมาได้ (Parabiosis) ก็จะทำให้ตัวอายุมากนั้นยืนยาวไปได้กว่าปกติ (ไม่ได้กล่าวว่าตัวอายุน้อยจะสั้นลงหรือไม่) อันนี้ทำให้ความเชื่อที่ว่าสัตว์หรือคนอายุน้อยๆ จะมีสารหรือฮอโมนส์ (Youth factor) ที่ช่วยทำให้ดำรงความเป็นหนุ่มสาวได้

นอกจากนี้ยังมีสาเหตุที่จะทำให้คนมีอายุยืนได้อีกหลายอย่าง แต่ไม่แน่นอนเท่ากับสาเหตุที่กล่าวมาก่อน สิ่งเหล่านี้ก็มี เช่น กรรมพันธุ์การควบคุมเวลาของหน้าที่ฮอโมนส์ในร่างกายจากศูนย์กลางอันหนึ่งในสมอง สารบางอย่างที่ช่วยให้สมองทำงานได้นานกว่าปกติ ซึ่งปัจจุบันสงสัยว่าจะมีในผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ยาปฏิชีวนะที่ช่วยให้ร่างกายแข็งแรงต่อต้านโรคภัยได้ดีขึ้น สารพวก "Antioxidant" ซึ่งเป็น Free radical, พวกวิตามิน อี ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถแสดงได้กับสัตว์ทดลองว่าทำให้อายุยืนนานขึ้น แต่ยังไม่สามารถพิสูจน์กับมนุษย์ได้แน่นอนทีเดียว

ความพยายามของการแพทย์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ได้มีการทำกันจริงๆ จังๆ ที่จะทำให้มนุษย์มีชีวิตยืนยาวขึ้นก็มีมากมาย คนไทยเรามียาที่ใช้กันมากคือยาลูกกลอนจิมน้ำผึ้ง ซึ่งผู้เขียนเองก็ยอมรับว่าไม่ทราบว่ามีอะไรเป็นตัวยายอยู่แต่ที่เราทราบก็เชื่อว่าเป็นยาพวกยาระบายอ่อนๆ คนจีนมีการกินโสม กินยาพวกสมุนไพร และปัจจุบันที่กำลังฮิตก็คือ ดื่มน้ำเย็น ๓-๕ แก้ว

เมื่อต้นนอนใหม่ๆ เป็นการล้างไต และเชื่อว่าทำให้แข็งแรงอายุยืน คนในประเทศตะวันตก ได้มีการใช้วิธีการแปลกๆ โลกโผน เช่นการนอนกับหญิงสาวบริสุทธิ์ (คนจีนก็เชื่อเช่นนี้เช่นกัน) การกินไขกระดูกหมี กินอัมตะเสื่อ การฉีดยาสกัดจากลูกแกะตายในท้อง ซึ่งกล่าวกันว่ามีคนขนาด Pope Pius XII ยัยค์และคัสเซสแห่งวินเซอร์ ชาลี แชลปลัน วินสตัน เชอร์ชิลล์ ไปรับการรักษาก็เรียกว่า “Cell Therapy” ที่คลินิกในสวิสเซอร์แลนด์ หรือในฝรั่งเศส

ในคลินิกอีกแห่งหนึ่งใช้ยาพวกไวตามินและโปรเคน เรียก Gerovital ซึ่งอวดอ้างว่าผู้ช้ยาของเขามีคนสำคัญ เช่น กรุทซอฟ โซการ์โน โซซีมิน

ความพยายามและไขว่คว้าความยืนยาวของชีวิต และความสามารถของร่างกายและสมอง ก็ยังคงดำเนินไปเรื่อย ๆ โดยไม่หยุดยั้งและเราได้แต่หวังว่าสักวันหนึ่งมนุษยชาติจะมีคนอายุเกินหนึ่งร้อย ได้อย่างสบายและจะอยู่อย่างแข็งแรง มีสมรรถภาพทางสมองและร่างกายดีพอควร เก็ก ๆ หรือหนุ่มสาวทุกคนก็จะมองไปข้างหน้าเมื่อตัวมีอายุร้อยเศษอย่างเป็นของธรรมดาเช่นที่คนปัจจุบันมองไปที่อายุ ๗๐-๘๐

สุดท้ายนี้ผู้เขียนก็ใคร่ให้คำแนะนำแก่ผู้ที่กำลังจะย่างเข้าสู่หรือกำลังอยู่ในวัยชรา ถึงวิธีปฏิบัติตัวให้มีอายุยืนนานโดยวิธีง่ายๆ คือ

๑. กินอาหารพอควร อย่ากินมากเกินไป และพยายามหลีกเลี่ยงอาหารประเภทไขมัน นม เนย

๒. งดหรือลดการดื่มสุรา ของมีเนเมา บุหรี่ ยาเสพติด การหมกมุ่นทางกามารมณ์ หมกมุ่นในการพนันการเกะเร้าเช่นเล่นไพ่หามรุ่งหามค่ำ

๓. พักผ่อนให้พอเพียง แม้คนอายุมากจะต้องการการนอนน้อยลงอย่างมาก แต่ก็ควรให้เพียงพอ เช่น คนอายุ ๗๐ อาจจะนอนเพียงคืนละ ๖ ชั่วโมงก็พอแล้ว แต่กลางวันควรได้พักอีกสัก ๑/๒ ชั่วโมงก็จะเป็นประโยชน์มาก

๔. ออกกำลังกายทุกวันหรือเป็นประจำ อาจจะเพียงเดินไกลๆ ทำสวน ปลูกต้นไม้ หรืออะไรก็ได้ที่ไม่หักโหมจนเกินไป

๕. การทำจิตใจต่อสู้กับเวลา คือพุง่ายๆ “อย่ายอมแก่” ได้มีการศึกษาที่มหาวิทยาลัยดุ๊ก พบว่าคนอายุยืนจะเป็นคนที่สู้เสมอ ถ้าคู่ชีวิตตายก็แต่งงานใหม่ ถ้าเกษียณอายุก็หางานอดิเรกทำ ออกกำลังกาย ระวังอาหาร และยอมรับเรื่องความชราเป็นของธรรมดาของชีวิต ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่สู้ได้ ดังนั้นผู้เขียนจึงขอแนะนำให้พยายามทำตัวให้อ่อนกว่าวัยไว้สัก ๑๐-๑๕ ปีในทุกๆ แง่ ก็เชื่อว่าจะเป็นตรรกวิทยา ที่จะช่วยให้ไม่ “แก่” ง่ายๆ

๖. ที่สำคัญคือควรรับการตรวจสุขภาพจากแพทย์เป็นระยะๆ อาจจะทุกครึ่งปี หรือ ๑ ปี แล้วแต่เศรษฐกิจ หรือภูมิสำเนา เพื่อจะพบโรคภัยไข้เจ็บที่จะบั่นทอนอายุได้แต่เนิ่นๆ

ผู้เขียนขออวยพรให้ผู้อ่านทุกท่านได้มีโอกาสฉลองวันเกิดที่ ๑๐๐ หรืออย่างน้อยก็ ๙๐ หรือไม่ไหวจริงๆ ก็แฮปปี้ ๘๐ ก็ยังดี

การบินพาณิชย์ของประเทศไทย

โดย นายประสารณ์ สุคนธพันธุ์

กิจการบินพาณิชย์ของโลกที่เจริญรุ่งเรืองมาจนปัจจุบันนี้ กำนึกมาจากการบินพลเรือนก่อน ทั้งนี้เริ่มต้นจากชาวยุโรปคิดกันสร้างบอลลูน (อากาศยานชนิดหนึ่ง) ขึ้นมา ซึ่งมีความมุ่งหมายเพื่อเป็นพาหนะเดินทางและบรรทุกพัสดุเท่านั้น ต่อมาเนื่องจากทางการทหารได้มองเห็นความสำคัญของบอลลูน และได้ดัดแปลงให้มีความสะดวกยิ่งขึ้นเพื่อใช้ในการสื่อสาร ประกอบกับมีการสงครามทางยุโรปในขณะนั้นด้วย บอลลูนจึงเพิ่มความเป็นสำคัญเป็นลำดับ ต่อมาจึงค่อยวิวัฒนาการจากบอลลูน และได้หาวิธีเปลี่ยนแปลงเรื่อยมา จนภายหลังได้สร้างเป็นเครื่องบินสำเร็จ ซึ่งนับว่ากิจการบินมีบทบาททางด้านการทหารและการพาณิชย์จนถึงทุกวันนี้

กำเนติกการบินพาณิชย์ของประเทศไทยมาจากการเจริญด้านกิจการบินทหารก่อน กล่าวคือในสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้ตั้งกองบินทหารขึ้น และสนามบินที่ใช้ในขณะนั้นก็คือสนามบินสระปทุม โดยกองบินทหารนั้นสังกัดอยู่ในกองทัพบกและเรียกว่ากองบินทหารบก พร้อมกันได้ส่งนายทหารไปศึกษาต่อที่ยุโรปเพื่อมาปฏิบัติภารกิจทางด้านการบริหาร และต่อมาได้เห็นความสำคัญของการบินพลเรือน จึงได้พยายามส่งเสริมจนกลายเป็นการบินพาณิชย์ในปัจจุบัน

การบินพลเรือนของประเทศไทย ครั้งแรกเริ่มต้นด้วยการขนส่งไปรษณีย์ระหว่างกรุงเทพฯ กับจันทบุรีในปี พ.ศ. ๒๔๖๒ ซึ่งได้ผลดี แต่การดำเนินการกิจการดังกล่าวก็ยังไม่ได้แยกจากกิจการบินทหารให้เป็นสัดส่วนออกไป นอกจากทำการบินขนส่งไปรษณีย์แล้ว บางครั้งยังบรรทุกเวชภัณฑ์เกี่ยวกับทางแพทย์และน่านายแพทย์ไปบำบัดโรคด้วย ในปีพ.ศ. ๒๔๖๒ นี้เอง ก็ได้ทำการทดลองบินรับ-ส่งผู้โดยสารและไปรษณีย์ภัณฑ์ไปยังจังหวัดต่างๆ ซึ่งในขณะนั้นการคมนาคมทางรถไฟยังไม่ถึง เมื่อได้ขยายกิจการออกไปเช่นนี้ ทางรัฐบาลจึงได้โอนกิจการทั้งหมดให้แก่หน่วยราชการฝ่ายพลเรือนเป็นผู้ดำเนินการต่อไป

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ เมื่อการบินพลเรือนได้รับมอบกิจการด้านการบินไปรษณีย์ที่ทางราชการดำเนินการอยู่มาดำเนินการเอง จึงได้ตั้งเป็นรูปบริษัท ๖ ชั้น ให้ชื่อว่า “บริษัทเดินอากาศ จำกัด” และให้ชื่อภาษาอังกฤษ “AERIAL TRANSPORT OF SIAM CO., LTD.” โดยมีกระทรวงการคลังเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ดำเนินการในรูปการบินพาณิชย์ โดยทำการบินสายภายในประเทศพร้อมทั้งรับเป็นตัวแทนกับบริษัทการบินต่างประเทศในประเทศไทยอีกด้วย

ในระยะนี้ บริษัทเดินอากาศไทย จำกัด ได้ดำเนินการด้วยดีตลอดมา โดยขยายเส้นทางบินออกไปทั่วทุกภาคของประเทศ เป็นที่รู้จักแพร่หลายแก่ประชาชน จนกระทั่งปี ๒๔๘๒ (รอบ ๘ ปี) รัฐบาลมีนโยบายที่จะให้บริษัท ๖ ดำเนินกิจการขนส่งทางบก และทางน้ำด้วย ดังนั้นจึงเปลี่ยนชื่อจาก “บริษัทเดินอากาศ จำกัด” เป็น “บริษัทขนส่ง จำกัด” ดำเนินกิจการเกี่ยวกับรถประจำทางด้วย

และเพื่อขยายเส้นทางให้ตรงกับวัตถุประสงค์ บริษัทขนส่ง จำกัด
ได้เปิดรถประจำทาง ๔ สาย คือ

สายกรุงเทพ ฯ - สมุทรปราการ

„ - คอนเมือง

„ - สัตหีบ

„ - รังสิต

ส่วนด้านการบินได้ขยายบริการไปยังจังหวัดต่าง ๆ คือ

๑. ขอนแก่น - อุดรธานี - หนองคาย - เวียงจันทน์

๒. ขอนแก่น - สกลนคร - นครพนม - มุกดาหาร

๓. พิษณุโลก - ตาก - แม่สอด

๔. เชียงใหม่ - แม่ฮ่องสอน - แม่สะเรียง

๕. คอนเมือง - หัวหิน - ชุมพร - บ้านคอน - ภูเก็ต

จะสังเกตได้ว่าในส่วนใหญ่ของแผนั้น การคมนาคมทางภาคพื้นดินยัง
ไม่มีหรือต้องอ้อมมาก ทำให้การติดต่อไปมาไม่สะดวก และในปี พ.ศ. ๒๔๘๔
รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติตั้งกระทรวงคมนาคมขึ้น โดยให้เหตุผลว่าเพื่อ
ปรับปรุงหน้าที่การงานให้ตรงตามรูปงาน พร้อมทั้งได้วางระเบียบควบคุมการ
ขนส่งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ให้อยู่ในบังคับบัญชาของกระทรวง
คมนาคม และรับโอนกิจการของการบินพลเรือน ซึ่งแต่เดิมสังกัดอยู่ในกระ
ทรวงเศรษฐกิจการอยู่ก่อนนั้นมาดำเนินการต่อไป

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ซึ่งเป็นปีที่มีสงครามในเอเชียบูรพา บริษัท ฯ
จำต้องประหยักระเบือมือเครื่องใช้เพื่อให้มีอายุการใช้งาน (Utilization) ได้
นานที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ เพราะของเหล่านี้ต้องส่งมาจากต่างประเทศเป็น

ส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงต้องดัดทำการบินบางสาย และพยายามเปลี่ยนแปลงเส้นทางบินให้เหมาะสมแก่สถานการณ์และความจำเป็นในสมัยนั้น ซึ่งต่อมาอีก ๓ ปี สถานการณ์เข้าขั้นรุนแรงยิ่งขึ้น ประกอบกับทางราชการกองทัพอากาศเห็นว่าควรดัดทำการบินเสียชั่วคราว บริษัทขนส่ง จำกัด จึงหยุดดำเนินการบินในปี ๒๔๘๔ เป็นอันว่ากิจการบินพลเรือนซึ่งกำลังจะก้าวหน้าและขยายตัวต้องหยุดชงักไประยะหนึ่ง

หลังสงครามโลกได้ยุติลง กระทรวงคมนาคมได้วางแผนดำเนินการบินพาณิชย์ให้เป็นรูปบริษัทอีกโดยตั้งเป็น “บริษัท เดินอากาศ จำกัด” (บ.ก.อ.) และใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า “SIAMESE AIRWAYS CO., LTD.” (SAC) ทำการบินพาณิชย์เพียงอย่างเดียว โดยแยกไปจากบริษัทขนส่ง จำกัด ซึ่งขณะนั้นยังคงทำการเดินรถยนต์ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นต้นมา การดำเนินการกิจการบินในรูปของบริษัทดังกล่าว มีเครื่อง DC-3 อยู่จำนวน ๔ เครื่อง C45 จำนวน ๒ เครื่อง L5 จำนวน ๖ เครื่อง FAIRCHILD จำนวน ๑ เครื่อง และ REARWIN จำนวน ๒ เครื่อง รวมเครื่องบินทั้งหมดในขณะนั้น ๑๕ เครื่องด้วยกัน โดยทำการบินสายภายในประเทศเท่านั้น

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ บริษัทเดินอากาศ จำกัด มีนโยบายขยายเส้นทางบินไปยังต่างประเทศอีก จึงเลิกใช้เครื่องบินขนาดเล็ก เช่น FAIRCHILD เสีย พร้อมทั้งซื้อเครื่องบินแบบ C35 BONANZA มาร่วมทำการบินอีก ๕ เครื่อง และในปีนั้นเองรัฐบาลได้เข้าหุ้นดำเนินการเพิ่มขึ้นอีก ๒ บริษัท คือ บริษัท TRANS ASIATIC AIRLINES SIAM LTD. (TAAS) ซึ่งรัฐบาลได้มีหุ้นอยู่ ๒๖% โดยให้บริษัทเดินอากาศ จำกัด เป็นผู้ถือหุ้นแทน และมีหุ้นของประชาชนไทย ๓๔% พร้อมกับบริษัท ทีเอเอ อีก ๓๙% มีความมุ่งหมายทำ

การบินสายระหว่างประเทศ โดยกำหนดเส้นทางไปยุโรป อเมริกา หมู่เกาะ
ชาวและออสเตรเลีย พร้อมกับจัดตั้งโรงเรียนฝึกบิน โรงงานซ่อมเครื่องบิน
เครื่องยนต์ด้วย ปรากฏต่อมาโครงการนี้ล้มเหลว ปฏิบัติได้เฉพาะการบินใน
แถบใกล้เคียงประเทศไทยเท่านั้น และในปี ๒๔๔๔ ได้เลิกกิจการบินนี้ไป
อีกบริษัทหนึ่งก็คือ PACIFIC OVERSEAS AIRLINES SIAM LTD.
(POAS) ซึ่งแต่เดิมเป็นบริษัทการบินของอเมริกา และรัฐบาลไทยได้ถือหุ้น
๒๖% ประชาชนไทย ๒๕% และพีโอเอเอสอีก ๔๙% โดยมีความมุ่งหมาย
ดำเนินการบินพาณิชย์สายระหว่างประเทศเท่านั้น และฝ่ายการบริหารกิจ
การเป็นเจ้าหน้าที่คนไทยแทบทั้งสิ้น ได้เปิดเส้นทางกรุงเทพ-ชื่องกง-
ไทเป-โตเกียว, กรุงเทพ-แรงกู-กัลกัตตา, กรุงเทพ-พนมเปญ-
ไซ่ง่อน ฯลฯ โดยใช้เครื่องบิน ๕๔ ที่นั่ง

อย่างไรก็ดี การดำเนินการด้านการบินพาณิชย์ของ พีโอเอเอส
ตลอดเวลาระยะ ๓ ปีเศษ ต้องประสบอุปสรรคและข้อยุ่งยากมากมาย ข้อ
สำคัญที่สุดก็คือการขาดทุนในการดำเนินการ

ต่อมาปี ๒๔๔๔ คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้รวมกิจการบริษัทเดินอากาศ
จำกัด กับบริษัทการบิน พีโอเอเอส เข้าด้วยกัน โดยให้ชื่อใหม่ บริษัท
เดินอากาศไทย จำกัด (THAI AIRWAYS CO., LTD) ได้ขยายเส้นทาง
ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง พร้อมกับได้ซื้อเครื่อง
บิน Super G. Constellation อีก ๓ เครื่องในปี ๒๔๕๐ มาทำการบินตาม
นโยบายของรัฐบาลเพื่อไปยังต่างประเทศในระยะไกลๆ ในการนี้บริษัทเดิน
อากาศไทย จำกัด ได้ทากระสัญญาซื้อขายจากต่างประเทศมาร่วมให้คำแนะนำ
ด้วย แต่ปรากฏว่าค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและค่าบำรุงรักษาเครื่อง

บินสูง และภาวะเศรษฐกิจในขณะนั้นตกต่ำ ทลอคจนในระยะนี้เข้ายุคเครื่อง
บินไอพ่นของบริษัทการบินใหญ่ ๆ ซึ่งมีความเร็วสูงกว่าเครื่องบินใบพัด
กำลังก้าวเข้ามาให้บริการแทน จากข้อยุ่งยากต่าง ๆ นี้ ผลักดันให้บริษัท ๆ
ต้องหาวิธีอื่นเพื่อพยุงฐานะและการดำเนินกิจการให้ต่อไป จึงได้ร่วมมือกับ
บริษัทสแกนดิเนเวียแอร์ไลน์ซิสเต็ม (SAS) และจำเป็นต้องขายเครื่องบิน
SUPER G. CONSTELLATION ทั้ง ๓ เครื่องนั้นเสีย จัดตั้งบริษัทการ
บินใหม่แยกขึ้นอีกบริษัทหนึ่ง เพื่อความมุ่งหมายจะทำการบินสายระหว่าง
ประเทศตามเส้นทางและสิทธิของบริษัทเดินอากาศไทย จำกัด ซึ่งมีอยู่ในขณะ
นั้น ชื่อบริษัทการบินไทย จำกัด (THAI AIRWAYS INTERNATIONAL
LTD.)

การบินพาณิชย์ในประเทศไทยได้เจริญเติบโตขึ้นเรื่อยมา ประชาชน
เริ่มมีความสนใจและเริ่มใช้บริการเดินทางทางอากาศยานมากขึ้น บริษัทการ
บินของไทย ซึ่งขณะนั้นมีเพียง ๒ บริษัท ๆ ได้พยายามเปลี่ยนแปลงและปรับ
ปรุงจัดหาเครื่องบินที่เหมาะสมมาทำการบิน พร้อมกับรัฐบาลได้พยายาม
สนับสนุนและส่งเสริมตลอดมา เช่น การสนับสนุนให้ข้าราชการที่จะเดินทางไป
ยังต่างประเทศให้พยายามเดินทางกับสายการบินของไทย

และในปี ๒๕๐๗ บริษัทเดินอากาศไทย ได้ซื้อเครื่องบินขนาดเหมาะ
สม ๔๔ ที่นั่งมาจำนวน ๓ เครื่อง และอีก ๓ เครื่อง ในปลายปี ๒๕๑๑
สุดท้ายอีก ๑ เครื่องในปี ๒๕๑๔ รวมเป็น ๗ เครื่องในปัจจุบัน โดยขยาย
เส้นทางบินสายภายในประเทศให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และทำการบินกับประเทศ
ใกล้เคียงเพียงบางแห่ง คือ บินัง เวียงจันทน์ และเสียมราฐเท่านั้น

ตั้งแต่การตั้ง “บริษัท การบินไทย จำกัด” เป็นต้นมาทำให้การบิน

พาณิชย์ในประเทศไทยประกอบด้วยบริษัทการบิน ๒ บริษัทด้วยกัน คือ “บริษัทเดินอากาศไทย จำกัด” ซึ่งทำการบินภายในประเทศและประเทศข้างเคียงกับ “บริษัทการบินไทย จำกัด” ซึ่งทำการบินระหว่างประเทศ และทั้ง ๒ บริษัทฯ ก็ดำเนินการได้ผลดีตลอดมา มีเพียงบางครั้ง “บริษัทเดินอากาศไทย จำกัด” จึงทำการบินไปยังประเทศใกล้เคียง คือ พินมเปญ และเสียมราฐ เนื่องจากเหตุผลทางการเมืองในปี ๒๕๐๔

สำหรับบริษัทการบินไทยได้พยายามขยายเส้นทางบินออกไปอย่างกว้างขวางเช่นเดียวกัน และเริ่มใช้เครื่องบิน Douglas DC. 6B. จำนวน ๓ เครื่องในระยะเริ่มต้น ต่อมาได้เปลี่ยนเครื่องบินเป็นแบบ CARAVELLE โอฟันมาทำการบินแทนจำนวน ๔ เครื่อง การดำเนินกิจการดีขึ้นเรื่อยมา

ปัญหาความต้องการของผู้โดยสารและพัสดุภัณฑ์ก็มีมากขึ้น จึงได้เปลี่ยนแบบเครื่องบินให้เหมาะสมยิ่งขึ้นอีก โดยปัจจุบันใช้เครื่องบินแบบ DC-9 และ DC-8 ประเภทโอฟัน การเปลี่ยนแปลงแบบของเครื่องบินที่ให้เหมาะสมนั้นก็ขึ้นอยู่กับปัญหาการลงทุนและงบประมาณของบริษัทฯ ซึ่งยังไม่มีทุนพอที่จะจัดซื้อเป็นกรรมสิทธิ์เอง ต้องเช่าจากบริษัทการบินมาทำการบิน นับว่าเป็นปัญหาใหญ่ที่จะต้องต่อสู้และเผชิญต่อไป

ในระบปี ๒๕๐๔ ซึ่งความเจริญของการบินพาณิชย์ได้ขยายตัวขึ้นนั้น ได้มีบริษัทการบินในประเทศไทยเริ่มก่อตั้งขึ้นอีก ๑ บริษัท คือ บริษัทวารันแอร์สยาม (VARAN AIRSIAM COMPANY LTD.) ซึ่งยังไม่ได้ดำเนินกิจการบิน จนปี พ.ศ. ๒๕๑๐ บริษัทฯ ได้ทำสัญญาเช่าเครื่องบินจาก OVERSEAS NATIONAL AIRWAYS. มาเพื่อทำการบินรับขนส่งพัสดุสายระหว่างประเทศใกล้เคียงเท่านั้น ซึ่งขณะนั้นยังไม่ได้ทำการบินใน

ลักษณะชนผู้โดยสาร

ต่อมาปี ๒๕๑๒ ได้เปลี่ยนชื่อบริษัทใหม่เป็น AIR SIAM AIR COMPANY LTD. และขอสิทธิจากรัฐบาลทำการบินในเส้นทาง กรุงเทพฯ-โตเกียว-โฮโนลูลู-ลอสแอนเจลิส จนกระทั่งปี ๒๕๑๔ บริษัทฯ ได้เริ่มเปิดทำการบินรับผู้โดยสารตามเส้นทางดังกล่าวโดยเครื่องบิน DC-4 จำนวน ๒ เครื่อง และเช่าเครื่องบิน DC-8 จาก OVERSEAS NATIONAL AIRWAYS มาเพื่อรับขนส่งผู้โดยสารอีกจำนวน ๑ เครื่อง

ในระหว่างปี ๒๕๑๑-๒ ปรากฏว่ามีบริษัทการบินขนาดเล็ก ๆ เกิดขึ้น ๒-๓ บริษัทฯ เพื่อทำการบินในเส้นทางภายในประเทศ รับบรรทุกผู้โดยสารจำนวนน้อย คือ AIR TAXI

สำหรับกิจการบิน AIR TAXI ได้เริ่มต้นโดยความต้องการของทางด้านการทหาร ซึ่งปรากฏในระยณ่นั้นหน่วยทหารต่างชาติที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยมีความจำเป็นในการขนส่งผู้ที่ต้องการเดินทางจำนวนน้อยแต่ไม่เลือกเวลา จึงได้ริเริ่มกิจการ AIR TAXI บริการ ถึงแม้บริษัทเดินอากาศไทยจำกัดเองก็ได้ซื้อเครื่องบินขนาด ๔-๕ ที่นั่งไว้เช่นเดียวกัน แต่การดำเนินกิจการบินลักษณะเช่นนี้จะประสบผลและมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นต้องอาศัยความต้องการจากบริษัทอุตสาหกรรม โรงงานต่าง ๆ ทางด้านเกษตรกรรม ตลอดจนด้านสาธารณสุขการแพทย์ด้วย ซึ่งในข้อเท็จจริงแล้วประเทศไทยยังมีโรงงานหรือนักธุรกิจที่จำเป็นต้องเดินทางด้วย AIR TAXI น้อย เมื่อเปรียบเทียบอัตราค่าโดยสารแล้วรู้สึกจะไม่ค่อยคุ้มค่านัก ที่เป็นเช่นนี้เพราะการลงทุนด้าน AIR TAXI สูง ค่าใช้จ่ายทางด้านการกักตุนก็สูงด้วย ฉะนั้นปัญหา AIR TAXI ของประเทศไทยยังอยู่ในฐานะที่ไม่ก้าวหน้าเท่าใดนัก

อนุโมทนา

นายแพทย์สมบัติ สุคนธ์พันธุ์ มีความประสงค์จะพิมพ์หนังสือ
บางเรื่องในชุด “กฎแห่งกรรม” เพื่อแจกเป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ
นางสุน์ สุคนธ์พันธุ์ ผู้เป็นมารดา

ข้าพเจ้านุญาตให้จัดพิมพ์ได้ตามความประสงค์ หากมีบุญกุศลใดเกิดขึ้นจากหนังสือชุดนี้ ข้าพเจ้าขอให้บุญกุศลนั้นจงดลบันดาลให้วิญญานของ นางสุน์ สุนทรพันธุ์ จงไปสู่สุคติภพตามความปรารถนาของท่านเจ้าภาพทุกประการเทอญ

H. Bamber

(ท. เดียงพิบูลย์)

หน้าว่าง

“กฎแห่งกรรม”

อำนาจจิต พลั้งใจ

ท. เลียงพิบูลย์

ข้าพเจ้าเคยเขียนความรู้สึกอำนาจจิตพลั้งใจในหนังสือสวัสดิ์ปีใหม่เกือบจะทุกปีที่ผ่านมาแล้ว ความรู้สึกของคนเรานั้นแตกต่างกัน บางคนก็รู้สึกว่าเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็ว ประเดี๋ยววัน ประเดี๋ยวเดือน ประเดี๋ยวปี บัดนี้ก็จะถึงปีใหม่อีกแล้ว ความจริงวันเดือนปีก็หมุนเวียนตามเวลาของธรรมชาติ ตามฤดูกาล ไม่เร็วขึ้นหรือช้าลง แต่ความรู้สึกทางจิตใจของมนุษย์นี่ไปเอง อยากจะยกตัวอย่างง่ายๆ สำหรับชาวบ้านธรรมดาบางท่านยังไม่เข้าใจ แต่ข้าพเจ้าก็ไม่รู้อะไรลึกซึ้งมากนัก หากผิดพลาดขออภัยท่านผู้รู้ด้วย

เรื่องกรรมเป็นหลักใหญ่ควบคุมความชั่วดีในโลกมนุษย์ ไม่มีชาวโลกคนไหนไม่ว่าชาติใดภาษาใดไม่พ้นกฎแห่งกรรมไปได้ ทุกคนเกิดมามีกรรมเป็นของตัวเอง กรรมจะเป็นเงาตามติดตัวตลอดไปกว่าจะถึงเวลากรรมนั้นจะสนอง นิพพานเท่านั้นเป็นสถานที่พ้นทุกข์กรรม ขอให้ท่านจงได้พิจารณาหาเหตุผลด้วยปัญญาของท่านเอง เช่นมนุษย์สร้างกรรมทำชั่วผิดกฎหมายต้องเข้าไปรับใช้กรรม ถูกคุมขังในเรือนจำ กำหนดของโทษที่หนักเบาแล้ว แต่กรรมที่สร้าง นักโทษเหล่านั้นส่วนมากมักจะคิดว่าเวลาผ่านไปอย่างเชื่องช้า คอยนับวันนับเดือนนับปีเมื่อไหร่จะถึงวันหลุดพ้นโทษออกมาเป็นอิสระ ส่วนนักโทษที่ทำกรรมหนัก กฎหมายลงโทษให้ประหารชีวิต รอคอยเวลาประหาร

นักโทษเหล่านี้มีจิตใจกระวนกระวาย ไม่รู้เวลาแน่นอน ทรมานจิตใจ เห็นเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็วเข้าใกล้กำหนดเวลาตาย เพราะมนุษย์ธรรมดาส่วนมากไม่มีใครอยากตาย มนุษย์จิตเหี้ยมทำให้คนอื่นตายแต่ตัวเองไม่อยากตายแต่หนีกรรมไม่พ้น เมื่อใกล้เวลามาถึงตัวหวาคะตึงกลัวจนขวัญหนีดีฝ่อ ถ้าจะพูดถึงคนไข้ที่นอนป่วยในโรงพยาบาล เมื่อหมอกำหนดวันกลับบ้านได้คงมีความรู้สึกเช่นกัน อยากจะได้กลับบ้านเร็วๆ นี่ก็เพียงตัวอย่างความรู้สึกของมนุษย์ ยังมีอีกมาก สมัยข้าพเจ้ายังเป็นเด็กอยู่ในวัยเรียน บางครั้งก็คิดว่าเมื่อไรจะพ้นจากการเป็นเด็ก โตเป็นผู้ใหญ่จะได้พ้นการบังคับให้เรียน พ้นจากการถูกเขี่ยน คิดว่าเมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้วเป็นอิสระจะทำอะไรได้ตามใจชอบคงจะมีความสุขสนุกสนาน จึงเกิดความรู้สึกว่าเวลาวันคืนเดือนปีค่อย ๆ ย่างผ่านไปอย่างเชื่องช้าไม่ทันใจเลย เมื่อเติบโตพ้นนอกพ่อแม่มิได้สบายเหมือนอย่างคิด เพราะเมื่อเป็นผู้ครองเรือนแล้วมีปัญหาร้อยแปดที่จะต้องแก้ไข คิดตามมาไม่สิ้นสุด คิดว่าเมื่อเวลาเป็นเด็กสบายกว่า กรันเมื่อมีอายุแล้วเริ่มเขียนหนังสือชุด “กฎแห่งกรรม” ก็เคยคิดว่า ทำไมเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็ว เขียนเรื่องสวัสดิ์ปีใหม่ผ่านไปไม่เท่าไรก็ปีใหม่อีกแล้ว แต่เมื่อได้ศึกษาหลักธรรมเบื้องต้น ๆ หลักสัจธรรมทางพุทธศาสนาสอนให้รู้ความจริงไม่ลึกลับซึ้งอะไร พิจารณาแล้วก็จะเข้าใจว่าวันเดือนปีก็คงเส้นคงวาไม่ช้าไม่เร็วอยู่ตลอดมาเป็นหลักธรรมชาติคู่กับโลกตลอดไป ช้าหรือเร็วอยู่ที่ใจเรา เมื่อรู้หลักธรรมความจริงแล้ว ใจก็เข้าสู่เป็นปกติ เวลาช้าหรือเร็วในความรู้สึกก็หมดไป

เมื่อพูดถึงคำว่า ใจ ชาวบ้านส่วนมากเข้าใจว่าหัวใจกับใจเป็นอันเดียวกัน คิดว่าหัวใจเป็นใหญ่ในร่างกาย แต่หัวใจเป็นอวัยวะสำคัญผิดเลือกเลียง

ร่างกายเพื่อให้มีชีวิตอยู่เท่านั้น ไม่มีความรู้สึกนึกคิดอะไรเหมือนใจที่ทำให้
เกิดพลังส่งความนึกคิดไปในที่ต่าง ๆ เวลานี้ทางวิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้า
หัวใจอันเก่าชำรุดเพราะคนในยุคนี้เป็นโรคหัวใจกันมาก ทางแพทย์ก็สามารถ
จะผ่าตัดเปลี่ยนชิ้นส่วนหัวใจเทียมเพื่อช่วยให้มีชีวิตอยู่ได้ต่อไป คำว่าหัวใจ
นี้เป็นรูปธรรม ส่วนใจเป็นนามธรรม มีความรู้สึกนึกคิดล่องลอยรวดเร็ว
เล่นไปตามอารมณ์ไม่มีขอบเขต เพราะฉะนั้นจิตใจเป็นเรื่องสำคัญของมนุษย์
ทุกคนที่เกิดมา ใจนั้นสามารถคิดทำได้ทั้งดีและชั่ว ไม่ยอมให้ใครควบคุม
หรือบังคับเพราะจิตใจมีความนึกคิดเป็นอิสระสามารถจะนึกคิดล่องลอยไปตาม
อารมณ์โลกเล่นนึกคิดอย่างโศกเศร้า โบราณว่าไม่มีอะไรเร็วเท่าใจคน
จะร้ายที่สุดหลงผิดทำลายตัวเอง หรือดีที่สุดปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมยกกระบ
จิตใจให้เป็นอารีเยบบุคคล ผู้ไม่ได้ฝึกจิตย่อมจะได้รับความลำบากหากปล่อย
ไปตามอารมณ์ ไม่มีศีลธรรมมนุษย์ธรรมควบคุมจิตใจ ย่อมจะพาไปสู่ทาง
ชั่วมากกว่าทางดี

การฝึกฝนอบรม ฝึกจิตใจเพื่อให้รู้แจ้งความจริงของธรรมชาติ ชั่ว
หรือดี สิ่งใดเป็นพระสิ่งไหนเป็นมาร เรารู้ก็สามารถที่จะกำจัดสิ่งชั่วร้ายทำ
ลายความรู้สึกทางชั่วออกไป ตัดความเห็นแก่ตัว ตัดความโลภความโกรธ
ความหลงให้เกิดผลดีขึ้น ทำจิตใจบริสุทธิ์สะอาดปฏิบัติตนเพื่อหลุดพ้นทุกข์
จากการเวียนว่ายตายเกิดไม่รู้สิ้นสุดไปได้

เมื่อพูดถึงสภาวะการณ์ของบ้านเมืองเรา ชาวไทยผู้ถือพุทธศาสนา
ส่วนมากยังมีจิตใจไม่สงบคิดฟุ้งซ่านสับสนวุ่นวายเหตุการณประเทศชาติ ตก
อยู่ในวิกฤติการณ์ ประชาชนพลเมืองนอนตาไม่หลับคิดว่าเรายู่กันด้วยความ
หวาดกลัวตลอดเวลา เมื่อไหร่จะสิ้นสุดลง และเกิดห่วงโน่นห่วงนี้ จิตใจ

ไม่ปกติมีความเดือดร้อนทางใจระวนกระวายหาความสงบไม่ได้ ยารังับ
ประสาทขาคีและโรงพยาบาลประสาทเพิ่มคนไข้มากขึ้น แต่น้อยคนจะสนใจ
นึกถึงหลักสัจธรรมของพุทธศาสนาเพราะยังมองไม่เห็นคุณค่าการปฏิบัติตน
อยู่ในศีลให้บริสุทธิ์หมดจด ก็จรรู้ว่าหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น
เป็นยานานเอก สามารถรักษาโรคทางใจได้เป็นเยี่ยม ไม่มียานานใดใน
โลกที่จะช่วยให้คนไข้พ้นจากความทุกข์ร้อนนอนตั่งหาวดกลัวหวั่นไหวให้
ให้สงบเป็นปกติลงได้

เมื่อมนุษย์เรามีความวุ่นวายเดือดร้อนหาวดกลัวเกิดขึ้นมักจะเที่ยวหา
ที่พึ่ง สันนิษฐานที่พึ่งอยู่ที่ตัวเอง เราสามารถใช้พลังใจให้สงบลงได้ แม้เรา
จะอยู่ในท่ามกลางความวุ่นวายแต่ภายนอกส่วนภายในจิตใจเราก็ปกติ พุทธ
ศาสนาสอนให้เราปฏิบัติทางใจ เรารู้หลักธรรมสามารถปรับปรุงให้จิตใจไว้
รับสถานการณ์ต่าง ๆ ของโลกและชาติเราที่จะเกิดขึ้น เรามีปัญญาคิดพิจารณา
แก้ไขในทางดี เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ถูกต้องไม่ตื่นเต้นเพราะธรรมะย่อมชนะ
อธรรม

พระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เมื่อได้
รับฟังแล้วนำไปพิจารณาปฏิบัติให้ถูกต้องก็จะเข้าถึงความรู้สึกรู้ทำให้จิตใจส
งขึ้น ผู้เคยได้รับความว่าเหวแห่งแสงก็จะได้รับความสดชื่นเบิกบานภายใน
อุปมาเหมือนต้นไม้กำลังจะเหี่ยวแห้งเมื่อขาค้น้ำยามแล้ง เมื่อเราได้รับรสพระ
ธรรมไว้ในใจแล้วปฏิบัติก็มีความสุขเยือกเย็นชุ่มชื้นได้ตลอดเวลา มีจิต
ใจแจ่มใสด้วยซึ่งในพระธรรม เป็นคุณประโยชน์อันประเสริฐ ผู้ปฏิบัติแล้ว
เป็นทิพย์โอสถรักษาจิตใจให้เข้มแข็งอดทนมีชีวิตอยู่ด้วยศีลธรรมความสงบ
พระพุทธรูปเป็นสิ่งที่พึ่งทางใจของชาวพุทธและชาวโลกทุกคนควรสนใจ

ศึกษาหาความรู้เพื่อคุ้มครองตนเองป้องกันไม่ให้สูญเสียความชั่วร้าย

เมื่อข้าพเจ้าเขียนเรื่องอำนาจจิต พลั้งใจ กำลังจะจบลง วันรุ่งขึ้นเช้าวันอาทิตย์คุณประสิทธิ์ได้ให้คนขับรถนำหนังสือพิมพ์ดาวสยาม กัดข่าวรวบรวมไว้มาให้อ่านเรื่อง “พุทธานุภาพ” แสดงอภินิหารเกิดขึ้นในประเทศอินเดีย คุณประสิทธิ์ได้โทรศัพท์มาบอกว่าได้ไปสอบถามเรื่องนี้ที่วัดมหาธาตุแล้ว ได้พบกับท่านพระมหาประพันธ์ คณะ ๑ ท่านได้รับว่าเป็นความจริง ท่านเจ้าคุณธรรมมหาวิธานุวัตรได้จดหมายยืนยันว่าเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นแล้วเรื่องคันถรีมหาโพธิและองค์พระเจดีย์ตรัสรู้เป็นภาพลอยขึ้นสู่ท้องฟ้ากลางอากาศ ลอยอยู่นานประมาณถึง ๒๐ นาที รัศมีส่องแสงสว่างโชติช่วงเห็นไกลห่างออกไปประมาณ ๑๕ ก.ม. ครึ่งแรกเกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ หนังสือพิมพ์ในประเทศอินเดียต่างก็เสนอข่าวเรื่องปฏิหาริย์อย่างกรีกโครม ทำให้ชาวบอมเบย์ เดลีและชาวอัสดัม ประมาณ ๒๕ ล้านคนพากันแตกตื่นในข่าวนี้ ที่สนใจมากก็พากันเดินทางมาพุทธคยาทยอยกันเข้าไปสู่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างมากมายเนื่องแน่น ด้วยฝูงชนเกิดศรัทธาเพื่อทำการสักการะ

เหตุมหัศจรรย์ครึ่งแรกเกิดขึ้นหลังจากฝนตกแล้วไฟฟ้าองค์พระเจดีย์ตรัสรู้ก็ดับลงในช่วงนั้น ได้ปรากฏเหตุการณ์ได้เห็นภาพรูปองค์พระเจดีย์และคันถรีมหาโพธิที่พระพุทธรูปเจ้าตรัสรู้ได้แสดงปฏิหาริย์ขึ้นบนท้องฟ้าใหญ่กว่าองค์เดิม ๓ เท่า มีรัศมีสว่างไสวมองเห็นทั่วกัน ทำให้ชาวมุสลิม ชาวฮินดู และชาวพุทธที่อยู่ในรัศมี ๑๕ ก.ม. ต่างแหงนหน้าขึ้นดู ได้เห็นเหตุการณ์ชัดเจนต่างก็ตื่นตะลึง พากันยกมือแสดงความเคารพในอภินิหารที่ไม่เคยมีมาก่อนในโลกพุทธศาสนา

ครั้งที่ ๒ เหตุการณ์เช่นเดียวกันได้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๑ เวลา ๒๒.๐๐ น. ถึง ๒๓.๐๐ น. เศษ พวกชาวไทยเราก็ต่องเที่ยวแสวงบุญโดยรวมไปกับ “เปรีซิเทนท์ทัวร์” ยังพักอยู่ที่วัดไทย ขณะเดียวกันก็ได้เกิดเสียงกรียวกราวทางหน้าวัดทำให้ตกใจพากันไปดูเหตุการณ์มหัศจรรย์เหนือยอดองค์เจดีย์เหมือนครั้งที่ ๑

เหตุการณ์เช่นเดียวกันปรากฏขึ้นเป็นครั้งที่ ๓ ปรากฏขึ้นเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน เวลา ๑๔.๒๑ น. ตอนหัวค่ำก่อนฝนตก เมื่อฝนตกแล้วภาพนั้นก็ค่อย ๆ จางหายไปจากสายตาของประชาชนจำนวนมาก

เหตุการณ์ปรากฏครั้งที่ ๔ เมื่อคืนวันที่ ๑๔ กันยายน เวลา ๐๓.๐๐ น. เศษ ถึงเวลา ๐๔.๔๕ น. ไกลรุ่งอรุณจึงค่อย ๆ จางหายไป

ทางวัดไทยพุทธคยาได้ย่ำระฆังเพื่อให้ประชาชนได้รู้เห็นเหตุการณ์อันมหัศจรรย์ครั้งนี้โดยทั่วถึงกัน ข้าพเจ้าได้ย้อยข้าวจากหนังสือพิมพ์ตะวันสยาม และฟังวิทยุยานเกราะบางตอนของเทปที่ส่งมาจากอินเดีย ท่านผู้สนใจโปรดหารายละเอียดได้

เมื่อคืนวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ เวลา ๒๑.๐๐ น. ข้าพเจ้าได้ฟังวิทยุกระจายเสียงสถานีวิทยุยานเกราะจากเทปที่เจ้าคุณธรรมมหาราชาวัตรส่งมาจากวัดไทยพุทธคยา ประเทศอินเดีย เป็นเสียงของท่านเจ้าคุณเจ้าอาวาสวัดพุทธคยา ประเทศอินเดียโดยตรง . . .

“วัดไทยพุทธคยา ประเทศอินเดีย วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๑ ต่อไปนี้จะได้บันทึกเหตุการณ์มหัศจรรย์บนท้องฟ้าเหนือองค์พระเจดีย์พุทธคยาเป็นสถานที่ที่รัฐขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ครั้งที่ ๔ เหตุการณ์อันมหัศจรรย์เกิดขึ้นเมื่อคืนนี้ ก็ในวันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๑

เวลาประมาณตี ๓ เศษเล็กน้อยถึงตี ๕ หย่อนนิกหน่อยซึ่งเป็นเวลาใกล้จะสว่างอยู่แล้ว อุบาสกบารว วีราชันซึ่งเป็นชาวพุทธเก่าได้อพยพครอบครัวจากเบงกอลมาอยู่ที่นั่น ไปมาหาสู่ที่วัดไปเป็นประจำ อุตส่าห์นั่งสามล้อมาปลุกพระสงฆ์เพื่อจะไปอุทิศการณอันมหัศจรรย์ ปกติเหตุการณอันมหัศจรรย์เกี่ยวกับองค์พระเจดีย์นี้ ในปีนี้ ในช่วง ๑๕ วันนี้ได้เกิดขึ้น ๔ ครั้งแล้ว ครั้งที่ ๑ เมื่อ ๓๐ ส.ค. ๒๕๒๑ ครั้งที่ ๒ เมื่อ ๑๐ กันยายน ครั้งที่ ๓ เมื่อ ๑๒ กันยายน ครั้งที่ ๔ เกิดเมื่อคืนวันที่ ๑๔ กันยายน ฉะนั้นจึงนับว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่สำคัญยิ่งและเป็นนิมิตมงคลอันประเสริฐที่สุดที่ชาวพุทธบริษัทของเราที่จะน้อมนมัสการและถือว่าเป็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาด้วย”

ข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือพิมพ์ ได้ฟังเทปจากวิทยุยานเกราะ เมื่อนึกแล้วก็เกิดปฏิกิริยาทำให้รู้สึกร้อนชู้ชนลุกเล่นไปทั่วร่างกาย คิดว่านี่แสดงว่าต่อไปพุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรือง ธรรมะจะชนะอธรรม ชาวโลกจะอยู่ด้วยความสงบสุข จึงเกิดสิ่งมหัศจรรย์เป็นอภินิหารของพุทธศาสนา พวกมารที่กำลังจะคอยบดเบียนทำลายศาสนาก็ขอให้คิดถึงเรื่องกรรมให้มาก ส่วนนักวิทยาศาสตร์แผนปัจจุบันก็คงจะงงงวยไปอีกนาน เพราะรู้เห็นแต่ผลอภินิหารของพุทธศาสนาไม่รู้ต้นเหตุเกิดขึ้นได้อย่างไร ข้าพเจ้าเองก็รู้ว่าครั้งนี้เป็นครั้งแรกของชีวิตในเรื่องอภินิหารของพุทธศาสนาได้สัมผัสเกือบทั่วไปในผู้ที่ได้รู้ได้เห็นมาแล้ว และได้ข่าวต่อมาว่าอภินิหารที่พุทธศาสนาได้เกิดขึ้นเป็นครั้งที่ ๕

สวัสดิ์

หน้าว่าง

ติดตามสมเด็จพระสังฆราช ฯ
ไปอินเดีย

มหาวิทยาลัยมหิดล
วันที่ 586
วันที่ 16.01.2522
เวลา 10.00

วันที่: 25/11/2563
 เวลา: 15.00 น.
 ที่: ห้องประชุม 304
 (Ch. 304)

• ก.ศ. ๐๔๐๗/ ๑๙๙๕

กรมการศาสนา

8 กุมภาพันธ์ 2522

๓๔๖๘
 ๙ ๓๖. ๒๕๖๖
 ๑๓๖๐

เรื่อง ขอนายแพทย์กิตติภณสัน เกียรติระสังฆราชเสด็จอินทชัย

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล

ด้วยรัฐบาลอินเดีย ได้กราบทูลขอการอนุญาตสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก เสด็จเป็นประมุขอินเดียในโอกาสการระหว่างวันที่ 5 - 16 มีนาคม 2522
สมเด็จพระสังฆราชทรงมีพระบัญชาว่ารับสั่งขอศาลฎีกาจารย์นายแพทย์สมบัติ สุขะพาณิชย์ ตามเสด็จเป็น
แพทย์ประจำพระองค์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดปรานและให้ทราบทั่วกัน นายแพทย์มนตรี สุขนันทน์ จิตตาม เป็น
นายแพทย์ประจำสมเด็จพระสังฆราชในกรมเสด็จเยือนประเทศอินเดีย กรมการศาสนาขออนุเคราะห์
พิจารณา.

๑. เสนอ ท่านหัวหน้ากองวิชาการสารคดี

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายทิมใจ สรณเวทีศิริ)
อธิบดีกรมการศาสนา

9
H. O.W. 2522

เมื่อประมาณต้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๒ ข้าพเจ้าได้รับการทาบทามจากทางฝ่ายเลขานุการของสมเด็จพระสังฆราชฯ วัดราชบพิธ ให้เป็นแพทย์ประจำพระองค์ เพื่อติดตามเสด็จ ไปเยือนประเทศอินเดียในวันที่ ๕-๑๖ มีนาคม ๒๕๒๒ ตามคำเชิญของรัฐบาลอินเดีย ข้าพเจ้าตอบรับด้วยความเต็มใจและภูมิใจที่จะได้มีโอกาสได้รับใช้สมเด็จพระสังฆราชฯ ซึ่งมีพระคุณต่อครอบครัวของข้าพเจ้าอย่างมาก เมื่อมารดาของข้าพเจ้าถึงแก่กรรม ก่อนหน้านั้นเล็กน้อย โดยทรงรับเป็นเจ้าภาพสวดศพ ๑ คืน และทรงดูแลไต่ถาม การจัดงานศพมาโดยตลอด บัดนี้เป็นจังหวะอันดีที่ข้าพเจ้าคิดว่า จะจดบันทึกย่อๆ ที่ได้มีโอกาสตามเสด็จ ครั้น มาลงในหนังสือแจกงานศพคุณแม่ จึงได้กราบทูลขอพระอนุญาต ซึ่งสมเด็จพระประธานอนุญาติ และรับเป็นผู้ประทานเพลิงในงานฌาปนกิจด้วย ครอบครัวข้าพเจ้าจึงรู้สึกเต็มตนในพระกรุณา ครั้นอย่างหาที่เปรียบมิได้ และขอขอบพระทัย แด่ สมเด็จพระสังฆราช ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ศจ. น.พ. สมบัติ สุคนธ์พันธุ์

มีนาคม ๒๕๒๒

คณะผู้เดินทาง
เยือนประเทศอินเดีย ตามคำทูลเชิญของรัฐบาลอินเดีย
๕-๑๖ มีนาคม ๒๕๒๒

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสนมหาเถระ)
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
เสด็จเป็นองค์ประธาน

๑. พระเทพวราภรณ์	เลขานุการสมเด็จพระสังฆราช
๒. พระครูวินยาภิวุฒิ	เลขานุการเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต
๓. พระครูวิจารณ์ภารกิจ	เลขานุการเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต
๔. ศจ.นพ. สมบัติ สุกนธพันธุ์	แพทย์ประจำพระองค์
๕. พ.ท. วิบุล สิริสุภาส	ไวยวจักร
๖. นายพินิจ สมบัติศิริ	อธิบดีกรมการศาสนา
๗. นายกীরติ ศรีวิเชียร	เลขานุการกรมการศาสนา

ออกจากกรุงเทพฯ วันจันทร์ที่ ๕ มีนาคม ๒๕๒๒ ที่จี ๓๑๑ เวลา ๐๘.๓๐ น.
ออกจากกรุงเทพฯ วันศุกร์ที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๒๒ ที่จี ๓๐๔ เวลา ๑๕.๓๐ น.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสนมหาเถระ) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เสด็จเยือน ประเทศอินเดีย

การเตรียมงาน

การเสด็จครั้งนี้ได้เตรียมมาล่วงหน้าหลายเดือน ที่จริงคำเชิญจากรัฐบาลอินเดียได้มาถึงประมาณ ๑ ปี ล่วงหน้าด้วยซ้ำ และการติดต่อผ่านรัฐบาลทั้งสอง ก่อয়คำนึงไปที่ละน้อยโดยราบรื่นจนถึงการกำหนดการในรายละเอียดต่างๆ จึงถึงบทสรุปจริงๆ ประมาณ ๑ เดือนก่อนออกเดินทาง แต่ก็ยังมีการเปลี่ยนแปลงกันบ้างในรายการย่อยๆ อีกในขณะเสด็จถึงอินเดียแล้ว ซึ่งก็นับว่าเป็นเรื่องธรรมดา

ทางวัดราชบพิธ ต้องเตรียมการมากมายไม่ใช่น้อย อาทิจการเตรียมพระพุทธรูป ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชฯ ทรงสั่งให้หล่อแบบพระประธานในพระอุโบสถวัดราชบพิธ หน้าตักกว้าง ๙ นิ้ว และเตรียมของ พระไตรปิฎก จีวร ย่าม เหริญ และอื่นๆ อีกมาก เพื่อทรงประทานแจกแก่พุทธสถานสำคัญๆ และพระภิกษุสามเณร ในประเทศอินเดีย ของต่างๆ นี้ เมื่อบรรจุหีบห่อแล้วมีถึงประมาณ ๔๐ หีบ และทางคณะได้นำคิดไปด้วยตลอดจนจบรายการ ทำการแจกจ่ายตามพระประสงค์ เป็นที่เรียบร้อยไม่ตกหล่นเสียหายเลย นับเป็นบุญญาภินิหารของสมเด็จพระสังฆราชฯ จริงๆ แม้การเดินทางจะ

*เพื่อความสะดวก ต่อไปจะใช้คำสมเด็จพระสังฆราชฯ แทน

ต้องยกย้ายเปลี่ยนจากเครื่องบินเป็นรถยนต์เป็นรถไฟ แล้วเป็นเครื่องบิน
 ฯลฯ ไม่รู้เท่าไร

ทางผมก็เตรียมล่วมยาสำหรับโรคปัจจุบันต่างๆ อาทิยาแก้หวัด แก้
 ไข้ แก้ปวด ยานอนหลับ แก้ท้องเสีย แม้กระทั่งน้ำเกลือฯ และได้ติดต่อ
 ตามผู้ร่วมคณะว่ามีใครเป็นโรคประจำตัวอะไรหรือไม่? นอกจากนี้ก็มีราย
 งานแพทย์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ ที่เคยเสด็จไปรับการรักษาที่ ร.พ. ศิริราชทั้งหมด
 เพื่อแพทย์ทางโน้นต้องการจะทราบรายละเอียด และก็ด้วยอำนาจบารมีสิ่ง
 ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ปรากฏว่าในการเดินทางคราวนี้ไม่มีผู้ใดเจ็บป่วยร้ายแรงอัน
 ใดเลยทั้งคณะ มีแต่ไข้หวัด ไซ้ เจ็บคอบ้างเล็กน้อยๆ ซึ่งเมื่อกินยา
 เพียง ๑-๒ วันก็เรียบร้อย เป็นที่โล่งใจแก่ผมเป็นอย่างยิ่ง

วันเดินทาง

จันทร์ที่ ๕ มีนาคม ๒๕๒๒ เป็นวันกำหนดออกเดินทางโดยเครื่องบิน
 ของบริษัท Thai International ซึ่งได้มีความกรุณาถวายตัวเครื่องบินชั้นหนึ่ง
 แก่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ และคณะ พร้อมทั้งได้จัดเจ้าหน้าที่อีก ๑ ท่านมาดูแลถวายความ
 สะดวก บนเครื่องบินทั้งขาไปและขากลับตลอด คือคุณประสิทธิ์ ระเบียบ
 ซึ่งก็ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในการแก้ไขความขลุกขลักของวัน
 แรก และผมก็ขอขอบคุณบริษัทการบินไทยและคุณประสิทธิ์ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

คุณกิริติ ซึ่งเป็นผู้ประสานงานได้นัดพบกันทุกฝ่ายที่คอนเมืองก่อน
 กำหนดเครื่องออก ๒ ชั่วโมง หมายกำหนดของ TG ๓๑๑ จากกรุงเทพฯ ไป
 กัลกัตตา คือ ๘.๓๐ น. ผมไปถึงคอนเมืองโดยแท็กซี่ เวลาประมาณ
 ๖.๔๐ น. พอเอากระเป๋าเข้าไปไม่พบใครเลยก็นึกได้ว่าคงเปิดห้อง VIP ไว้ให้

คณะเป็นแน่และทางเคาน์เตอร์ก็ยังไม่เปิด ผมจึงชนกระเป๋าสีรถเข็นเดินมาทางปีก VIP ซึ่งไกลพอสมควร และต้องลงลิฟท์ลงมาข้างล่างด้วยพอไปถึงปรากฏว่าผมเป็นคนแรกของคณะที่มาถึง คนอื่นมีเจ้าหน้าที่ของกรมการศาสนาซึ่งมาเตรียมน้ำชา กาแฟ ไว้ให้กับแขกและคณะ ผมรออยู่สักพักทำนองอธิบดีกรมการศาสนา* (คุณพินิจ สมบัติศิริ) และคุณกิริติ ก็มาถึงได้ๆ กันโดยเขาบอกว่าต้องเอากระเป๋าสีรถเข็นไป check ที่เคาน์เตอร์ ผมจึงต้องเข็นรถย้อนกลับไปที่เก่าใหม่ เมื่อจัดการเรื่องนี้เสร็จแล้วก็กลับไปรอที่ห้อง VIP โดยมีคณะมากันครบ และมีผู้มาส่งอีกมากอาทิ พระเถระชั้นผู้ใหญ่ของมหาเถรสมาคม ร.ม.ว. ศึกษาธิการ น.พ. บุญสม มาติน และเจ้าหน้าที่สถานทูตอินเดียในประเทศไทย โดยที่ท่านเอกอัครราชทูต ไปธุระที่ประเทศฟิลิปปินส์ จึงให้รองเอกอัครราชทูตมาส่งแทน พร้อมกับเจ้าหน้าที่อีก ๒-๓ คน นอกนั้นก็มีย่านรองอธิบดีกรมการศาสนา พระสงฆ์และประชาชนทั้งไทยและอินเดียอีกมาก

พอใกล้เวลาเครื่องจะออก พล.อ.ท. ชู สุทธิโชติ ท่านผู้จัดการ บ. การบินไทย ซึ่งมาส่งด้วย เข้ามาแจ้งว่าเครื่อง delay ราวๆ ๑ ชม. แต่ปรากฏว่าจน ๑๐.๐๐ น. ก็ยังไม่มีการกำหนดแน่นอน จึงเกิดความกังวลเรื่องสมเด็จฯ และคณะที่เป็นสงฆ์จะต้องฉันทเพล ซึ่งหมายกำหนดเดิม จะฉันทเพลที่สถานกงสุลไทยเมืองกัลกัตตา จึงต้องเตรียมอาหารมาถวายเพลในห้อง VIP แต่สมเด็จฯ และท่านเจ้าคุณเทพฯ พระครูวิทยาฯ, พระครูวิจารณ์, ส่วนพระวาสนทางบริษัทพาไปเลี้ยงบนภัตตาคารข้างบน และยังมีอาหารแก่ผู้มาส่งที่เหลือนอยู่อีกด้วย นับเป็นภารกิจแก้ปัญหของท่านผู้จัดการและคุณประสิทธิ์

*ต่อไปขอใช้คำ “ท่านอธิบดี” แทน

อย่างสำเร็จงดงาม

สุดท้ายท่านผู้จัดการจึงสั่งให้เปลี่ยนเครื่องบินใช้ตัวอื่นไป และคณะก็ได้ออกเดินทางเมื่อเวลา ๑๒.๔๕ น. พอเครื่องออกได้ไม่นานทางเจ้าหน้าที่บนเครื่องก็ลงมือเสิร์ฟอาหารกลางวันแก่พวกเราอีก เป็นที่กระอักกระอ่วนแก่พวกเรามาก (แต่ผมก็ฉลองศรัทธาเสียเล็กน้อยตามระเบียบ)

เครื่องบินถึงกัลกัตตาเวลา ๑๓.๓๐ น. (เวลาที่ท้องถิ่น โดยที่เขารวดกว่าเรา ๑ ๑/๒ ชม.) มีท่านเอกอัครราชทูตไทยประจำอินเดีย* (พล.ร. สุชาติ จุฑาสมิต) ท่านเจ้าอาวาสวัดไทยพุทธคยา (พระธรรมมหาวิธานวัตร) และกงสุลใหญ่ นครกัลกัตตา เจ้าหน้าที่กงสุลไทยประจำกัลกัตตา และนักเรียนไทยมารับที่สนามบิน

ท่านทูตได้รับพาคณะ ออกจากสนามบินไปยังสถานกงสุลไทย เพื่อไปพบนักเรียนไทยและคนไทย ซึ่งได้มาชุมนุมรออยู่ประมาณ ๔๐ คน ท่านกงสุล (คุณนิพนธ์ สถาพร) และภริยา (คุณเจตนา) ทำการต้อนรับ อากาศค่อนข้างร้อน และบังเอิญพอไปถึงไม่นานไฟฟ้าก็ดับ พัดลมใช้ไม่ได้ แต่ติกที่ใช้ก็ไม่ถึงกับร้อนมากนัก สมเด็จพระรับถวายเป็นสักการะจากนักเรียนไทยและเจ้าของตึกที่ให้กงสุลไทยเช่าแล้วแจกเหรียญประทานโอวาทแก่บรรดานักเรียน เสร็จแล้วก็รีบออกไปวัดเบงกอล ตามหมายกำหนดการ โดยไม่ได้พักเลยเพราะเครื่องบินมาถึงช้า ซึ่งทำให้คุณเจตนา บ่นกับพวกเราในภายหลังว่าเสียเวลาเตรียมอาหารไทยไว้ถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (แต่แล้วคุณเจตนาก็มีโอกาสได้ทำอาหารถวายแก่ตัว เมื่อเสด็จถึงเมืองกยา

* คือไปใช้คำ “ท่านทูต ฯ” แทน

และพาราณสี อย่างเอร็ดอร่อยและมีประสิทธิภาพ ก็เห็นเล็กน้อยมาก)

เมื่อถึงวัดเบงกอล ประมาณ ๑๕.๑๕ น. มีแถวเด็กนักเรียนโบกธงต้อนรับ บริเวณวัดประทับธงทิวสวยงาม มีพุทธศาสนิกชนประมาณ ๒๐๐ คน และสงฆ์อินเดียประมาณ ๒๐ เศษ รอต้อนรับอยู่ มีการสวมมนต์ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต และมีการปราศรัยภาษาอังกฤษ โดยคณะสงฆ์วัดเบงกอล และถวายของที่ระลึก สมเด็จฯ ทรงกล่าวตอบเป็นภาษาไทย แล้วให้พระสุนทร ซึ่งเป็นพระภิกษุกำลังศึกษาระดับปริญญาเอก มากับท่านเจ้าคุณธรรมฯ เจ้าอาวาสวัดไทยพุทธคยา เป็นผู้แปลเป็นภาษาอังกฤษ จากนั้นทรงประทานเงินบำรุงวัด ๑๐๐๐ รูปี

ออกจากวัดเบงกอล ก็เสด็จต่อไปยังมหาโพธิสมากม (ลังกา) ซึ่งเตรียมต้อนรับไว้เอิกเกริกพอสมควร มีดนตรีแตรวงปี่แขกเล็ก ๆ โดยนักเรียนชาย ซึ่งแต่งตัวคล้ายพวกสก็อตสวยงาม ทรงเสด็จขึ้นไปชั้น ๓ ของสมาคมนี้เป็นคล้ายๆ โบสถ์ มีพระประธานเป็นพระพุทธรูปแบบฉนวนมีพุทธศาสนิกชนชาวอินเดีย และจีน รอรับอยู่กลุ่มใหญ่ เจ้าอาวาสนิมนต์ให้นั่งประทับกับพื้นแล้วก็เอาไมโครโฟน มากล่าวต้อนรับเป็นภาษาอังกฤษแสดงความยินดีในสัมพันธภาพ ของศาสนาพุทธ ระหว่าง ๒ ประเทศ โดยยืนห่างจากที่สมเด็จฯ นั่งประทับราว ๑ เมตร สมเด็จฯ ทรงกล่าวตอบ เสร็จแล้วประทานเงินบำรุงสมาคม ๑๐๐๐ รูปี แล้วเสด็จลงมาชั้น ๒ พักผ่อนดื่มน้ำชากคล้ายๆ น้ำส้มรินมาให้ ๒ แก้ว วางลงไปบนโต๊ะแล้วไม่รู้ว่ามีดื่มแล้วหรือยัง ? พวกเราส่วนมากไม่ค่อยดื่มกัน ทั้งที่อากาศร้อนมาก และทุกคนก็ตามเสด็จใส่เสื้อนอกกันครบชุด โดยเฉพาะท่านทูตสุชาติ มีเสื้อกั๊กอีก ๑

ตัวครบที่สุด และท่านทูตก็ใส่แบบนี้ตลอดเวลาที่มารับเสด็จไม่ว่าอากาศร้อนหรือหนาว จนวันสุดท้าย นับเป็นที่น่ายกย่องอย่างยิ่ง

ออกจากมหาโพธิสมภาค (ลังกา) ก็ร่วม ๕ โมงเศษ ท่านทูตพาไปพักผ่อนที่โรงแรมแกรนด์ (Oberoi Grand) ซึ่งเป็นโรงแรมใหญ่มาก เป็นแบบชั้นหนึ่งบ้านเรา สมเด็จฯ นั้นเขาเตรียมไว้ให้ชั้นบนสุด ห้อง ๓๘๑ เพราะเจ้าหน้าที่ที่จับบอกละแวกอยู่เมืองไทย ทราบว่าคนไทยไม่ชอบให้คนมาอยู่สูงกว่าพระ แต่คนพาไปเข้าใจผิด พาไปห้อง ๒๘๑ เลยต้องลงมามีคนทำนาคเดินขึ้นข้างบนอีกไกลพอๆ เพราะบันไดมีแห่งเดียวและมีลิฟท์เก่าๆ ๒ อัน บรรดากระเป๋าสuit และสิ่งของทั้งหมดรวม ๔๔ ชั้นก็อยู่ในรถ ซึ่งเกิดความขลุกขลักเมื่อเราต้องการอาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้าก่อนขึ้นรถไฟสามทุ่มคืนนั้น แต่ท่านทูตรีบเอาตัวพวกขมาราวสไปกินอาหารที่ร้านแจ็ก (เจ้าของเป็นแขก) อร่อยพอสมควร แล้วรีบกลับไปโซเต็ลได้ล้างหน้ากันบ้าง ผมมีโอกาสดำน้ำสบายขึ้นมาก

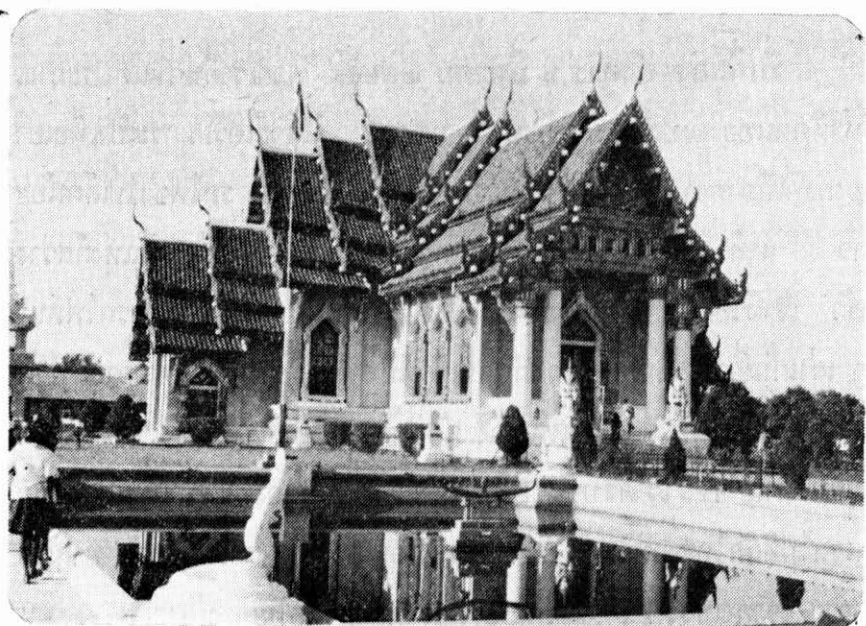
ประมาณเกือบสามทุ่ม จึงได้ออกจากโซเต็ลไปสถานรถไฟ รถวิ่งราว ๑/๒ ชม. พอไปถึงก็ขึ้นของซึ่งมีถึง ๔๔ ชั้น ขึ้นรถไฟด่วนพิเศษเรียก Doon Express สมเด็จฯ ได้ประทับโบกี้พิเศษมีห้องบรรทมและมีห้องรับแขกและห้องครัว พวกติดตามซึ่งมีมากขึ้นคือท่านทูตฯ เลขานุการของท่านเจ้าคุณธรรมฯ เจ้าอาวาสวัดไทยพุทธคยา และพระสุนทรซึ่งทำหน้าที่ล่าม ท่านกงสุลนิพนธ์และครอบครัว Mr. Gutt Chaundery เจ้าหน้าที่จากสำนักวัฒนธรรมอินเดียมาเป็นผู้ประสานงานด้วย และมีคุณชวลิต ลูกศิษย์เจ้าคุณวัดไทย โบกี้ของผู้ติดตามเป็นแบบรถนอนแยกบ้านเราและมี air con-

dition เรียบร้อย เสียแต่ไม่มีทางเดินติดต่อกันไปยังโบสถ์พิเศษของสมเด็จพระเจ้า
จะติดต่อกันที่ก็ต้องรอรถหยุดตามสถานีแล้ววิ่งไปเกาะหน้าต่าง เปิดประตู
เข้าไปกัน ชลุลชลล้อยู่บ้าง แต่ก็ไม่มากนัก

ผมนอนหลับสนิท โดยนอนห้องเดียวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลอินเดีย
Mr. Chaundery ซึ่งเป็นคนแขกที่ค่อนข้างแปลก คือพูดน้อย แล้วก็พูดซ้ำ
อ้อแอ้ แต่ก็เป็นคนน่ารักดีทีเดียว เราจะเอาอะไร ต้องการอย่างไร
เป็นพยายามจัดให้อย่างดี

วันที่สอง—อังคาร ๖ มีนาคม ๒๕๒๒ พวกเราตื่นกันแต่ประมาณ
ตีห้า นิดหน่อย แปรงฟัน ล้างหน้า แต่งตัว แล้วก็เตรียมกระเป๋าเพื่อเอา
ของลงที่เมืองคยา (Caya) ตามกำหนดคือ ๖.๓๐ น. รถไฟเข้าไปเล็กน้อย
ราว ๑๐ นาที นับว่าไม่เลวนัก ก่อนถึงตอนฟ้าสว่างๆ หรือบางแห่งก็สว่าง
แล้ว เรามีโอกาส เห็นบรรดาแขกที่พื้นบ้านมาด่ากันข้างๆ ทางรถไฟนา
ตา เล่นกันซื่อๆ ไม่ต้องกังวลกับคนเดินไปมา หรือรถไฟ ทำเอาคุณเกร็ง
ตื่นตื่นมาก แต่ผมเองเคยเห็นบ้างแล้วที่เมืองอินโดนีเซีย จึงเฉยๆ พอรถ
หยุดที่สถานีคยา เราก็รีบขึ้นของออกมากองไว้เป็นกองเบ่อเร่อ แล้วก็แยก
ขึ้นรถไปวัดไทยพุทธคยา ซึ่งจะเป็นที่พักพวกเราในระยะนี้ ที่วัด ท่านเจ้า
อาวาส—เจ้าคุณธรรม ๖ ได้จัดให้พวกเราพักอย่างสบาย ห้องละ ๒-๓ คน
ที่ที่พักอยู่ด้านหลังของโบสถ์มีมุ้งกางเป็นที่ชอบใจของผมมาก เพราะไม่ได้
นอนมุ้งมานาน อากาศตอนเช้าค่อนข้างเย็นสบายมาก พอถึงที่ ทางวัด
และคุณเจตนา ภรรยาท่านกงสุลนิพนธ์ ก็จัดการทำอาหารเช้ามาเลี้ยงอย่าง
เอร็ดอร่อย และคุณเจตนาที่เป็นหัวเรียวหัวแรงในการจัดอาหารแก่คณะทั้ง

สงฆ์และฆราวาสตลอดเวลาที่อยู่ที่วัดไทยพุทธคยาทั้งหมด โดยมีเห็นแก่ความ
เหนื่อยยาก ต้องตื่นแต่เช้าไปตลาดจ่ายอาหาร กว่าจะเสร็จก็ค่ำดึกทุกคืน
แต่ก็ยังดีที่มีนักเรียนไทย ที่เรียนอยู่ที่พุทธคยาซึ่งมีวิทยาลัยอยู่แห่งหนึ่ง ชื่อ
มจร มีคนไทยไปเรียนกันหลายคน ทั้งสงฆ์ ทั้งฆราวาส พวกนักเรียน
หลายคนที่ไม่ติดสอบ (ผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่) รวม ๗-๘ คน ก็มาช่วยกัน
อยู่ฝ่ายอาหารกันพรักพร้อมหน้าชื่นใจ

วัดไทยพุทธคยา

พอกินอาหารเช้าเรียบร้อยแล้ว ก็แต่งตัวออกจากวัดไปยังองค์พระเจดีย์
ตรัสรู้ ได้ไปสวนมนต์นมัสการพระรัตนตรัยถวายผ้าพันองค์พระศรีมหาโพธิ์

แล้วทรงดำเนินชมพระเจดีย์ ซึ่งมีพระลังกา คุงแลอยู่แต่มีพระธูปเทียนมัสการมาก ที่ใต้ต้นโพธิ์ผมได้พยายามมองหาใบโพธิ์ที่หล่นๆ อยู่ ได้มาไม่กี่ใบ และไม่ค่อยงามนักเพราะไม่ใช่เวลาที่ผลัดใบ ซึ่งท่านเจ้าอาวาสบอกว่าอีกประมาณ ๑ เดือน จะร่วงมากเก็บได้สะดวก และสุดท้ายผมเลยใช้วิธีขอบูชาจากวัดที่ได้ทำเตรียมไว้เรียบร้อยแล้วสวยงาม ใส่กล่องใบใหญ่หลายพัน หลายหมื่นใบ ใช้กรรมวิธีเช่นนี้ทำให้ตัวใบคลอโรฟิลล์ละลาย เหลือแต่ก้าน แล้วไปย้อมเป็นสีเหลืองปนน้ำตาลสวยงาม ตีตรารูปพระพุทธเจ้า และห่อมัดไว้เป็นมัดละสิบใบ ผมได้ขอบูชามาสองร้อยใบ และได้นำมาแจกให้เพื่อนฝูง ผู้ร่วมงานคนที่บ้าน เป็นที่ชื่นชมมากตอนกลับถึงเมืองไทย ส่วนใบโพธิ์ที่ผมเก็บมาจริงๆ ระหว่างเดินทางก็ปรากฏว่าแห้งกรอบและหักหมด ไม่มีใบที่กรอบๆ สวยงามเลยสัก ๑ ใบ

พระศรีมหาโพธิ์นี้เป็นสถานศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญยิ่งของพุทธศาสนาซึ่งได้รับการทะนุบำรุงจากท่านเนห์รู ขณะที่เขื่อนายกรัฐมนตรี ได้กั้นเนื้อที่จำนวนหลายร้อยเอเคอร์รอบๆ และแบ่งให้ประเทศต่างๆ ที่นับถือศาสนาพุทธได้มาสร้างวัดของตัวไว้ ปัจจุบันก็มีอยู่หลายวัด คือ วัดไทย ซึ่งใหญ่ที่สุดสวยที่สุด วัดญี่ปุ่น วัดจีน วัดพม่า วัดธิเบตฯ แต่หลายประเทศก็ยังไม่ได้มาสร้าง ถ้าทุกวัดสร้างเสร็จหมด ก็จะเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาจุดหนึ่ง ซึ่งจะกลายเป็น เมกกะ ของศาสนาพุทธ เป็นจุดท่องเที่ยวที่สำคัญนับว่าเป็นนโยบายที่ยอดเยี่ยมอันหนึ่งของเนห์รู ซึ่งไม่ใช่พุทธศาสนิกชน (แม้มีเสียงลือว่าท่านเองมีพระพุทธรูปไว้ในห้องนอน)

ออกจากองค์พระศรีมหาโพธิ์ แล้วเสด็จไปทางหลังวัดไทย เพื่อไป

ทรงวางแผนศิลาฤกษ์สร้างพระอุโบสถ วัดอินทียพุทธคยา (เจ้าของที่เองยังไม่มีโบสถ์) มีสงฆ์อินเดีย และเด็กนักเรียนคอยต้อนรับอยู่ ขณะทรงวางแผนหินอ่อน พระที่อยู่ด้วยสวดชยันโต คุเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ดีมาก แม้จะอยู่กลางทุ่งโล่ง สมเด็จฯ ทรงประทานพระโอวาท จากนั้นก็เสด็จกลับวัดไทย ฉันทิตาหารเพล

ตอนบ่ายมีสงฆ์ไทย และนักเรียนเข้าเฝ้าเป็นระยะ จนประมาณ ๔ โมงเย็น จึงเสด็จออกไปเยี่ยมวัดประเทศต่างๆ ในบริเวณพุทธคยา คือวัดญี่ปุ่น, วัดจีน, วัดพม่า, วัดธิเบต ส่วนมากไม่ใหญ่โตนัก ยกเว้นวัดญี่ปุ่นซึ่งอยู่ห่างวัดไทยไปราว ๔๐๐ เมตร ทางคั่นหลัง สร้างสวยงาม สะอาดสอาด ภายในนอกจากพระพุทธรูป เครื่องบูชาแล้วที่น่าสนใจ คือ กลองโคมหิมาทิราว ๑ เมตรเศษ ยาวราวเกือบ ๓ เมตร และมีบาตรโคมหิมาสั้นผ่าศูนย์กลางเห็นจะร่วม ๓ ฟุต คุแปลกและสวยงาม (เช้าวันรุ่งขึ้น ผมงกับท่านอธิบดีกรมการศาสนา ขึ้นมาเดินเล่น เห็นพระที่วัดญี่ปุ่นนี้กำลังไหว้พระอาทิตย์ ตอนกำลังขึ้น เพราะอยู่หลังวัดไทยเรา พอมองเห็นคุเป็นภาพสวยงามมาก แต่ก็คุแปลก เพราะพระไทยเราไม่มาไหว้นอกโบสถ์ แล้วหันหน้าไปไหว้พระอาทิตย์ด้วย)

เสร็จจากเยี่ยมวัดต่างๆ แล้วก็เสด็จไปเยี่ยมมหาโพธิสมากม (ลังกา) สาขาพุทธคยา กว่าจะกลับมาถึงวัดไทยก็ค่ำแล้ว ต่างก็อาบน้ำ พักผ่อนกัน พวกฆราวาส ก็กินอาหารเย็นที่จัดโดย คุณเจตนา และทางวัดร่วมกับนักเรียนไทยตักถั่วแล้ว ผมรู้สึกอวยมาก คงจะเป็นเพราะฝีมือแม่ครัวดี

ทานอาหารเย็นแล้ว ท่านทูตสุชาติ ท่านอธิบดี ท่านกงสุล กับผม ออกไปเดินเล่นบริเวณวัดไทยนี้รอบๆ โบสถ์ อากาศเย็นสบายมาก (ตอน

กลางคืนก่อนช่วงหนาว) และสงบเงียบมองเห็นองค์เจดีย์และองค์ศรีมหาโพธิ์
รู้สึกอึ้งเอิบในจิตใจ ท่านทูตเองลงทุนเดินลุยฝุ่นไปที่องค์เจดีย์ และไปนั่ง
สมาธิใต้ต้นศรีมหาโพธิ์อยู่พักหนึ่งแล้วจึงกลับมากที่พัก

วันที่สาม พุธ ๗ มีนาคม ๒๕๒๒

ตื่นกันแต่ตีห้าครึ่ง ล้างหน้าแต่งตัว แล้วออกไปกินอาหารเช้าตอน
หกโมงครึ่ง มีข้าวต้มกับ และกาแฟ พอ ๗ โมงเล็กน้อยก็ออกเดินทาง ที่วัด
พุทธคยาที่ท่านทูตฯ ได้ส่งรถของสถานทูต เป็นรถ Benz มีแอร์ มาถวายสม-
เด็จฯ ให้ใช้เดินทาง ซึ่งนับเป็นความรอบคอบอย่างมาก เพราะช่วยให้ถูกฝุ่น
น้อยลงและไม่เหนียวมากนัก ส่วนผู้ติดตามอื่นๆนั่งรถ Tourist ขององค์การ
ท่องเที่ยวของรัฐบาล ซึ่งจัดไว้ให้เราถึง ๔ คัน เป็นรถอเมริกันบ้าง รถทำ
ในอินเดียบ้าง แต่ก็นั่งสบาย

วันนี้มีโปรแกรมเดินทางก่อนช่วงหนักแต่ยังไม่มากนัก เข้าไปที่นา-
ลันทามหาวิหาร เป็นโรงเรียนระดับปริญญาตรีสงฆ์ไทย และนักเรียนไทยศึกษา
อยู่หลายคน ส่วนใหญ่ศึกษาภาษาบาลี ท่านคณะบดีได้พาเข้าไปในห้องสมุด
และกล่าวคำอธิบายและขอบคุณ การที่สมเด็จพระเจ้าฯ ให้เกียรติมาเยี่ยมสถานที่
สมเด็จพระนางเจ้าฯ ทรงกล่าวตอบ และฝากฝังนักเรียนไทย โดยเฉพาะที่เป็นสงฆ์ แล้ว
เสด็จต่อไปยังวัดไทยนาลันทา ผมเองยืนในห้องสมุดด้านหลังและเห็นหนังสือ
วารสารเกี่ยวกับภาษาบาลี เห็นบีบีซีแล้วตกใจ คือ เกือบร้อยปีมาแล้ว มี
Journal แต่ปี ๑๘๘๑ ขึ้นมา แต่ไม่ทราบว่าครบออกไปกี่ปี ถึงอย่างไรก็ตาม
เป็นหนังสือที่มีค่ามาก ด้วยความเก่าแก่ของมัน และเขาเก็บไว้ในสภาพดีมาก
ที่วัดไทย ซึ่งอยู่ไม่ห่างไปนัก เป็นวัดไม่ใหญ่คล้ายๆ วัดไทยต่างจังหวัด แต่

ไม่มียกพื้น หลังคาสูง ผนังทึบ หน้าต่างเล็ก ด้านข้างเป็นประตูเป็นลูกกรงตลอด ช่วยให้โปร่งขึ้นบ้าง มองออกไปติดกันเป็นท้องนาข้าวกำลังตกช่อทราบว่าเป็นลูกข้าวสาลีกัน สองข้างเป็นกุฏิที่อยู่ของสงฆ์ไทยบ้าง นักเรียนไทยบ้าง แยกบ้าง มีแม่ชีแขก ๑ รูป จำวัดอยู่ที่นั่นด้วย

หนึ่งเหตุเพราะการพูดที่มหาวิทยาลัย นานกว่ากำหนดการ จึงต้องจัดการถวายเพลก่อนเมื่อไปถึงวัดไทยจึงเสด็จขึ้นไปศาลา มีสงฆ์ไทย อินเดีย และนักเรียนไทย หลายคนได้ร่วมฉันภัตตาหารเพล บนศาลาประมาณสัก ๒๐ กว่ารูป โดยทางวัดไทยนี้จัดอาหารไว้เลี้ยง สมทบกับอาหารที่คุ้นเจตนาเตรียมไว้จากพุทธทายาทด้วย อาหารมีอันมีของที่อยู่อย่างหนึ่งคือ กะซา (หรือ กะจา) ทราบที่หลังแปลว่า ลืมกลิ่น เป็นแป้งแผ่น ๆ ทอดแล้วราดน้ำตาล ที่จริงผมเองเคยเห็นในเมืองไทยอยู่บ่อย ๆ แต่ไม่เคยกิน ได้กินแล้วติดใจมากรู้สึกกินกับชาจีนจะไปกันได้ดี มีทั้งชนิดหวานและเค็ม ผมเองเห็นว่าอย่างหวานดีกว่าคนอื่น ๆ ก็ชอบใจกัน เลยคุ้นเคยจนตกลงซื้อเป็นเสบียงกรังติดไปอีกร้อยอันซึ่งเกิดประโยชน์มากตอนขึ้นรถไฟ วันรุ่งขึ้น

เสร็จจากฉันเพลแล้ว สมเด็จฯ ได้ไปวางศิลาฤกษ์ สร้างพระอุโบสถทรงที่วางศิลาฤกษ์เป็นท้องนามีข้าวขึ้นเต็มไปหมด เว้นที่ทำพิธีไว้หน่อยหนึ่งมีการสวดชยันโตกันเช่นเคย หลังจากนั้นกลับมาที่ศาลาและทรงประทานโอวาทแก่สงฆ์และนักเรียนไทย ที่นำล้นทา ทรงประทานแจ่งยามแก่สงฆ์และเหรียญแก่นักเรียนทุกคน แล้วประทานเงินบำรุงวัดไทยล้นทา ๑๐๐๐ รูปี และมอบพระพุทธรูปองค์จำลองไว้ ๑ องค์

ประมาณบ่ายโมง เสด็จต่อไปเมืองราชคฤห์ ชมเวฬุวนาราม มีต้นไผ่

มาก ซึ่งคงปลูกกันใหม่ และมีศาลาซึ่งสร้างโดยคนไทย ๑ ศาลา ได้ไปแะตัม
น้ำขวดที่เขาจัดเตรียมแช่น้ำเย็นไว้ให้ การไปอินเฑียรกราวนี้มีสิ่งน่าสนใจอีก
อย่างหนึ่งคือ เขาไม่ค่อยมีน้ำแข็งขาย เวลาเราไปไหนร้อนมาก ๆ ก็เกิดกิเลส
อยากได้น้ำแข็งมาใส่ดื่ม เพราะเราอยากหลีกเลี่ยงการดื่มน้ำดิบ หรืออยากได้น้ำ
น้ำขวดเย็นเจี๊ยบ แต่ปรากฏว่า เขาไม่มีน้ำแข็งเลย (ยกเว้นตามโรงแรม
ใหญ่ ๆ) ผมเห็นเขาใช้วิธีเอาน้ำเย็นใส่หม้อดินแล้วตากดื่มหรือเอาขวดน้ำ
หวานแช่ลงไปซึ่งปรากฏว่าบางทีก็เย็น ๆ พอใช้ได้ถ้าแช่นานพอ

บริเวณเวฬุวนารามนี้ร่มเย็นดี มีสระน้ำใหญ่ สมัยพุทธกาลคงจะร่ม
เย็นกว่านี้มาก คณะได้เดินผ่านออกมาอีกประตูหนึ่งโดยท่านทูต ฯ ให้รถมา
รอรับอยู่แล้วต่อไปที่บ่อน้ำพุ (ตโปธาราม) ซึ่งทางรัฐบาลอินเดียได้สร้างที่
อาบน้ำสาธารณะไว้แยกเป็นหญิงชาย และมีน้ำไหลออกมาจากท่อ ซึ่งคงเป็น
น้ำอุ่น มีคนไปอาบมากเพราะถือว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ด้วย จากนั้นก็รีบต่อไป
ยังเขาคิณกูฏ ซึ่งเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าอยู่นานมาก เรียกพระคันธกุฎี
อยู่บนยอดเขาไม่สูงนัก ผมกะราว ๆ ภูเขาทอง แต่เพราะไปถึงตอนบ่ายราว
๑๕.๐๐ น. เศษ อากาศจึงร้อนมาก มีหีบสำหรับหามขึ้นไปและทางท่าน
ทูต ฯ ก็หามาได้ ๕ ที่จึงให้สมเด็จ ฯ ท่านเจ้าคุณเทพ ท่านทูต พ.ท. วิบูลย์
และผมนั่งขึ้นไป หาบอันนี้เป็นไม้คานยาวคนหามหัวท้ายตรงกลางก็เป็น
คล้าย ๆ ชิงช้าสั้น ๆ เราก็นั่งขัดสมาธิลงไปบนกระดานเล็ก ๆ มีเบาะรอง พอ
นั่งลงไปศีรษะก็ติดคานหามต้องตะแคงศีรษะเล็กน้อย ช้ายบ้างขวาบ้างสลับกัน
ไปแก้เมื่อย คนหามมีไม้เท้าเล็ก ๆ โครวท่อบระปาทามบ้านคอยช่วยกันยัน
เวลาก้าวเดินบางที่เขาต้องการเปลี่ยนไหล่ เขาจะใช้ไม้ยันกับคานแล้วปล่อย
ไหล่เพื่อเปลี่ยนข้าง ผมรู้สึกเสียว ๆ ว่าถ้ามันลื่นจากหัวไม้ยัน ผมคงกัน

กระแทกพื้นหกละเมนแน่ๆ แม้จะไม่มีอันตรายมากก็คงจะถลอกปอกเปิก แต่ โชคดีไม่มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นจนถึงข้างบนที่พระคันธกุฎี พอขึ้นไปถึงก็ รู้สึกเย็นสบาย ลมแรงและมองเห็นวิวรอบๆ สวยงามมาก มองไปข้างบน ข้างๆ ที่มีทิวเขาก่อนหนึ่งสูงกว่าจากที่เราอยู่ประมาณสักสองร้อยฟุต ทาง ญี่ปุ่นได้มาสร้างวัดไว้ ๑ วัด และมี ski-lift สำหรับให้คนขึ้นลง การนั่ง ski-lift นี้ ไม่น่าจะสบาย ซึ่งที่จริงควรเป็นกระเช้าลอยที่ที่มีที่นั่ง หรือ ชื่องง แต่อาจจะเพราะแบบนี้ถูกกว่าก็เป็นได้ ที่ผมไม่ค่อยถูกใจอีกอย่างคือ การที่มาสร้างสูงกว่าที่ประทับพระพุทธเจ้า แต่ก็เป็นเรื่องของนานาจิตตัง

สมเด็จพระพุทธชินวงศ์สมเด็จพระรัตนไตรย์ ถวายช่อดอกไม้วาดรูปเป็นพระคันธกุฎีเหลือแต่ฐานอิฐเรียงกันเป็นรูปสี่เหลี่ยม กว้างยาวประมาณ ๑๐×๑๕ เมตร และห้องที่พระอานนท์ประทับอยู่ก็เล็กกว่านั้นอีก จากที่นี่สามารถมองเห็นสถานที่ที่สมเด็จพระเจ้าพิมพิสารอยู่ข้างล่าง แต่มองเห็นไม่ถนัด เรื่องเล่ากันมาว่า พระเจ้าพิมพิสารเป็นพุทธมามกะที่เคร่งครัดได้เป็นผู้ถวายเวฬุวนาราม สร้างพระคันธกุฎีและอุปถัมภ์พุทธศาสนาให้เจริญอย่างมาก ได้ถูกโอรสของพระองค์ยัดอำนาจ จับขังไว้ พระองค์ก็ขอให้มาสร้างที่คุ้มขังใกล้ๆ กับพระคันธกุฎีเพื่อจะได้มองเห็น และสักการะพระพุทธเจ้าได้ แต่แล้วในตอนหลังก็ถูกเกลี้ยต่อ โดยบีตหน้าต่างและล่ามโซ่ไว้เพื่อมิให้มองเห็น จนพระองค์สิ้นพระชนม์สำเร็จเป็นพระอรหันต์ไป

ตอนชาลง ผมเองก็สละสิทธิ์ให้คุณเจตนาและลูกๆ ผลัดนั่งลงไปบ้าง การนั่งหาคาวานี้ ต้องขมไว้หน่อย คือทำนอธิปติกรรมศาสนาซึ่งคุณท่านไม่น่าจะขึ้นไหวเพราะเข็มขัดท่านเห็นจะไม่ต่ำกว่า ๔๐ นิ้ว แต่ปรากฏว่าท่าน

สละสิทธิ์ไม่ยอมนั่งทั้งขาขึ้น ขาลง มีหนายังวิ่งแข่ง คอยทำหน้าที่ช่างภาพ
เสียอีกด้วย จนผมกลัวท่านจะเป็นลม แต่ท่านก็ไม่เป็นอะไรมีแต่หอบเขือกๆ
เท่านั้น

ลงมาถึงข้างล่างซึ่งเป็นสถานที่สำหรับ ski-lift ก็คิมน้ำขวดกันซึ่งใช้แช่
เย็นโดยวิธีที่เคยกล่าวมาแล้ว คือแช่ในหม้อดินเผา แล้วก็ขึ้นรถกลับ บริเวณ
นี้ที่คณะได้ไปแวะอยู่ประเดี๋ยวหนึ่ง ที่ผมทราบทีหลังว่าเป็นที่พักของชีว
โกมารภักดิ์แพทย์ผู้ยิ่งใหญ่ประจำพระองค์พระสัมาสัมพุทธเจ้า และเคยประ
จำพระเจ้าพิมพิสารโดย Mr. Gutt เขาบอกว่านี่คือโรงพยาบาล ผมก็เห็นแต่
ซากอิฐสี่เหลี่ยมโतरาวตึกแถวสัก ๔ คูหา ไม่มีกำแพงหรือเสาอะไรเลย คิด
ว่าเป็นโรงพยาบาลจริงๆ ก็เลยไม่ซึ่งใจนักตอนมองเห็น รูปก็ไม่ได้ถ่ายไว้
แต่ที่จริงก็ไม่มีอะไรจะให้ถ่ายเท่าใดนัก

กลับถึงวัดไทยพุทธคยา ร่มโพล้เพล้ อากาศเย็นลงบ้าง ค็นนี้
สมเด็จฯ ทรงให้สงฆ์ไทยและนักเรียนไทยที่ศึกษาที่พุทธคยาเข้าเฝ้าตอน
ประมาณสองทุ่ม มีสงฆ์และนักเรียนประมาณ ๖๐ หลังจากประทานพระโอวาท
แล้วก็แจกยามแก่สงฆ์และเหรียญแก่นักเรียนทุกคน กว่าจะได้ทรงพักผ่อนก็
สามทุ่มเศษ โดยรุ่งขึ้นก็จะต้องออกเดินทางแต่เช้า คำนั่นฝ่ายการอาหารคือ
คุณเจตนาที่ต้องมาจัดการอาหารเข้าสำหรับคณะที่จะต้องขึ้นรถไฟ และ
อาหารเพลสำหรับสงฆ์ ต้องเตรียมกันจนตึก

วันพุธ พุทธศักราช ๒๕๒๒

ต้องตื่นแต่ตีห้า ล้างหน้าล้างตา แปรงฟัน แต่งตัว เร่งรีบขึ้นรถ เพื่อไป
ต่อรถไฟอีกที ออกจากวัดไทยพุทธคยาประมาณเกือบเจ็ดโมง ระยะทางขับ

รถเพียงประมาณยี่สิบนาที พอไปถึงก็มีรถโบกี้ที่เราเอามาจากกัลกัตตา รออยู่
ทั้ง ๒ ตู้เรียบร้อย ขนของขึ้นไปเสร็จแล้วปรากฏว่าพวกกุสขของขึ้นผัดกัน
ไปขึ้นบนโบกี้สมเด็จฯ จนแน่น ต้องแบกกลับมาขึ้นอีกโบกี้หนึ่งแต่ก็ทันเวลา
พอรถด่วนขบวน Doon Express ที่มาจากกัลกัตตาเข้าเทียบซึ่งก็ช้าไปเล็กน้อย
ก็เอาพวกเราเดินทางมุ่งสู่เมืองพาราณสี ดินแดนที่พระพุทธเจ้าเสด็จ
ไปเผยแผ่หลักธรรมของพุทธศาสนาภายหลังตรัสรู้ บนรถไฟมีที่เหลื่อว่าง
โดยสงฆ์และนักเรียนที่ไปรับเสด็จที่กัลกัตตาไม่ได้ไปต่อ จึงรับสงฆ์ไทยและ
ธิดาติดรถไปด้วยอีก ๕ องค์ องค์หนึ่งคือพระมหาประเสริฐเอกปัญญาใน
ซึ่งได้เดินทางจากเมืองไทยมาอยู่ประเทศอินเดียร่วม ๒๐ ปีได้เรียนถึงระดับ
ปริญญาโทโดยยังไม่เคยกลับไปเมืองไทยเลย และได้ท่องเที่ยวรุดงค์ไปใน
อินเดียอย่างมากมาย มีความรู้ทางศาสนา รวมทั้งเกรี้ย้อยๆ กุศลบุญมากผม
ฟังเพลินเพลินและได้จดบันทึกสิ่งต่างๆ นั้นไว้ด้วย

ทางคณะรวมทั้งสงฆ์ที่ขอร่วมไปด้วยก็ได้อาหารเช้า จัดโดยคุณเจตนา
อย่างอร่อย มีกาแฟร้อนชงใส่กระติก ขนมปังชุบไข่ทอดและข้าวผัด นอก
จากนี้ก็มีกะจา ขนมอินเดียที่ติดใจกันแต่เวลานี้ กำหนดรถไฟถึงเมืองพาราณสี
(อินเดีย เรียก Varanasi) คือ ๑๑.๓๐ น. แต่จริงๆ เข้ารถไปถึงเอา ๑๒.๓๓ น.
ถึงนั้นจึงต้องจัดอาหารเพลถวายด้วย ซึ่งทางคุณเจตนา ก็เตรียมรับมือไว้แล้ว
จึงเรียบร้อยได้หมดทั้งสงฆ์และฆราวาส ด้วยข้าวผัด, สตูว์เนื้อ, ข้าวกรอบ
และกะจาแถมกาแฟอีก

ไปถึงพาราณสีมีการต้อนรับที่เอิกเกริก มีชาวอินเดียที่เป็นพุทธและ
นักเรียนไทยสงฆ์ไทยถือธงหลากสีมารอที่สถานีนับเป็นร้อยแล้วนำคณะเข้าพัก

ที่โรงแรม (Hotel Varanasi Ashoka) ซึ่งเป็นโฮเทลชั้นหนึ่งค่อนข้างใหม่ เป็นของรัฐบาล สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว สมเด็จพระเจ้าได้พักในห้องสวีทสบายมาก มีระเบียบโดยเฉพาะที่จัดกันไม้ประดับไว้สวยงาม และระเบียบก็ใหญ่มาก ขนาดตั้งสนามเบตมินตันได้ ๒ คอร์ตสบายๆ และมีอีกเกี่ยวกับอีกเกาะอยู่ตลอดเวลาน่ารักมาก ผู้ติดตามอื่นๆ ก็ได้อยู่ห้องเดียวกันทุกคนสบายมาก มี air condition มีน้ำร้อน น้ำเย็นเรียบร้อยได้อาบกินอย่างสบายตัวแล้วจึงลงมากินของว่างต่อ

ตกบ่าย ๑๔.๐๐ น. เสด็จขึ้นรถเบนซ์ซึ่งแยกขับออกจากคยา มาถึงเวลาไล่ๆ กัน (ถ้าปรกติจะช้ากว่ารถไฟเล็กน้อย) พวกคณะขึ้นรถทัวร์ของรัฐบาล ซึ่งเป็นรถผลิตเองในอินเดียขนาดและรูปร่างคล้ายรถออสติน ๑๑ แรงที่นิยมทำแท็กซี่บ้านเราเมื่อ ๑๐ กว่าปีก่อน ขบวนเสด็จซึ่งนำโดยรถตำรวจได้วิ่งผ่านการจราจรที่คับคั่งด้วยรถจักรยาน คน-คน-คน รถมอเตอร์และวัว ไปที่มหาวิทยาลัยบานาราสฮินดู (Banaras Hindu University หรือ B.H.U.) ซึ่งมีคนไทยศึกษาอยู่ราว ๗๐ เศษเป็นสงฆ์ ๒๗ รูปซึ่งเดิมต้องอยู่ตามหอพักนักเรียนชาย แต่ต่อมาทางมหาวิทยาลัยได้ยกตึกให้ ๑ หลัง คือ Sengupta Lodge ให้เป็นที่อยู่ของสงฆ์ที่มาศึกษาที่นี่ บรรดานักเรียนไทยและอาจารย์ชาวอินเดียมากันคับคั่งและบรรดาสงฆ์ก็ชุมนุมต้อนรับ สมเด็จพระทองสวคบุชาพระรัตนตรัย และหัวหน้ากล่าวต้อนรับ แล้วสมเด็จพระทองประทานโอวาทเสร็จแล้วพระทานยามแก่สงฆ์และเหรียญแก่นักเรียนไทยและทองพระทานเงิน ๒๐๐๐ รูปี แก่นักศึกษาไทยทั้งสงฆ์และฆราวาส

จาก B.H.U. เสด็จต่อไปยังพุทธสังฆานายสถาน สารนาถ เสด็จไปถึงสถูปที่เป็นจุดที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา ไปถึงเย็นประมาณ ๑๗.๐๐

น. ได้ทรงสวดบูชาพระรัตนตรัยแล้วจุตรูปเทียนบูชา ทางฝ่ายต้อนรับเตรียม
โต๊ะหมู่พระพุทธรูปและเสื่อปูที่ร่มกลางแจ้ง มีสงฆ์และฆราวาสประมาณ ๕๐
ร่วมสวดมนต์ คุเป็นภาพหน้าชมมาก มีฝรั่ง ๑๐ กว่าคน เป็นนักท่องเที่ยว
ยืนดูกันเหมือนแซกมุงเหมือนกัน สถานที่นั้นกว้างขวางสวยงาม สมเด็จพระ
เจินชมอยู่ราว ๑๐ นาที ก็เสด็จต่อไปยังพิพิธภัณฑ์สารนาถ ได้ทอดพระ
เนตรรูปสลัก เทวรูปและอื่นๆ สวยงามที่เขาขุดได้จากซากของวัดซึ่งถูกทำ
ลายโดยพวกมุสลิม พบหม้อดินที่มีรูเชื่อว่าเป็นเครื่องหมายที่อยู่ของงูพร้อม
ทางเข้าหลาย ๆ ทางและมี Black rice ข้าวสารดำซึ่งขุดพบในซากของงูข้าว
ที่ถูกเผา และมีเทวรูปงามๆ อีกหลายชิ้น แสดงถึงความยิ่งใหญ่ในยุคพระเจ้า
อโศกมหาราช ก่อนที่จะถูกทำลาย

จากนั้นเสด็จต่อไปยังวัดมฤคทายวันมหาวิหาร ไปถึงก็ประมาณ ๑๗.๕๐
น. ทางวัดพร้อมด้วยคณะทัวร์ซึ่งได้ ไปคอยต้อนรับอยู่ด้วยได้เตรียมการต้อนรับ
อย่างใหญ่โตมีดนตรี ปี่สก็อตประดับธงธรรมจักร มีเต้นท์และที่ประทับ
พอเสด็จเข้าประทับได้ครู่เดียวก็มีฝนโปรยลงมาราว ๒ นาที แล้วก็หายไป
เป็นที่น่าอัศจรรย์ ทั้งๆ ที่ตลอดการเดินทางแต่ต้นจนจบเราไม่เคยเจอฝนเลย
พอเข้าที่เรียบร้อยแล้ว พณฯ ดร. สุชาติ จุฑาสมิท ขึ้นกล่าวในนามพระ
ไทยและคนไทยต้อนรับ แล้วพระครูประกาศได้กล่าวถึงประวัติการสร้างวัดนี้
โดยคนไทยที่มีโอกาสได้ไปเยี่ยม เสร็จแล้วประธานสมาคมมหาโพธิ์กล่าว
เป็นภาษาอังกฤษและต่อด้วยหัวหน้าชาวอินเดียที่เป็นพุทธ

สมเด็จพระทรงสวดพุทธมนต์แล้วหัวหน้าชาวพุทธของอินเดียกล่าวเป็น
ภาษาบาลี โดยวิธีอ่านจากกระดากพิมพ์แล้วใส่กรอบใหญ่เบ้อเร่อ ถือกรอบ
อ่านนานพอควร แต่ฟังแล้วพียงกว่าที่พระสวดหรืออ่านภาษาบาลีที่เคยได้

ฟัง ประมาณ ๑๗.๒๕ น. สมเด็จพระประทานพระโอวาทราว ๑๐ นาที แล้วถวายพระพุทธรูปองค์ระฆังทอง ๑ องค์และปัจจัยอีกหนึ่งหมื่นบาท ต่อไป พระครูศรีวิชัย ถวายพระพุทธรูปปางประจักษ์มูรธา ทำด้วยไม้โพธิ์ คุณ ศศิธร กรรมการสมาคมมหาโพธิ์ ถวายผ้าจากแก้วนาคาสี เสร็จแล้วทรงเปิด โรงเรียนของวัดมฤคทายวันแล้วเสด็จไปปลุกกันศรียมหาโพธิ์ แล้วจึงเสด็จ กลับประทับแรมที่โรงแรม Varanasi Ashoka

เย็นวันนั้นคุณเจตนาและลูกๆ ได้มีโอกาสหยุดทำอาหารและออกไป กินอาหารจีนกับหลานชาย ที่เป็นนักเรียนอยู่ที่นั่น ส่วนท่านทูต ท่านอธิบดี ผมงกับ Mr. Gutt กองกินที่โฮเต็ล ซึ่งมีอาหารที่ดีพอใช้และราคาไม่แพง

วันที่ห้า ศุกร์ที่ ๕ มีนาคม ๒๕๒๒

ทุกคนกินอาหารเข้าไปโฮเต็ล เตรียมเสื้อผ้าสำหรับค้าง ๑ คืน ส่วน กระเป๋าใหญ่ฝากไว้ที่โฮเต็ล ออกเดินทางประมาณ ๗.๓๐ น. มุ่งสู่ทิศเหนือ เพื่อไปยังพรมแดนประเทศเนปาล อากาศเริ่มเย็นเพราะเมืองนี้อยู่ทางเหนือ ของประเทศ ระหว่างทางก็มีเกวียน มีคน มีวัว มีอูฐ ตลอดจนทาง ถนน กว้างประมาณถนนชั้นหนึ่งบ้านเราลาดยางเรียบพอสมควร มีไหล่ถนนที่กว้าง ประมาณข้างละ ๒.๕๐ เมตร และส่วนมากจะมีอูฐสี่เหลี่ยมเรียงอัดแน่นที่ ไหล่ถนน ผมเห็นแล้วรู้สึกว้าว่าเป็นเมืองไทยเราโดนสับล้อควบเสียสักเดือน เกียวงและไปหมด แต่ของเขาไม่มีสับล้อ รถบรรทุกกันนานๆ ครั้งรถยนต์ อื่นๆ น้อยมาก เกวียนทุกคันถ้าไม่มีล้อเพลลา มีล้อรถยนต์ก็ใช้ยางหุ้มล้อเกวียน ทำให้ถนนไม่เสียหายมากนัก ไหล่ถนนก็ไม่ชำรุดมาก อย่างไรก็ตามก็คิดว่าวิ่งไม่ได้ เร็ว เพราะผู้คนมากจริงๆ ไม่มีเว้นว่างเลย ไม่เกวียนก็คน ไม่คนก็วัว

ตลอดทางทำให้เวลาการวิ่งต้องกะไว้ประมาณ ๑๐๐ กม. ต่อ ๒ ชม. เล็กน้อย
สองข้างทางมีต้นมะม่วงเป็นแถว ต้นใหญ่ สูง ใบหนา กำลังออกช่อเป็น
สีน้ำตาลอ่อนตลอดทางเป็นร้อยๆ กิโล รู้สึกจะมีมะม่วงเป็นหลายหมื่นต้น
เฉพาะ ๒ ข้างถนนเวลาตกลูกคงได้ผลน่าดู

รถของผมวิ่งไปได้ไม่นาน พ่อคนขับก็ลงมากุยง พ่อไม่เป็นไรขับ
ต่อแต่คงอย่างที่เขาคาดคิดไว้ ออกมาได้ราว ๑๐๐ กม. ก็มีเสียงกบั้ง ปรากฏ
ว่าล้อหลังขวาระเบิดเสียแล้วต้องหยุดข้างทางแล้วรถคันหลังซึ่ง Mr. Gutt
คุณชวลิต และคุณเล็ก (น้องสาวท่านกงสุลนิพนธ์) ก็จอดรถลงมาช่วย
เปลี่ยนยางรถ ผมเห็นรอยระเบิดแล้วเสียใจใ้ยางนอกแตกยาวเกือบครบ
(ประมาณ ๖ นิ้ว) ยิ่งพอเห็นยางอาหลยเข้าแล้วลมแทบจับมันเก่าเสียจนไม่มี
ดอก มีรอยแตกอยู่ ๒ รอยกรรองเอาไว้ข้างใน ก็อแยยิ่งกว่าเส้นที่ฝั่งระเบิด
มาก พอเปลี่ยนยางเสร็จก็ออกเดินทางต่อ ผมเองก็ว่ามันคงต้องแตกอีก
แน่ๆ แต่ก็หวังยางอาหลยจากอีกคันหนึ่ง ซึ่งขับคู่กันมาตลอดทาง พอวิ่ง
ไปได้สัก ๒ ชม. คนขับก็จอดรถแวะเข้าร้านซ่อมข้างทาง ซึ่งเป็นเพียง

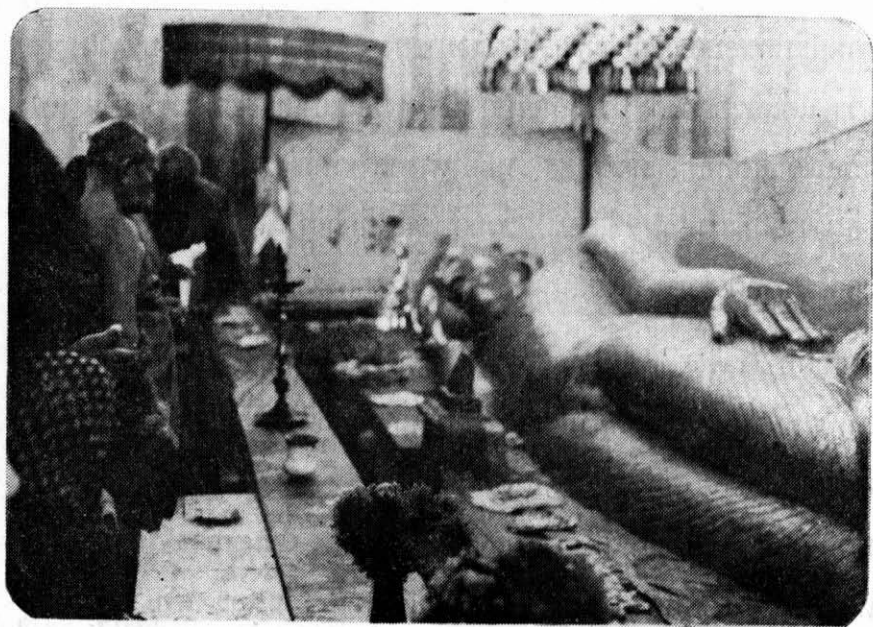
กระท้อเล็กๆ ข้างถนนอยู่หน้าตึกแถวเก่าๆ คล้ายตลาดต่างจังหวัดของเรา
ลมก็พัดจุกมากและหนาวพอใช้ ซึ่งทราบตอนหลังว่าเป็นลมหนาวผิดปกติที่
พัดมาภาคเหนือของอินเดีย ถึงขนาดมีหิมะปกคลุมหนามากในบางจังหวัด
และอากาศก็เย็นไปทั่วคนขับก็เข้าไปบอกเจ้าของกระท้อ เขาก็จัดการถอด
ยางที่ใส่อาหลยออกเก็บอย่างเก่า แล้วเอายางที่ระเบิดไปถอดปะยางทั้งนอก
และใน ยางโน้นมีรอยแตกเก่าอยู่แล้ว ๓ แผล แต่ละแผลยาวสัก ๕-๖
นิ้วและรอยใหม่ยาวราว ๖ นิ้วเศษ ผมเห็นเขาใช้ของแล้วก็รู้สึกว่าเขาใช้กัน

คุ้มค่าจริง ๆ พอจัดการรียงนอกเสร็จก็ใช้ได้ ที่สำคัญระหว่างรียงซึ่งนาน
ราว ๔๕ นาทีนั้น มีลมพัดอย่างแรงตลอดและประกอบด้วยฝุ่นมากมาย จน
เข้าปากได้รสฝุ่นเมืองอินเดียน่ารู้สึกเผ็ด ๆ เล็กน้อย

รถ ๒ คันหลังไปถึงที่หมายที่ Korakpur เอาเกือบบ่ายโมง ซึ่งตาม
หมายกำหนดการจะถึงราว ๑๑.๐๐ น. แต่แม้รถของสมเด็จพระเจ้าเองก็มาถึงเอา
๑๑.๓๐ น. และไม่มีใครทราบว่าอาหารที่เตรียมโดยคุณเจนาที่เกดจุกคิด
ว่าถ้าชุลลุกกับบรรดาสงฆ์จะลำบากในการฉันเพล ก็อุตส่าห์เตรียมซุ๊ปใส่
กระติก พร้อมทั้งขนมปังมาด้วย แต่ทุกคนก็คิดว่าติดอยู่ที่รถคันหลัง เลย
ไม่มีใครเอาออกมาถวาย แต่ยอร์กที่ถึงโยเกิร์ต (Yark) แล้วพอมีอาหารส่งได้
ท่านอธิบดียอมรับด้วยดีด้วยให้ผมส่งมาลอง ปรากฏว่าผมชอบข้าวผัดมาก
กว่า แต่ก็อร่อยทั้งคู่ ประกอบกับกำลังหิวเลยฉลองเสียอย่างละครึ่งจาน แบ่ง
กับคุณชวลิตที่ติดอยู่ด้วยกัน พออาหารกลางวันเรียบร้อยแล้วก็นั่งหน้าต่อไปยัง
กุสินารารีกประมาณ ๖๐ กม. รวมกับระยะที่ทำมา ๒๐๔ กม. สภาพถนน
ก็คล้ายกับที่ผ่านมา แต่มีถนนที่กำลังซ่อมมากกว่าประมาณ ๑-๒ ชม. ถึงที่
หมายคือ Travelodge ที่กุสินาราซึ่งคล้าย ๆ Motel ของอเมริกา ก็มีห้อง
อาหารห้องโถง และมีห้องพักเล็กๆ เป็นแถวชั้นเดียว เป็นของรัฐบาล สะอาด
พอสมควร พอไปถึงพบผู้จัดการซึ่งมีลักษณะคล้ายลูกครึ่งฝรั่ง เขาบอกว่าไม่
ทราบเรื่องที่รัฐบาลอินเดียน่าจะไว้อยู่ แต่ Mr. Gutt ก็เจรจาจนขอได้ ๔
ห้อง จากที่เขามีห้อง ๘ ห้องได้ เป็นอันว่าสมเด็จพระเจ้า และ พ.ท. วิบูลได้อาศัย
๑ ห้อง ท่านทูต Mr. Gutt และผมอยู่ ๑ ห้อง เจ้าคุณเทพฯ และเจ้าคุณ
ธรรมฯ อยู่ ๑ ห้อง พระครูวินายก พระครูวิจารณ์ฯ และคุณเชาวลิต อยู่

๑ ห้อง ที่นี้แม้จะอยู่ห่างไกลเมืองใหญ่ก็มีเครื่องใช้ดีพอสมควร มีน้ำร้อนให้พวกเราอาบได้ พวกเราที่เหลือต้องกลับไปค้างที่ Hotel Yark ที่ Korakpur ซึ่งจะเป็นทางผ่านตอนเช้าอยู่ที่ แต่อย่างไรก็ดี Mr. Gutt ก็อุทิศสัปดาห์หนึ่งรถกลับไป Korakpur ไปจองห้องไว้ ในกรณีที่เราจะไม่ได้ห้องจริงๆ และท่านเจ้าคุณธรรม ฯ ก็บอกว่าถ้าไม่ได้จริงๆ ไปนอนที่วัดไทยก็ได้ ผมเองไม่ทราบว่ายู่ตรงไหน และสภาพเป็นอย่างไร เพราะไม่มีโอกาสไปเยี่ยม

เรื่องที่พักจัดการแล้ว (ไม่รู้จะได้หรือเปล่า) แต่คณะก็ต่อไปยังสถานสำคัญอีกแห่งหนึ่งคือ พุทธสถานกุสินาราที่ปรินิพพานของพระพุทธเจ้า และมกุฏพันธมเจดีย์ (ที่ถวายพระเพลิง พระสรีระ) ทั้งสองแห่งนี้ผู้ดูแลเขาห้าม

พระพุทธรูปปางนิพพาน ณ พุทธสถานกุสินารา
สมเด็จพระสังฆราชทอดพระเนตรพระพุทธรูปที่เอาผ้าคลุมออกแล้ว
และไม่มีรอยขำรดเสียหยาบ

ถ่ายรูป ซึ่งไม่ทราบว่าเป็นเหตุใดต้องเกิดร้อน ท่านทูตฯ เจริญกันจึง
เรียบร้อย ข้างในเจดีย์มีพระพุทธรูปปางนิพพานบรมม ใช้หัตถ์ขวาหนุน
พระเศียร แต่แบราบไม่ตั้งขึ้นไปเช่นในเมืองไทย ขนาดพระพุทธรูปยาว
ราว ๑๐ เมตร มีผ้าสีเหลืองคลุมตลอดพระเศียร^{ศีรษะ} ยกเว้นพระเศียร สมเด็จพระเจ้า
ทรงกังวลว่าอาจจะเพราะชำรุดแล้วใช้ผ้าคลุมไว้ จึงขอให้ผู้ดูแลเปิดผ้าให้
หมดโดยทรงตั้งพระทัยว่าถ้าชำรุดก็จะทรงบริจาคซ่อมแซมให้ แต่
ปรากฏว่าเมื่อเอาผ้าคลุมออกหมด ก็เห็นองค์พระพุทธรูปยังสวยงามเรียบ
ร้อยทั่วพระวรกาย พระองค์จึงทรงสวดพุทธมนต์และถวายพระพุทธรูปองค์
จำลอง ๑ องค์ และถวายผ้าไตรบังสุกุล ๑ ผืน และปัจจัย ๑๐๐๐ รูปี ทรง
จุตรูปเทียนสักการะ แล้วเสด็จจุรอบ ๆ พระเจดีย์แล้วต่อไปยังพิพิธภัณฑ์ที่
อยู่ไม่ไกลนัก ถวายเงินบำรุง ๓๐๐ รูปีแล้วเสด็จกลับที่ประทับ

วันนี้เป็นวันที่สมเด็จพระเจ้า ทรงบ่นเจ็บคอ ทรงไอเล็กน้อยและรู้สึก
คล้ายเป็นไข้ ผมได้ถวายการตรวจ ปรากฏว่าไม่มีไข้ คอแดงเล็กน้อย
จึงถวายยาแก้ไข้หวัดและปฏิชีวนะ

ตกค่ำ กลุ่มทัวร์ของคนไทยกลุ่มเดียวกันที่ไปต้อนรับเสด็จที่วัด
มฤตทายวันก็มาถึง ปรากฏว่าเขาได้จองไว้ทั้งหมด ๘ ห้อง และทางที่พัก
ก็รับปากแล้วทาง จ.ม. ล่วงหน้าถึง ๓ เดือน ทางผู้จัดการทัวร์มีการบ่นเล็ก
น้อย แต่แล้วก็ขยับขยายไปอยู่วัดไทยบ้าง นอกที่ห้องโถงบ้าง ไม่มีโอกาส
พบกันอีกเลย ทั้งๆ ที่รุ่งเช้าก็ไปลุมพินีด้วยกัน แต่ออกคนละเวลา กลุ่ม
คนไทยกลุ่มนี้แยกกันไป พบกันอีกที่ตอนขึ้นเครื่องบินกลับเมืองไทยในลำ
เดียวกัน

วันที่หก เสาร์ที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๒๒

วันนี้เป็นวันสำคัญ เพราะรายการจะต้องเดินทางถึง ๕๐๐ ก.ม. เศษ ๆ เราตื่นกันแต่ก่อนตีห้าเล็กน้อย แต่งตัวแล้วเอากระเป๋าออกมาขึ้นรถ ๕.๓๐ น. ยังมีต้อยอากาศที่หนาวมาก คิดว่าคงประมาณ ๑๕°C หรือต่ำกว่ารถวิ่งกลับไป Hotel Yark ที่ Korakpur ซึ่งมีพวกเราหลายคนมาค้างและเตรียมอาหารบางอย่างไว้แล้ว พอไปถึง สมเด็จ ฯ และพวกสงฆ์ก็ได้ใจกร้อน ๆ ฝีมือคุณเจกนาคนเคิม ขนมบึ้ง ไข่เจียว กาแฟ อร่อยมาก เสร็จแล้วออกเดินทางเวลา ๗.๑๐ น. โดยมีคุณกิริติและคุณตุสิต จันตะเสน ล่วงหน้าไปก่อนเพื่อไปจัดการเรื่อง passport สำหรับผู้ติดตามบางคนที่ยังไม่มีวีซ่าของประเทศเนปาล ถนนตอนเช้าดีมาก คนยังไม่ออกจากบ้าน เกวียนกันน้อย รถวิ่งได้เร็วดี แต่คนขับก็ขับราว ๆ ๖๐-๗๐ ก.ม./ชม. ไม่เร็วกว่านี้ รถกันน้อยมากเพราะจะออกไปทางเขตแดนเนปาล สภาพถนนไม่ดีเท่าที่ตอนออกจากพาราณสี เราไปถึงพรมแดนปรากฏว่าไม่เห็นรถคันที่ล่วงหน้ามา ซึ่งปรากฏภายหลังว่าไปคนละทาง เพราะมีทางไปที่ลุ่มพินได้ ๒ ทาง อย่างไรก็ตาม ทั้ง ๆ ที่ทั้งกลุ่มไม่มีใครมี passport แต่ท่านทูตกับทาง Mr. Gutt ก็ไปเจรจาร่วมกับเจ้าหน้าที่ศุลกากรทางอินเดียและทางเนปาล เป็นอันว่าเข้าไปได้ จากพรมแดนก็ไปอีกราว ๑๐ กม. ถนนไม่สู้ดี สู้ทางอินเดียไม่ได้ ก็ถึงหมู่บ้านเล็กๆ ทางเจ้าหน้าที่เนปาลซึ่งเตรียมมาต้อนรับ (รวมทั้งอุปทูตไทยประจำเนปาลและเลขาฯ ซึ่งเดินทางจากกัทมันฑูใช้เวลา ๒ วัน ต้องค้างคืนที่ทำงานบริษัท Ital. ประทับ Thai ของหมอชัยยุทธ ๑ คืน) พร้อมกับบรรดาสงฆ์ที่อยู่แถวนั้นด้วย พาไปพักที่ตึกทำงานดูแลสวนลุ่มพินนี้ ได้นิมนต์ไปประทับนั่งพัก

ราว ๑๕ นาทีก็ออกไปที่สำคัญที่สุดอีกแห่งหนึ่งของพุทธสถาน คือที่ประดิษฐาน
ของพระพุทธรเจ้า

สวนลุมพินีนี้เป็นทุ่งกว้างมีปลูกข้าวรอบๆ พอมองเห็น มีการกั้นรั้ว
และทำหลักเขต เพราะปัจจุบันทางสหประชาชาติ UNESCO ได้ยอมรับเป็น
โครงการบูรณะอันหนึ่ง โดยให้เงินและคนซ่อมแซมบูรณะโบราณสถาน
สำคัญยิ่งนี้ ซึ่งอาจใช้เวลาอีกหลายปี ที่สถานที่สำคัญนี้เป็นเสาหินสูงราว
๖ เมตร กลมโต ราว ๑ ๒ ฟุต มีรอยแตกกลางตลอดลงมาจากยอดคล้ายถูก
ผ่าครึ่ง ทางการใช้ปลูกเหล็กค้ำไว้ ๓ แห่ง มีรั้วเหล็กกั้นรอบๆ ด้านหน้า
เป็นศาลาและมีต้นไม้ใหญ่อยู่ด้วย สมเด็จฯ ไปได้ไปสวดบูชาพระรัตนตรัยแล้ว
เสด็จดำเนินรอบๆ ซึ่งมีสระน้ำมีสถูปใกล้ๆ ตั้งบนเนินเตี้ยๆ ห่างไปราว ๒ ก.ม.
มีเสาต้นๆ อีกหนึ่ง ตั้งบนเนิน ไม่ทราบว่าเป็นอะไร

เสร็จแล้วไปวัดทิเบต ซึ่งอยู่ตรงข้าม มีการเป่าแตรยาวๆ ยาวมาก
ถึงราว ๔ ม. แบบแตรงอน ข้างในมีโต๊ะเตี้ยๆ เป็นทางยาวมีโบริดวางอยู่
๒ ข้าง หนังสือเป็นภาษาอินเดีย ตัวกระดาษถือว่าเป็นของใหม่ ไม่ใช่โบริด
ที่ทางเราใช้ กล่าวว่าสำหรับพระมานั่งสวดมนต์ ตัวเจ้าอาวาสแต่งเต็มที่มี
จีวรหลายชั้นสีเหลืองเข้ม อุ่มมหาจุฬาลงกรณอยู่มากตลอดเวลา สมเด็จฯ
ประทานเงินบำรุงวัด ๕๐๐ รูปี แล้วเสด็จออกไปยังวัดเนปาลซึ่งอยู่ติดกัน
ประตูโบสถ์เป็นไม้สีน้ำตาลสลักสวยงาม พื้นในโบสถ์เป็นหินขัดทำสวยงาม
มากชนิดไม่นึกว่าจะมีได้ ทรงประทานเงินบำรุง ๕๐๐ รูปี และพระพุทธร
องค์รสจำลอง ๑ องค์ แล้วเสด็จกลับไปยังตึกที่ทำงาน ทรงประทานเงินให้
๒๕๒๒ รูปี เฝ้าพุทธศักราช เพื่อช่วยเหลือ Project Lumbini แล้วเสด็จไป

ปลูกหน่อพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งอยู่ห่างออกไปร่วม ๒ ก.ม. แล้วกลับมาฉันเพล
อากาศก่อนช่วงหนาวแม้จะเป็นเวลาใกล้เที่ยง ลมที่พัดมาเย็นสบาย อาหาร
ที่เลี้ยงเป็นอาหารพื้นเมืองที่จัดโดยเจ้าหน้าที่และชาวบ้านแถวนั้น มีแกงไก่
ผักหลายอย่าง ส่วนคุณเจนามีข้าวหน้าหมูแดงและกุนเชียง รากน้ำเกรวี่
น้ำกินมาก มีของหวานอยู่อย่างหนึ่งซึ่งหัวหน้าเจ้าหน้าที่เขาบอกให้ผมลองกิน
ดู เป็นก้อนกลมขนาดลูกหินคล้ายแบ่ง่วนๆ บินแล้วรากน้ำเชื่อมทำด้วยนม
วัว? บอกว่าเป็นอาหารชั้นดีของเขา ผมลองไปครึ่งลูกมันละๆ หวานๆ เลย
ไม่สนใจหันไปกินกระจากับกาเพ้อย่างเคย พอคณะกินอาหารเสร็จรถของคุณ
สุติศและคุณเกียรติกจึงมาถึง บอกรอพวกเราเสียแทบแย่ พอมาถึงก็ให้ไปดู
สถานที่สำคัญแล้วมากินข้าวกลางวัน พักอยู่กรุใหญ่ก็ต้องรีบออกเดินทาง
เพราะจากจุกยอศุสน์เราจะต้องนั่งรถไปอีกประมาณ ๓๒๐ ก.ม. เพื่อไปไฮ-
เท็ด Varanasi Ashoka ให้ได้ทันคืนนี้

รถผ่านชายแดนไทยเรียบร้อย แล้วไปพักที่ตึกที่ฝ่ายอินเดีย พักเยี่ยม
เขาราว ๒๐ นาที ก็ออกเดินทางต่อถึงโรงแรม Yark ที่ Korakpur ประมาณ
บ่าย ๒ โมง ให้สมเด็จฯ ขึ้นไปประทับพักผ่อนราว ๒ ช.ม. ก็ออกเดินทาง
อีก รถวิ่งมาได้ราว ๑๐๐ กว่าก.ม. ก็หยุดพักราว ๑๐ นาที ไม่ทราบซื้อตำบลด
แต่เริ่มมืดโพล้เพล้ ไฟฟ้าตามถนนไม่มี แต่มีสิ่งที่เราไม่คิดคือตอนกลางคืน
ชาวบ้านเข้าบ้านช่องหมดไม่มีคน ไม่มีเกวียน ไม่มีวัว ถนนว่างเกือบจะ
เป็นของเราตลอด นานๆ จึงจะมีรถสวนสัก ๑ คันเตือนก็หงายเพราะขึ้น ๑๓
ถ้าจึงดูสว่างไม่น่ากลัว ต้องขอชมบรรดาคณัษัทรถทั้ง ๕ คน ซึ่งทราบควมมา
ทั้ง ๓ วันเต็มๆ และเข้านักกันกันแต่ตีห้า แล้วก็ขับเกือบจะไม่ได้พักเลย

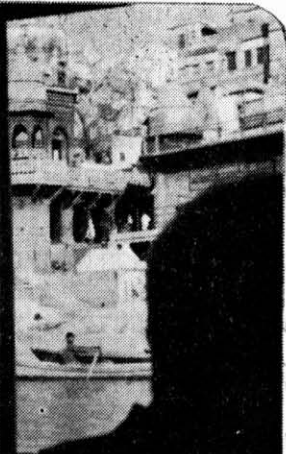
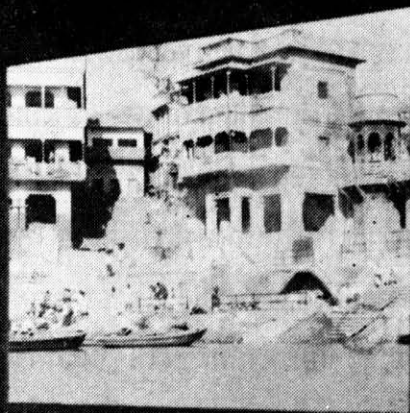
ขบวนมาถึงโรงแรมที่เมืองพาราณสี ตอน ๒๑.๑๕ น. นับว่าดีมาก (ซึ่งถ้าขับกลางวันคงทำเวลาไม่ได้แบบนี้) พอเข้าถึงโรงแรมเราขอกระเป๋ใหญ่ที่ฝากไว้ แล้วก็เข้าห้องซึ่งเปลี่ยนใหม่กันทุกคน ยกเว้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ ๑๐๑ อย่างเต็ม พวกขบวนราชทั้งหัวทั้งท้าย แต่ได้รับเข้าห้องอาบน้ำแล้วลงมาสั่งอาหารที่ห้องภัตตาคารของโรงแรม ผสมทั้งแกงพะแนงมากินเสียร่อยไป กว่าจะได้นอนก็ร่วม ๕ ทุ่มครึ่ง

วันที่เจ็ด อาทิตย์ที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๒๒

วันนี้มีโปรแกรมสำคัญ คือ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ ๑๐๑ จะไปรับปริญญาคุณวุฒิปดกทางวรรณกรรม (Doctor of Letters—Honoris Causa) ที่มหาวิทยาลัยบันนารัส (Banaras Hindu University) ตอน ๑๐ โมงเช้า แต่ฝ่ายเจ้าหน้าที่ได้เตรียมเรือพาพวกเราล่องแม่น้ำคงคา (Ganga River Boat Ride) ก่อนในตอนเช้า เราออกจากโฮเต็ลราว ๘ โมงเช้า รถวิ่งราว ๑๐ นาทีก็ถึงท่าน้ำมีผู้คนมากมาย ตึกรามหนาแน่น ท่าน้ำทั้งหมดนี้มีถึง ๕๕ ท่า แน่นไปทั่วตึกใหญ่ ๆ ริมน้ำยาวเป็นกิโลเมตร ที่น้ำอศักรัยคือฝั่งตรงข้ามซึ่งถือเป็นฝั่งของอสูรไม่มีบ้านเลยแม้แต่หลังเดียว เห็นเป็นป่าโปร่งยาวตลอดกลายอยู่ในป่าลึก ข้างมีตึกมีบ้านเป็นฝั่งเทวตา ตัวแม่น้ำกว้างมากเชื่อว่ากว้างกว่าแม่น้ำโขงแถวจังหวัดอุบลเสียอีก แต่ตอนนี้น้ำแห้งมีน้ำอยู่เพียงราว ๒-๓ ท้องน้ำ เรือที่ใช้พาไปเที่ยวก็จะประมาณโตกว่าเรือยนต์ที่ไทยเราใช้พาฝรั่งไปคุตลาคันน้ำตื้นเล็กน้อย แต่ก็พอจุพวกเราประมาณ ๒๕ คนได้พอดี ๆ พอเรือออกไปก็แปลกใจที่เห็นน้ำของเขาใสสะอาดกว่าที่คิดไว้มาก จากคำบอกเล่าที่ว่าเขาเผาศพข้างแม่น้ำทั้งลงไปแม่น้ำ ถ้าเผาไม่หมดหรือไม่มีเงินซื้อพื้น

ก็โยนทั้งศพลงแม่น้ำไปเลยโดยถือว่าน้ำในแม่น้ำคงคาเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ อะไร
ไปถูกเข้าก็จะบริสุทธิ์หมด ใครทำบาปมาอาบก็หมดบาป ใครตายใกล้ๆแล้ว
เอาศพหรือขี้เถ้าลอยลงแม่น้ำนั้นก็จะได้ขึ้นสวรรค์ ที่น่าสนใจมากจนกว่าท่าน
อธิปติซึ่งเป็นสถาปนิกด้วยนั้นออกปากแปลกใจ คือริมฝั่งแม่น้ำ (ฝั่งเทวธานี)
มีตึกสูง ๘-๙ ชั้น มีพระราชวัง มีอาคาร เชื้อนใหญ่ๆ ทำน้ำเป็นหิน ซึ่งอยู่
มาได้เป็นร้อยเป็นพันปี โดยไม่ถูกน้ำเซาะพังไปเช่นที่เราเคยเห็นในที่อื่นๆ
ทั้งๆที่ก็มองเห็นว่าหินที่อยู่ริมฝั่งก็เป็นหินทรายธรรมดา ไม่มีหินเสริมความ
แข็งแรงอะไรเลย

เรือได้พาพวกเราขึ้นเหนือไปก่อนเห็นท่าน้ำมีคนลงมาอาบน้ำเข้า (ที่
จริงสายพอสสมควรราว ๆ ๘.๓๐ น.) กันมากมายทั้งหญิงชาย บางคนมาออก
กำลังวิดน้ำ บางคนอาบน้ำ บางคนซักผ้า บางคนไหว้พระอาทิตย์ บางคน
ถ่ายอุจจาระเสร็จแล้วเดินลงไปชายน้ำล้างกันตื้อๆ เห็นกันชัดแจ่ม และหน้าซำ
บางคนก็ไหว้พระอาทิตย์แล้ววกน้ำใส่ปากกินกันไปเลยก็มี เป็นที่ตื่นตาตื่นใจ
แก่พวกเราอย่างยิ่ง เราได้มีโอกาสดูเห็นกองไฟเผาศพ ๒ กอง และมีศพเข้า
คิวรออยู่ ๑ ศพ ห่อด้วยผ้าสีเหลืองซึ่งแสดงว่าเป็นศพผู้หญิง (ศพผู้ชายห่อผ้า
ขาว) ผมดูไม่เห็นชาวบ้านที่ผ่านไปมาเขาจะสนใจยืนดูหรือทำอะไรเลยทุกคน
ก็มุ่งหน้าไปปฏิบัติกิจที่ตัวเองต้องการอย่างไม่มีหระอะไรเลย (แต่ถ้าเวลาเราไป
ตลาดซื้อของจะมีคนมุงดูเสมอ) ทำให้ผมอดคิดไม่ได้ว่าคงเป็นคล้ายๆ ตลาด
น้ำของเราซึ่งเราเองไม่เห็นมันจะแปลกอะไร แต่ก็มีผลร้ายจากทุกมุมโลก ลง
ทุนนี้เรื่องนี้แพมาดุมถ่ายรูป พวกอินเดียนเหล่านี้ก็คงจะคิดว่าไอ้พวกนี้มาดู
อะไรก็ไม่รู้ก็แค่เผาศพ อาบน้ำ ๆ กิจกรรมประจำวันแท้ ๆ ลงทุนเข้าเรือมาดูได้

การเผาผลาญข้างแม่น้ำคงคา กรุงพาราณสี
มองเห็นกองไฟที่กำลังเผาผลาญ และสหกรณ์อยู่ (วงกลม)

เล่ากันว่า การเผาผลาญที่ริมแม่น้ำคงคา นั้น กองไฟจะลุกอยู่โดยไม่ดับเป็น
เวลาถึงร่วมสี่พันปีแล้ว ทั้งกลางวันกลางคืน (ไม่ใช่กองไฟกองเดียวคงหมาย
ถึงหลาย ๆ กอง) นั่งเรือดูราว ๔๕ นาทีก็ขึ้นบกไปยัง B.H.U. ไปถึงประ-
มาณ ๙.๓๕ น. ก่อนเวลาไปราว ๑๐ นาที (เพราะคะแนนการจราจรลำบาก
ถนนเกิคว่างกว่าวันแรก) ซึ่งก็มีประโยชน์ที่ได้ brief protocol ระหว่าง
สมเด็จพระเจ้า และรองอธิการบดี Vice chancellor ที่มหาวิทยาลัยนี้ เมื่อ ๒-๓
ปีก่อนเคยมีข้อเสีย (ง) ทางนักศึกษาเกรงอยู่บ้าง คือในงานประสาทปริญญา
ครั้งหนึ่งมีนักเรียนฝ่ายหัวรุนแรงขึ้นไปทำร้ายประธานพิธีในกลางงาน จน
ต้องเลิกงานแจกปริญญาไปพักหนึ่ง บัดนี้บรรยากาศดีขึ้นบ้าง

ทางมหาวิทยาลัยได้เชิญอาจารย์ของเขามามากให้มาร่วมในพิธีและเขาเตรียมเสื้อปริญญาใส่กล่องสังกะสีราว ๘ กล่องใหญ่ๆ อยู่ด้านหลังห้องประชุม ผมไปห้องน้ำจึงไปเห็นเข้าพวกอาจารย์บางคนก็แต่งสูทครบ บางคนก็ใส่เสื้อขาววย บางคนก็ใส่เสื้อเชกมาดถึงก็หยิบเสื้อครุยตามสีของตัว หยิบหมวกมาลองใส่พอดีแล้วก็ไปเข้าแถวได้เวลาก็เข้าไปในห้องประชุม มีธงไทยราว ๓๐ กว่ารูป นั่งอยู่ข้างขวา บรรดาอาจารย์นั่งกลาง และแขกอื่นๆ ก็คงเป็นนักศึกษาบ้าง อาจารย์บ้าง ทางซ้าย บนเวทีก็มี ท่านทูตซึ่งในฐานะที่ท่านได้คองเทอรทางมหาวิทยาลัยก็เลยจัดเสื้อครุยมาให้ท่าน ๑ ชุด และสมเด็จพระสังฆราชก็จร อย่างปกติ

ทางมหาวิทยาลัยเขาเตรียมงานอย่างเรียบร้อยและละเอียดมาก มีบัตรเชิญผู้มาร่วมพิธี มีโรเนียว address ในพิธีครบ แต่ก่อนจะถึงพิธีราว ๑๕ นาทีก็มีโทรศัพท์จากมหาราชฯ แห่งแคว้นพาราณสี ซึ่งเป็น Chancellor บอกว่าสะพานข้ามแม่น้ำแห่งหนึ่งเกิดพัง รถของท่านออกจากบ้านมาแล้วติดอยู่มาในงานไม่ได้ จึงให้ Vice Chanallar เป็นผู้ประกอบพิธีแทน ได้มีการพูดถึงประวัติและผลงานของสมเด็จพระสังฆราชแล้วมีนักศึกษาหญิงอินเดียราว ๗-๘ คนขึ้นไปร้องเพลงสฤติ พระสงฆ์ที่ร่วมงานสวดชยันโต แล้วร้องเพลงชาติ (อินเดีย) สมเด็จพระสังฆราชกล่าวตอบเป็นภาษาอังกฤษ สมเด็จพระสังฆราชประทานพระไตรปิฎก ซึ่งนำไปจากเมืองไทย ๑ ประมาณ ๓๐ เล่ม แล้ว Vice Chanallar กล่าวปิดพิธีเป็นอันจบ นับเป็นสมเด็จพระสังฆราชไทยพระองค์แรกที่ได้รับเกียรติ ได้รับปริญญาคุณวุฒินิติศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยต่างประเทศ และทางวัดราชบพิธได้มีการฉลอง เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๒๒ นี้

คณะรีบกลับโฮเต็ล จันอาหารเพล แล้ว Pack ของ ประมาณ บ่ายโมงครึ่ง ออกจากโฮเต็ลไปสนามบิน ขึ้นเครื่องบินไปยังเคลย์ เครื่องหยุด ที่เมือง Caiulho และ Agra โดยนักบิน บินรอบๆ Taj Mahal ให้คนโดยสารชมวิว ซึ่งไม่ตื่นตาเท่าไหนนักจากข้างบน แต่เห็นแม่น้ำไหลผ่านคูสวยงาม ที่ที่สนามบินเคลย์ รัฐมนตรีต่างประเทศมาต้อนรับพร้อมทั้งพวงมาลัยหลาย พวง พาสมเด็จฯไปที่ห้อง VIP มีธงชาติไทย คุณหญิงภรทยาทัต (ม.ร.ว. หญิงจิราวดี จุฑาสมิต) ข้าราชการสถานทูตไทย นักเรียนไทย และชาว อินเดียกลุ่มใหญ่รอรับอยู่แน่นห้อง บรรดาหนังสือพิมพ์มาถ่ายรูปเป็นการใหญ่ สมเด็จฯรับส่งคุยกับท่าน ร.ม.ต ผ่านทางท่านทูตฯ สักพักก็เสด็จออก ขึ้นรถไป Ashoka Hotel ซึ่งผมเคยมาอยู่ครั้งหนึ่งเมื่อปี ๒๕๑๖ เป็นโฮเต็ล ของรัฐบาลใหญ่โตมาก คณะได้เข้าพักในห้องที่เตรียมไว้ ส่วนท่านทูต ท่านกงสุลและคุณกุสติก กลับไปที่สถานทูต

ตกค่ำท่านทูตฯเชิญฆราวาสในคณะไปเลี้ยงที่ทำเนียบ มีท่านอธิบดี ผม และคุณเกียรติ ส่วน พ.ท.วิบูล ขอตัวไม่ไป ผมเลยสั่งอาหารของโรงแรมขึ้น ไปให้ ที่ทำเนียบคุณหญิงจิราวดี มีแขกอีก ๑ ท่าน คือ อาจารย์อมร รักษา-สัตย์ ซึ่งมางานด้าน Education Administration ได้กินอาหารไทยเป็นที่ อร่อยมาก และผมถือโอกาสขอบคุณ คุณหญิงจิราวดี ไว้ ณ ที่นี้อีกครั้งด้วย เสร็จแล้วท่านทูตได้ให้รถพามาส่งโฮเต็ล ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กันนั้นเอง

วันที่แปด จันทร ๑๒ มีนาคม ๒๕๒๒

วันนั้นตื่นได้สายหน่อย เพราะโปรแกรมแรก คือ ๘.๐๐ น. แต่ออก จริงๆราว ๘.๓๐ น. ไปที่ราชภัฏที่ฝั่งศพท่านมหาตะกานธี ซึ่งชาวอินเดีย

ถือเป็นวีระบุรุษ และเป็นบิดาของประเทศ โดยเป็นผู้ที่ต่อสู้กับอังกฤษโดยวิธีอหิงสา จนได้รับอิสรภาพมาโดยไม่เสียเลือดเนื้อ บริเวณที่ผืนศพใหญ่โต มีสนามกว้าง มีไม้ประดับสวยงามตั้งอยู่บนเนินดิน ตรงกลางเป็นกำแพงเตี้ยๆ ล้อมรอบเนื้อที่สี่เหลี่ยม กว้างยาวประมาณ ๓๐ เมตร ที่ฝั่งอิฐอยู่ตรงกลาง เป็นหินอ่อนสีดำกว้างยาว ๖ เมตร มีตะเกียงจุดด้วยไฟแก๊สไว้ตลอดเวลา เป็นไฟอมตะ อีกด้านหนึ่งสลักเป็นอักษรฮินดีว่า “เฮ-ราม” แปลเป็นไทยว่า “โอ พระผู้เป็นเจ้า” ซึ่งเป็นคำอุทานของท่านกานธีตอนถูกยิง และสุดท้ายก่อนถึงแก่อสัญกรรมท่านก็กล่าวอภัยโทษให้ผู้ที่ยิงท่าน นับเป็นการแสดงความเมตตาโดยแท้จริง บริเวณรอบๆ เป็นกำแพงหินอ่อนขาว สลักสุภาษิต และคำคมของท่านกานธี ซึ่งเขียนไว้ตอนมีชีวิตอยู่ มีทั้งภาษาอังกฤษ และฮินดี มีอยู่อันหนึ่งซึ่งถูกใจผมมากได้ขอลอกไว้จากคุณคุสุมิอีกที คือ

“THE SEVEN SINS”

Politics	Without	Principle
Wealth	„	Work
Pleasure	„	Conscience
Knowledge	„	Characters
Commerce	„	Morality
Sciences	„	Humanity
Worship	„	Sacrifice

M.K. Gandhi

ถ้าแปลเป็นไทยอาจจะหมายถึง

“บาป เจ็ด ประการ”

การเมือง	ที่ไม่มี อุดมการ
ความมั่งคั่ง	ที่ไม่มี ได้ทำงาน
ความสุขสำราญ	ที่ปราศจากจิตสำนึก
ความรู้	ที่ไม่มี อักษระบันทึก (หรืออาจแปลได้ว่า ไม่มี บุคลิก)
การค้าขาย	ที่ปราศจาก คุณธรรม
วิทยาการ	ที่ไม่มี มนุษยธรรม
การบูชา	ที่ไม่มี เครื่องสักการะ หรือ เสียสละ

ม.พ. คานธี

ออกจากราชกัฏ คณะเดินทางไปยังสถานทูตไทย ในแคลิฟอร์เนีย ซึ่ง
จัดถวายโดยท่านทูต พร้อมกับสงฆ์ไทยอีกจำนวนมาก แล้วเสด็จออกประทาน
โอวาทแก่นักศึกษาไทยและคนไทย รับของสักการะจากผู้ที่มา แล้วแจกจ่าย
แก่สงฆ์ และเหรียญแก่ฆราวาส พร้อมทั้งรับสักการะจาก อุบาสก อุบาสิกา
ซึ่งมีพุทธศาสนิกชาวชิคส์ และชาวพม่าได้มาร่วมในงาน และถวายสักการะ
ร่วมด้วย หลังจากนั้นมีการเลี้ยงโดยทางสถานทูตไทยแก่บรรดาฆราวาสที่มา
ร่วมพิธีทุกท่าน อย่างเอร็ดอร่อย โดยเฉพาะพวกนักเรียนไทย บอกว่า นานๆ
จะมีโอกาสกินอาหารไทยอร่อยๆ เสียที (ฟรีด้วย)

จากสถานทูตไทย สมเด็จพระเจ้าก็เสด็จกลับไปพักผ่อนที่ไฮเติ้ล แต่ครู

เดี๋ยวก็ต้องออกมาเตรียมตัวไปพบท่านนายกรัฐมนตรี โมรวจี เกชย์ (Moraiii Morug) ขบวนรถออกจากโฮเต็ล แล้วไปถึงรัฐสภาของอินเดีย เป็นตึกใหญ่โตมากภูมิฐาน แม้ไม่มีจิตรสวยงามอย่างบั๊กกิ่งแฮม หรือ พระที่นั่งอนันตสมาคม แต่ก็น่าดูไม่น้อย เราเข้าไปทางประตูที่อยู่รอบตึกวงกลม พอตีเวลา ๑๕.๐๐ น. มีนักน.ส.พ.มารออยู่หลายคน ถ่ายรูปกันว่อบแว่นจั่วสะพานเจ้าหน้าที่ได้พาสมเด็จพระและคณะเข้าพบตัวนายกรัฐมนตรี ซึ่งรอรับอยู่ในห้องทำงาน ท่านทูตฯ ทำหน้าที่เป็นล่ามในการเจรจาระหว่างบุรุษเบอร์หนึ่งของอินเดีย และปฐมนิยบุคคลเบอร์หนึ่งของพุทธศาสนา รู้ดีกว่าทั้ง ๒ ท่าน เพียงแต่แลกเปลี่ยนคำปฏิสันถาร เป็นแบบทางการเป็นส่วนใหญ่

ผมเองก็อยากได้เห็นหน้าบุคคลสำคัญคนนี้มาก หลังจากได้ฟังกิตติศัพท์ความสามารถทางการเมือง และเรื่องที่ท่านได้แสดงว่า ตี๋มปัสสวะตัวเองทุกวันมาหลายสิบปี จนปัจจุบัน ก็พบว่าท่านนายกฯ ยังคงแข็งแรง กระชุ่มกระชวย เมื่อคิดว่าอายุปาเข้าไป ๘๔ ปี แล้ว นอกจากนี้ การต้อนรับพวกเราโดยตัวท่านนั่งอยู่บนเก้าอี้ที่ทำงานก็ดูผิดกับท่านประธานาธิบดีและ ร.ม.ต. ต่างประเทศ ที่ไปพบที่หลังซึ่งรับคณะเราในห้องรับแขกต่างหาก

สมเด็จพระพุฒาจารย์ได้มอบพระพุทธรูปแล้วเสด็จออก เตรียมตัวไปเยี่ยมประธานาธิบดีต่อไป แต่เวลาที่จัดไว้ ๑ ชม. จริงๆ กลายเป็นราว ๒ ชม. และที่ทำงานท่านประธานาธิบดีก็อยู่ใกล้ๆ คณะจึงถือโอกาสขั้บรถชมอาคารทำงานของรัฐบาล มีกระทรวงกลาโหม กระทรวงต่างประเทศ กระทรวงยุติธรรมฯ และอื่นๆ ซึ่งแต่ละแห่งดูใหญ่โต สมขนาดของประเทศที่เดียว ทาสีปูนแดงๆ กล้ายกับหมาก จนเกือบ ๑๖.๐๐ น. ก็ไปเข้าพบประธานาธิบดีซึ่งให้

การต้อนรับในห้องรับแขกแยกมาต่างกล่าว และสนทนาผ่านท่านทูตเช่นเดิม
ตอนหนึ่งท่านประธานาธิบดีได้พูดว่าศาสนาพุทธ แยกมาจากศาสนาฮินดู แต่
สมเด็จพระเจ้า ก็ให้คำอธิบายว่าศาสนาต่าง ๆ ก็มีจุดหมายเดียวกันที่ให้นักทำดี และ
เจรจากันต่อไปอีกพักใหญ่ นานกว่าคุยกับนายกฯ ตอนจะกลับสมเด็จพระเจ้าก็
ประทานพระพุทธรูปองค์จำลองให้หนึ่งองค์ เช่นกัน

พอออกมาจากทำเนียบประธานาธิบดีแล้ว ปรากฏว่ายังมีเวลาร่วม
ท่านเจ้าคุณธรรมว วักไทย ก็แนะนำให้ไปเที่ยวหอคอย Quton ซึ่งสวยงาม
และอยู่ไม่ไกลนักกรวดวิงราว ๑๕ นาที ก็ถึง ตอนรถไปถึงซานเมือง ผมได้เห็น
ฮีเทียวนับเป็นร้อยเป็นพันบินร่อนอยู่เหนือพื้นที่แห่งหนึ่ง เดิมคิดว่าจะเป็น
หนองน้ำมีปลามาก แต่กลายเป็นที่ทิ้งกองขยะ มีทั้งเหยี่ยวและอีกามากมาย
ผมเคยเห็นอีกาในกรุงเทพฯ เมื่อเด็กๆ ที่มีเป็นจำนวนพันมาแล้วที่หน้ากระ-
ทรวงมหาศาลไทย ตกเย็นจะบินมาเกาะต้นไม้ที่ข้างคลองตลอดเป็นจำนวน
มากมายแต่ไม่เคยเห็นฮีเทียวลอยร่อนนับพันรวมกันอย่างนี้ คุณเป็นภาพ
แปลกตาสำหรับโลกปัจจุบัน ทั้งนี้เป็นเพราะชาวฮินดูเขาไม่กินนก และ
เขาก็ไม่ฆ่ามันเพื่อความสนุก เช่นกับคนประเทศอื่น ถ้าเป็นเมืองไทย นก
กา เหล่านี้คงจะไม่มีเหลือ ทั้งที่เป็นอยู่ในกรุงเทพฯ ขณะนี้

ที่หอคอยนี้ มีคล้ายศาลาที่ก่อด้วยหินสลักสวยงาม ล้อมรอบเนื้อที่สี่
เหลี่ยมจัตุรัสกว้างยาวราว ๒๐x๒๐ เมตร ระเบียงหินสลักนี้ยังคงรูปดีมาก
แม้จะสร้างมาร่วมพันปีแล้ว แต่ก็มีชื่อเสียงคือ บ้านนอก ๒ ข้างมีหอคอย
กลมสูงมาก ๑ อัน ที่จริงมี ๒ อัน แต่ข้างขวา (ตอนเดินเข้า) พังเหลือแต่
ส่วนฐาน อันซ้ายยังค้ำอยู่ คุณคล้ายประภาคารกลางทะเลแต่สร้างบนบก

แกะสลักสวยงามวิจิตรมาก และข้างในมีทางขึ้นไปจนถึงยอด ซึ่งเดิมเคยให้
คนที่ยังมีเรี่ยวแรงเดินขึ้นบันไดไปชมได้ แต่ตอนหลังนี้ให้ขึ้นแค่ระดับแรก
ซึ่งก็สูงราวตึก ๕ ชั้น เพราะมีคนขึ้นไปโอดลงมาฆ่าตัวตาย - หอคอยนี้สร้าง
โดยกษัตริย์ในยุคโมกุลที่ปกครองอินเดีย กล่าวว่าเพื่อให้พระมเหสีได้ขึ้นไป
ไหว้พระอาทิตย์ บ้างก็ว่าเผื่อเป็นหอคอยดูข้าศึกที่จะเข้ามา แต่ก็คุมห้ศักรรย์
ที่สามารถสร้างบนพื้นดินโดยไม่มีเข็มคอนกรีตเสริมเหล็กตอกไปก่อนอย่าง
ปัจจุบัน ไม่ทราบว่าฐานที่รองรับจะใช้แบบไทยที่เอาซุงซัดกันเป็นชั้น ๆ รอง
ไว้เวลาสร้างโบสถ์หรือพระราชวังหรือเปล่า แต่น้ำหนักของหอคอยที่หนัก
เป็นหมื่นตันจะวางลงบนเนื้อที่วงกลมเส้นผ่าศูนย์กลางราว ๑๒ เมตร อยู่มา
ได้นับพันปีก็อัจฉรย์ยิ่งอยู่แล้ว

เรากลับถึงโฮเต็ลราว ๖ โมงเศษ เข้าที่พักแล้วทานทูตๆ ยังชวนไป
กินข้าวเย็นที่ทำเนียบ แต่เราปฏิเสธและกินกันในโรงแรมนั่นเอง โดยไม่
ออกไปไหนอีก ซึ่งน่าเสียดาย เพราะข้างนอกตอนค่ำขณะนั้นอากาศเย็นขนาด
ใส่เสื้อนอกสบาย นำไปเดินกระหน่ำไล่ชาวบ้านชาวช่องบ้าง แต่เราต้องตื่น
เช้ามาวิ่งขึ้น เพื่อขึ้นเครื่องบินไปเมือง โอรัังกะบาต จึงตัดสินใจไม่เอา

วันที่เก้า อังคารที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๒๒

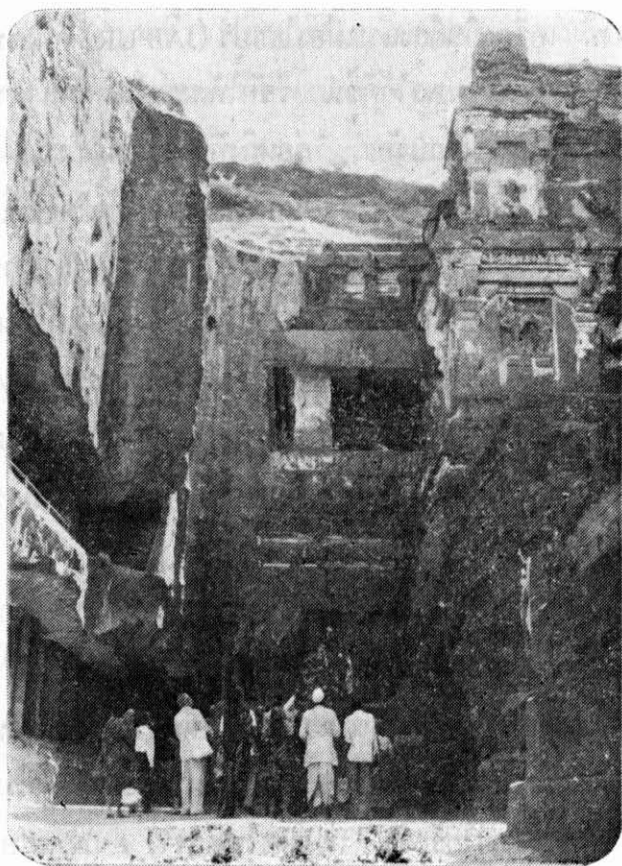
ต้องตื่นเช้ามาก ผมให้พนักงานโฮเต็ลปลุกตีตีครึ่งล่างหน้าแต่งตัว
แล้วเตรียมเสื้อผ้าใส่กระเป๋าเล็ก สำหรับค้างหนึ่งคืน ที่เหลือ Pack เอาลงมา
ฝากเขาไว้ที่ข้างล่าง รถมารับตอน ๕.๑๐ น. ออกเดินทางไปสนามบินซึ่งอยู่
ไม่ไกลนัก และถนนกว้างดี ไปถึงก็ไปรอที่พักร VIP จนเกือบ ๖.๐๐ น. จึง
ออกไปขึ้นเครื่องบิน เผอิญเขาไม่ได้จัดที่นั่งให้เป็นกลุ่มไว้จึงต้องแยกกันนั่ง

ไปบ้าง โชคดีที่เขายังกันที่นั่งข้างหน้าไว้ ๑ แถว ๓ ที่ เลยให้สมเด็จฯ ประทับ
อยู่ข้างหน้ากับเจ้าคุณฯ วัดไทย* และท่านทูตฯ ที่เหลือต้องพยายามจัดไม่
ให้ติดกับสีกา หรือ Aisle seat เพราะคนเดินไปมาอยู่เสมอแต่ก็ยังไม่ได้ตั้ง
ใจนัก พอเครื่องออกตอน ๖.๑๕ น. ได้สักครู่ คุณกุสิดซึ่งเตรียมอาหารเข้า
มาจากทางสถานทูตก็ลงมือเสิร์ฟให้แก่สงฆ์มีชูปและมักกะโรนีผักร้อนๆ เป็น
ที่ोजनाแก่ผู้โดยสารอื่น เขาคงคิดว่าทางเครื่องบินจัดให้พิเศษแต่ที่จริงไม่ใช่
ราว ๔๕ นาที เครื่องบินก็ลงแวะเมืองไชยบุรี (JAIPUR) คนลงมาก ก็มีที่
ว่างเยอะ จึงจัดการรวมพลได้ดีขึ้น จัดให้สงฆ์นั่งกันหน้าท้ายและกลาง
ขบวน aisle ปิดไว้เรียบร้อย ก่อนถึงที่หมายยังมีแวะอีก ๑ แห่ง คือ
เมืองอูทัยบุรี (UDAIPUR) ซึ่งคนขึ้นลงน้อยกว่าเพราะไม่ใช่ที่เที่ยวสำคัญ
เท่า JAIPUR ซึ่งเรียกกันว่า Pink City เพราะเป็นเมืองสวยงามมีนักท่องเที่ยว
เที่ยวไปกันมาก (ผมเองไม่เคยเห็น) พอเวลา ๙.๔๐ น. ก็ถึงเมืองโอรวงกะบาด
(Aurangabad) มีรถที่เจ้าหน้าที่เขาจัดไว้มารับไปยังโฮเทล RAMA Interna-
tional ซึ่งไม่ใหญ่นักมีเพียง ๒ ชั้น แต่ข้างในสวยงามดีและใหม่มาก ที่สำคัญ
ที่เราพบตอนหลังคือ โฮเทลนี้เพราะความกระตือรือร้นของตัวจึงมี Service ที่
ดีมากที่สุดที่เราได้พักมา

ในขณะที่เอากระเป๋าமாகของรอไว้แล้ว เตรียมจะขึ้นห้องพัก ท่านทูต
และเจ้าหน้าที่ติดต่อกองทางอินเดีย (คือทาง Mr. S.P. Sharma ซึ่งมาแทน
Mr. Gutt Chaundery ตั้งแต่เราถึง Delhi) เห็นว่าควรรีบเดินทางไป มิ
ฉะนั้นจะร้อนจัดเพราะระยะทางไกล จึงตกลงขึ้นรถต่อเลย เริ่มรายการไป
Ellora ก่อน เพราะอยู่ใกล้กว่า ห่างจากโฮเทลราว ๔ กม. เศษ ที่เมือง

* พระธรรมมหาวิภาวดีวร เจ้าอาวาสวัดไทยพุทธคยา

โอริงกะบาดนี้มีชื่อเสียงเพราะเขาค้นพบถ้ำที่เจาะโดยมนุษย์เป็นจำนวนมาก
แต่กระจัดกระจายอยู่หลายจุด มีรวมกันเป็นกระจุกที่น่าสนใจคือ Ellora และ
Ajanta ถ้ำเหล่านี้ไม่ได้เจาะเพื่อยุอาศัยแต่เจาะเป็นที่บูชา เป็นโบสถ์ เป็น
เทวาลัยทั้งสิ้น เจาะเข้าไปแล้วก็สลักหินระเบียง เสา ผนัง เป็นรูปเทพเจ้าที่
นับถือกันในยุคนี้ คือประมาณ ๑๒๐๐ ปีก่อน บางแห่งก็สวยงามสุดจะ

Ellora เห็นภูเขาที่เจาะผ่านมา

พรรณนา เป็นที่น่าอัศจรรย์ที่คนยุคนั้นสามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้ ทั้งๆ ที่
เครื่องจักรกลก็ไม่เจริญเท่าปัจจุบัน

จุดแรกที่เราไปที่ Ellora เป็นเทวาลัย ที่เขาผ่าภูเขาลงมาจากข้างบน
เจาะลึกลงไปเหลือตรงกลาง ใหญ่ประมาณโบสถ์ในวัดกรุงเทพฯ ทั่วๆ ไป
แล้วก็สลักหินที่ตรงกลางเป็นเจดีย์เป็นรูปอะไรต่อมิอะไรมากมาย ที่ระเบียง
๒ ข้างก็สลักเป็นพระพุทธรูป พระนารายณ์ และอื่น ๆ มากมายเช่นกัน
ความสูงของเหวที่สร้างโดยมนุษย์นี้ราว ๓๐ เมตร พุง่าย ๆ ขุดภูเขาลงมา
เป็นบ่อสี่เหลี่ยมใหญ่ ๆ เหลือตรงกลางเป็นคล้ายเจดีย์ที่ล้อมด้วยระเบียงเป็น
ถ้าแล้วเจาะทางออกมาที่พื้นอีกที่ เราดูกันอยู่ประมาณเกือบชั่วโมง โดยมีเจ้า
หน้าที่โบราณคดีชื่อ Mr. Joshi มาอธิบายรูปต่างๆ และประวัติการเป็นมาให้
แก่สมเด็จฯ ฟังโดยผ่านท่านทูต ผมเองพยายามเข้าไปฟังบ้างก็ไม่ค่อยรู้เรื่อง
เพราะฟังภาษาอังกฤษที่พูดโดยแขกพูดเร็ว ๆ ไม่ค่อยออก และความรู้ทาง
วรรณคดีต่างๆ ก็ไม่ค่อยมี ผิดกับท่านทูตสุชาติ ซึ่งอยู่อินเดียมานานแล้ว ถึง ๘
ปี และศึกษาวิชา Indology (วิชาเกี่ยวกับประเทศอินเดีย) โดยเฉพาะทาง
ประวัติศาสตร์ (โบราณคดี) มาตลอด จึงสามารถแปลทุกสมเด็จฯ ได้คล่อง
แคล่ว ผมต้องคอยฟังตอนพากย์ไทยนี้จึงรู้เรื่องบ้าง

ดูเสร็จออกมาก็ไปที่ Guest House ซึ่งเป็นคล้ายภัตตาคารเล็กๆ แต่
สะอาดดีมาก ผมได้มีโอกาสใช้ห้องส่วนตัว ปรากฏว่าสะอาดอย่างน่าแปลกใจ
เราได้แวะกินอาหารกลางวัน เพราะใกล้เที่ยงแล้ว อาหารเป็นอาหารกล่อง
ที่เอามาจากโฮเต็ล ซึ่งเขาจัดไว้อยู่เป็นประจำสำหรับคนไปคุ้มน้ำ แล้วยังตั้ง
ข้าวสวยกับแกงกะหรี่มาเติมอีก ก็ปรากฏว่าอิ่มหน้าสำราญดีพอใช้

เราออกเดินทางต่อไปยัง Ajanta ซึ่งอยู่ห่างไปราว ๑๑๐ กม. จากตัวเมืองถนนว่างดีมาก แต่สองข้างทางकुแห่งแล้ว ไม่ค่อยมีต้นไม้ใหญ่ ภูเขาที่มีระเคระกะก็ดูแปลกกล้ายๆ ภูกระกิงของเรา ก็ย้อยคดักแบนราบ รถผ่านไปพบมีปลุกข้าวอยู่บ้างเป็นระยะๆ คนขับรถบอกว่าไม่ใช่ดูทำนาจริงๆ ที่มีอยู่เป็นนาพิเศษ (แบบนาปรังบ้านเรา) ต้องสูบน้ำมาใช้ ต้นไม้ริมถนนส่วนใหญ่เป็นต้นกะดินดรงค์บ้าง มะม่วงบ้าง แต่มีอยู่ระยะหนึ่ง สองข้างเป็นต้นไทรใหญ่ร่มเย็นน่าสบายมาก แต่ไม่ยาวนานก็หมด รถวิ่งราว ๒ ชั่วโมงเศษก็มาถึงที่เป็นลานกว้างมีร้านค้ารอบๆ มีรถสับจอกอยู่หลายคัน ซึ่งเป็นพวกชาวอินเดียเองมาเที่ยว ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติมักจะมารออย่างพวกเรา คือรถ taxi ขององค์การท่องเที่ยวเขา ท่านทูตได้จัดเก้าอี้หามมาให้สามเก้าอี้ที่เขาใช้เก้าอี้ไม้หนังธรรมดา แล้วใส่กันหาม โดยใช้คน ๔ คน คู่มั่นคงก็พอเราเดินขึ้นไปถึงหน้าผา ได้เห็นวิวข้างล่างก็รู้ได้ทันทีว่า นี่คือสิ่งมหัศจรรย์ของโลกอันหนึ่ง ดังที่เขาถือกันจริงๆ ก็เป็นหน้าผาใหญ่โค้งเข้าไปเป็นรูปตัว U มีรอยน้ำตก (ที่ไม่มีน้ำ) ตรงหน้าผาข้างหน้าไกล และข้างล่างเป็นธารน้ำ ซึ่งมีน้ำเป็นแอ่งเล็กๆ อยู่บ้าง มีต้นไม้เล็กๆ ไม่มีไม้ใหญ่เลยบนหน้าผาซึ่งเป็นรูปครึ่งวงกลม เห็นไกลๆ เป็นรูเล็กๆ ที่เจาะเข้าไปเป็นถ้ำเป็นทวารสถานเรียงกันคล้ายตึกแถว ไปตลอดระยะราว ๕ กม. เมื่อเดินเข้าไปใกล้จึงเห็นว่าเขาเจาะเข้าไปเป็นทางเข้าคล้ายประตูโบสถ์ ประตูพระราชวัง แล้วข้างในก็กว้างหินออกเป็นห้องโถง เป็นคูหา แล้วสลักฝาผนังเสาหินเพดาน เป็นรูปต่างๆ ไม่เหมือนกัน ในแต่ละถ้ำซึ่งมีอยู่ถึง ๓๓ ถ้ำ เราไปดูเพียง ๔ ถ้ำที่จริงจัง มีถ้ำอยู่ถ้ำหนึ่ง ข้างในเป็นห้องลึกเข้าไป ได้สลักพระ

พุทธรูปไว้มสูงประมาณสัก ๔ เมตร (เป็นปรางตรัสรู้) Mr. Joshi ได้ให้ลูกน้องเอาไฟส่องให้ดูแล้วเรายืนข้างนอก เวลาไฟส่องตรงก็เห็นพระพักตร์หนึ่งสงบ คล้ายกำลังสมาธิ เขาคิดกันว่าให้สัญญา คนงานก็เอาไฟส่องจากทางขวา (ซ้ายของพระพุทธรูป) ก็เห็นคล้ายพระพักตร์กำลังยิ้มหน่อยๆ เขาคิดใหม่อีกที่คนงานก็ไปส่องทางซ้าย พระพักตร์ดูคล้ายขึงเล็กน้อย พระขนงคล้ายขมวดอยู่ดูน่าแปลกใจ ผมคิดว่าเป็นเพราะที่การสลักส่วนของพระพักตร์ไม่เท่ากันจริงๆ (A-Symmetrical) ทำให้ส่องไฟแล้วเงาต่างๆ ไปเสริมให้ดูแตกต่างกันไป อีกถ้ำหนึ่งเป็นคล้ายห้องโถงสูง เพดานสลักเป็นสันคล้ายกระดุกงูสวยงาม อีกถ้ำหนึ่งมีห้องโถง แล้วข้างซ้ายมีพระพุทธรูปนอนปางนิพพาน ยาวราว ๖-๗ เมตร สวยงาม

กว่าจะดูเสร็จออกมาก็พลียกันแทบแย่ เพราะเดินอยู่ราว ๒ ชม. ได้ อากาศก็ร้อนมาก แดดจัด เรามาแะที่แม่น้ำซวตที่สำนักงานท่องเที่ยว ซึ่งดูแลถ้ำนี้

ประวัติ Ajanta เชื่อว่าสร้างไว้ราว ๑๒๐๐ ถึง ๒๐๐๐ ปีมาแล้ว โดยใช้เวลาเป็นร้อยปี หลายรัชกาล แต่ได้ถูกปล่อยปละละเลยไว้ ขนาดชาวบ้านก็ไม่มีใครทราบจนปี ๑๘๑๙ มีทหารอังกฤษไปล่าสัตว์ ไปยืนบนหน้าผาบนเขาอีกลูกหนึ่ง มองเห็นหน้าผานี้เป็นรูๆ จึงไปดูพบว่า เป็นฝีมือมนุษย์เจาะเข้าไป และสลักเสลาไว้อย่างมหัศจรรย์ ซึ่งทางการได้สร้างศาลาตรงจุดที่เห็นนี้ไว้เรียก View point หลังจากนั้นก็มีการเดินทางมาชมกันอย่างมากมาย และประเทศอินเดียก็ได้พยายามศึกษาและทุนบำรุงให้เป็นจุดท่องเที่ยวสำคัญ ผมเองคิดว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่พอสู้ได้กับนครวัดที่เดียว และน่าจะนับเป็น wonder of the world ได้สบายๆ

เราเดินทางกลับไฮเตล ตอนขากลับนิรุตของผมเกิดมีอันเป็นอีก คือ น้ำในหม้อน้ำแห้งเรื่อยต้องคอยหยุดเติมน้ำ ๓ ครั้ง จึงถึงข้ากว่าคนอื่นไปเล็กน้อยทั้งๆ ที่คนขับได้พยายามเผ่นให้เร็วแต่เขาก็ไม่เคยขับเกิน ๘๐-๙๐ กม./ชม. เป็นที่น่าชมเชยจริงๆ พอถึงไฮเตลเขาแนะนำให้เลยไปคูตัวเมืองโอว์ริงกะบาด ซึ่งก็เป็นเมืองบ้านนอกเล็กๆ ไม่มีอะไรมาก มีบ่อมเก่าอยู่ ๑ บ่อมีที่ Mr. Sharma อยากให้ลงไปถ่ายรูป แต่พวกเราอยากพักผ่อนมากกว่า เพราะตื่นแต่ตีสี่ตอนนั้นก็ ๖ โมงเย็นแล้วเลยไม่ลงไป ให้รถกลับไฮเตลอาบน้ำกินข้าว

คืนนี้มีแขก (จริง ๆ) ๒ คน เป็นอาจารย์จาก Milindr College มาขอเผ้าทูลถามเกี่ยวกับสมเด็จพระพิมลธรรม มาติดต่อบริเวณสร้างวัดที่โรงเรียนเขา สมเด็จได้ถือโอกาสขอฝากฝังสงฆ์ไทย นักเรียนไทยที่อยู่กับอาจารย์ทั้งสองด้วย

วันที่สิบ พุธที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๒๒

วันนี้ตื่นแต่เช้าอีก (โดยกินอาหารในห้องแค่ ๖.๐๐ น.) เพื่อไปขึ้นเครื่องบินกลับเคลลี คณะเราออกจากโรงแรม เวลา ๗.๑๕ น. ขับรถเพียง ๕ นาทีก็ถึงสนามบิน เครื่องออก ๗.๔๐ น. ตรงตามเวลา ที่นั่งก็ขลุกขลักเล็กน้อยตอนขึ้น พอถึงเมืองอุทัยบุรี (UDAIPUR) ก็ได้นั่งรวมเป็นกลุ่มสบายคุณคุณก็ได้จัดเตรียมอาหารกล่องไว้สำหรับสงฆ์ในกรณีเครื่อง delay จะได้ไม่ต้องอดเพลนนับว่ารอบคอบ แต่โชคก็ไม่ต้องใช้ พอเครื่องลงที่เคลลี ๑๐.๔๕ น. ก็รีบพาไปสถานทูตจันพล ขณะที่อยู่ทำเนียบก็มีชาวซิกข์ ๕-๖ คน มาบอกว่าได้ข่าวว่าโปรแกรมไป อมริตสา (Amaritsa) พรุ่งนี้มีเรื่องขัดข้อง โดยเครื่องบินที่จะพาเรากลับเขา Cancel แต่ท่านทูตและ Mr. Sharma

ก็จัดการบุกเที่ยวต่อไปได้เรื่อยเรื่อย ก็เป็นอันว่าคงจะไม่เปลี่ยนแปลง ชาว
ซิกข์เหล่านี้ก็เลยได้รับเชิญกินข้าวกลางวัน ซึ่งเขาก็กินแล้วลงไปก่อน
บอกว่าจะนั่งรถยนต์ล่วงหน้าไปอมริตสา ไปเตรียมการต้อนรับเพื่อการเสด็จ
เยี่ยมโบสถ์ของชาวซิกข์ที่สวยงามมีชื่อเสียงเรียก Golden Temple

พวกเรากลับโฮเต็ลเปลี่ยนเสื้อผ้าต่อไป และก็ต้องเปลี่ยนห้องโดยขอ
ห้องไว้สามห้อง เพื่อพักชั่วคราวเพราะจะเดินทางด้วยรถไฟตอนค่ำ ๓ ท่า
ไปยังเมืองอมริตสา และความจริงตามรายการเดิมก็จะว่าง แต่แล้วก็มีราย
การแถมอีกคือไปเยี่ยมวัด Jagajjyoti Buddha Vihar เป็นวัดพุทธเล็กๆ ได้
เสด็จไปประทานคำสอนแก่พุทธศาสนิก โดยมีพระสุนทร ลูกศิษย์เจ้าคุณวัด
ไทยเป็นคนแปลเป็นภาษาอังกฤษและภาษาฮินดี หลังจากนั้นทางวัดได้นำ
แบบจำลองของโบสถ์ที่จะสร้างใหม่ตรงจุดที่มีคิลาจารึก ของพระเจ้าอโศก
มหาราชที่อยู่ติดกับวัด สมเด็จพระสังฆราชก็รับสั่งว่า ขอให้ช่วยกันตามศรัทธาจากอุบาสก
อุบาสิกาไปก่อนเพราะทางสงฆ์เราเองไม่สามารถแบกภาระได้หมด เพราะคุ
จารูปจำลองก็คิดว่าคงต้องใช้เงินเป็นสิบล้านรูปีเป็นแน่ จากนั้นได้เสด็จไปชม
สถานที่และคิลาจารึกของพระเจ้าอโศกซึ่งอยู่ใกล้กับวัดนั่นเอง เป็นเนินเขา
เตี้ยๆ สูงสักตึกสองชั้น บนนั้นมีก้อนหินขัดเรียบและมีรอยจารึกภาษาแซก
โบราณพอเห็นดวงๆ ทากแตกทากฝนและมีไม้มาปักที่ตอนเอาเชือกผูกถล้อไว้
ดูน่าสมเพช และน่าจะได้รับการทะนุบำรุงรักษาดีกว่านี้

ประมาณ ๑๖.๓๐ น. เสด็จต่อไปยัง Laddak Temple เป็นวัดทิเบตมี
คนมากกว่าวัดแรก มีแทริเบต-กลอง ที่ต้อนรับ เจ้าอาวาสพูดแล้วก็ม
คนไทยที่เป็นประธานสมาคมชาวพุทธของอินเดีย มาพูดและยกย่องพระครู
ประกาศฯ ที่ได้ช่วยมาหลายครั้งทุกๆ ปีกับพวก Tour

ต่อมาก็มีเชิญอีก ๔ คนมาพูด คนหนึ่งเป็น ส.ส. พวกกันอยู่นานพอสมควร พอตอนท้ายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเทศนา แล้วพระสุนทรเป็นผู้แปลเป็นภาษาอังกฤษ

จากนั้นเสด็จกลับโรงแรมไฮคา พอถึงก็ได้รับโทรศัพท์ทางไกลจากอมริตซาว่าทางโน้นมีการละเล่น Holi กันก่อนข้างรุ่งแรง งานนี้ตรงกับวันนี้คือวันที่ ๑๔ มีนาคมทุกปี โดยมีนิยายปรัมปราที่เล่าว่าเป็นการฉลองการทำลายเจ้าแม่ Holika โดยที่มีกษัตริย์หิรัณยกสิป (Hiranyakasipu) โกรธที่หลานชายคนหนึ่งชื่อปราหลาด (Prahlad) บูชาบวงสรวงพระวิษณุ จึงสั่งให้เผาทั้งเป็น เจ้าแม่ Holika ซึ่งได้รับพรไม่มีอันตรายจากไฟ เป็นผู้นำหลานชายเข้าสู่กองไฟ แต่ปรากฏว่าพระวิษณุมาช่วยให้ปราหลาดรอดแต่เจ้าแม่โฮลิกะถูกเผาเป็นจุณไป ในวันนี้จะมีการจุดกองไฟ คือวันที่ ๑๓ และพอวันที่ ๑๔ ก็มีการใช้น้ำสับายหน้า ศีรษะและเสื้อผ้ากัน ก็คงคล้ายๆ สงกรานต์เรา แต่เขามีสีสันสรรค์เป็น Technicolor วังนั้นเดอะ และทาง Tourist Book ได้แนะนำให้ให้นักท่องเที่ยวใช้เสื้อผ้าเก่าๆ ไปเล่นสาดน้ำกับเขาด้วย อย่างไรก็ตามก็คิดว่าเราทั้งวันก็ไม่เจอกับประเพณีนี้ อาจจะเป็นเพราะเรามีตำรวจอารักขา หรือเพราะในเมืองหลวงเขาไม่เกรงประเพณีก็เป็นได้ แต่ตามโทรศัพท์ได้บอก ว่าทาง Security ทางเมือง Amaritsa ขอร้องให้คณะเราออกไป เมื่อทูลสมเด็จพระเทพฯ สมเด็จพระเทพฯ ก็รับสั่งว่าตามใจเขา ซึ่งพวกเรา ก็ลองออกไปมาก เพราะการเดินทางค่อนข้างลำบากสมบันมีขึ้นรถไฟไปตอนค่ำ ถึงที่หมายตอนเช้าแล้วไปเยี่ยมชมโบสถ์สำคัญซึ่งมีการพูดถึงปัญหาว่าสมเด็จพระเทพฯ จะต้องไปทอดผ้าเข้าไปตามธรรมเนียมเขาหรือไม่ ทางฝ่ายเราก็บอกว่าไม่ได้ ฝิดธรรมเนียมและบทบัญญัติสงฆ์ สุดท้ายทางเขาก็บอกว่าไม่ขัดข้องที่จะครองจีวรเช่น

ธรรมดา แต่เมื่อออกไปเช่นนี้ก็คงจะสบายใจกันไปทั้งสองฝ่าย เพราะเราเองก็ไม่อยากไปฝืนขนบธรรมเนียมทางศาสนาเขา

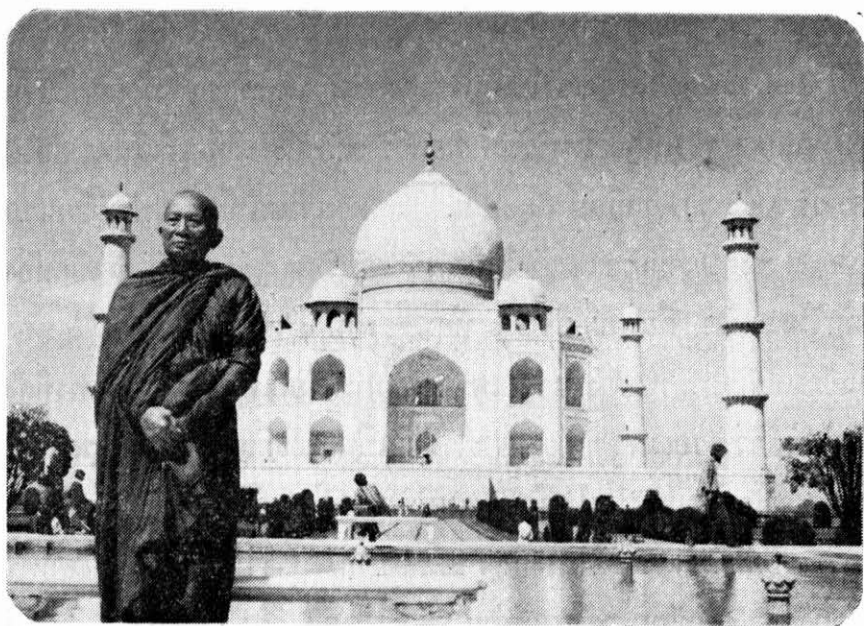
พอรู้ว่ารุ่งขึ้นจะเป็นวันว่าง ท่านทูตฯ กับ Mr. Sharma ก็จัดให้สมเด็จฯ ได้ไปทอดพระเนตรทัชมาฮาล แทน ซึ่งอยู่ห่างกรุงเดลีเพียง ๒๐๐ กม. และตกลงจะไปทางรถยนต์

วันที่สิบเอ็ด พุทธศักราช ๑๕ มีนาคม ๒๕๒๒

วันนี้กำหนดเดินทางคือ ๗.๐๐ น. ออกจริงๆ ก็เข้าไปราว ๑๕ นาที โดยกะว่าจะเดินทางอย่างสบายๆ รถออกจากเดลีไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ ถนนว่างมาก ผิดกับทางพาราณสี แต่ก็วิ่งตามสบายไม่มีการทำความเร็วเกิน ๘๐ กม./ชม. สองข้างทางเป็นนาข้าวตลอดไปได้ราว ๑๐๐ กม. จุดกึ่งกลางก็มี Rest House รถจอดเข้าไปสั่งน้ำชา กาแฟ เพื่อพักรถ พักคน มีแขกเป่าปี่เล่นกับขลุ่ยมาให้ดูแก้เหงาด้วย พอพักราวสัก ๒๐ นาที ก็เดินทางต่อไปจนถึง Agra ราวๆ เกือบ ๑๑.๐๐ น. ทางเจ้าหน้าที่พาไปพักที่โรงแรม Mogul ซึ่งสวยงามมากและข้างในมีการประดับจัดตกแต่งอย่างดี ได้เปิดห้องพักไว้สามห้อง คือ สมเด็จฯ ๑ ห้อง, สงฆ์ ๑ ห้อง, ข้าราชการ ๑ ห้อง แล้วลงมากินอาหารกลางวัน เพราะประมาณเกือบเพลแล้ว อาหารที่ส่งมาผมรู้สึกว่าร่อยมาก โดยเฉพาะโรตีสันับเป็นอร่อยที่สุดที่เคยได้ลิ้มรสมาในชีวิต ที่โฮเต็ลนั้นนับเป็นโฮเต็ลที่แพงมากแห่งหนึ่ง ค่าห้องคู่ทราบว่าจะห้องละ ๘๐๐ รูปีต่อกัน (๑ รูปี ประมาณ ๒.๕๐ บาท) หลังจากพักผ่อนหลังอาหารแล้วก็ออกไปที่ทัชมาฮาล แต่ผ่าน SIKANDRA ก็ลงไปชมก่อน ที่จริงสถานที่นั้นก็สวยงามมาก แต่มาอยู่เมืองเดียวกันกับทัชมาฮาล จึงเป็นดาวจรัส

แสงที่มาแข่งกับแสงเดือนไป ที่ทัชมาฮาลซึ่งเป็นเพียงสุสานเก็บศพของมเหสีของกษัตริย์องค์หนึ่ง ซึ่งได้สิ้นพระชนม์ไปก่อน และด้วยความรักที่ไม่จำกัด ร่วมกับคามยิ่งใหญ่ของพระองค์จึงสร้างที่เก็บศพ ซึ่งก็เทียบเท่าสวรรค์อย่างมโหฬารพรรลิก ทำด้วยหินอ่อนขาว ซึ่งร่วมสามร้อยปีให้หลังแล้วยังดูใหม่คล้ายกับเพิ่งสร้างเสร็จเมื่อวานนี้ หรือเพิ่งขัดล้างเสร็จใหม่ ๆ เมื่อเช้านี้

ประวัติที่จารึกไว้ข้างหน้าคือ พระราชวังนี้สร้างปี ๑๖๓๑-๑๖๕๓ โดย Emperor Shah Jahan (๑๖๒๗-๑๖๕๘) เป็นที่ฝังศพของมเหสี Mumtaz Mahal ซึ่งสิ้นพระชนม์ปี ๑๖๓๑ จากการคลอดบุตรคนที่ ๑๔

สมเด็จพระสังฆราชประทับหน้า Taj Mahal.

สมเด็จพระเจ้าได้ดูทั่วแล้วก็ออกมาถ่ายรูปกันแล้วก็ออกไปยังบ่อน้ำข้าง ๆ ซึ่งเป็นพระราชวังที่อยู่ของกษัตริย์ Shah Jahan และในบ่อน้ำปลายของชีวิต พระองค์ก็ถูกโอรสยึดอำนาจ จับกุมขังไว้ในห้องซึ่งสามารถมองเห็น Taj Mahal ได้และ ณ สถานที่หนึ่งท่านกล่าวว่า ได้มีการฝังเพชรหรือพลอยก็ไม่ว่า (ถูกแกะไปแล้ว) เพื่อให้สะท้อนภาพของ Taj มาให้กษัตริย์ ซึ่งระยะหลังตามองไม่ค่อยเห็นได้ดู จุดที่ว่าผมกำลังมอง ๆ ก็มีหญิงชาวฝรั่งเศสที่เป็นนักท่องเที่ยวก่อนหนึ่งยื่นกระจกเงาติดกระเป๋ามาปิดไว้ แล้วร้อง "One rupee" เป็นทำนองขอเงินค่าดูทัช แล้วเราก็หัวเราะกัน ภาพในกระจกเงาดูสวยงามทีเดียว ที่นี้เจ้าหน้าที่พาไปดูที่ออกขุนนาง และได้แสดงความมหัศจรรย์อย่างหนึ่ง คือ ที่ท้องพระโรงออกขุนนาง เขาบอกว่า พระราชดำรัสจะได้ยินไปไกลนอกท้องพระโรง ซึ่งเป็นคล้ายศาลาใหญ่ และให้พวกเราไปยืนด้านหน้าได้ทันไม้ ห่างออกไปราว ๕๐ เมตร แล้วเขายกมือให้สัญญาณที่ยืนอยู่ในท้องพระโรง ให้ซิกไม้ซิกไฟ-น่านักจรรย เสียได้ยินถึงเราจริงๆ ทำให้ผมนึกถึงม้านั่งครึ่งวงกลม ที่พระราชวังบักกิง ที่เราหันหน้ากระซิบผั่งแล้วคนนั่งอีกปลายหนึ่งจะได้ยินเสียงนั้นชัดเจน โดยคนกลางๆ ไม่ได้ยิน

จากประสาธน์เราก็ตีเดินทางกลับ โดยได้แวะที่จุดกึ่งกลาง เช่นเคยแต่ถนนเลี้ยว เพราะเขาให้ขับเดียวซ้ายเข้า Rest House เพื่อความสะดวก โดยมีทั้ง ๒ ข้าง ได้พักดื่มน้ำชา กาแฟ และมีชาวบ้านเอาหมามาเต็นระบำให้ดู และให้ถ่ายรูป สงสารหมที่ถูกเชือกร้อยเข้าไปในรูจุก เห็นข้างหนึ่งปักจุกฉีก อ้าคงจะฉีกมานานแล้วไม่มีแผล แต่เพื่อให้มันเจ็บจะได้ควบคุมได้ ที่แรกผมเห็นมันกำลังหลับ พอถูกกระตุกเชือก มันรีบลุกขึ้นกระโดดเต้นรำทันที เหมือนกับเป็นรีเฟลกซ์ น่าสงสาร เราจ่ายไปตัวละ ๒ รูปี ค่าถ่ายรูป

รถพาเรากลับถึงโฮเต็ล ก็ประมาณหนึ่งทุ่ม หลังอาบน้ำกินข้าว ตั้งใจจะไป Shopping ก็ทราบว่าเขาปิดกันหมดแล้ว เลยคุ ๆ แวะในโรงแรมแล้วก็ไม่ได้ซื้ออะไร เพราะหวังว่าจะไปมีโอกาซื้อข้างนอกที่ถูกลง

วันที่สิบสอง สักร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๒๒

วันนี้เป็นวันสุดท้าย ตอนเช้าว่างจนเที่ยง ผมจึงนัดกับคุณมานพ ภาคสุวรรณ เลขาเอก ผ่านคุณนิพนธ์ คุณมานพ กรุณามารับผมที่โฮเต็ลแต่ ๖.๓๐ น. เพื่อไปตีกอล์ฟสักหน่อย เพราะจะไปซื้อของก็เข้าเงินไป ได้ไปตีกับคุณประเดิม สุขุม ที่ปรึกษาท่านทูต รวม ๓ คน สนามกอล์ฟเขาสวยงามพอใช้ และที่กิตติราตรึงใจผมไปคงจะตลอดชีวิต คือ ที่หลุมหกมีฝูงนกยูง (ไม่มีใครเลี้ยง) ราว ๓-๔ ตัว เป็นตัวเมีย กำลังคุ้ยหาอาหารกินข้าง ๆ แพร่เวย์ ผมก็เดินผ่านไป พอจะตีช็อตขึ้นกรีน ก็มีนกยูงตัวผู้หางยาวเพี้ย ๒ ตัว วิ่งผ่านมาจากอีกข้างมาทางฝูงตัวเมีย คุณารักจับใจ ผมจำได้ว่าเลยได้พาร์หลุมนั้นไป—คงจะเป็นเพราะชื่นใจกับภาพน่าชมอย่างนี้ เล่นอยู่เพียง ๑๐ หลุมก็กลับมา เพราะนัดกับท่านอธิบดี และท่านทูต จะไป Shopping มาถึง ๘.๑๕ น. ผมก็ขึ้นไปอาบน้ำ เพราะนัดไว้ ๘.๓๐ น. แต่ก็กลากับท่านทั้งสองไปจนได้ เพราะท่านคิดว่าผมยังไม่กลับจากตีกอล์ฟ ผมจึงต้องรอรถจากสถานทูต ให้คุณนิพนธ์ช่วยยืมรถ และไปซื้อรองเท้า รองเท้า ปรียาท่านผู้ช่วยทูตทหารเรือให้ไปช่วยด้วยแต่ก็มีเวลาเพียง ๑ ชั่วโมง ไม่ทันได้ซื้ออะไรมากก็ต้องรีบกลับมาที่รถ กับคุณเกวติ เพราะต้องเตรียมตัวไปพบ ร.ม.ท. ต่างประเทศ คุณเอ็ง (คุณบัวลิน วัฒนกุล) ก็ตั้งใจหายทั้งๆ ที่เกิดมาไม่เคยรู้จักผมก็อุตส่าห์ทั้งงานบ้านไปช่วยผมซื้อของต่อตามได้ของเล็ก ๆ น้อย ๆ มาบ้าง ผมขอขอบพระคุณไว้ด้วย ณ ที่นี้

การไปพบ ร.ม.ท. ต่างประเทศ เวลา ๑๒.๓๐ น. ก็เรียบร้อย ตัวท่าน ร.ม.ท. รู้สึกมีบุคลิกดีมาก สูงใหญ่ ผมแซมขาว พุดยิ้มๆ ทำทีนอบน้อมต่อ สมเด็จพระเจ้าฯ ได้คุยผ่านท่านทูต เช่นเคย แล้วสมเด็จพระเจ้าฯ ประทานพระพุทธรองค์ให้ ๑ องค์ และท่าน ร.ม.ท. มอบหนังสือพระมหาโพธิมาให้ เมื่อลากลับแล้ว . . . ก็กลับมายังโรงแรม ได้ทราบข่าวว่าเครื่องบิน Thai Inter จาก กทม. ทัชช่า เข้าไป ๑ ชั่วโมง และอาจช้ากว่านี้อีก เราก็ตีใจ รีบกินข้าวกลางวัน เตรียมจะออก Shopping คิดว่าคงได้ราว ๒ ชม. แต่พอกินข้าวกลางวันแล้ว ปรากฏว่า เครื่องบินเกิด delay เพียง ๔๕ นาที ทาง Mr. Sharma จึงขอ ร้องไม่ให้ออกไปจากโรงแรม กลัวจะรวบรวมลำบาก เราเลย Pack ของครั้งสุดท้ายเอากระเป๋าทั้งหมดลงมาข้างล่าง แล้วเลยนั่งรอรถไปสนามบินกันหมด พ.ท. วิบูล และเจ้าคุณธรรมฯ ซึ่งเตรียมจะออกไปซื้อของฝากบ้างก็เลยไม่ได้ ใช้เงินสมใจ ที่สนามบิน พุทธศาสนิก ชาวซิกข์ และพม่า ร่วมกันช่วยราชการ นักเรียนไทย ไปส่งเสด็จกันคับคั่ง และมีการถวายสักการะ แด่สมเด็จพระเจ้าฯ มากมายหลายอย่าง บางอันก็ใหญ่โต ต้องหิ้วขึ้นเครื่องบินกันเต็มไม้เต็มมือ เคารวะดีที่เป็นเครื่องบินไทย จึงมีความสะดวกนานาประการ คุณประสิทธิ์ มากอยให้ความสะดวกเช่นเคย และอาหารบนเครื่องก็อร่อยมาก เครื่องหยด ที่ดักค่า (DACCA) แล้วก็ถึงดอนเมือง ซึ่งมีท่านเอกอัครราชทูตอินเดีย ประจำไทย และท่านรองซึ่งมาส่งตอนขาไป ท่านรองอธิบดีฯ ขำเสียง คุณหญิง เลอศักดิ์ ภรรยา ท่านอธิบดี และบุตรสาว และสงฆ์ รวมทั้งอุบาสกอุบาสิกา สมเด็จพระเจ้าฯ ลงมาส่งสรรค์ได้ราว ๒๐ นาที ก็ให้เสด็จกลับไปก่อนโดยรถพระ ประเทียมเพราะสมเด็จพระเจ้าฯ จะต้องเสด็จไปสุพรรณบุรี ในเช้าวันรุ่งขึ้นอีก มี หมายเฝ้ารุ่งขึ้นนี้ก็จะต้องเสด็จฯ ขึ้นรถไฟไปจังหวัดชุมพรอีกด้วย เรียกว่า

ไม่ได้หยุดพักเลย พวกเราที่เหลือรอกระเป๋ากันสักพักก็ได้ ยกเว้นมีเหตุขลุก
ขลักตอนสุดท้าย คือ กระเป๋าทำนอริบตีกรมการศาสนา ไม่มาเมืองไทยด้วย
ปรากฏที่หลังว่าค้างอยู่โฮเต็ลที่เคลลี คงจะอยากให้เราทำนอริบตีไปอีกที่เป็นแน่
เพราะได้ยินว่ามีนัดกับท่านทูต ๆ ว่า จะพาคุณหญิงไปเที่ยวส่วนตัวอีกสักครั้ง
การเดินทางที่ค่อนข้างเหน็ดเหนื่อย แต่ได้ผลเต็มความปรารถนาของคณะ ๆ
ก็จบลง สวัสดิ์

ข้อคิดเห็นบางประการ

บันทึกข้างต้นนี้ ผมได้จากข้อความเล็กๆ น้อยๆ ที่ได้มีโอกาสบันทึก
ไว้ตอนคำของการเดินทางหรือระหว่างอยู่บนเครื่องบิน หลายตอนที่ขาดหายไป
และทั้งหมดไม่ได้มีโอกาสที่จะไปค้นคว้าหาหลักฐานที่จะยืนยันจริงจัง
ผมต้องขอประทานอภัยผู้อ่านไว้ด้วย เพราะผมมีเวลาเขียนเพียงประมาณ
๒ อาทิตย์ หลังจากกลับมา จนส่งเรื่องเพื่อให้พิมพ์เสร็จทันงานศพคุณแม่
ถึงนั้นจึงแน่ใจว่าต้องมีข้อผิดพลาดอยู่ไม่น้อย

นอกจากนี้ผมอยากจะแทรกความเห็นบางอย่างไว้บ้าง อาทิเกี่ยวกับ
สมเด็จพระชนมพรรษาจะตั้ง ๘๒ แล้ว แต่ก็ยังแข็งแรงทนการตราก
ตรำโดยไม่เคยทรงบ่นหรือเจ็บป่วยเป็นอะไรมากมายเลย นอกจากมีไอเล็ก
น้อยตอนอยู่ที่กุสินารา นอกนั้นก็ปกติ เมื่อทอดตามถึงเรื่องเจ็บไข้ก็ทรงตอบ
แต่ว่า “สบายดี ไม่เป็นไร” มีหน้าพอกกลับถึงเมืองไทยก็ยังรับนิมนต์ ออกไป
ต่างจังหวัดทั้งเช้า, ทั้งค่ำในวันรุ่งขึ้นอีกด้วย

การเสด็จครั้งนี้ผมถือว่าเป็นการส่งเสริมทางกิจการทางศาสนาพุทธที่
สำคัญยิ่ง แม้จะไม่ได้เต็มที่ แต่ก็มีโอกาสได้มอบพระพุทธรูปองค์จำลอง

ไว้ตามจุดต่าง ๆ ถึง ๑๒ แห่ง ได้บริจาคปัจจัยไว้ทั้งหมดสองหมื่นกว่ารูป
ตามสถานที่ต่าง ๆ ๑๔ แห่ง ได้มีโอกาสไปช่วยกระตุ้นศรัทธาของพุทธ
ศาสนิกชนในประเทศอินเดีย ได้ไปเยี่ยมเยียนสงฆ์ไทยที่ศึกษาตามที่ต่าง ๆ
และพระองค์ได้แสดงพระจริยวัตรทั้งงดงามและนุ่มนวล เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้
พบเห็น ได้ให้คำชมเชยผ่านมาทางพวกเราอยู่เสมอ

ผู้รับเสด็จที่สำคัญท่านหนึ่งคือ ท่านทูต (ดร. สุชาติ จุฑาสมิต) ก็เป็น
ผู้ที่เหมาะสมทุกประการ ได้มารับเสด็จแต่วันต้นจนส่งเสด็จวันสุดท้าย โดย
มิได้คลาดไปจากคณะเกิน ๑ ชม. ยกเว้นตอนอยู่เกลซี ซึ่งได้กลับไปพัก
กลางคืนที่ทำเนียบ ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างรอบคอบละเอียดลออและมี
สมรรถภาพ โดยเฉพาะเวลาเข้าพบคนสำคัญของประเทศอินเดีย ทั้งที่เล่ามา
แล้วก็เรื่องการแต่งกายของท่าน ที่ครบชุด (ชุดสามชั้น) ตลอดเวลา ก็สมควร
ได้รับการสรรเสริญ นับเป็นเพชรเม็ดหนึ่งของกระทรวงการต่างประเทศโดย
แท้จริง

ทางการอินเดีย โดยฝ่ายการวัฒนธรรม กระทรวงต่างประเทศก็ได้
ให้การรับรองที่เรียบร้อยสมพระเกียรติ ตลอดรายการ และเจ้าหน้าที่ที่จัดมา
ทั้งสองท่าน (Mr. Gutt Chaundery และ Mr. P.S. Sharma) ก็มี
สมรรถภาพดีต่องานต่าง ๆ ได้ลุล่วงอย่างดี คนสำคัญของประเทศทั้ง ๓
ท่านคือ ท่านนายกรัฐมนตรี ท่านประธานาธิบดี และท่าน ร.ม.ท.ต่างประเทศ
ก็ถวายพระเกียรติแก่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างน่าชื่นชม เป็นเกียรติแก่ประเทศชาติ และ
พระบวรศาสนา

อาจจะมีคำถามว่า แล้วประเทศอินเดียหรือคุณอินเดียล่ะเป็นอย่างไร
บ้าง ? ผมเสียใจที่ไม่สามารถตอบคำถามนี้ได้ เพราะการตามเสด็จครั้งนี้มี

รายการที่ส่วนใหญ่เป็นการไปนมัสการเยี่ยมเยียนพุทธสถานสำคัญต่าง ๆ ไม่ได้มีโอกาสชมบ้านชมเมืองจริงจัง ซึ่งก็เป็นที่ตั้งผมเคยได้ยินมาจากการท่องเที่ยว อำนวยการท่องเที่ยวของประเทศจีน ที่เคยพูดกับผมและคณะตอนอยู่ที่ปักกิ่ง ว่าเป็นแค่เพียง “ซีมา ชมสวน” แต่ผมคิดว่า ผมควรจะพูดสักเล็กน้อยเกี่ยวกับถนนหนทางและการขับรถของเขา เพราะผมรู้สึกประทับใจมาก คือผมเห็นว่าถนนต่างๆ ในประเทศอินเดีย โดยเฉพาะ Highway เขายังแพ้ของไทย เพราะถนนแคบกว่าและขรุขระในบางตอน แต่เขาชนะเราขาดลอยในการขับรถ เขาไม่มีรถสิบล้อ (ไม่เคยเห็นเลย) เกวียนของเขาเกือบทั้งหมดมียางหุ้มขอบล้อหรือใช้ล้อรถยนต์เลย คนขับรถของเขาไม่รู้จักคำว่า ๑๐๐ กม./ชม. แม้ถนนจะคดโค้งก็วิ่งแค่ ๘๐ เขาใจเย็นมาก กับเกวียน, กับคน, กับวัว, กับอู, กับแพะ แกะ หมู สุนัข ที่ขวิดไขว่อยู่บนถนน ผมไม่เคยเห็นชาวสัตว์ถูกรถทับแบบติดถนน ไม่เคยเห็นชาวรถที่ชนกันบู้บี้ ซึ่งถ้าท่องเที่ยวในเมืองเราคงเจอกันนับไม่ถ้วน แต่ก็แน่ละเขาต้องเสียบางอย่างไป สำหรับความปลอดภัยคงกล่าวคือ เขาต้องเสีย “เวลา” ไปประมาณเท่าตัว เช่น ถนนจากพาราณสีมายังเคลซีประมาณ ๘๐๐ ก.ม. รถคันดี (Benz) วิ่งถึง ๒ วัน ถ้าเป็นเมืองไทยอย่างมากก็ ๑๐ ชม. นี้ออก ๘ โมงวันนี้ถึงเฮา ๔ ทุ่มพรุ่งนี้ (กลางคืนพักระหว่างทาง)

การรถไฟของเขา ผมคิดว่าดีพอใช้ แต่ก็แน่นรวกยับยัดทะนาน ได้เคยเห็นตามสถานีที่เราขึ้นลง ปรากฏว่าเมืองไทยดีกว่ามาก ไม่เบียดเสียดกันอย่างนั้น และผมเผอิญได้หนังสือแจกเล่มหนึ่งจากนักเรียนไทยในอินเดีย มีผู้เขียน (เป็นสงฆ์ชั้นพระมหา) เล่าเรื่องส่งเพื่อนขึ้นรถไฟน่าสนุก คือเล่าว่า เพราะไม่สามารถจะแย่งขึ้นขบวนรถไฟได้พอดีมีหน้าต่างบานหนึ่งเปิดอยู่ท่าน

รับแบกเพื่อนซึ่งเป็นสงฆ์ด้วยกันจับยัดเข้าหน้าต่างไป แต่มีผู้โดยสารคนหนึ่ง
เอามือกั้นไว้ ผู้เขียนองค์นั้นจึงเอามือกระทุ้งไปทันที เป็นอันว่าพระที่จะ
เดินทางนั้นเข้าไปยืนได้ อีก ๔ วันต่อมาได้รับจดหมายจากพระที่เดินทางว่า
ต้องลงกลางทางเพราะถูกแซกที่นั้งรังเกจนทนไม่ไหว “พอจะหันหน้าไปทาง
โน้นก็ถูกเป้าศึรระกั้งซัด พอหันมาทางนี้ก็โดนเป้าศึรระอีก...” ผู้เขียน
อธิบายว่าอาจจะเพราะท่านเอกอภัยนั้นกระทุ้งแซกที่ตรงหน้าต่างก็ได้เลยโดยแซก
รังเกเอา

เรื่องนี้สนุกมาก แต่ก็หัวเราะไม่ค่อยออกเหมือนกัน และเป็นเรื่อง
จริง

สิ่งแปลกตาอีกอย่างคือ เรื่องนก ที่อินเดียทุกหนทุกแห่งยังมีนกกา
มากมาย ผมเคยไปศรีลังกา พบว่ามีอีกามากอย่างไม่น่าเชื่อ มาที่เคลลี
พบอีเหยี่ยวมากมายดังที่เล่าตอนแรกๆ และแม้จะไปที่ไหนก็มีนกปะปนอยู่
กับผู้คน ทั้งอีเหยี่ยว อีกา นกปรอท นกเขา นานานก ซึ่งผมพูดเสมอว่า
อย่างนี้ในเมืองไทยไม่มีอีกแล้ว (สมัยก่อนเคยมี) ทั้งนี้เป็นเพราะชาวอินเดีย
ไม่กินนก และไม่ยิงนก เพื่อความสนุก เพื่อแสดงความเมตตา (หรืออาจ
ถึงมีโทษปรามกันไว้ก็ได้) ผลก็คือ ระหว่างเดินทางยังเห็นภาพที่สดชื่นมีชีวิต
ชีวาอยู่ตลอดระยะทาง บางคราวเห็นถึงเป็นฝูงๆ บางคราวมีถึงเกาะต้นไม้ ๒ ข้างถนน น่ารักดีมาก

ส่วนเรื่องอื่นๆ ผมเห็นจะต้องขอตัวไว้ เพราะไม่มีโอกาสได้ไปรู้เห็น
เลย และอาจจะหาอ่านได้จากที่อื่นๆ อยู่แล้ว

สุดท้าย ผมขอกราบนมัสการขอบพระทัย สมเด็จพระสังฆราชและ

ทางประเทศอินเดียที่ช่วยให้ผมได้มีบุญวาสนาไปสักการะยังปูชนียสถาน
สำคัญๆ ของพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย และเนปาล นี้ด้วย

ศาสตราจารย์ นายแพทย์สมบัติ สุกนพันธุ์

ร.พ. ศิริราช

๒ เมษายน ๒๕๒๒

สารบัญ

✓ วันมาฆบูชา	๑
วันวิสาขบูชา	๓
วันอาสาฬหบูชา	๑๔
วันปวารณาออกพรรษา	๑๕
สมบัตินุญ	๒๓
มรณสติ	๓๓
นุกละหุ	๕๓
เส้นโลหิตในสมองอุดตัน	๖๓
วัยชรา	๗๑
การbinsพาณิชย์ของประเทศไทย	๘๑
กฎแห่งกรรม	๙๑
ติดตามสมเด็จพระสังฆราชไปอินเดีย	๙๕

ทีมฟุต อมรินทร์การพิมพ์ ๔๑๓/๒๘-๓๑ เซิงสะพานอรุณอมรินทร์
ถนนอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร โทร. ๔๒๔๒๘๐๐-๑
นายชูเกียรติ อุทกะพันธุ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๒๒

